BAŞLAYAN KAVGA

HASAN KIYAFET

YENİ BÜYÜK DAĞITIM YAYINEVİ
Istanbul

BAŞLAYAN KAVGA
HASAN KIYAFET

Başlayan Kavga

HASAN KIYAFET

Y. Büyük Dağıtım Yayınevi
1976 İSTANBUL

HASAN KIYAFET

Başlayan Kavga

Dizildiği yer **EMEK-TEPE Matbaası**
Basıldığı yer : **KISMET Matbaası**

Kazım Usta bir avuç kanla içeri yel gibi girdi. Gözleri yalbır yalbırdı. Ağzının iki yanından düşmüş sarkık bıyıkları, çenesinden döşüne doğru yürüyen kana yol veriyordu. Körüklenmiş ciğerleri, göğüs kafesinden dışarı fırladı fırlayacaktı.

Evden çok bağdamına benzeyen barınağının içinde dört dönmeğe durdu. Bir ahıra, bir samanlığa, bir tandırlığa seğirtti. Aradığını bulamadı. Yeniden dışarı çıkarken belini doğrulttu. Boş elini şakaklarında gezdirdi. Islaklığın nedenini kavrayamadı. Bu kan ağzının kanı değildi. Başını hezene çarpmıştı. Kapının önündeki asma yapraklarında oynaşan serinlik, alnını yalayınca taze bir acı ciğerlerini şimşekledi.

Görünürlerde kimsecikler yoktu. Öfkeden boğulacaktı. Ne yaptığını nereye bastığını bilmiyordu. Duvarın dibinde uyuşuk yatan köpeği tekmeledi. Çekip

avlu kapısının ipini kopardı. Sonunda can havliyle gücünün yettiğince bağırdı

— Gıız, gız nerdesin? Gız fışkının dölü nerdesin? Gavvat vijdansızın eniği ne cehendemin deliğine girdin?

Damın ardında kuyudan su çeken karısı sese Irkildi. Koca dayağından çürüyen yerleri yeniden sızladı. Kuyunun ağzına silme yaklaşmış kovanın ipi, elini ataşlayıp aşağı doğru aktı. Dolu kova kuyunun dibinde gümüledi. Sese doğru koşayım derken çarpıp testilerden birini kırdı. Korkuyla büyüyen ağzını çarpıtarak

— Ne diyon heriiif, burdayım burda. Uşakların göççeğini yuyordum. Aha vardım vardım.

Kazım karıkların ortasından soğanları, kırmızıları eze eze damın ardına doğru yürüdü. Çelenden rastgele bir dal çekti

— Ulan hey geçmişini belledğimin kızı seni arayan nerede bulur? De hı, nerede bulur? Avrat dediğiyin bir ayağı eşiğin dışındaysa biri içinde olmaz mı? Söyle gız olmaz mı? Şimdi ben seni ne ediyim, hı ne ediyim...?

Usta Alamana yazılalı tam sekiz yıl olmuştu. Şimdi kırk yaşındaydı. Böylece yıllardır içinde yeşerttiği Alaman ağacı kendiliğinden kuruyordu. Oysa bu yaş konusunu bir oğlak karşılığı daya yenile çözdürmüştü nüfustan. Günüm yaklaştı diye her gün bin kez okşadığı burma bıyığını dipten kazıtmıştı. Kamana gidip Alaman usulü traş olmuştu. Tek dişlerime bir zarar gelmesin diye, yıllardır lokmaları diri diri yutmuştu. Çürük dislerinin acısına uğuna-rak katlanmıştı. Ama olmaz olası bu azı diş, sonunda onu teslim almış ağzında iki iri gedik açmıştı...

O gece Kazım Ustayı uyku tutmadı. Diş ağrısı Alaman öyküsüyle sarmaş dolaş göz kapaklarının altına direklendi. Şafak sökümüne yakın biraz bağrı tutmuştu. Bu kez de beşikteki küçük oğlan huysuzlandı. Kazım iğrelti kapanan gözlerini güçlükle açtı. Yeryüzündeki bütün canlıların eciğine cücüğüne bastı kalayı. Sonra gözleri, yarım cam yarı kağıt pencereye takıldı. Şafağın ilk ışıkları ivmesiz kızıla dönüşüyordu. Derken küllükteki köpekler, dallardaki kuşlarla nöbet değiştiler.

Kazım Usta yer yatağında oturumuna geldi. Huzursuzca sağa sola bakındı. Gözleri biber tavası, ağzının içi sigara zehiriydi. Kötü mitilin arasında yitip gitmiş avradın böğrüne burgulamasına dürttü

— Kalk ulan fışkının dölü. Köpekler gibi sapaha karşı uyuyonuz. Hiç tanrı böyle eve nasip kısmet verir mi? Şunlara bak şunlara... Geçmişi tenekelinin dölleri sanki üstlerine ölü toprağı serpilmiş. Yok canım bunların arabı uyuyor. Tanrı yürü kulum diyeceği evin önce horantasına akıl verirmiş. Böyle güneşi göbeğine çavdıran uyuşuklardan adama bir yarar gelir mi hiç?

Kazım karısını ne denli dürtüklediysede kaldıramadı. Öfkeyle yorganı çekince açıkta kalan çocuklar büzüştüler

— Kalk lan dürzünün kızı, naz etme, diye ayağının ucuyla dokundu.

Oysa bu kez karısının naz maz ettiği yoktu. Gerçekten hastaydı. Ataşlar içinde yanıyordu. Elleri kolları gevşek ve cansızdı. Küçüklerden Yetiş anasının karşı koyamamasından yararlanarak boş dağarcık memeyi copur copur emiyordu.

Kazım bir daha dürtüp dürtmemekte ikirciklendi. Eğildi, elini karısının alnına koydu

— Gıız canın bir şey istiyor mu?

Cevap alamayınca sözünü yineledi

— Gız Şendal canın bir şey istiyo mu dedim? Beni duymuyon mu lan?

Bunu ölümcül hastalara sormak gelenektendi. Şendal Kazımın sesini duymadı bile. Eğer sesi duysa, aklı başında olsa, kendini böyle hiç salıverir miydi? Helede Kazımın

— Gız sana ak helva alayım mı? Portekel alayım mı, demesine mutlaka bir yanıt verirdi.

Kazım Şendal'ı tutup bir iki salladı. O gözlerini iri iri açıp inledi. Ardından duyulur duyulmaz bir sesle

— Kazım ben ölüyom anamı çağır dedi.

Kazım durumdan kuşkulu

«Ulan gerçekten ölür mölür de, bir sürü çocuğunan arada irezil olurum» diye düşündü.

Hemen kalkıp kaynanasıgile yürüdü. Yolda nasılsa evdeki ölümcül hastayı unuttu. Yine Alamanya çarptı aklına

— «Vay anasını yavı, sen şu işin tersliğine bak. Kazanov dipli dünyanın bu kadar değişeceği kimin aklına gelirdi?» Eskiden millet: «Tanrım bana Hicazını micazını nasip et,» diye dua ederdi. Şimdi de «Alamanı nasip et» diye yalvarıyoruz.

He vallaha her bir şey değişti. Yol değişti erkan değişti. İyi değişti, kötü değişti. Amma şu bizim ırzı kırık çilemiz bi türlü değişmedi. Tüh allah kahretsin.

Kazım kendi kendine böyle sokranıp giderken, küçük bir çoban ona bakıp daldı. Malları kendinden uzaklaşınca patır patır peşlerinden koştu. Kazım sese ayıktı. Şapkasının ucunu geri atarken akşam hezene çarptığı yer sızladı. Yüzünü buruşturup adımlarını açtı.

Kazım'ın kaynanası, kızının başında dört dönüyordu. Kocaman elleriyle Şendal'ın orasını burasını yoklayıp muayene etti. Bu işlem sürerken ağzını açıp tek söz etmedi. Sonra

— Gavırın gızı sana bin kelli söylemedim mi «yazın yaşa kışın taşa yatılmaz» deyi? Sen gine sırtını yaşa vermişsin. Kimbilir belkide kuyunun başına yattın. Altından ülüzgar savurdu, üstünden güneş kavurdu, işte sonunda böyle oldun. Dön hele dön de sırtına bir iki şişe vuruyum.

Şendal'ın sırtındaki dayak izlerini görünce irkildi

— O ne gıız, herifin mi döğdü yine?

Şendal babası evinden aldığı ders üzere, hayır anlamında başını geri attı.

Anası eski kurttu ona inanmadı

— Boşuna saklama benden. İşte şunlar dayak izleri değil de ne? Emme varsın olsun insanı herifi hemi sever hemi döver. Görmez miydin ağan beni gısa günde üç öğün döverdi. Döğmesine döverdi emme benden uğrunda ağzına bir çekirdek koymazdı. Amaan aman gine eski dertlerimi depreştirdin benim. Tek Ağan ölmiyeydi de vara günde dört öğün döveydi beni...

Şendal'ın anası Hanife garının gözleri buğulandı. Kocasını ansıyınca kızını unuttu. Kazım elinde bardak ve bir parça kağıtla karşısına dikilince toparlandı. Şişe vurulacaktı

— Dön yavrum sırtını beri dön.

Kazım kaynanasının yanında, karısının etine elini vurmaktan çekindi. Cam bardağın içinde yanan kağıt parçası eti yakacağı sırada havasızlıktan sönüp boz dumana kesiyordu. Sonra morarmış bir et mantarı dumana yukarı saldırıyordu. Şendal domur

domur terliyor, soluk aldıkça sırtındaki şişeler inip kalkıyordu. İş görmekten katılaşmış ellerinin dışında her yanı cıvık cıvıktı. Kazım kağıt yakmak için elinde tuttuğu gaz çırasıyla Şendal'ın üstüne eğildi. Kendiliğinden düşen bir bardağı aldı. İçi cıız etti. Çevresine toplanan çocukları dağıtıp dışarı yürüdü.

Güneş Sarıkaya'nın tepesinden aşağı sarktı mı, akşam yaklaştı demekti. Kavaklının yamaçta mal otlatan çobanların, çırakların hayvanlarının başını köye çevirmek için zaman birimleri buydu. Daha yakında olanlar, güneşin tekeri boztepenin üstüne değince sökün ederlerdi.

O gün Kazım Ustalardan kimse davarın sığırın önüne çıkmadı. İki keçi bir eşek kendiliğinden seçilip geldiler. Evin önündeki bahçenin yeşilliği onları kuru ahıra girmekten caydırdı. Karıkların arasında başıboş dolaşmağa başladılar. Şendal ayakta olsa onlar hiç böyle rastgele bahçeyi çiğneyebilir miydi? Daha yarı yolda bir konuk gibi karşılanır, her birine ayrı dil dökülür, hatırları sorulurdu. Hayvanlar da bunu anlar Şendal'ın elinin altında nazla salınıp, sürtünürlerdi. Sonra doğru ahırdaki yerlerine gönülsüzce yürürlerdi.

Herkesin evine dağılışı, akşamın ağırlığı, Kazım'ın içine bir yas koydu. Ortalık darmadağınıktı. Çocuklardan ikisi rasgele uyumuşlardı. Beşikteki durmadan mızırdanıyor, onun büyüğü Osman palanın üstüne pislemiş bokuyla oynuyordu. Büyük kız Zeliha'nın ağlamaktan öte eli işe gitmiyordu. Zeliha oniki, onüç yaşlarında olmasına rağmen gelişkindi. Boyunu bosunu babasından, türkmen güzeli yüz çizgilerini anasından almıştı. Kazım Usta Zeliha'nın erkek olmayışına pek üzülürdü.

— Ah şu geçmişi tenekelinin kızı bir oğlan olsa, ben bilirdim ne yapacağımı. Baksana şundaki acı guvvata. Nabalı boynuma Çolak Derviş gibi namlı bir pehlivan yapardım onu, derdi.

Kazım eli şakağında, avlunun ortasındaki tuz taşının üstünden yorgun yekindi. Alıştığı gibi başını eğerek içeri girdi. Alnındaki her çizgi ayrı bir acı yansıtıyordu. İki günlük traşlı yüzü sakaldan gözükmüyordu. Kaba bıyıklarıyla yarışıyordu sanki. Şapkanın güneşten koruduğu alnı ap aktı. Döktüğü sıkıntı terleri, dakınık saçların ak alnına bölük pörçük yapıştırmıştı. Ayağındaki kara lastiği çıkarmadan yürüdü. Baş köşede asılı gaz lambasını dışarı verdi. Çocuğun beşiğini ayak altından çekti. Sonra gelip Şendal'ın başucuna çöktü. Dağınık saçlarının arasından alnını buldu. Elini usulca dokundurdu. Kaynanasının yüzüne baktı. «Senin yanında karımın etine eliml değdirdiğim için bağışla beni» dercesine bir bakıştı bu. Şendal larpadan gözlerini açtı. Belli belirsiz blr gülüş yaladı yüzünü. Anasından ve çocuklarından utanmasa ağlayacaktı. Acele tabakasını bulup bir sigara yaktı. Korkarak Şendal'ının üstüne eğildi

— Gız Şendal canın bir şey istiyo mu kız? Haydi de bana. Böyle yemeden içmeden olur mu hiç? İnsan yemeyi yemeyi dizden dermandan düşer. Can boğazdan gelir, bilmez misin? Ak halva, portekel, lokum, ne diliyorsan hemen alırım... Sen yeter ki iste. Hem de ne öyle kötü kötü duruyon? Herifin değilmiyim canım, hemi döğer hemi severim. Haydi aç gözünü gülüm, aç da bir şeyler ye.

Köpek dışarıda bir karartıya düştü. Sesinin yer değiştirmemesi, Insana saldırdığını ortaya koyuyordu. Köpeğin gürültüsüne boğulan yanık bir ünleme

— Kazım emmiil... İyoooo, Kazım emml.

Kazım dışarı fırladı

— Oşt oşt, oşt bire meret.

Çalık Fahri soluk soluğa

— Müzde müzdeee... Müzde emmiciğim müzde. Şu gördüğün kağıdı Kamandan kaptığım gibi seğirttim. Gözüm kör olsun soluk bile almadım. Yürümedim uçtum da geldim...

Kazım Usta olanca şaşkınlığıyla

— Neymiş ulan, ne kağıdıymış Çalık? Hele beri getir bakıyım, diyebildi.

Çalık Fahri, Kazım Ustayı hiç duymamış gibi bildiğini okuyordu

— Emmiciğim müzdeme pillisinden ve de fantaziyelisinden bir ıradıyon isterim. Hemi de Pıhılipisten başkasını gattiyen gabil etmem. O gatlak yolu goparaktan geldim. Yolda Hacı Şakire ırastladım. Bana

— Neo lan Fahri kellemi götürüyon böyle dedi. Ben onun yüzüne bile bakmadım.

Altında Topalın Gız - Gatır vardı. Yanından yel gibi geçtim. Şu halıma bak, nabalı boynuma gan ter içinde galdım yavı. Namıssızım öldüm geberdim yavı...

Kazım durumu kavramıştı. Kağıdı Çalığın elinden çekip almak istedi. Fakat Çalık bir çırpıda öteki eline geçirdi. Kolunu tutup almak kolaydı, ama Kazım'ın gönlünün hoşluğu, Fahri'yi incitmesini engelliyordu. Sonunda Çalık kağıdı uzattı

— Alaman kağıdın Emmiciğim Alaman. Al al da güle güle get. Haydı bakalım Emmiciğim güle güle get, güle güle gel. Gördün mü şindicik? Ben sana dimemiş miydim? Emmi sen sabret emmi sen sabret, sabrınan bakır bile altın olurmuş dimemiş miyidim?

He, di bakıyım dimemiş miydim? İşte gördün mü şindicik oldu bitti...

Kazım Usta kağıdı Fahri'den kaptığıylan içeri koştu. Pusuda bekliyen köpek Fahri'nin üzerine yeniden oklanıp saldırdı. Fahri kendini Kazımın peşinden içeri attı. Kazım Usta elinde kağıt Şendal'ın baş ucunda fırdönüyordu

— Gız, gız Şendal Şendal... Aç gözünü aç hele. Bak bak gülüm bak hele bak. Bak ki elimde ne var. Bak ki ne geldi bak. Aç ta bi bak yavrum bak. Elimdekini görüyon mu? İşte bu Alamanya kağıdım. Alamanya Alamanya kağıdım geldi. Duymuyon mu gız, Alamanya kağıdım geldi!...

Kazım Alamanya Alamanya diye inledi. Şendal gözlerini kocaman kocaman açtı. Bir yekindi olmadı. Bir daha bir daha denedi olmadı. Yatağın içinde beli kırık yılan gibi kıvrandı. Sonra umutsuzca gevşedi. Domur domur ıslanan alnını yastığa gömerken ağzından şu sözler döküldü

— Alamanı batsın. Alamanı batsın, ocak söndüren Alaman...

Kazım Usta çocuklar gibi sevince boğuldu. Elindeki kağıttan gözünü ayırmıyordu. Küçüklerden kendisine yaklaşanları azarlayıp uzaklaştırdı. Sanki kağıdı elinden birisi kapıp alacaktı.

Ne yazık ki kağıt Almanca yazılmıştı. Kağıdı eviriyor çeviriyor Almanca bilmediğine bin kez lanet okuyordu. Oysa o bu kağıdı hiç bitmemesine boyuna okumak istiyordu. Kağıdın en başındaki «Her Kazım» cümlesini, kızına, uyuyan çocuklarına, yaşlı anasına, hasta karısına yeniden yeniden okudu. Onlara Almanca bilgisini göstermek içln

— İşte bu Her Kazım, bay Kazım demektir. Bakın bakın bu Her'in anlamı baydır. Şimdicik yani bana bay Kazım diyorlar. Çünkü her demek bay demektir.

Bir an kendisini hiç kimsenin dinlemediğini gördü. Derken karısına yeniden gözü takıldı. İçi yandı

«Elim kırılsa da vurmasaydım. Zavallının hiç bir günahı yoktu. Şu sevinçli günümde o da sağ salim olsaydı. O da bizimle gülüp eğlenseydi. Tüh Allah kahretsin..» diye söylendi.

Kazım Usta durduğu yerde duramıyordu. Elindeki kağıdı birisine okutup on kez bin kez dinlemek istiyordu. Dinlemekten öte onula sarhoş olmak istiyordu. Bu ara aklına öğretmen düştü. Okul öteki mahalledeyedi. Dere yolun yokuşu aşmak gerekiyordu. Ama isterse bir günlük yol olsun Kazım'ın gözüne görünür müydü hiç? Ucu topuzlu meşe değeneğini çektiğiylen yürüdü.

Kazım Öğretmenin kapısının önüne gelince duraladı. İlkin «Öğretmeeen» diye var gücüyle bağırmağa dolu ciğerlerini gevşetti. Yazılı sınavda önemli bir yanlışını hatırlamış öğrenci gibi bozuldu. Yaralı başından şapkasını alıp, duyulur duyulmaz kapıyı tıklattı. Geri çekilip dinledi. Ses soluk yoktu. Bir kez daha vurdu. Yine çıt çıkmadı. «Öğretmeeen» diye avazının çıktığı kadar bağırdı.

Öğretmen alışkındı böyle şeylere. Onun pek gecesi gündüzü yoktu. En olmadık zamanda köylünün hastasına iğne yapar, dilekçesini yazar, kaçan kız yüzünden biri birine giren ailelerin aralarını bulurdu. O köyün tüm insanlarının ciğerini bilirdi. Kazım Ustayı hiç böyle perişan görmediğinden bayağı telaşlandı

— Neo Kazım Usta, hayırdır inşallah. Ne bu telaşın ?

Ustanın sakallı yüzü yarım bir gülüşle ışıdı :

— He gurban senl ırahatsız ettik emme, kusura kalma. Alamanca bir mektibim var. Okutmağa geldim. Sen daha duymadın herhalde, benim Alaman kağıdım çıktı. Yani bilakis, yarından tezi yok Alamana gidebilirim. İşte bak burada hepisini yazıyor. Alamanca yazıyor. «Her Kazım» demek bay Kazım demektir. Alamanca dilinde «Her» demek bay demektir.

Kazım bunu söylerken, kıvançla gülümsemekten kendini alamadı. Başından beri onu ilgiyle izleyen Öğretmen, ezilerek

— Kusura kalma Kazım Usta, biz öğretmenler yabancı dil bilmeyiz. Çünkü bize böyle şeyler öğretmediler, deyince Kazım Usta umutsuzlandı. O sıkıntıyla öğretmene

— Ya peki siz ne bilirsiniz? O zaman siz neye yararsınız yafi? Bi mektibi bile okuyamadıktan kelli, senin öğretmenliğinle benim Kazımlığım arasında ne fark kalır? Hıı de bakıyım ne fark kalır?

Öğretmen donmuştu. Kazım Usta öfkesini gecenin karanlığıyla besleyip, söylevini sürdürdü

— Hıı, sizin bildiğiniz yalnız «Uyu uyu yat uyu mu?» Yoksa «tut tut at» mı? İkisi de gözünüze kakılsın emi? Siz zaten bizim işimize yarayan bir şey bilmezsiniz ki, diye ayaküstü öğretmeni iyice haşladı.

Kazım Usta oradan hışımla uzaklaştı. Yol boyu esip yağıyordu

— Hani nerede o eski muvalllmler. Bu yeni zıpçıktılar onların eline su bilem dökemezler. Onlar yetmiş iki dili bilirlerdi. Köyden yolladığı her bir öğrencl yatılı mektebine şırp diye girerdi. Şimdi koskoca köyden ürüşbetinen, dayıyınan tek klşl güç giriyor.

Kazım söylene söylene eve yaklaştığını köpeğinin sesinden anladı. Harmanlığın düzde duraladı. Ayakları bir adım ileri gitmedi. Bir süre öyle dikildikten sonra iz üstü geri döndü. Yok artık bu mektuptan bir iki satır dinlemeden sabahı edemiyecekti. Köyde öğretmenden başka bilgisine güveneceği kimse de yoktu. Bu kez öğretmenin kapısını daha yumuşakcak çaldı.

Öğretmen biraz önceki olayın etkisiyle daha uyuyamamıştı. Ya sabır çekerek yeniden kalktı. «Bu durum kızını okuldan silmediğimiz bir babanın tuzağı olmasın» diye, tabancasını da yanına almayı unutmadı.

Kazım Usta az önceki Kazım Usta değildi... Perişanlamış ezilmiş erimişti.

— Oğretmen, gözüne köle olduğum öğretmen, hele şu mektibe bir daha bak. Şöyle ışıkta bir iki hecele belkim sökersin. Sen bizim gibi cahal cühela deyilsin. İlmin var irfanin var. Sonra sen beni iyi bilirsin, ben öyle zırtaboz bir insan değilim. Az çok insaniyetten anlarım. Baştan savma beni. Hemide biraz evelki sözlerim için kusura kalma. Ben ne dediğimi bilmiyom. Vallaha evde avrat ölümcül hasta... Seninle bir dostluğumuz var. Anlarsın ya, ben öyle iyilik altında kalan çiğ bir kimse de değilim...

Öğretmen Kazım Ustaya haber anlatamıyacağını anladı. Aklına Köye gelen giden mektupları okuyuş biçimi geldi. Çoğunu eklemeli çıkartmalı, uydurmalı okurdu. Bu yazı okunmuyor dese kos koca öğretmen bir mektubu okuyamadı diye günlerce dedikodusu yapılırdı. Önce meselenin özü konusunda, Kazım Ustayı iyi bir sorguya çekti. Ayrıca ikide bir onun «Her Kazım demek, Bay Kazım demektir» açıklamasından da yararlanarak mektubu okumağa karar verdi

— Peki peki, ver hele şunu bana bir bakıyım. Sen de al şu lambayı bana yakın tut. Hımmm... «Her Kazım Efendi. Pardon Bay Kazım Usta. Almanyaya işçi olarak kabul edildin. Burada firman seni dört gözle bekliyor. Bu kağıt eline değer değmez pılını pırtını topla tez zaman içerisinde buraya damla. Geç kalırsan hakkını yitirmiş olursun. Bulunduğun yerin İş ve İşçi Bulma Kurumu'na uğramayı unutma. Aman ha aman oraya uğramayı ihmal etme. Baki selam...» İşte bu kadar.

Kazım Ustanın ağzının suyu akmıştı. Zevkten sarhoş olmuştu. Öğretmene kolaylık olsun diye mektubun her hecesini onunla koro haline okuyordu. Hemen hemen bir mektup boyu içinde tuttuğu soluğunu uzunca boşalttı. Gülerek öğretmene döndü

— Hey ağzına bereket. Hey sen var olasın, sağolasın. Ula yiyen, mademki bu zıkkımı böyle bülbül gibi okuyordun da neden şaka yapıp insanı üzersin? Siz mamir gısmının şakasını bizim köylü gafası pek anlıyamıyor. Neyse, he gurban işte aynen okuduğun gibidir. Hepiciğini de dosdoğru tas tamam okudun. Hele bi daha oku, oku ki eyice dinleyim gurban.

Öğretmen olduğunca ilk okuduğuna bağlı kalarak ikinci kez okudu. Bir daha okumamak için de hemen Kazım Ustanın elinden lambayı alıp mektubu tutuşturdu.

Kazım oradan dua ederek uzaklaştı. Yol boyu kendi kendine

— Hey gidi gahpe dünya hey... Şu ürüşbetin açmadığı kapı yok. Nice olur işleri olmaz, olmaz işleri olur yapıyor meret. Bizim en doğru bildiğimiz öğretmen bile Alaman işi ipek gırafeti duyunca, mektibi su gibi içti. Hani okuyamıyodun ya? Hani size

okullarınızda yabancı dil öğretmezlerdi. Ooof of... Böylece ürüşbetsiz değil Alamana cennete bile gidilmiyeceğini anlamalıydın ulan kafasız Kazım, anlamalıydın.

Gece yarıyı çoktan geçmişti. İnce bir dilim ay Baranı dağının arka yamacına yaslanmış, oradan Kızıl Irmağın Toklümene dek uzanan gölünü seyrediyordu. Işıksız köyün karışık sokaklarını aydınlatmak için yıldızlar biri birine sokulmuş göz kırparak kaynaşıyorlardı. Uzaklardan yazıda yatan sürülerin çan sesleri duyuluyordu. Harman yerinde evin yolunu bulamamış başıboş bir eşek anırdı. Başkaları ona karşılık verdiler. Kazım birden duraladı. Kulak verince kendi eşeğinin sesini tanıdı:

— Vay meret vay, bu gece dışarıda kalmış. Bahçeyi mahvetmiştir şindi diye söylendi.

Sabah güneşi Kazım Ustanın Almanya kağıdının geldiğini bütün köye muştuladı. Gören görmeyene duyan duymayana fısıldadı. Bir solukta haber koca köyün altından girdi üstünden çıktı. Nasıl çıkmasın ki, fukara tam sekiz yıl bu günü bekledi. Gökte uçan kuşa, yerde gezen karıncaya borç etti. Eli işe varıp doğru dürüst bir işe başlıyamadı. Ha bu gün ha yarın Alamanya kağıdım çıkacak diye başlı bir iş tutamadı. Tüm ettiği borçlarına verdiği tek taksidi vardı:

— Yarın Alamana gidince borcumu fazla fazla öderim. Birinize beş veririm. Bu borçlar da borç mu ki? Hepiciğini torlasam toplasam orada bir aylığım kadar etmez. Her Alaman «vark»ının bir sarı altın değerinde olduğunu unutmayın, sözleriydi.

Habere köyün büyüğü küçüğü sevindi. Koca Koca Kızılyar köyünde Kazım Ustayı bir tek Canbaz Nuri sevmezdi. Geri kalan hemen herkes onu sever ve sayardı. Canbaz Nuri'nin Kazım'ı sevmemesinin

iki nedeni vardı. Birincisi, Kazım Canbazdan aldığı borçların faizini vermezdi. Aldığı borç neyse onun anaparasını olduğu gibi eline geçince geriye çevirirdi. Savunması şuydu

— Nuru Dayı, şindicik Müslümanlıkta faiz haram mı, haram. Haramı alan da veren de Tanrı katında suçlu mu, suçlu. Öyleyse senin için ben kendimi ataşa atamam. Senin gunafına ben de ortak olamam, kusura kalma derdi.

İkincisi kişisel meseleydi Kazım Canbaz Nuri'den genç olmasına rağmen, onüç ondört yıl önce bir düğünde güreşmişlerdi. Canbaz kart, iyi oyun bilen bir pehlivandı. Kazım'sa genç ve deneysizdi. Fakat acı bir kara gücü vardı. Kendini çevrede yeni yeni tanıtıyordu. Yaşlılar bu oğlanda iş var diyorlardı. Nasıl olduysa oldu, o gün Kazım, Canbazın sırtını yere getirdi. Canbaz beklemediği bu yenilgiyi bir türlü unutamadı. Elli yaşına geldiği halde

— Ulan Topalın oğlu, seni bir yıkacağım. Yoksa öte dünyaya gözüm açık gider, derdi.

Kazım Usta yakın zamana kadar usta musta değildi. Ona köyde «Pehlivan» ya da «Çavış» derlerdi. Pehlivanlığı, babadan kalma eski bir kisbete bağlıydı. Nerde düğün duysa kisbetini sırtladığı gibi koşardı. Bazan bir çift çoraba bazan da bir ekmek torbasına sabahtan akşama dek kan ter içinde güreşirdi. Bu yüzden iki öküzün ardına bağlı ekmek kaynağı sabanını bile aksatırdı. Yaşı ilerledikçe tuttuğu yolun yanlışlığını anlamağa başladı. Eli eğlendirirken kendini, nasıl bir geleceğin beklediği zihnini kurcaladı. Tam bu sıralarda karşısına Göçmen Mustafa çıktı. Mustafa köyün en iyi yapıcısıydı. Mert ve dürüst bir doğu göçmeniydi. Köyde tek çizi toprağı olmadığına bütün hünerini iki elinde toplamıştı.

Onun koyduğu taşı «Mimar Sinan gelse yerinden oynatamaz derlerdi» Bir gün Kazım'ı kolundan tutup bir köşeye çekti

— Ola Kazim, hele dinle ki seen bir şey diyem. «Altın ahmağı ırahvan, insanın ahmağı pehlivan» olurmuş diir atalarımız. Bu iş karın doyurmaz oğul. Gel beni dinle, seene çekiç tutmasını öğretem. Sonunda bana dua edersin bekim.

Kazım Göçmen Mustafa'nın dediklerinden pek etkilendi. İçinden onun eline sarılıp öpmek geçti. Zaten bu pehlivanlığı iş olsun diye can sıkıntısından yapıyordu. Doğru dürüst bir işi olsa yapar mıydı? İki öküzle, beş on dönüm tarla, karın mı doyuruyordu? O koşullarda çalışsa da aç, çalışmasa da açtı...

İşte o günden beri köyde Kazım'ın adı sanı değişmişti. Artık Kazım Çavış değil, Kazım ustaydı. Çavuşluğu askerden kalmaydı. Kendisini «Pehlivan, çavış» diye çağıranlara müthiş kızar olmuştu

— Ulan bana Çavışınızı mavışınızı dedirmeyin şindi haaa. Size bin kelle söyledik. Bana şimdin kelli Çavış da dimeyin Pehlivan da. Onlar karın doyurmuyor. Ulan dürzüler körmüsünüz ben gos gocaman bir usta oldum. Kazım Usta deyiverseniz çeneniz mi kopuyor? diye çıkışıyordu.

Kazım Yapıcılık öğretmeni Göçmen Mustafa'ya içten bir saygı duyardı. Belki böylesine bir saygıyı babasına bile duymazdı. Bunu ara sıra şöyle açığa vuruyordu

— Mustafa Emmim elime bir çekiç verdi, bana ekmek getiriyor. Babam elime eski bir kisbet verdi, akşam eve bir sürü kir getiriyordu. Mustafa Emmim olmasa omuzu kürekli bir ameleydim, şimdi eli maalı bir ustayım.

Kazım'ın Alaman haberi çıkalı, kredi açan açа-

naydı. Eskiden değirmene bir kelete götürmek için kötü eşeği bile vermeyen Canbaz Nuri

— Al yiyenim al, eşşeğin sözü mü olur. Ondan sonamacımına sen benim ana başından akrabam sayılırsın. Öküzüm de kağnım da, buyruğundadır. Çırağa söyle kağnıyı goşsun bire yiyen... diyordu.

Kazım verilen borçların hiç birisine git geri demedi. Verileni aldı, cep defterinin bir köşesine yazdı. Borç verenler daha çok köyün hatırı sayılır, varlıklılarıydı. Bir verip beş almağa alışık olduklarına «kaz gelecek yerden tavuğu esirgemiyorlardı.» Kazım onların bu cömert tutumlarının nedenini anlıyordu. Fakat işi şakaya vurup:

— Komşuların kalbine hiç bir şey gelmesin. Ben öyle Mebbuslar gibi cuvara kağıdının arkasına yazıp atmam. Gördüğünüz gibi cep defterime yazar koyun cebime saklarım. Vaktı zamanı gelince de bir bir öderim, diye onların içinden geçenleri açığa vuruyordu.

Kazım aldığı borçlarla evin eksiğini gereğini epeyce tamamladı. Varlıklılardan aldıklarıyla, yoksullara olan ufak tefek vereceklerini de ödemişti. Damın üstünü tuzladı. Samanlığın arkasını sıvadı. İki kile un öğüttü. Yarmayı döğüp, bulguru çekti. Şimdi son bir işi kalmıştı. Döğdüğü günden beri, başını yastıktan kaldıramayan karısı Şendal'ı doktora götürmek...

O sabah geceden kalktı. Canbaz Nuri'nin kağnıyı koştu. Şendal'ı çula çaputa sarıp, Kamanın yolunu tuttu.

Sıhıye Ömer Kaman yöresindeki tüm köylerin hemi doktoru, hemi sıhiyesi, hemi de operatörüydü. Hasta sayrı sözü edilende halk onu bilir onu söylerdi. Köylülerden dişi sızlayan, başı ağrıyan, baca-

ğı kırılan, kan kusan, kanser olan, apandisiti patlayan doğru soluğu Sıhiye Ömer'in kapısında alırdı. Onun bilgisi, ilaçları emeği gibi ucuzdu. Yoksulun halinden anlardı. İlacı ona göre yazardı. Ne verirsen onu alırdı. Hiç az verdin çok verdin dediği duyulmamıştı. Dahası ilaçları harman veresiye verip zarar ettiği de olurdu. Eğer o eski alacaklarının tümünü bir toplayabilse, kuşkusuz varlıklı olurdu.

Hastadan köylüden iğrenmezdi. İçi göm gök irin dolmuş kocaman çıbanlara iri elleriyle bir bastırıp pörtletir atardı. Çalan çaputlar arasından zor bulunup çıkarılan, karga bacaklı bebeklerin kıçına, ucu küt iğnesini dürtünce, kimi ossurur kimi sıçardı.

Sıhiye Ömer'in öyle çok araç gereci de yoktu. Bazan iki adamın yenemiyeceği sancılı hastalarını, kaz ganadına alıp üstüne oturur, bir eliyle tutar, bir eliyle keser biçerdi. Sağlam iki adama yetecek gücü kuvveti vardı. O iri gövde, ancak onun uzun boyu, kalın boynu altında biçimlenirdi. İçtiği şarabın rengi, yanaklarında al al sağlık gösterisi yapardı.

Sonda aracı yoktu. Çüküne taş durmuş bir çocuğun acı çığlığına dayanamayıp, çocuğun çükünü ağzına alıverdi, emerek artezyen gibi sidik fışkırttığı çok oluyordu. Rahatlıyan çocuğun karşısına geçer onun yansıları şaka yapardı. Sonra da zevkten dört köşe, yarım kalmış kırmızı şarap bardağını yudumlardı...

Köylü kısmı karısını öyle kolayına erkek doktorun eline teslim etmez. Doktor moktor, karısı ölse bile erkek eli değdirtmek istemez. Bu konu da onların titizliğini şu deyim açıkca ortaya kor «Biz karısına erkek keçi eti yedirmeyenlerdeniz.» Yani namusuna düşkün kişileriz...

Köylüler Sıhiye Ömer için kaç göç tanımazlardı.

Ona güvenleri tamdı. Karılarını kızlarını sakınmadan getirirlerdi. Sıhiye Ömer ömrünün en acı anısını bu güvencenin verdiği bir olayı bir gün şöyle anlatmıştı

— Bir gün yeni evli, güzel bir gelin getirdiler. Gelin adına kaynanası konuşuyordu: «Efendi söylemesi ayıp bizim bu gocaman gelin yatağa işiyo. Gapımıza geldi geleli geberesiceye bi dert tebelleş oldu. Çocuk gibi altına işiyo. Boynunu buvazını mıska mırtlak doldurduk, bi çare etmedi. Şindicik belki bir ilacı bulunur deyi sana geldik gadasını aldığım. Şu menesbere bi bakıversane.» dedi.

— Zavallı gelin utancından ve rahatsızlığından gül gibi solmuştu. Onlara dilimin döndüğünce bu iş benim işim değil, siz bunu bir Ankara'ya, kadın doktoruna götürün dedim. Bu kez «Öyleyse eve götürürüz, nerede bizde Ankara'ya götürecek para» dedi tutturdular. Dediklerini de yaparlar hani. Baktım gelini öldürecekler, bir bakayım dedim. Bir de ne göreyim, gelin mahvolmuş. Ömrümde hiç raslamadığım bir olay bu. Ne diyeceğimi ne yapacağımı şaşırdım, elim ayağım dolaştı.

Gelinin kadınlık organının yaradılışında ufak bir eksiklik var. Vagina ağzı küçük bir et parçasıyla kapalı. Evlendiklerinde karı da, koca da bunun farkında değiller. Çünkü ikisinin de cinsel bilgileri sıfır. Erkek zorlamayla işini sidik deliğine görmüş. Kadıncağızın ne kadar acı çektiği artık dille anlatılamaz. Sidik deliği parçalanmış ve zamanla genişlemiş. Bu durum haliyle gelinin sidiğini tutamaz olmasına yol açmış. Gittiği yerde akmasını önlemek için tıkaç olarak eline geçen çaputu oraya takıştırmış.

Gelin domur domur terliyor ve ağlıyordu. Kaynanası baş ucunda «marifetine mi nazlanıyorsun» di-

ye onu azarlıyordu. Neyse ben Ankara'ya yetiştirin diye oradan yolladım. Ankara gidip gitmediklerini bilmiyorum. Küçük bir ameliyat zorunlu.

Sıhiye Ömer, bu olayı öyle her yerde anlatmazdı. İyice dertlenip iki şişe kırmızı şarap içtiği zaman Yeniyapanlı Osman öğretmene anlatırdı. Osman öğretmen Köy Enstitülüydü. Biri birlerinin dilinden anlıyorlardı...

Sıhiye Ömer, Köy Enstitüsü çıkışlı olduğu halde, iyi saz çalamazdı. Bir kısım hastalarına

— Senin hastalığının ilacı biraz saz biraz da şarap, der duvarda asılı duran püsküllü bağlamayı alırdı eline. O durumda en karamsar insanın bile gülesi gelir, derdini ağrısını bir an olsun unuturdu.

Köylü içki içeni kolay bağışlamazdı. İçkici kişiye lânetlenmiş, düşük, gözüyle bakardı. Fakat Sıhiye Ömer'in içkisine kimse karışmazdı. Gerekende ona kendi elleriyle içki sunmaktan zevk duyarlardı. Halk Sıhiye Ömer'e kendi iyiliklerinden çelik bir zırh örmüştü. Her türlü kötülüğe karşı onu koruyacak bir kalkan...

Sıhiye Ömer ağzında mırıl mırıl bir türkü Şendal'ı iyice muayene etti. Sonra Kazım'a kızgınca dönerek

— Kazım, anladık oğlum sen eskiden güreşçiydin. Ama bir daha avratla böyle güreşme. Öğlum sen kadıncağızı ters kündeye getirmişsin. Ulan az kalsın avradı öldürecekmişsin be. Derdin ne bre gardaşım derdin ne? Kadının dalağı az kalsın patlıyormuş haberin ola.

Odanın içinde öfkeli öfkeli gezindi. Yeniden ağzını Kazım'a çevirdi

— Şimdi bu çok dikkatli bir bakım ve de Kırşehir'den ilaç ister. Altı ay kıpırdamadan sırt üstü

yatacak. Hiç bir iş tutmayacak. Eğilip yerden bir çöp bile almayacak. Ben sizibilirim pek söz dinlemezsiniz. Ölümcül hastayı ekine götürürsünüz.

Kazım soğuk terler dökerek, çıt etmeden Sıhiye Ömer'i dinliyordu. Ne yapacağını ne diyeceğini bilmez bir durumda kekeledi. Elinde dönderip durduğu yağlı şapkasını çabukça başına geçirdi. Yerinden kalktığıyla, tüm çaputlarıyla karısını kucaklayıp kapının önünde duran kağnıya yürüdü. Bir yandan kağnının üstünü düzenlerken bir yandan da Sıhiye Ömer'e

— Ömer efendi borcum borç, o geçen seneden kalanlarla birlikte tümünü ödeyeceğim. Belki sen duymadın Alaman kağıdım çıktı, akşamda sabahta yolcuyum...

— Bırak şimdi sen borç morç hikayesini de şu elindeki avrada iyi bak. İlaçlarını ihmal etme al. İş tutmasın, iyi yiyip içsin.

Sıhiye Ömer bahçe kapısına yaslanmış Kazım'ın kağnıyı hazırlamasını izlerken bunları ayak üstü söylüyordu. Almanya sözünü işitince birden irkildi

— Ne Almanıymış lan, oğlum kırkından sonra saz mı çalmaya başlıyon yoksa? Eh kıyamette çalarsın belki. Bana bak Kazım, aklını başına topla, otur oturduğun yerde. Köyünde su mu çıktı lan? Alaman sana göre bir yer değildir. Sen oraların düzenine ayak uyduramazsın. Sonra perişan olursun. Siktir-et Alamanını malamanını. Yook eğer, Kızılözünden, Daldal'ın oğlu gibi, iki tane sarı Alman kızını birden köye getirmeyi kafaya koydunsa, ona birşey diyemem. Ama sonunu kendin iyi bilirsin... Avratlar geri gideceğim deyi tutturunca, yol parası için babasının tek ineğini de satmıştı...

Kazım'ın tepesinden aşağı sanki bir kazan kay-

nar su dökülmüştü. Almanya hakkında böyle kötü konuşan eğer başka birisi olsaydı vay halineydi. Ağzından kötü bir şey çıkar korkusuyla, kağnının önünde dikilen büyük oğlana

— Dehle lan, ne bakıyon savak savak eşşolu eşşek, dedi.

Kağnı köye güneş batımında davar sığırla birlikte girdi. Boyunduruktaki öküzlerden biri sığırı görünce huysuzlandı. Kağnıyı yana yana çekmeğe başladı. Kazım içinin bütün hıncıyla ona mesesi kaldırdı. Fakat Canbaz Nuru görür diye yeniden yavaşca indirdi. İçinde biriken öfkesini burun deliklerinden dışarı fışkırttı. Sığırın peşinde toza bulanmış sığırtmacın oğlu elindeki değneği rast gele çalarak kağnıya sokulan malları uzaklaştırdı. Sonra bir sıçrayışta yakaladığı sıpaya bindi. Ayağının birini ustaca yana çaldı. Çayır çimen üstündeymişcesine rahat ve güvenli oturuyordu. Eşeğin ön kollarının ortasına elindeki değneğin ucunu dürtünce hayvan peş peşe çifteleri sıraladı. O gösterisinden hoşnut gülerek toz bulutuna daldı.

Kışa girecek köylü, savaşa girecek komutan gibi önlemli olurdu. Karınca örneği dışarıda bulduğu tek taneyi ağzına atmaz içeri atardı. Yazı yabandan otu, çöpü, tezek, başak ve şu bildiğimiz kuru toprağı bile eve taşırdı. Çünkü ortalık yaşardı mı, çocukları besleyecek toprağı derde derman desen bulamazdın.

İşte köylünün böyle canhıraş olduğu bir dönemde, Kazım Usta yol hazırlığına başlamıştı. Bir yandan damın üstünü onarıyor, bir yandan çoluk çocuğun hiç olmazsa bir iki aylık yeygisini koyum da gideyim diye didiniyordu. Gündüzleri bu işleri yaparken geceleri Almanya azığını düzüyordu. Eski, pazar hey-

rağının, arkasından yetişip mesesle döve döve gerisin geri götürmesi beni öldürüyor. Sürmelim, bu sıra gözümün içine, adam gibi bakıyor. Zaten ben onu temelli satmadım canım. Alaman için yol parası aldım ve de Sürmeliyi irehin verdim. Borcumuz olan altı yüz gaymayı verdinizmi, hemen Sürmeli kapımızda demektir.

Büyük oğlu Battal gözlerini kırpıştırarak öne atıldı

— Aga alalım, tez alalım Sürmeliyi geri. Ah yeniden çiftimizi düzsekte ben kendi öküzlerimizi gütsem bir. Vallaha billaha nasıl doyururum onları. Fıstık gibi şişiririm. Aga, biliyon mu, ötöğün bizim Sürmeli ne yapmış? Var ya, aha şöyle Canbaz Nuru'ya arkadan bi takmış, şalvarını yırtmış atmış. Ondan sonamacıma, başının ipini kopartıp, bi boynuzda ahırın kapısını devirmiş. Canbazın evine heç tat tuz vermiyormuş. İkide bir bize doğru kaçıyormuş...

Battal'ın sözleri ev horantasının tüm yüzünü ışıttı. Canbaz Nuri'ye kendi yapamadıklarını, hayali de olsa, Sürmeliye yaptırmak onları rahatlatıyordu. Kazım yabayı alıp samanlığa doğru yürürken bir yandan konuşuyordu

— Geride bir tek Battal'ı Kırpık Osman'ın kapısından kurtarmak kalıyor. Kırpık pezevenginin çocuğa etmediği kalmıyor. Sanki çırak değil kapısına köle tuttu. On yaşındaki çocuğu yatıda yatırıyor, anadut verdiriyor, ekin biçtiriyor. Battalım oldum olası çok düşüncelidir. Ar namus edip, çıraklıktan kaçıp göçmüyor ama, yavrucak bir deri bir kemik kalmış. Yalın ayak başı kabak malın peşinde kızgın taşların başlarında sekerken gördükçe yüreğim parçalanıyor. İkinci para gönderişimde onu da kurtarın oradan. Varsın köyün içinde cılık taşlasın gezsin. Varsın Ka-

besine eline geçeni tıkıştırıyordu. Yiyecek, giyecek, derken babadan kalma geyik postu namazlığını bile almayı unutmadı.

Biraz cana gelen Şendal yattığı yerden Kazım'ın yol hazırlığına katkıda bulunuyordu. Elleri titriyerek uzun ak dona uçkur geçirirken gözleri doldu. Kolları dermansızlıktan yatağın üstüne düşüp düşüp kaldı. Evde her canlı Kazım'ın yol hazırlığı için çırpınıyordu. Anası, seksenlik Gülender nine bile, heybenin boş köşelerine bir şeyler tıkıştırıyordu. Belinden çıkarttığı bir çıkı tuza yer bulamamış Kazım'a

— Al oğlum şu tuzla, iğneyi, eyi bir yerine koy. Çebine koy ki çalınca eline gelsin.

Bu hazırlıklar sürerken, Kazım her fırsatta bir, önüne gelenle helallaşıyordu. Ev horantasından küçüğüne büyüğüne aynı tembihi yineliyordu

— Eee... şimdi belleyinki ben yoğum. Öyle ya bu gün var yarın yoğum. Gurbetin işi belli olmaz. Gitmek var gidememek var. Gelmek var gelememek var. Demem o ki, sizi size sizi Allaha emanet ediyorum. Alamana varır varmaz hemen kuşun kanadıylan para yollayacağım. Ben parayı yollamasına yollarım amma, parayı alınca siz ne yapacaksınız işte o önemli. Bir kere ilkin Şendal'ın ilaçlarını alacaksınız. Ondan sonacımına, Zebiği Hemşire Okuluna yazdıracaksınız.

Bu iki meseleyi Kazım Usta deyip deyip yeniden diyordu. Evin isli cereklerini bile çaktırmadan okşayıp

— Hı, hıı... demek ki öncelikle bu işleri yapacaksınız. Bunların arkasından Canbaz Nuru'nun meselesi gelir. O dürzünün parasını tez verin. Verin de Sürmeli Celebi kurtarın, bu beynamazın kapısından. Hayvan her akşam bizim evi doğrultup gelirken, çı-

zım Usta oğluna cılık taşlatıyor desinler. Elin kapısına çırak çoban vermeyin.

Kazım bu son sözünü pek içten söylemişti. Elindeki saman yabasını rast gele attı. Gözleri dolu dolu astarın eğri böğrü örümcekli cereklerine çakılıp kaldı

— Allah insanı köpek yapsın da el kapısında çırak çoban yapmasın. Onu çekmeyen bilmez. Ölmez olasıca babam, Sakarya'da kendini kötü Yonana öldürtmeseydi, ben tam yirmi yıl onun bunun kapısında çıraklık etmezdim.

Öğleden sonra hava birden bire bozdu. Ortalık karardı. Baranı dağının başına doğru üç beş küme bulut uçuştu. Derken güneşin önüne gerdikleri kalkan kendi kendilerini çamur karasına boyadı. Yanında abası, yamçısı olmayan çırak çobanlar güttüğü malın davarın başını köye doğru çevirdiler. Harman yerinde son kalan badas ve tınasların başına yabayla bekleşen köylüler kararsızdılar. Bu güçlü yel ele geçmezdi. Fakat arkasının yağmura çevirmesinden korkup tınasları bozamıyorlardı. Kadınlar damların üstündeki sergilerini, kapılarının önünde oraya buraya takılmış biber, patlıcan, domates, dizilerini acele içeri taşıyorlardı.

Çopurluktan köye doğru bir körük kuruldu. Yollardaki koskoca bir yaz sıcağının kavurduğu diz boyu tozu savurmağa başladı. Tavşan Tepesi'nin döşüne kös gelmiş bağların sarı gazelleri zerdali yapraklarıyla uçuş yarışına başladılar. Arılar, sinekler, karıncalar çoktan ortalıktan silinmişlerdi. Öküzler ıslak burunlarını yukarı yukarı dikerek havayı koklamağa durdular. Ortalık serinledi. Bu telaş içinde en işi oluruna bırakmış canlı, kuşkusuz kaplumbağalardı. Yine o talimli yürüyüşlerini bozmadan cilalı ka-

yıklarının düz tabanlarını yere sürerek yolları karşıdan karşıya çiziyorlardı.

Havanın bozması Ağalarda bir telaş, çıraklarda bir rahatlık yarattı. Ağalar «Vay malım davarım, ekinim» derken, çıraklar «Oooh... hayat varmış» diyorlardı. Yerler çamurladı mı ireçberlik işleri de duruyordu. Böylece binde bir de olsa çıraklara çobanlara zorunlu istirahat çıkmış oluyordu. Ağaların yüzüne

— Vay namussuz yağmur ammada kötü zamanda yakaladı diyenler, özden söylemiyorlardı. İçlerinden buz gibi seviniyorlardı.

Kazım ilk iri damlaları görünce yuvak taşını bir kenara çekip dambaşından indi.

— İyi oldu damın üstündeki tuzu eritir diye söylendi.

Yaylım ataşı gibi aralıklı gelip geçen sulu sepken iri damlalar bağrı yanık toprağın yüzünde çopurlar açtılar. Onun verdiği serinliğe bayılan mandalar, kocaman ağızlarından ak köpükler saçarak gevişlerini koyulaştırdılar. Köylüler damların kuytu yerlerine tüneyip, ilgiyle yağmuru seyre daldılar. Daşarıda ıslanacak eriyecek bir şeyi olmayanlarla olanlar bir başka türlü duruyorlardı... Yazı yabanda küçük çocuğu olanlarla olmayanlar bir başka türlü izliyordu havayı...

Halkın tek ortak korkusu dolu korkusuydu. Eğer bu yağmurun arkası bir doluya çevirirse kızılca kıyamet o zaman kopacaktı. Çünkü daha kesilmemiş bağlar, bozulmamış bostanlar vardı.

Evet dolu Kızılyar köyünü yerle bir etmişti. Göz açıp kapayana dek dağ bayır apak olmuştu. Masallardaki perili pınarın yanına yatan delikanlının uyanınca saçının sakalının aka kesmesi gibi...

Ortalık ana baba günüydü. Vay yavrum kuzum

canım diyenden can başkaydı. Kazım Ustanın çırak oğlu Battal, dolu Kalenin düzde yakaladı. Başını altına sokacak bir yer aradı. Fakat koca ovada ne tek dal ağaç, ne de bir alaçık vardı. İlk kez ekmek dağarcığını ve küçük ellerini başına tuttu. Dolu yeğindi, fayda etmedi. Yönsüz oraya buraya koşarken kendini öküzlerden birinin altında buldu. Başını öküzün bacaklarının arasına kıstırdı. Derken Ala Öküz huylandı. Hiç böyle yapmazdı, üstelik Battal'ı severdi. Sırtına acı acı vuran dolu taneleri onu huylandırdı. Rastgele salladığı tekmelerden birisi Battal'ın kulak tozunu buldu...

O gün Battal'ın malları eve başı boş döndü. Battal'ı Kalenin düzde ölü buldular. Bir elinde ekmek dağarcığı bir elinde yerden yolduğu bir tutam ot vardı. Dağarcığın içindeki el kadar çamurlu ekmek kanlanmıştı...

Köyün içini et kokusu sarmıştı. Sanki Kurban Bayramı yeniden gelmişti. Aklı ermeyen çocuklar, dünyayla olan ilintileri boğaza kalmış yaşlılar, pek sevinçli görünüyorlardı. Paçaları sıvalı, ayakları yalın, küçükler hayvanların sidik torbalarından yaptıkları balonlarını şişire şişire sokaklarda dört dönüyordu. Sıçandan başka ete pek alışık olmayan köy kedileri, büyük bir çılgınlıkla içeri hücum eden köpeklerin yüzüne atlıyorlardı.

Bu son olay Kazım'ı birhoş etmişti. Uykuyu tüneği yitirmişti. Türkü gibi, ağıt gibi boyuna bir şeyler mırıldanıyordu. Deli divane olmuştu.

— Ben baba değilim, ben adam değilim. Eğer ben baba, eğer ben adam olsaydım el kadar çocuğu el kapılarında süründdürmezdim. Onun yaşıtları okulda okuyor, top peşinde koşuyorlar. Kuzumu al kanlar içinde ben kodum ben, diye bağrını döğüyordu.

Kazım o gece kesin kararını verdi. Kalan işler varsın kalsın, ben sabahleyin gidiyorum dedi. Evin içi görmeğe dayanılacak gibi değildi. Kazımın yaşlı anası Gülemder ninenin göz pınarları artık yaş bile vermiyordu. Karısı Şendal ondan beterdi. Benizleri kireç akı, gözleri karanlık oyuklar, ağızları bıçak sırtıydı...

Kazım köyden ayrılmadan önce, yine de köyün hatırlı büyüklerinin elini öpmeyi unutmadı. Sonra büyük küçük herkesle helallaştı.

Köylü Alman işi çıkalı yeni bir gelenek geliştirmişti. Her Alaman yolcusuna herkes varından yoğundan bir azık bir andaç koyuyordu. Eskiden bu adet yoktu. Söz gelimi Ankara'ya İzmir'e çalışmaya giden gurbetçilere, giderken değil de gelirken itibar edilirdi. Azık mazıkta koyan olmazdı. Şimdi tek yumurtası olan bile, onu küle gömüp Alamancıya azık ediyordu. Hele Alamancının dönüşü... O başka bir olaydı... Köylü hacdan geleni böyle karşılamazdı. Köyün en sümsük adamı bile bir Alamana gidip geldi mi, Kuranı yedi makam üzere okuyan bir alimden daha değerli oluyordu.

Köyün en yoksulu, kocasının hangi cephede öldüğünü bilmeyen dul Deli Meyrem bile, Kazım'a bir andaç verdi. Dolu üstüne ettiği ağıdı yazdırıp

— Şunu al de beni unutma gadasını aldığım peflifanım, dedi.

«Dolu Üstüne Ağıt»

Yağmur verdi kuru yeri güldürdü
Dolu verdi öksüzleri öldürdü
Kızıl-yar üstüne ordu kaldırdı
Yeter felek yeter ettiğin yeter

Gader çeşmesinden destim dolmuyo
Tanrı belasını bizden ırmıyo
Üç yiğit yolladım gerigelmiyo
Yeter felek yeter ettiğin yeter

Ağlıyok boyuna heç gülmüyok kI
Veriyok boyuna heç almıyok kI
Hani ne verdin de ne istiyon kI
Yeter zalım yeter ettiğin yeter..

Deli Meyrem

Kazım köyden şafakla kaçar gibi çıktı. Baranı Dağı, Çıtlığın Çat, Kuşkale, tüm üstüne geliyordu. Başına yağan uçuntulardan korunmak için ellerini yüzüne örttü. Köyün altını çeviren mezarlığın yanından geçmemek için yolunu değiştirdi. Mezarlığın ucundaki taze kara toprak yığınları sanki yoluna yuvarlanıp diziliyordu!.. Onlara basmamak için adımlarını açıyor, kapıyor bocalıyordu. Ayakları yürümeyi unutmuşcasına tökeziyordu. Sırtındaki yükle kan ter içinde arkasına bakmadan yürüyordu... Nereye giderse gitsin mezarlar yoluna diziliyordu...

Kırşehir köye hiç benzemiyordu. Köydeki karanlık, köydeki ölüm, acı, açlık burada yoktu. Dört bir yan ışıl ışıldı. Plaklar oynak türküler çalıyor, taksiler düdük öttürüyorlardı. Temiz urbalı efendiler yanlarında besili karılarıyla güle oynaya geziyorlardı. Manavların önü sandık sandık üzüm doluydu. Besbelli bağlarına dolu dokunmamıştı...

Kazım yükünü otobüsten indirdiğinde hava yeni kararmıştı. Başı dönüyordu. Bir köşeye çekilip şöyle yavaşça oturdu. Kulaklarını kapadı. Neden sonra başını kaldırıp şehre baktı. Karanlığa alışık gözleri kamaştı. Tüm ceplerini aradıktan sonra tabakasını

buldu. Tabakayı yerine koymadığı zaman tez bulamazdı. Ayağının dibinden geçen bisikletliye arkasından söğdü. Az kaldı elindeki tabakaya çarpıp düşürecekti. Kendi kendine :

— Ulan bu kahbe dünyanın ucu bucağı dini imanı yok. Kızıl yar köyünden kimsenin haberi var mı? Hiç aklım kesmiyor. Haberleri olsa, buranın böyle olmaması gerekir. Öyle ya canım, komşu evinde ölü varken sen bitişikte düğün yapamazsın herhalde? Söz gelimi bizim köy ölü evi, burası düğün evi. Yok canım ben de ammada kara düşünceliyim. Haberleri olsa gatiyen böyle gülüp şakımazlar. Heç olmazsa şu oyun havalarını çalmazlar ve de allı güllü giyinmezler. Yanında yığılı yorgan ve takım torbasına gözü takıldı. Keşke bunları almasaydım diye düşündü.

Kazım Alaman kağıdını yitiririm korkusuyla yine sabahı diri tuttu. Eli koyun cebinin üstünden hiç inmiyordu. Herkes cebindekini biliyormuş gibi geliyordu. Onun için kendine yakın geçenlere kızıyordu.

İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun önüne sabah namazı dikildi. Daha ortalıkta kimsecikler yoktu. Güneş doğduktan sonra gelen kapıcıya Alamancı olduğunu söyledi. Ama kağıdını göstermedi. Çatal kapı açılınca içeri ilk giren yabancı Kazım Usta oldu. Camlı kapıdan içeri girerken birhoş içinde garip bir eziklik düştü.

Kağıdını rastgele birine güvenemediğine, ilkin fırdolayın oturmuş memurları tepeden tırnağa bir süzdü. Gözlüklü göbekli birini gözü tuttu. Elindeki kağıdı uzatmakla uzatmamak arası ikircilikli ona yaklaştı. Kağıdı hışardattı, aksırdı öksürdü. Adam hiç oralı değildi. Bu kez kağıdı iyice ileri sürdü. Memur başını bile kaldırıp bakma gereğini duymuyordu. Kazım sesini çıkarmak gereğini duydu

— Efendi benim Alaman kağıdım çıktı da. Şey bilirsin Alaman uzak yerdir. Hele şuna bir bakıver de ben gidiyim kurban.

Adam yine başını kaldırmadan şöyle bir kağıda baktı. Bakmasıyla geriye fırlatması bir oldu. Kazım kağıdı yere düşürmeden havada kaptı. Durumdan hiç bir şey anlıyamadı. Şaşkın yüzünü çocuksu bir gülüş kapladı...

«Memur ve candarma kısmı gönüllü olur. Bunların huyudur bu. Tüm büyük adamlar, hökümat adamlar işi ağırdan alırlar,» diye düşündü. Yoksa muska gibi yedi kat muşambada sakladığı o Alaman kağıdını savurup attırmazdı. Çünkü o kağıt rastgele bir kağıt değildi. Kazım onun için tam sekiz dokuz yıl beklemişti. O kağıt, ekmek demekti, aş demekti...

Kazım, adamın gönlü belki olur diye, bir süre bekledikten sonra kağıdını yeniden uzattı. Yumurta yüzlü memurun bu kez gözlükleri titredi:

— Ulan sen dağdan mı indin? Almanca anlamıyorsun ya Türkçe mi anlamıyorsun? O kıymetli kağıdın sık sık da suyunu iç. Orada sana Almanya'ya buyur gel denmiyor. Senin gibilerine ihtiyacımız yok deniyor. Tamam mı, şimdi anladın mı? Bak senin dilinle konuşunca hemen anladın. Haydi git şimdi, köyüne davarını güt... Boş vakit bulursan biraz da kumda oyna. Ha ha haa...

Kazım memurun dediklerini yine kavrıyamadı. İçinden bu da ürüşbet istiyor, diye geçirdi. Ağlıyamadığından gülen bir yüzle, memura doğru eğildi

— Hemşerim çarığımı büyük görüp de beni düz köylü sanma. Her bi işin yolunu yordamını bilenlerdenim. Sana fiyakalısından bir gırafat var. Yalnız o gatlakla da kalmam, gerisini getiririm sen meraklanma!...

O sırada içeriye kürk mantolu, cicili bicili, gittiği yere kokular saçan bir bayan girdi. Elinde boğazı gümüş tasmalı, yunmuş yıkanmış, tüyleri pırıl pırıl bir fino vardı. Bayan, orada kimse yokmuşcasına özgür bir davranışla dosdoğru müdürün odasına yürüdü. Köpek, birden Kazım'a atıldı. Bir süre adamın içinde bir tek onu yadırgadı. Parlak boyun bağını koparırcasına zorluyordu. Bayan bütün gücüyle çekerek güç yeniyordu. Ön ayakları havada kırat gibi şaha kalkdı. Odanın içini gürültüye boğmuştu. Herkes yerinden fırlamış, ona bakıp gülüyordu.

Kazım deli tavuğa dönmüştü. Ne yapacağını nereye basacağını bilmiyordu. Memur Kazım'ın varlığını çoktan unutmuş köpekle ilgileniyordu. Ağır kahkaha ve kıs kısların şımarttığı köpek, cesaretini artırmıştı. Bir sürü parmak, Kazım'ı göstererek, eğlenceslni uzatmak istiyordu.

Kazım, halâ yitirmediği Almanya umudunun gücüyle, ayakta durabiliyordu. Sesini köpekten çok yükselterek

— Gözüne köle olduğum mamür bey, beni ele güne urasbay etme. Haydı, şu işi bitlr gidiyim. Dinime bir de ıradıyo getiririm, hemi de en fantaziliyesinden. Varsın anamın ak sürü gibi helalı hoş olsun. Çoluk çocuğunla çal söyle..

Memur bey elindeki cetveli Kazım'ın yüzüne doğru yellendirdi. Öfkeden boğulmuş bir sesle

— Atın şu herifi dışarıı... diye kükredi.

İki odacı birden Kazım'ın koluna yapıştı. Üçüncü birisi yetişip döşünden itiledi

— Haydi hemişerim yallah dışarı.

Odacının sözlerinden çok, eliyle Kazım'ı döşünden geri doğru itişi, işe yaradı. Ancak o itiş Kazım'ı kendine getirdi. Elinin kolunun bağı çözülüverdi. Ka-

raran dünyasından kurtulmak için bir ışık deliği bulmuştu. İlkin su altından çıkmış yüzücü gibi soludu. Sonra deli deli çevresini süzdü. İki odacıyı devirmesiylen memur beyin boğazına yapışması bir oldu. Kazım'ın elleri makina gibi işliyordu. Önüne gelen her şeyi kırıp döküyordu. Böyle bir ağız ortalığı düm düz ettikten sonra çenesi de açıldı

— Alaman, Alamaaan Alaman!... diye ünledi.

İçeride üç odacıdan başka ayakta adam kalmamıştı. Memur beylerden kimi kaçmış, kimi yerde yatıyordu. Kapı pencere, sağdan soldan gelen meraklılarla dolmuştu. Her ağızdan bir ses çıkıyordu. Kimi

— Aman aman pek yaklaşmayın. Adam kudurmuş uzak durun yahu.

Kimisi

— Yangın kovaları nerede? Su serpin su. Kuduz suya dayanamaz. Doktor, Belediye yok mu yahu? İtfaiyeye telefon edin. Gözüne kül serpin kül, gözü kapansında yakalayın, diye bağıranlar vardı.

İçeriye polisten önce eli tabancalı bir kaç bekçi girdi. Bir elleri tetikte bir elleri coptaydı. Tam bu sırada kasanın arkasına sinmiş memurlardan biri can korkusuyla ortaya fırladı. Gücünün yettiğince hem bağırıyor hem kaçıyordu

— Allahını seven kuduza vursun. Kuduz beni ısırdı, kuduz beni ısırdı, diye ür ür ünlüyordu...

Bekçilerden arkalanan odacılar, Kazım'ın üstüne yeniden atıldılar. Onları başkaları izledi. Sandalye, masa, çöpkutusu, süpürge sapı, Kazım'ın başına yağıyordu. Az sonra, Kazım'ın kan gölü çevresinde, masa, sandalye kırığından bir yığın oluştu...

Kazım, yoksul babası dedikleri yargıç, Kara Ali'nin karşısına bir hafta sonra çıkabildi. Az topalladığı

için, bir değeneğe dayanarak yürüyordu. Başındaki sargıyı yargıç önüne çıkacağı gün cezaevinde gardiyanlar açmıştı. Gözlerinin altının morluğu da epey azalmıştı.

Yargıç Ali, sanıklarla, tutuklularla, arkadaşıyla konuşur gibi konuşurdu. İnsan kendini yargıç önünde sanmazdı. Kırk yıllık dostuyla sohbette sanardı. Kazım'a acı acı baktıktan sonra

— Kazım, sen ne yaptın öyle yahu? Az kalsın elin adamının boğazını sıkıp öldürecekmişin. Herif yirmi günlük rapor almış. Bu arada bir de süs köpeği ölmüş. İyiki eline köpek geçmiş. Yoksa köpek niyetine adamı öldürebilirdin deniyor. Ayrıca köpek öyle bildiğimiz sıradan bir köpek değilmiş. Anası İngiliz, babası Amerikan bir «Hunter» cinsi karmaymış. Şimdi köpek sahibi elli bin liralık tazminat davası açmış durumda. Köpek sahibinin karısı ruhsal bunalımlar geçiriyormuş. Kadıncağız aştan ekmekten kesilmiş, günlerdir göz yaşı döküyormuş. Evet, bütün bunlara sen sebep olmuşun doğru mu, ne dersin ?

Kazım sargılarının içinde değeneğine doğru az eğik, Buda heykeli gibi kıpırtısız duruyordu. Yargıcın sesini duymamışcasına durgundu. Herkes ilgisini ona yüklemiş ne diyeceğini bekliyordu. Kazım'ın gözleri bir noktaya saplanmış gitmişti. Yargıcın sözlerini bir tamam duymuştu. Fakat canı konuşmak istemedi. Yargıç bir süre bekledikten sonra yine kendi konuşmak zorunda kaldı

— Kazım hiç bir şey söylemesen bile seni anlamak güç değil. Demek isteyipte diyemediklerin yüzünden okunuyor. Bu durumu anladıktan sonra sana ceza vermeğe insanın eli varmıyor. Bazı yasalarımızı çiğnemek pahasına da olsa sana onbeş günden

fazla ceza vermeyeceğim. Yalnız şu son sözlerimi iyi dinle: Almanı batsın. Almana paşa olmaktansa kendi kapında köle ol daha iyidir. El kapısının kahrı zordur. Bu Alman meselesinin ne ocaklar söndürdüğünü sen bilmezsin. Biz her gün burada ne olaylara tanık oluyoruz. İyi ki gidemedin. Haydi üzülme boş ver...

Ayrıca sana gelen o kağıdın tam çevirisini yaptırdık. Orada işe alındığın değil, alınmadığını yazıyor. İşi iyice bir anlayıp dinlemeden bu yaptığın yanlıştı...

Yargıcın iyi niyetli öğütleri Kazım'ı tıka basa duygulandırmıştı. Baştan sona dek her şeyin kötü olduğu bir ortamda, böyle bir yargıcın nasıl varolduğuna akıl erdiremedi. Ömründe görüp geçirdiği hükümet adamlarına hiç benzemiyordu. Hele Yargıcın şu sözleri kulaklarından silinecek gibi değildi:

— Alamanı batsın. El kapısında paşa olmaktan, kendi kapında köle olmak daha iyidir. Var git kendi yurduyun işçisi ol. Kazım sen bilmezsin Almanı. Orası ne ocaklar söndürmüştür...

Kazım'ın gözlerinden şimşekler balkıdı. İki iri damla, ceketinin lekeli yakasından aşağı kaydı. Peşinden aklı Kızılyar köyüne uçtu. Karısı Şendal canlandı gözünde. Yüzü ölü yüzü, saçları perim perişandı. İki dudağı belli belirsiz kıpırdıyordu

— Alamanı batsın. Alamanı batsın ben öldükten keri!...

Kazım Kırşehir'den de kopardı zincirlerini. Cezaevinden çıkar çıkmaz kendini Çüğün'den geçen bir buğday kamyonunun tepesinde buldu. Kırşehir'den Ankara'ya geçen yol, buradan Yerköy'e ayrılıyordu. Bir daha Kamanın, Kızılyar köyünün yüzünü görmemek için buradan gitmek zorunluydu...

Kazım, Çüğün karakolunda kamyondan aşağı atladı. Yerköy'e geçecek olan bir aracı beklemeğe koyuldu. Bu ham, ara yolunda düzenli bir ulaşım yoktu. Vakit dar vakitti. Güneş Temirli'nin dağlara değdi değecekti. Nemsiz, tertemiz bir gök yüzünde batıya doğru koşan güneşe imrendi. Çüğün karakolunun böğründeki ören Benzinliğin önünden, yelkovan otları uçuşuyordu. Ekini kalkmış boz tarlalarda, başıboş sığırlar yarı aç, bezgin dolaşıyorlardı. Karakolun gölgesinde biri birini kaşıyan iki kara eşek yıkılacak gibi bükülüyordu. Karşı tepenin üstü, düşünceli Hacı leyleklerle doluydu. Göç üstüne son meşveretlerini yapıyorlardı. Delice ırmağından sökün etmiş bir katar turna, dağanık düzen Kızılırmak üstüne akıyordu. Turnalar Kazım'ın gözlerini uzun bir süre gök yüzünde asılı koydu. Sonra yolun kıyısındaki ak taşın üstünden kalktı. Eli cebinde sarı yapraklı akasyaya doğru yürüdü

— Bizim kara talih işte, ne olacak... Nereye gitsem benden önce varıp baş köşeye oturuyor. Şu turnaların haline bak. Darma-dağınık olmuşlar. Turnası böyle giden güzün, yazının nasıl geçeceği belilidir. Yılın ağzı kötü gelecek. Tanrı yoksulu korusun. Üstelik katarda yabancı kuş var. Hacıleyleklerin arasında da kara leylek oturuyor. Eh bundan kötü bir başlangıç bulunmaz, bir gurbete çıkış için. Ver ulan gambur felek ver bakalım. Daha başka sıkıntın varsa, onları da ver. Nasıl olsa biz işçiler, yük çekmeğe alışığız. Vur lan vurabildiğin kadar, anasını satayım, vurrr!...

Kazım, Çiçekdağı'na giden bir kömür kamyonu yakaladı. Şoför gönülsüz yavaşladı. Arabasını iyice eğlemedi. Kazım, önce yükünü attı sonra kendi sıçradı. Karisör kapkara kömür tozuna bulanmıştı. Ara-

ba ham yolda dingildemeğe başlayınca, Kazım kara-ya kuraya bakmadan sırtını ön tarafın tahtalarına dayadı. Kaşları kendiliğinden çatık, dişleri kenetliydi. Ceketinin altında güçlükle yaktığı sigarasından, bir nefes alınca dişlerini sıkmaktan çenesinin ağrığıdını anladı. Gözlerini kaparken ellerini dizlerine kenetledi. Beyni bozuk radyo gibi bir çalışıp bir duruyordu...

Artık Kazım dönüşü olmayan bir yoldaydı. Uzaklara olduğunca uzaklara gitmeğe can atıyordu. Olanları, geride bıraktıklarını düşünmek istemiyordu. Geriye dönüp bakmadan, geçmişi düşünmeden ileri gitmek istiyordu...

Yaşlı Austin Çiçekdağı'nın başına ulaşınca derin bir soluk aldı. Yönünü Yerköy'e aşağı dönünce, birden kanatlandı. Yerköy'ün ışıkları yeni yanmıştı. Yol boyu yorgun evine dönen hayvan ve insan karaltıları, kamyonun hızından ürküp dağılıyorlardı. Kazım kömür tozundan kurtulmak için ayağa kalktı. Şoför yerinin arkasına dikilip, yüzünü yele verdi. Şapkasını uçmasın diye ters çevirdi. Kulaklarında uğulduyan yumuşak yeli bağrına da doldurmak için yakasını açtı. Yüzünü ve bağrını yalayan yel içini ışıttı. Yüreği uçacakmış gibi havalandı. Cani sigara istedi, yakamadı. Sonra gözleri yeniden Yerköy'ün biribirine çitilenmiş ışıklarına takıldı. Bu kadar ışığı bir araya toplamayı gereksiz buldu. Fazlasını olmayanlara verseler iyi ederler diye kurdu içinden. Ayrıca bu mereti, insan gavur malı olsa böylesine hor kullanmaz, ortalık kararmadan yakmaz diye kızdı. Döğmesi yakınında olsa elini uzatıp çat diye kapatacaktı. Kamyon yolu yedikçe ışıklar uzadı araları açıldı. Bağdat deresinin yamaçtaki çiğdemleri andırdı. Bu çağrışım Kazım'ı, uzaklaştırmağa çalıştığı eski düşüncelerinin ortasına yeniden attı...

Yerköy istasyonu panayır yeri gibi kalabalıktı. Kaçan koşan inen binen, bağırıp çağırandan can başkaydı. Trenin keskin düdüğü zaman zaman ötüp bu kalabalığın telaşını kamçılıyordu. Kazım'a kömür kokusu treni, tren de askerliğini ansıttı. Köy odasında bin kez anlattığı gibi

«— Kırıkkale'den bindirmişlerdi trene. Sevkiyat Trakya'yaydı. Trenin içi dışı asker dolmuştu. Biz Kaman uşağı bir odaya dolduk. İki lokomotif peşine vagonları dizmişte dizmişti. Trenin içindeki kadar adam da dışında vardı. Askeri uğurlamaya gelen köylülerdi bunlar. Taa bir günlük yolu yayak yapıldık çığneyip bizi yolcu etmeğe gelen bizim hemşehriler tümünden başkaydı. Çifte davul vurdurup halaya durmuştuk. Halayın başını Dal-dal Osman çekiyordu. Dal-dal ki Atatürk'e halay çekmiş adam. Bir nara atıyor trenin düdüğünü bastırıcak. Kaman uşağı buna şereflenmiş şapkasını göklere atıyor. Yer yer ağlıyan analar ve taze geliniere herkes kızıyor. Böyle mutlu bir günde ağlamak niye, diye...

Anam benim gittiğime hiç üzülmemişti. Anam okumuş kadındı. Ağzı kuranlıydı. Kitapta yerini görmüş «Cephede bir saat nöbet tutmak kırk yıllık ibadete bedeldir. Benim yerime de fazladan nöbet tut oğlum deyi bana sıkı sıkı tenbihatta bulunmuştu» Üznütüsü çifin yasılması üstüneydi. Benim evden çıkışımla sabanın tutağı boş kalmıştı. Ne de olsa bir şeyin yerini yatağını bilmek başkadır. Anam yerini yatağını bilen kadındı...

Sonra Istasyona paşalar gelmişti. Fevzi Çakmak dediler, en başta yürüyordu. Paşa dediğin öyle olur işte. Bir boy bir bos bir endam vardı rahmetlide değme gitsin. Heybetinden bin kafir korkardı. Koç bıyıkları kolan kaşlarını bir gören bir daha görmek ister-

di. Ermişmiş de mübarek. Dendiğine göre, kendisi derin hocaymış. Bir orduyu peşine takıp namaz kıldıracak kadar örflü sesi varmış. Aptestsiz adımını içerden dışarı atmazmış. Yatsı namazını kılmadan yerine yatmazmış. Cephede ermişlerin onayını almadan düşmana tek kurşun atmazmış. Ya, işte, kurban olduğum Paşa öyle bir Paşaymış. Şimdi nerde, öyle paşalar...»

Kazım elinde sepeti sırtında yorganıyla bir o yana bir bu yana seğirtti. İstanbul'a doğru giden treni sormak için iki üç kişiyi çevirdi, onlar da kendisi gibiydiler. Gideceği yeri kesin bilmiyen güz gurbetçilerlydi. Bir düdük daha ötünce, Kazım başını batıya dönmüş trenlerden birine canını atmaya baktı. Az kalabalık bulduğu, bir kapıdan içeri daldı. Arkadan bir hayır sahibi itip tıkıştırmasa Kazım'ın sırtında yorganla kapıdan içeri sığacağı yoktu. Daha soluğunu toplamadan tren homurdanarak yekindi. Kısa bir süre sonra, ahlamaları, oflamaları bırakıp, düzenli tiktaklarıyla telefon direklerini saymağa koyuldu. Kazım'ın aklına trenin nereye gittiğini sormak geldi. Bereket yanlış binmemişti. Tren tanıdık çıktı. Kazım buna sevindi

— Aslanım Doğu Postası, sen de olmasan dipten öldük biz. Az demez çok demez verdiğimizi alır, yüklediğimizi götürürsün.

Kazım daha yorganını sırtından, sepetini elinden yere indirmemişti. Gözü pencereden dışarıya takılı, kendi kendine söylenmesini sürdürdü

— Götürür götürmesine amma ne götürür. Doğu'dan Batı'ya el götürür, süt götürür, Batı'dan Doğu'ya dert götürür.

Trenin kesintisiz İstanbul'a gidişi, Kazım'ı oturacak bir yer arama işine koşmuştu. Şöyle Ankara

mankara gibi yakın bir yerse, ne olacak yedi sekiz saat ayakta idare ederiz diye kurmuştu. İstanbul'a kadar ayakta gitmeyi gözü kesmedi.

Kazım kendine geldikçe, çevresine bakınmağa başladı. Trene binerken gördüğü insan selinin burada olmadığını hayretle anladı. Buna bir anlam veremedi. Sonra yavaş yavaş sırtındaki ve kolundakilerin ağırlaştığını duydu. Arkasından geçen birisine yol vermek için cama yapıştı.

— «Yolumun nerede biteceği belli değil, hele bir «Komfortuman» arayım diye yürüdü.» Önüne gelen ilk kapıyı bağdamı gibi geri geri asıldı. Kapı oynadı fakat açılmadı. İçeriden uzanan nazik bir el kapıyı yavaşca yana kaydırdı. Meğer bu zıkkım böyle açılırmış. Eee on sekiz yıl az bir zaman değildi. Kazım askerliğini edeli tam on sekiz yıl olmuştu. O günden bu yana Kazım'ın trene bindiği mi vardı sanki. Oysa yana açılan bu kapıyı, Kırıkkale'den Edirne'ye kadar en az yüz kez, bin kez açmış kapamıştı.

İçeride iki kişi oturuyordu. Kazım'a soğuk soğuk baktılar. Arkasından biraz önce nazik bir elle nazikce kapıyı yana kaydıran kır saçlı bey

— Yalnış oldu yanlış oldu. Bura değil sizin yeriniz. Baş tarafa doğru, baş tarafa doğru gidiniz, dedi. Ve kapıyı kaydırı verdi.

Kazım'ın ağzına uçsuz başsız bir sürü kızgınlıklar küfürler geldi gitti. Neyse deyip biraz ileride başka bir kapıyı çekti. Buranın da biraz önceki yer gibi soğuk bir havası vardı. Tek bir adam koca odanın içinde yapa yalınızdı. Ayağını Allahtan korkmadan meşin koltukların üstüne ayakkabısıylan uzatmıştı. Bir süre Kazım adama, adam Kazım'a baktı. Adam ne ses çıkardı, ne de Istifini bozdu. Kazım sırtındaki yorganı yan dönerek içeri güç bela tıktı. Adamın

yüzüne bakmadan selam verdi ve karşı koltuğa iğreltl ilişti. İçerisi rakı kokuyordu. Ayağı ve kolları başka başka yerlerde olan adam canlandı. Ağzındaki kocaman lokmasını boğazından güç aşırdı. Yağlı şişman gövdesini titreterek incecik bir sesle

— Hemişerim yanlış bindin.

Kazım adama bakmadan cevap verdi

— Niye yanlışmış, bu tren İstanbıl tireni mi ?

Adam öfkelice toparlandı

— Evet bu tren İstanbul treni ama, senin yerin burası deal, diye alay etti.

Bu sıra dışarıdan başka birlsi girdl. Yenl gelenin de içerideki gibi üstü başı düzgündü. Valizini yukarı koyup, önceki adama selam verip oturdu.

Biri birlerinin kırk yıllık dostlarıymışçasına kaynaştılar. İkisi birlik olup Kazım'ı gagalamağa durdular. Yeni gelen daha usta güreşiyordu. İşi alttan alarak

—, Bana bak aslan hemşerim. Şimdi kontrol gelip ceza yazmadan kalk üçüncü mevkine git. Yazık bak yoksulsun, niye bir de cezalı para ödeyesin. Haydi hemşerim haydi. Doğru, senin dediğin de doğru, bu tren hiç birimizin treni değildir. Ne var ki düzen böyle, nizam böyle. Her şeyin birincisi var ikincisi var. Her dağın engini var yükseği var. Bak şu beş parmağın beşi de bir mi? Allah onları bile enginli yüksekli yaratmış. Haşa biz Allahtan iyi mi biliyoruz? Ondan iyi mi düşünüyoruz ki böyle konuşuyoruz? Boşuna biribirimize kızıpta günaha girmiyelim.

Kazım patladı

—Bana bak efendi, şu adam baştan senin gibi konuşsa kalkar giderdim. Ama şimdi inadına gitmiyeceğim. Erkekse beni burdan dışarı çıkartsın. Ulan

biz Yonan gavurumuyuz yoksa be? Heç bir yere sığdırmıyorsunuz insanı. Tren hökümetin treni, ben de hökümetin adamıyım. Hepsi o gatlak, fazla uzun etmeyln. Beni yerimden senin feriştahın gelse kaldıramaz. Anladın mı şindi?

Adamlar işin sarpa saracağını anladıklarından seslerini kestiler. Seslerini kesmesine kesmişlerdi ama, oturduğu yer de Kazım'a batmağa başlamıştı. Bu tren Kazım'ın askere giderken bindiği tren değildi. Onun bindiği tren tıklım tıklım doluydu. Onun bindiği trende herkes gülüp oynuyor, şakalaşıyordu. Onun oturakları kuru ağaçtandı. İçinde insanlar biri birleriyle omuz omuza yakın otururlardı.

Sonradan gelen adamın ikinci üçüncü mevki deyip durmasından Kazım biraz kendine gelmişti. Demek bu trenin içinde daha başka yerler vardı. Trenin içi baştan sona düz ayak bir değildi. Ayrıca taa baştan beri Kazım bu treni zaten beğenmemişti. O boyuna kendi trenini arıyordu. Askere giderken bindiği treni!...

Kazım ansızın olduğu yerden kalkıp dışarı yürüdü. Yine yanlışlıkla kapıyı kendine doğru zorladı. Sonra başa doğru, başını aldı gitti. Giderken giderken üçüncü mevkiyi buldu. Almanya'da dil bilmez bir işçinin hemşehrisini bulmuşcasına sevindi. Derin bir oh çekti. İşte burası aradığı yerdi. Burası askere giderken bindiği trenin aynısıydı. Salon kısmı kalabalıktı. Her bir yandan ayrı bir ezgi, türkü geliyordu. Kazım şöyle bir durup dinlendi. İçi ısındı, başından kara bir bulut sıyrıldı. Bıyık altı gülerek

— Ohhh... gavur içinden kurtulmuş gibi oldum yahu dedi.

Kazım daha birinci kompartmandan içeri bakarken içeriden biri seslendi

— Gel hemşerim gel, burada bir kişilik yerimiz var. Sırtında yükle ne dolaşıp duruyorsun öyle. Başka birisi gülerek ekledi

— Tiren senden guvatlıdır emmi. İndir şu yükünü aşağı.

Kazım'ın gözü parladı. Selam verip içeri daldı. Onu ilk kez içeri buyur eden delikanlı fırlayıp kalktı. Sepeti, yorganı alıp yukarı fileye yerleştirdi. Hemen yanıbaşından bir yer açıp

— Gel otur şöyle diye yer gösterdi.

Kazım sanki kendi evini bulmuş gibi rahatladı. Kendisine yakınlık gösteren delikanlıya dönüp iyice bir baktı. Bu başı şapkasız, saçları pehlivan traş, kalın kara kaşlı, sürmeli kara gözlü, uzunca boylu bir doğu yiğidiydi. Elleri işçi eli, dili ve başı okumuş adam başıydı. Şapkasızdı...

Kompartmanda o delikanlıdan başka dört beş kişi daha vardı. Tümü sarmaş dolaş olmuş uyukluyorlardı. Başını arkadaşının kıçının üstüne dayamış birisi Kazım içeri girerken gözünü yalandan aralayıp iki laf yetiştirip yeniden uyudu. Durumlarından onların da işçi olduğu anlaşılıyordu. Kanapelerin altı, filelerin üstü tam kötü yorgan, çul, takım taklavat doluydu. Filelerden birisinde onca öteberinin arasında, bir de adam yatıyordu. Sırım gibi gövdesi bulduğu boş yerin kalıbına uymuştu. Kazım'ın sepette sıkıştırınca dayanamayıp aşağı atladı.

— Ula ha bu sepeti kim sokti burnimun tibina? diye sokrandı.

Kazım, dalgın tabakasını ararken delikanlı

— Buyur burdan yak emmi, diye birinci sigarasını uzattı.

Kazım nazlanmadan aldı

— Sağolasın yeğen.

Delikanlı kanapedekini incitmekten korkan bir tutumla sordu :

— Yolculuk nereye Emmi ?

Kazım hiç acele etmeden önce sigarasından derin bir nefes çekti. Sonra gözleri boşlukta, çaresiz, elini şöyle bir sallıyarak :

— Heç belli değil yeğen. Vallaha ne desem bilmemki. Trenin son durağı desem daha doğru olur sanarım.

Fileden yeni inen o laz şiveli genç birden gevrekce güldü

— Emice ha bu tren Alamana bilem gider, dedi.

Alaman sözünü işitince Kazım yarasına basmış gibi sıçradı. Alamanı batsın diye bağırcakken kendini tuttu. Delikanlı arkadaşına sertçe bakarak böyle konuşma anlamında başını salladı. Delikanlı

— İş mi arıyacaksınız? Yani iş bulmağa mı çıktınız?

Kazım evet anlamında başını eğdi.

Tren karanlığa burgusunu salarak gidiyordu. İç Anadolu'da kuraklığa baş kaldırmış tekleme kavak söğüt ağaçları keskin bir ıslıkla treni yalayıp geçiyordu. Tekerleklerin düzenli tik takıarına tempo tutmuş uykulu başlar eğilip eğilip doğruluyordu.

Kırıkkale istasyonu gecenin o saatinde bile canlıydı. Vardiya değişen top tüfek işçileri durmuş treni seyrediyorlardı. Uykulu gözlerini ışığa alıştırmağa uğraşan yolcular, parkın yamacındaki koca toplara bakıyordu. Kazım'la Delikanlı uyumamışlardı. Boyuna biri birlerini sorguya çekiyorlardı. Kompartmanın camını aşağı sıyırarak Kazım'a gösterdi

— Bak bak Ustam şu eski toplara iyi bak. Bu toplar eskiden burada dökülürmüş. İkinci Dünya Savaşında Hitler'in şerinden kaçan bazı Almanlar Tür-

kiye'ye sığınmışlardı. Bunların içinde bilim adamları, çeşitli mesleklerde iyi yetişmiş elemanlar vardı. Hitler faşizmine silah yapmayı kabul etmiyen bu ender ustaları, Türkiye'ye gelmişti. Mademki faşizme hizmet etmek istemediniz, o halde buyurun bize hizmet edin dedik. Bizim gibi özgürlük için savaşan bir ulusal hizmet edersiniz nasıl olsa, diye adamları geçirdik işin başına. Böylece bir zaman geldi, biz Almanlara top, tüfek satacak duruma geldik.

Delikanlıyı ilgiyle dinleyen Kazım'ın kıvançla yüzü ışıdı

— Evel Allah bizim Türk milleti tuttuğunu koparır ama Işki bir tutsa.

Dellkanlı içini çekerek devam etti

— Ne yazık ki Ustam bu gün aynı işi yapamıyoruz. Dün şu gördüğün koca koca topları döken fabrika şimdi gaz ocağı ve gaz tenekesi yapıyor. Çünkü NATO'ya girdik artık. Nato kendi silahımızı kendimizin yapmasını istemiyor. Sana lazım oldukça ben veririm diyor. İşin başında Amerikan şirketleri var tabi...

Kazım Ustanın yüzü karıştı. Sanki Nato denenmeret o Delikanlıymış gibi sertleşti

— Vay anasını be... Bu ne zıkkım Natıymış böyle. Peki bizim paşalarımız ne diyorlar bu işe? Ah kurban olduğum Atatürk ah...

Tren Kızılırmağın bulanık suyunda resmini arayarak akıyordu. Elmadağ'ın yokuşa vurunca keyfi kaçtı. Soluğu tükendikçe derin derin of çekiyordu. Pencereden sarkıp bakanlar trenin ateşli başını hiç gitmiyor sanıyorlardı. Kara trenin bu güçsüzlüğüyle alay eden gençlerden yere atlayıp onunla yan yana yürüyüp yürüyüp sonra yenlden binenler vardı.

Kazım uykusuzluktan yanan gözlerini oğuşturarak :

— Evet işte böyle yeğen... Başını ağrıtmayayım, çünkü bizim gibilerin derdi anlatmakla bitmez. Senin anlıyacağın başımı aldım gidiyorum. Fakat ne edip edip kendimi bir gavur içine atacağım. Ne pahasına olursa olsun bunu yapmalıyım, buna zorunluyum.

Kazım'la Delikanlı biri birlerini ince eleyip sık dokuyorlardı. Bu tutumları içlerinden geçen dostluk duygularını sağlama almak için olacaktı. Geçen her dakika, konuştukları her sözcük aralarında kurulacak arkadaşlık köprüsüne yeni bir ayak dikiyordu. Yol uzadıkça aralarındaki uzaklık kısalıyordu. Tüm kompartmandakiler biri birine ısınıyorlardı. Çıkış ve varakları ortak olan bu insanların kaynaşması bakırla kalayın karışımı kadar kolay oluyordu. Hele Kazım'la o Delikanlı kırk yıllık dost olmuşlardı. Karşılıklı yaşam öykülerini öğrenecek kadar ileri gitmişlerdi.

Tren Ankara'yı gece geçti. Beylikahır'a doğru sallanınca kan kırmızı bir güneşi kuyruğuna takıp tepelerin arkasından çıkardı. Yunus Emre istasyonunda tren Yunus'un hatırı olmasa hiç durmayacaktı. Durmasıyla kalkması bir oldu. Kazım'ların ekipten testilerini doldurmağa inen bir işçi geriye soluk soluğa yetişti. Aldıkları koca bir ala karpuzun parasını rast gele dışarı savurdular. Eğer kompartmanlardan aldıkları öteberinin parasını ödemeyenlere yerden yakası açılmadık küfürler geliyordu. Bunun tersi de oluyordu. Parayı veripte su beklerken şişesi de gidenler oldukları yerde tepinip sövüyorlardı.

Kompartmanda herkes biri birinin adını öğrenmişti. Kazım onlara adlarıyla çağırıyor. Kazım'a kimi «Goca Usta» kimi de «Goca Emmi» diyordu.

Delikanlının adı, Yağmur'du. Bu ad Kazım'ın çok hoşuna gitmişti. Bir ara dayanamayıp

— Ula yeğen ne güzel adın var yavı. Yaamır... Ne o yanlış mı dedim ne? Hı tamam Yağmur Yağmur. Yağmur bak yeğen şimdi sen bizim memlekette olsan var ya, her yağmur duvasına çıkışta tövbe peşini bırakmazlar. Ayrıca duvaya çıkan da yağmur tez yağsın diye kalbi temiz, Tanrıya yakın birisini boyuna ıslatırlar. Seni ellerine geçirseler suyun içinden hiç çıkartmazlar ve de belki saplıcana yakalatırlardı.

Durmhele dahası var. Bence senin adın Yağmur yerine kar olsa daha iyi olurdu. Çünkü sen Erzurum'lusun öyle değil mi? diye bir şaka bile yapmıştı.

Bu şakaya kompartmanın en küçüğü olan Temel yıkılana dek gülmüştü. Temel ufak tefek, sivri burunlu, boyuna göre eni çok geniş olan bir Karadeniz uşağıydı. Çocukluğundan beri gurbet gezdiğine bölgesinin özelliklerini epey törpülemişti. Fakat sıkışınca künyesini belli ediyordu. Kızdı mı «Ula ha bu uşağı alacağum ayağimin altina» deyip çıkıyordu.

Temel'in cin gibi kara gözleri, ara yerde burunu olmasa biri birine değecek gibi yakındılar. Kaşlarının ucu aşağı, tepesi yukarıydı. Bir noktada hemen hemen birleşiyorlardı. Pazuları, bir seksen boyundaki bir adama takılsa yadırganmıyacak kadar kalındı. Onları göstermek için tüm, kolsuz kirli atletiyle dolaşıyordu. Bir atlayışta filelerin üstüne çıkıyor oradan bir şey ararmış gibi yapıp, sonra zırpadan ortalığa düşüyordu.

Kıl şalvarlı kaba bıyıklı üç dadaşın bütün dertleri gırnata çalıp türkü söylemekti. «Dünya ateşe yansa bir tutam otu yanmaz» umursamazlığı içinde görü-

nüyorlardı. En irileri olan Mihrali, ikide bir yerinden doğrulup :

— Ola di şu Bayburt sürütmesini bir üfleyin hele, baak ki ayağım dönecek mi diye bara kalkıyordu.

Trenin sallantısı değil onu yerin darlığı bunaltıyordu. Ötekiler ellerinden geldiğince hacımlarını küçültüp oyuna yer açıyorlardı. Dışarıdan şenliği duyan kapıya üğmeşiyordu. Olduğu yerin havasına bir an dalan Kazım Ustanın bile yüzü gülümsedi. Birden kendi gülüşünün farkına vardı. Yüz çizgileri ters yönde gerildi. Sarkık bıyıklarının ucunda tutup yönlü yönsüz çekiştirdl. Sanki kendi kendini suç üstü yakalamıştı. İçinden acımasız bir eleştiri yöneltti özüne karşı

— Arsız ağız bir de gülüyorsun he? Ulan gülecek halin mi var? Geride neler bıraktın, ileride seneni neler bekliyor? Azıcık aklın varsa biraz düşün yeter...

Bir gözünü Kazım Ustadan ayırmayan Yağmur

— Evet Goca Ustam, ötesini dediğim gibi yapacağız. Biri birimizden ayrılmak yok. Bundan sonra anca beraber kanca beraber. İnsan olanın başına iş gelir. Bak şu oynayıp gülen arkadaşlara, tümünün çeşit çeşit sorunları var. İşi pek derine daldırmaya gelmez. Yoksa insan sağlığını yitirir. Sağlıklı olmayan biri de hlç bir iş yapamaz.

Bizim İstanbul'da başlı bir işimiz var sayılır. Tümümüz aynı yerde çalışıyoruz. Çalıştığımız Şirketin adı «Cennet Mekan Yapı Şirketi». Çok büyük bir şirkettir. Türkiye'nin dört bir bucağında işleri var. Bizim şimdiki çalıştığımız iş en az beş altı yıl sürer. Blok apartmanlar, bir yandan yapılıp bir yandan satılıyor. Şu anda yedi sekiz büyük blok yapıya birden başlanmış durumda. Bunların tümü aynı arsa üze-

rinde. Kocaman eski bir paşa bahçesini kaplamış durumda. Yani hangi gurupta çalışırsak çalışalım aralarımız uzak olmaz. Kuşkusuz en iyisi de aynı gurupta olmaktır.

Temel araya girdi

— Sirf temel kazıma işi, bir yil sürdl.

Dadaş Durdu, uyuklayıp elindeki gırnatayı düşürünce, Mihrali başına elindeki Sivas ağızlığıyla tak diye yapıştırdı. Dadaş uyku şaşkınlığıyla düşen gırnataya değil Mihrali'nin ağızlığına yapıştı. Buna herkes güldü. Yağmur olanları hiç görmemiş gibi konuşmasını Kazım Ustanın gözünün içine bakarak sürdürdü

— Bizler şimdi memleketten mazeret izininden dönüyoruz. Duymuşunuzdur deprem oldu. Çoğumuzun uzaktan yakından bir can kayıbı var. Ölülerimizi gömecek zamanı güç bulduk. Çünkü izinimiz bitiyordu. Dönüşte işimizi kayıp etmek korkusu ölümden yeğin geldi bize. Geride kalanların sorumluluğu ölenlerinkinden baskın çıktı. Ölüler ekmek istemiyor fakat kalanlar...

Yağmur olayın ağırlığını arkadaşların üstünden sıyırmak için

— Şu gördüğünüz Temel de anam öldü diye izin kopardı. Gerçekte anası taa o doğarken ölmüş.

Temel buna gözlerini sıkarak güldü. Tam o sıra tren bir istasyonda sert bir firen yaptı. Ortada dolaşan Temel boş bulunup Dadaş Durdu'nun üstüne düştü. Duruma bozulan Dadaş

— Olan menesber senin geberdiğin bir şey degil, burnun şu elimdeki gırnataya çarpıp kıracak.

Yağmur bıyık altı gülerek, Temel'le Dadaş'ı ayırdı. Kazım Ustaya

— Uzun sözün kısası seni de ne yapıp yapıp işe aldıracağım. Şimdilik gerisini düşünme. Gün ola harman ola...

Kazım Ustanın birazcık olsun yüreğine su serpilmişti. Yağmur'a karşı içten bir hayranlık ve minnet duydu. Yalnız şu Alaman işi beynini boyuna kurcalıyordu. Aklına düştükçe içi içine sığmıyordu. Bu arada çok beğendiği iki kişinin de bu Alman işine karşı çıkışlarına bir türlü akıl erdiremiyordu. Bunların biri Kırşehir'deki Yargıç Ali, diğeri aynında oturan Yağmur'du. Yağmur Alman işine Yargıç'tan çok içerlemişti. Fakat kim ne derse desin Kazım Usta yolundan döndüremezdi. İstanbul'daki işi Alaman için bir atlatma tahtası yapmalıydı. Geride koskoca köye verilmiş bir sözü, dünya kadar borçları vardı. O borçları Türkiye'de ödemeğe ömür yetmezdi. Ayrıca başında tengirsek şapka, boynunda kıravat, altında taksiylen köye harman yerinden beri girmedikten sonra!... Öyle ya dost var düşman vardı. İlle de, değirmene kelete götürmek için bir eşek vermeyen Canbaz Nuri vardı. Ondan öç ancak böyle alınırdı. Taksiylen onun kapının önünden düdük çalarak bir geçmek, dünya malına değerdi... Kazım Ustanın bu düşünceleri diğerlerini yerle bir ediyordu.

Temel duramayıp söze karıştı

— Pagalum Kazim Usta tuğladan anlıyor mi? Taş işi bitti sayılır. Bundan sonra galip işi var, tuğla işi var. Taşçıları işten çıkartmağa başladılar bilem.

Durdu, Temel'e gözlerinin ağını devirdi

— Olan şom ağız, ele her işe burnunu sokma. Gözün kör mi, elinde bu gatlek aleti edevatı olan adam, elbette her bi işten anlar.

Aslında Temel haklıydı. Tuğlayı her usta yapamazdı. Taş duvar su götürür, fakat tuğla santim

yanlış götürmezdi. Beton dökümü için de, marangoz, yani kalıpçı gerekliydi. Temel, Durdu'ya doğru yürürken Yağmur Dadaş'a

— Hökmü hele vur şu Şirvan'ın yollarını diye konuyu değiştirdi.

Kazım Usta sıkıştıkca tabakasına sarılıyordu. İçinde bin bir düşünce cenk ediyordu. Bir ara uyur gibi gözlerini kapayarak, çevresiyle ilgisini kopardı. Karanlık bir kuyudan aşağı tepe taklak yuvarlandı

— Yağmur iyi uşak. Dedikleri doğru olabilir. Fakat dünyanın bin bir iki hali var. Ya bir de evdeki hesap çarşıya uymaz, beni işe almazlarsa. O zaman ne olacak?

Gözleri kapalı sigarasından derin bir nefes aldı. Bunu gören Temel

— Ula bizim Goca Usta uyurken de cuvara içiyor yafı, diye neşelendi.

Kazım Usta kendi dünyasında yürüyor kendi kuyusunda yuvarlanıyordu

— Evet her işin bir kolayı vardır. O zaman bir çıkış yolu bulmalıyım. Yapacağım işin kolayını o zaman bulsam bile, planını şimdiden kurmam gerekli. Hı, hıı... Mesela ne işi yaparım. Yani iş bulamayınca ne iş yaparım. Daha doğrusu iş değil ne halt yaparım. Şunu yapsam, ıh olmaz. Şöyle çünkü köyde yetiştim. O işi yapabilmek için şehirde yetişmek şarttır.

Derken Kazım Ustanın yüzü dipten bir doyumla yumuşadı. Biçimli kalın kaşları yerli yerine oturdu. Koyun elası gözlerini larpadan bir açıp kapadı. Peşinden rahatça soludu. Aradığı çözümü bulmuş olmalıydı

— Eh bir yol bulduk sayılır. Hem de paralı bir yol. Şansımız yaver giderse Alamanı aratmaz. Belki

de daha çok kazanırım. Ondan sonra devran senindir. Canıyın istediğini yap. Köye olan borcunu öde. Çoluk çocuğunu el kapısından kurtar. El kapısından kurtarmakta söz mü? Okut okut, yüksek yüksek mekteplerde adam et. Her şey paraylan değil mi, neden olmasın? Baksana köyde hali vakti yerinde olanların çocukları nasıl okuyor.

Yok Zebiği ille de hemşire edeceğim. Şöyle ak giylsiler giysin. Alnı al yıldızlı bir de şapka, koysun üstüne. Ciğerleri yanan bir hastaya bir yudum su verse, hem ahretini hem de dünyasını yapar. Anası Şendal gibi sancılar içinde kıvranan birine bir ilaç verse, yeter işte. Hele bir de o urbasıylan köye geldiğini düşün. Dere yoldan aşağı inerken yel vursun poşusunu, saçlarını savursun. Melek gibi doğum evine doğru süzülürken dürzü Canbaz Nuru ırast gelsin. Bu kim deyi sorunca Kazım Ustanın kızı Zebik desinler. Desinler de çat diye çatlasın, dürzü...

Kazım Usta kızı Zebiği ak giysiler içinde içi yanmış bir hastaya su verirken görür gibi olunca, rahatlıkla kendi dudaklarını şabırdattı. Arkasından trenin acı düdüğü onu tatlı düşünden ayırdı. Ankara'dan beri trenin lokomatifi değişmişti. O isli treninin başını gerisin ger Doğu'ya gönderip salmışlardı. Yerine mazotlu pırıl pırıl yenisini koşmuşlardı. Motorlu Sakarya'ya doğru akıyoıdu. Ne oflaması, ne poflaması vardı. Kara trendeki soluk darlığı bunda yoktu...

Yağmur başını pencereye dayamış, gittikçe yeşeren doğayı izliyordu. Uzaklardan yelin savurup getirdiği çam kokusu vurdu içerl. Tren bir sığır sürüsünü ortadan ikiye böldü. İnadına bir de düdük öttürünce iki yandaki hayvanlar ortasına deynek vurulmuş çamur yığını glbl saçıldılar. Ekmek dağarcığını zor taşıyan yavru bir çoban, canını kurtarmak

için ineklerle yarış ediyordu. Epey kaçtıktan sonra kendilerini güvencede sayan inekler, öküzler, kötü danalar ve de küçük çoban geriye dönüp treni seyre koyuldular. Tümünün de yüreklerinin çırpındığını, başları yukarı dikilmiş mandaların, kaba soluyuşlarından belliydi.

Temel'le, Hökmü çoktan barışmışlar kadınlı kızlı bir derginin resimlerine yercesine bakıyorlardı. Birden kapı camının çatırdaması, herkesin gözlerini kapıya çevirdi. Biletçi bir karış suratla

— Kontrol, dedi.

Temel

— İnsanın odini patlatacak herlf, diye söylendi.

Dadaş Durdu, bütün ceplerini yeniden aktardı. Biletini bulamadı. Biletçi başına dikilince daha çok dolaştı. Elini pantolon cebine sokarken yanlışlıkla yırtığına soktuğuna eline aramadığı şeyler geliyordu. Temel kalkıp ona yardım edeyim derken aynı yanlışlığı yaptı. Bütün kompartman ayağa kalktı. Dadaşın üstünü arıyordu. Derken aramaya biletçi de katıldı. Bilet kim bilir hangi yırtığın arasına karışmıştı. Bulmacayı Temel çözdü. Altın bulmuşcasına sevindiler. Biletçi elindeki araçla bileti öfkeyle delik deşik etti. Yağmur biletciye kızdı :

— Birinci mevkideki biletleri de böyle mi kontrol ediyorsunuz?

Biletçi ona ters ters baktı. Temel söze karıştı

— Yook onlara iyi geceler deyip kapidan savuşuyorlar.

Biletçi işi pişkinliğe vurdu

— Ne yapalım onların cüzdanları şişkin. Sonra kaçaklar tüm üçüncü mevkilerde çıkıyor. Biz kaçakları çıkarmayınca da bizi işten çıkarıyorlar.

Trenin sallantısı biletçiyi hiç ırgalamıyordu. Ada-

mın kaşarlanmış yüzü, trenin tik taklarına uymuş bacakları gibi donuk ve umursamazdı.

Tren Haydar Paşa'da başını denize dayayıp durunca, Kazım Ustanın kemikleri yeri yerinden sızladı. Sanki kırk bin yıllık bir ölü İsrafil Peygamberin Sur düdüğünü duymuşta yerinden yekinmişti. Gözü, bir ömür birikmiş günahlarının baş ucundaki şeleğine takıldı. Arap zabanilerin kağnı tekeri kadar ataştan gözleri, ellerinde bulgur tokmaklarıyla, kendisini beklediklerini gördü. Trenden inmeyi hiç canı istemedi. Kalktı kalktı yeniden yerine oturdu. Keşke bir ömür böyle trende yolculuk etse ne iyi olurdu. Kalkıp yükünü alınca, dışarıdan zabanilerin sesleri daha açık seçik duyulmağa başladı

— Yürü ya Kazım, yürü bakalım mahşer yerine dediler.

Kazım Usta çaktırmadan başını bir iki kez sallayıp kendini toparlamak istedi. Çevresindekilere yandan kıçtan tosladı.

— Çocuklar ayaklarım uyuşmuş, diye işi geçiştirdi. Gerçekte ayakları değil başı uyuşmuştu. Yağmur'un gür sesi duyuldu

— Haydi bakalım Goca ustam, bizim yolculuk Haydar Paşa'da başlamaz, biter. İşin gerçeğine bakarsan biz Anadolu çilekeşlerinin yolculuğu hiç bitmez. Öyle değilmi, Haydar Paşa'da yolculuk biter çile başlar...

— He yeğen he, vallaha çok doğru diyorsun.

Kazım Usta utanmasa Yağmur'un elinden tutarak yürüyecekti. Galata Köprüsü'nün kalabalıklığı, onu Ganya Kuyusuna, fıkır fıkır kaynayan katıran kazanlarına, bin kez sokup çıkardı. Cennet Mekan Yapı Şirketi'nin önündeki taş, çakıl, kalas parçalarını görünce azıcık kendine geldi. Şantiyenin ortasındaki

tek gözlü uzun tahta kulübede, sanki yeniden açtı gözlerini dünyaya. Ataş dağlarının üstünden geçmiş Zümrüdü Anka kuşu gibi içi yandı.

Temel kendi evinde dolaşan birinin rahatlığıyla su tasını buldu. Tas bir Amerikan kokakola tenekesiydi. Harç makinasına akan suyun hortumunu çekip, tekneyi faş diye bir solukta doldurdu. İlkin suyu Kazım Ustaya uzattı. O elini başına koyup suyu bir dikişte bitirdi. Temel kurnaz kurnaz gülerek onun kanmadığını anladı...

Şirketin başı Bay Jak'tı. Bay Jak'ın sağ koluysa baş Müteahit Habip Beydi. Şantiyede Habip Beyin borusu öterdi. Şirketin girdisi çıktısı ondan sorulurdu. Bay Jak ondan başka kimseye güvenmezdi. İşçiler Tanrıdan korkmaz Habip Beyden korkarlardı. Çünkü astığı astık kestiği kestikti. Habip Bey de, Bay Jak'tan korkardı. Onu gördüğü yerde asker gibi hazırola geçerdi.

Habip Beyin boynu başına oranla çok kalındı. Onun için tepesinden omuzlarına aşağı harmanlama biçimsiz bir sivrilik göze çarpardı. Yanakları kadın kalçası gibi tombul ve iriydi. Yalama kaşlarının altında çivit mavisi cin gibi kurnaz gözler fıldır fıldır dönerdi. Sık sık öğünmek için

— Doğarken anam bana önce parayı sonra Tanrı'yı tanıttı derdi.

Çimento, kum, çakıl, taş, kalas, metre küp, para, sözcüklerinin toplamı Habip Beyi meydana geti-

rirdi. Bay Jak'ın parası, Habip Beyin zekası, alevere dalaveresiyle kaynaşıp, portland çimentosundan bir kale olmuştu. Habip Beyin Türklük adı, Bay Jak'ın Fatih'ten bu yana, Türk halkının kanını emerek doldurduğu varlık havuzunun suyu, bu betonun yüzüne serpilerek sertleştiriliyordu. Şimdilik ne güney, ne de kuzey yelleri, onları ırgalamıyordu. Oynadıkları dama oyununda virtgellerini kurmuşlardı. Ne yana gitseler bir taş kesiyorlardı. İlk görüşte, bu iki ayrı soydan ve ayrı inançtan gelen insanların böylesine içten dostlukları yadırganıyordu. Oysa işin iç yüzü hiçte öyle değildi. Bu adamlar kese birliğinin, külah birliğinden daha önemli olduğunu çoktan anlamışlardı. Soy, din, dil, yurt, birliği olanların dostlukları, bunlarınkinin yanında, çeliğin sağlamlığına karşı, tükrük ve çamurdan örülen kırlangıç yuvasına benzlyordu.

Habip Beyin kendi gözüyle görmediği birisi işe giremezdi. İşe alacağı adamı boncuk gözlerinin altında ezerdi. Pazardan kurbanlık alır gibi, enini boyunu ölçer, biçer, pazularını yoklar, bacak kaslarına dokunur, en sonunda eliyle döşünden gücünün yettiğlnce şöyle bir geriye iterdi. Adam boş bulunup sırt üstü düşerse göbeğini oynatarak güler

— Ulan zırto sende de hiç iş yokmuş.

Tetik durup düşmüyenlere

— Aferim ulan hırpo, sende iş var, derdi.

Kazım Usta ilk görüşte Habip Beyin aklını çeldi. Sağına soluna geçti. İtti kalktı fakat yerinden oynatamadı. Arkasından kurnazca güldü. Dışarıda bekleşenler Habip Beyin güldüğünü görünce sevindiler. Bunun anlamı Kazım Usta işe alınacak demekti. Hızla masanın üstündeki Japon gözlüklerine koşan Habip Bey, Kazım'ı bir de gözlükle çırıl çıplak soymak

istedi. Yüzü tüm gülecti. Belki de içinden «Bu adam Hollanda ineği gibi verimliye benziyor, epey sağılır» diye geçiriyordu. Yaprakları açılmamış bir kitabı okudum diye öğünen bir sahte aydın bilgiçliğiyle

— Seni daha önce görmüşlüğüm var Usta, senin için iş hazır dedi.

Cennet Mekan Yapı Şirketi'nin işi bu kez her zamankinden daha genişti. İstanbul'un en alımlı yerine dikeceği lüks konutlar şimdiden kapış kapış gidiyordu. Temeli atılmadan satılan yerler vardı. Her daire hem Marmara hem de Boğaz'ı görecek biçimde usta mimar mühendistlerce yerli yerine konduruluyordu. Alıcılar öyle normal vatandaşlardan değildiler. Kimi yüksek tabakadan memur mebus, kimi tüccar ve de adı güç okunan gayri müslüm vatandaşlardı.

Yağmur Kazım Ustanın yorganını barakanın baş köşesine kendi eliyle yerleştirdi. Baraka derme çatma bir inşaat artıkları yığınıydı. Fakat asker koğuşu gibi genişti. Tabanı kuru toprak, tavanı yer yer yıldızlara açıktı. Gözü açık işçiler yorganlarının altına bir iki tahta parçası uzatmıştı. Boş, uygun tahta bulamayanlardan bazıları çimento torbası sermişti. Öyle kuru yere atanlar çoğunluktaydı. Yorganı yatağı olmayanlar, bit pazarından bir asker kaputu bulmuştu. Onların yatak toplama sorunları yoktu. Paltolarını paslı bir çiviye takıp savurmuşlardı. Ömrünü gurbette geçirmiş tecrübeli işçilerin yerleri baş uçlarında asılı duran kara tencere ve tavalardan belliydi. Oysa genç işçilerin baş uçları gazetelerden kesilmiş çıplak kadın resimleriyle bezeliydi. Resimlerin en olmadık yerleri çöple delinmiş, kalemle işaretlenmişti.

Kocaman bir sarı kedi üç tane yavrusuyla barakanın içinde bulaşık kab yalayıp geziyordu. Kapının

önünde, bir kara köpek eniği, varilin gölgesine serilmiş uyuyordu.

Mevsim sonbahardı, fakat İstanbul'un nemli sıcağı, Kazım Ustayı boğuyordu. Durduğu yerde buram buram terliyordu. İkide bir ıslak ellerini dağınık yağlığıyla kuruluyordu.

Barakadan Kazım Ustaya yer açarken iki üç yatağın dışarı çıkması gerekti. Çünkü yataklar zaten üst üsteydi. İşçilerden bir kaçı hemen hiç sözünü bile etmeden yorganlarını kucakladıkları gibi barakanın önüne fırladılar. Onlara içeride yer yoktu. Kapının önünde yatacaklardı. Böylesine saygılı davranan işçiler

— O nasıl söz Yağmur ağabey, zahmette ne demek. İstambıl'ın havasına güven olmaz. Alışmamış insanı ossat çarpar. Hemşeriniz Kazım Usta bu havıya alışık değildir. Biz İstambılın galleşliğine alışıtık nasıl olsa. Dışarısı içerisi fark etmlyo gayrı.

Tüm işçilerin Yağmur'u sevip saydığı daha ilk bakışta belli oluyordu. Kimse bir dediğini iki etmiyordu. O akşam, Birinci Kısım barakasının önü düğün evi gibi oldu. Hemen hemen bütün kısımlardan adam vardı. Her gelen ilk kez Yağmur'la kucaklaşıp hoş beş ediyordu. Davranışlarında bir kardeş içtenliği vardı. Bir evin insanları kadar biri birlerine yakındılar. Yere bağdaş kurup sere serpe oturmuşlardı. Diz dize, sırt sırta dayanmaşlar, yorgun başını yanındakinin omuzuna yaslayanlar vardı. Bir ana ya da bacı içtenliğiyle, arkadaşının sırtını kaşıyanlar vardı.

Yağmur tümünün sorusuna cevap yetiştiriyordu. Hiç birisini atlayıp geçmiyordu. Özellikle memleketlerinden havadis soranlara bildiklerini usanmadan yeniden yeniden anlatıyordu. Memleketlerine gi-

derken götürdüğü paranın, gelirken getirdiği kuru selamın hesabını onların anlıyacağı dille veriyordu.

Hemşehrilerine, memleketlerinden yollanan mektupları, iki torba keteyi dağıttı. Keteleri hemen orada açıp yediler. Kötü haberi olanlar teselli edildi. Arkasından Yağmur Temel'i çağırıp, eline iki paket kulüp sigarası verdi

— Bunlar su atlamış sigara, dağıt bakıyım arkadaşlara, şöyle baştan sona, dedi.

Temel'in yüzü ekşidi

— Ha bu zıkkımı içmeyenler ne yapacak? İnsan alır ha böyle bi dorba gınali şeger, milletin ağzı tatlansın.

Kazım Usta olanları ilgiyle izliyordu. Gördükleri içindeki eski sızıyı bir an olsun unutturmuştu

— Yahu bu Yağmur denen uşak hökümet gibi bir adam. Eh evlât dediğin işte böyle olacak. Tanrı anasına babasına ve de millete bağışlasın, diye geçirdi içinden.

Kâzım Ustaya Yağmurun gösterdiği saygı ve yakınlık diğerlerini de etkiledi. Onlarca Yağmurun yakınlık duyduğu birinin gerçekten iyi bir yanı olmalıydı. Çünkü Yağmur kötüye eş olmazdı.

Allı morlu kır çiçeklerini andıran neon lambalar, İstanbulu süslemişti. Barakaya daha elektrik teli çekilmediğine gaz lambası yakıyorlardı. Gerçekte işçilerin ona bile ihtiyaçları yoktu. Akşama kadar yorulanların ışıkla bir alıp verecekleri yoktu. Derme çatma iki lokma yediler mi, gözleri yatacak yer arıyordu. Gaz lambasını Yağmurların grubu yakıyordu. Onlar yorgunluktan ölseler bile akşamları birşeyler okumadan yatmıyorlardı.

Bir kısım işçiler kapının önüne yapı kırıntılarından yaktıkları ateşin üstüne pilav suyu koymuşlar-

dı. Yakın hemşehriler, kafası birbirini tutan iyi dostlar, kazan ortaklığı kurmuşlardı. Ortaklaşa pişirip yiyorlardı. Böylesi daha ucuz oluyordu.

Bunun dışında, az yiyen olur çok yiyen olur diye, hiç bir gruba katılmayanlar vardı. Böyle yapanlara cimri gözüyle bakılıyordu. İşçi arasında itibarları azdı. Elli kuruşluk üzüm, yarım somun onların demirbaş yemekleriydi. İki bacaklarının arasında, bir köşede sessizce işlerini ilk akşamdan görüp, oldukları yere düşüp uyuyorlardı.

Molla Hüsnü dedikleri biri vardı. Besinsizlik ve dişsizlikten avurtları biribirine yapışmıştı. Ağzını yumunca çenesi kolayca burnuna değiyordu. Molla'nın milli yemeği de bir şişe Koka Kolaylan bir tam somundu.

— Ula Molla Dayı, o zıkkımın gıdası ne ki de sen tüm onu yiyorsun. Gurbette boğazından kesen işçinin, sonu kötü olur. Senin «Coca Cola» dediğin şey, anıyla şanıyla gavur sidiğidir, diyenlere:

— Olan Dadaş ne edim, ahan bu zıkkım olası ehmegi eyiyumuşadir. Ağızda diş yoh, dişsiz ehmehte boğazdan aşmiir, diyordu.

Yaşlı ve orta yaşlılardan yorulup ters düşenler olduğu gibi, oturup konuşanlar da vardı. Gençlerin çoğu yorgunluk morgunluk dinlemiyorlardı. Tozlu saçlarını suyla parlatıp, sinemaya gitmeye hazırlanıyorlardı. Sırtını kuru yere dayamış, elleri başlarının altında, gözleri gök yüzüne dikili, köyünde gönlünden geçirdiği yavukluyu eski bir türkünün kırık dökük mırıltılarında arayanlar, kimsenin ilgisini çekmiyordu.

Dışarıdan İstanbul'un sesi geliyordu. Araba, vapur, uçak, insan sesleri uzaklarda bir dev homurtu-

su gibi büyüyordu. İnşatın ötesinde ayrı bir dünyanın varlığı bu ses ve ışıklarla belli oluyordu.

Kazım Ustayı şehir tutmuştu. Bu, araba ya da vapur tutması gibi bir şeydi. Bir hoş kendini toparlıyamamıştı. Kulaklarına sanki bir çift su değirmeni kurulmuştu. Ustanın eski düşüncelerinin üstüne olanca ağırlığıyla abanan İstanbul, onu yam yassı etmişti. Yağmur başına toplanan hemşerileriyle dertleşmeyi derinleştirmişti. Kendinden dikkatlerin uzak olduğunu sanan Kazım Usta yerinden yavaşça yekindi. Yağmur nereye dercesine ona baktı.

— Birez şöyle dışarı çıkıp hava alacağım.

Ustanın gözleri kamaştı. İstanbul bir ataş topu olmuş dönüyordu. Bulunduğu yer karanlık olduğuna, bu belki de ona öyle geliyordu. Bunca bol ışığa alışık olmayan gözlerini, kolunun yeniyle korudu. Yüzüne bir avuç kor serpilmiş gibi irkildi. Derken alıştı. Kolunu gözlerinden indirip, ellerini kulaklarına yamadı. Kulaklarındaki uğultuyu dindirmek istedi. İstanbul'un sesini, barlarda kahkaha atan yollu bir kadının gülüşüne benzetti. Anadolu da gördüğü yerli filimlerin beyninde çizdiği kara çizgilerin ortaya koyduğu çağrışımla titredi...

Sağa sola rastgele dökülmüş kalaslardan birinin üstüne tünedi. Elini tabakasına attı. Tütünü kalın parmaklarının arasında ezip yuvarlarken arkasında Yağmur'un sesini duydu

— Goca Ustam nasıl İstanbul'u beğendin mi ?

O geriye dönmeden cevap verdi

— İstanbul'un seveni beğeneni çoktur Yeğen, yalandan ne çıkar ben köyümü daha çok beğeniyorum. Doğrusunu istersen, ben İstanbul'dan korkuyorum. Güvenemiyorum İstanbul...

Yağmur gelip onun yanıbaşına çömeldi. Bir süre ikisi de konuşmadan oturdular. Sırf konuşmuş olmak için Yağmur:

— İyi patron sizi beğendi. Yarın işe başlıyorsunuz. Bu çok iyi oldu.

Kazım Usta derin derin içini çekerek

— Benim gözüm o adamı hiç tutmadı. Beğenmedim onu. Çok canbaz bir adama benzer. Beni bir baş işaretiyle işe alan adam, yine bir baş işaretiyle işten atabilir. Sona bizim Temel'in dediği doğruydu, ben taş ustasıyım tuğladan anlamam. Bilirsin Tuğla işi taş içine benzemez.

Yağmur güldü

— Hay Allah, sıkıntın bu mu Goca Ustam? Bunu hiç düşünme. Seni kolayına işten çıkaramazlar. Çünkü seni çıkardıkları an benim de çıkmış olacağımı anlatacağım onlara.

Habip Bey işçilerin beni sevdiğini bilir. Gerçi sırf bu yüzden beni hiç sevmez ama, elinden bir şey gelmez. Benim başıma bir şey geldiği anda kendi başına da çok şeylerin geleceğini iyi bilir. Dolayasıyla senin için bu konuda endişeye gerek yoktur. İlk giriş sorunu önemliydi.

Ana yapı yönünden iki üç karartı onlara doğru yürüdü. Yaklaşınca selam verdiler, sinemadan dönen gençlermiş. İçlerinden biri ayak üstü gördüğü filmi Yağmur'a özetlemeğe başladı. Yağmur ben o filmi görmüştüm diye işi kısa kesti. İyi geceler deyip barakaya yürüdüler.

Kazım Usta

— İşçileri kendine iyi bağlamışsın. Hemen hemen tümü senden hoşnutlar. Mektuplarını, dilekçelerini yazarmışın. Haklarını ararmışın. Kendilerine doğ-

ru yolu gösterirmişin. Bunlar çok iyi bir işlerdir. Sonra sevaptır. Emme... emme... deyip takıldı Kazım Usta.

Yağmur

— Evet Ustam buyurun, emme dediniz. Şey yani emme dediniz?

Kaçamak bir yolla

— Hiiç, yok bir şey. Yani çok iyi ediyorsunuz, sevap işliyorsunuz diyecektim de.

Yağmur Kazım Ustanın ne demek istediğini pek anlayamamakla birlikte, kendisinden bir şey gizlediğini sezmişti. Fakat sözün üstünde durmadı. Yerinden doğrulup Kazım Ustaya bir sigara uzattı. Bu sıra Gırnatacı Hikmet'in sesi duyuldu. Yeni kazılan temelin içine oturmuş

— Katip Arzuhalım yaz yara böyle, diye Pirsultandan hafif hafif üflüyordu.

Yağmur içini çekti

— Kolay değil, üç ölü çıktı evlerinden. Depremde iki küçük çocuğu, uçuntu altında kaldı. Peşinden babası buyarak öldü. Uyku tutmadı zavallıyı. Haydi istersen ona doğru inelim. Kalkıp yürürlerken Yağmur:

— Kazım Ustam, bana kalırsa senin asıl sıkıntının kaynağı bu değil. Evet memleketi düşünüyorsun bu çok doğaldır. Yalnız şu Almanya konusuna aklını takışına benim aklım yetmiyor doğrusu. Unutamıyorsunuz orayı. Sanki Almanya babanızın yurduymuş gibi...

Yağmur'un bu son sözleri Kazım Ustanın yarasına tuz basmıştı. İlkin gözlerini bir noktaya dikledi. Sonra yarım sola dönerek başını öylece tuttu. Se-

sinin titreyişi gözlerinin ıslandığını ortaya koydu

— Yağmur, oğlum doğru söyledin. Ve de benim derdimi eyi bildin. Sen şimden kelli benim içimi benden iyi biliyon. Gerimde hasta bir avrat, yaşlı bir ana, bir sürü çoluk çocuk bırakıp geldim. Az buçuk yeygileri vardı. Fakat köyden uçan kuşa borçluyum. Alamana gidemediğimi köylü bir duyarsa mahvoldum demektir. Bir daha yüzüne bakamam. İnsan şu dünyada şerefi itibarı için yaşar. İtibarsız şerefsiz yaşamaktansa... Eee, daha fazla söyletme işte. Gerisi böyle böyle...

Ayrıca Alamana gitmediğim haberini alan köylü alacağı için kapıya dikilir. Evdekilerin boğazına sarılırlar. Bu kötü haberin evdekileri yıktığı yetmiyormuş gibi, bir de borç derdi biner tepelerine.

Yağmur Kazım Ustanın derdini unutturmak için bir sürü olur olmaz şeyler söyledi. Güldü, oturdu, kalktı onun yasını yoğaltmak için elinden geleni esirgemiyordu. Fakat çabası nafileydi...

O gece İstanbul taştan demirden bir direk olup Kazım Ustanın göz kapaklarının altına vuruldu. Horoz seslerini boşuna bekledi. Ezanların uzunluğuna şaştı kaldı. Arkasından işçilerin gönülsüz kıpırdanışları başladı. Ekip başlarının acımasız ünleri onları hızlandırdı. Yerinden doğrulan, akşamdan beri suyu durulan varillerden yüzlerini ıslatıp savuşuyorlardı. Bir parça kuru ekmeği iştahsızca geveleyerek yürüyorlardı. Kazmanın, küreğin sapına düşmanca yapışıp, omuzlarına atıyorlardı.

İşçideki bu iştahsızlık az sonra geçti. İlk kez ağır ağır işleyen motor sonra tam hızını almıştı. Kazma, kürek, motor, keser, bıçkı sesleri dört bir yanı sarmıştı. Zaman zaman Ustabaşlarının kaba sesleri her şeyi bastırıyordu

— Osmaan, Hasaan, Memoo ulan kıpırdayın dürzüler biraz. Yidiğinizi helal ettirin pezebenkler. Boyuna kürek emziriyorsunuz namıssızlar. Dinime bir daha dikildiğinizi görüyüm yömüyenizi hırpadan keserim.

Patronlardan biri oralardaysa, çavuşlar, ekip başları iyice azıyorlardı. Gözleri yuvalarından fırlıyor, denetleme veren İran subayı gibi sağa sola saldırıyorlardı.

Hökmüyle Laz Temel Kazım Ustanın amelesiydiler. Nefes almadan teskereyi getirip götürüyorlardı. Temelin boyu Hökmüye göre epey kısa olduğuna yokuş çıkarken harç geriye kayıyordu. Bu yüzden Temel Hökmüye ben önde gidiyim diye kızıp duruyordu. Hökmü Temel'e akıl verdi

— Olan her gafasız, gabiyet kendinden. Adamı arkadan kovaliirsen. İnsan doluyken çabuk, boşken yavaş gider. Sankime Bay Cakın işini sen bitürecehsin.

Temel konuyu değiştirdi

— Ha bu güneşin doğmasına oyle kızıyorumki. Doğarken bir solukta doğuyor, batarken hiç acele etmiyor. Keşke bir güneş doğmasa tüm gece olsa da bol bol uyusak.

Temel bu sözleriyle aşağı yukarı tüm işçilerin özlemini dile getirmiş oluyordu. İşçinin en üzgün ve bezgin olduğu zaman güneşin doğma zamanı, en neşeli olduğu zaman da batma zamanıdır. Yarenliklerin çoğu güneş batarken başlar. İşin bitimine yakın biri birlerine karşı son derece nazikleşirler. Ne denli yorgun olurlarsa olsun o sıra bir canlılık başlar. Sabahın sirke saçan yüzlerinin yerini gülen yüzler almıştır artık. Eh az değil koca bir gün devrilmiş, bir yövmiye hakedilmiştir. Önlerine mutlu bir

gece açılmıştır. Çavuşların kırbacından, patronların denetiminden uzak özgür bir gece... Dilediklerı gibi oturup kalkacakları, yatıp uyuyacakları bir gece... Sılaya uzanan ellerini bir adım daha yaklaştıran bir gece...

Kazım Usta elini yıkayıp, barakanın önündeki çimento torbalarına sırtını verince yorgunluğunu anladı. Eksiğini bildirmemek, göze girmek için o gün ölesiye çalışmıştı. Belini hiç doğrultmamıştı. En biçimsiz taşları bile iki külük darbesiyle yüzleyip yerine oturttu. Temel'le Hökmü ona taş, harç yetiştirmek için kan ter içinde kaldılar. Köyde Demirci Alo'ya yaptırdığı kürek bozması koca malasıyla bir teskere harcı iki daldırışta sıyırıp sıyırıp attı. Temel akşam olup teskereyi elinden bırakırken

— Goca Usta bu gün dumanimizi çıkarttın. Bir daha beni öldürsalar senin yanında çalışmam.

Kazım Usta bıyık altı güldü

— Temel haklısın, yalnız sizi değil kendimi de öldürdüm bu gün.

Yağmur elinde su terazisiyle gülerek geldi

— Merhaba Koca Ustam. ne haber nasılsın bakalım? Bu gidişle sen bizim pabucumuzu dama atacaksın. Bu gün tam iki ustanın yapacağı işi yapmışın. Baş kalfa Hacı söyledi. Daha ilk gün göze girdin. Eh Allah versin, çok geçmeden usta başı olursun bu gidişle, diye şaka yaptı.

Kazım Usta Yağmur'a içten bir bakışla

— Eee, canı yanan eşek attan berk gidermiş evlat, dedi.

Yağmur Hukuk Fakültesi üçüncü sınıf öğrencisiydi. Anadolu'dan binde bir yüksek öğrenim yapanlar gibi sürdürüyordu öğrenimini. Hem okuyup hem çalışıyordu. Duvar örücülüğü baba sanatıydı. Eli işe taa küçükten yatkındı. Attığı tuğlayı, taşı yerine otutturuyordu. Çilpi ipi çekmeden ördüğü tuğlayı olur olmaz usta çilpiyle öremezdi. Ayrıca eline keseri, testereyi aldı mı kalıpta da kimseden geri kalmıyordu. Böylece iki işi birden yürütmüş oluyordu. Hem ekmeğini kazanıyor, hem de Birliğin verdiği görevi yapıyordu.

İstanbul'da dayısı olmayan bir öğrencinin kalem işi bulması, kör ve topal bir köpeğin ekmek bulması kadar güçtü. Üstelik son zamanlarda öğrenciye değil iş vermek, kiralık ev bile vermiyorlardı. Hakim sınıfların eskiden Köy Enstitülü öğrencilere yönelttiği hain silah, şimdi tüm öğrencilere çevirtilmişti. Bu

iş öylesine ileri götürülmüştü ki, eskiden bir işe girecekken aranan niteliklerin artık tam tersi aranıyordu. Fabrikatör alacağı işçiden cahillik belgesi istiyordu. Okuma yazması olmayanlar, işe daha tez alınıyordu. Sonunda işi kitabına uydurmak için toptan ilk okul diplomaları satın alınıyordu. Böylece göz göre göre vatanın bağrına bir ihanet hançeri saplanmış oluyordu...

Yağmur bu işini seve seve seçmişti. Yani kol işini, kalem işine yeğ tutmuştu. Böylesi devrimci inancına daha uygun düşüyordu. Ona neden bir büro işi bulmuyorsun diyenlere

— Kardeşim ben hükümeti güç durumda bırakmak istemem. Seçimlerde söz verip oyunu aldıkları vatandaşlara büro işi bulamıyorlar. Her bir yan tıklım tıklım dolu. Dairelerde bir kişinin rahatça yapacağı işi, beş kişinin nöbetleşe yaptığını görmüyor musunuz? Gerçi büyüklerimiz bunun cevabını çok eğlenceli veriyorlar ya «Fena mı yapıyoruz, işsizlere iş buluyoruz» gibi. Diye cevap veriyordu.

Yağmur'un bedenen çalışması ilk günlerde yine kendi işçi arkadaşlarınca yadırganmıştı

— Ayıptır yahu Yağmur Bey. Etme gitme gel sen şu sevdadan vaz geç. Sen yarın go-goca hakim, abıkat olacaksın. Elin kalem, dilin kelam tutacak. Kalem tutan ele kürek yakışmaz. Sonra sen dayanamazsın, bu iş zor ve bizim gibi cahal adam işidir, dedilerse de laf anlatamadılar. Hele doğulu işçiler Yağmur'un bu tutumuna iyice bozulmuşlardı. Olayı bir ölçüde namus meselesi yaptılar. Aralarında söz birliği edip onu döğmeye bile yeltendiler. Kendilerini kendi açılarından haklı sayıyorlardı.

— Ola hemşerim, sen bizim doğuluların şerefl

namısıylan oynirsen. Gel etegindeki taşi tök. El içinde bizi beş paralık etme. Sen ki onca üskek mekteplerde okuyasın. Yarın hakim hekim olasın. Biz de senin eline kürek verek hee? Oy ninen öle senin he mi? Ola gardaş di get kendien acimiirsen bize aci. Bunca insanın ögünde bizim şahpamızı yere egdirme. O üskeh mehteplerden buan sebep mi dirseh çürüttün? Kara, kızıl mürehkepleri boşa mi yaladin? Ne bülek gardaş belkim de senin aklinen zorun var. Eger elin dar, harçliğin yohse de bize. Aramızda üç beş peydahlar veririz. «Düşmez kalkmaz bir Allahtır» İnsan olanınbaşına iş gelir, diye epey dil dökmüşlerdi.

Yağmur tüm söylenenleri acı bir gülüşle karşıladı. Doğru olanı yapıp işe başladı. Aradan geçen zaman diğerlerinin yanlışlığını ortaya koymuştu. Onlar da bunu anladılar. İlk günlerdeki yanlışlarını tatlı bir anı olarak anlatıp anlatıp gülüyorlardı. Yağmur'un aralarında oluşu onlara düşündüklerinin tersi, övünç, onur kaynağı olmuştu. Öyle ki, onu bir an olsun gözlerinden ırmıyorlardı. Yağmur başkalarının sevgi ve saygısını kazandıkça hemşehrilerinin yanında büyüyordu. Onu canları gibi seviyorlardı. Her fırsatta

— Hele dadaş sen az birez nefeslen. Kalan işini biz tamamlarız, diye malayı çekici onun elinden çekip alışları, bu işi ona yakıştıramayış duygularının altta kalmış bir dürtüsüydü.

Asıl adı unutulmuştu. Ona herkes Demirkırat derdi. Demokrat partinin hızlı bir savunucusu olduğu için ona bu ad takılmıştı. Demirkırat daha askerliğini yapmamış, ince narin yapılı, sesi kadınla erkek sesi arasında bocalayan kendi deyimiyle «doğma büyü-

me» bir Beykoz çocuğuydu. Ameliliği zevk için yaptığını söylerdi. Babasının özel arabaları, uşakları, çifte çifte yalıları varmış. Bu katiyen hiç birine dönüp bakmazmış. Gerçekle uzaktan yakından hiç ilgisi olmayan bu düşleri anlata anlata başkasını olmasa bile kendini iyice inandırmıştı. Öğle paydosunda Laz Temel'le ateşli bir tartışmaya tutuşmuşlardı. Çevrede onları dinliyenler zaman zaman arkalarından çekip oturmasalar şimdiye çoktan biri birlerinin boğazına sarılmışlardı. Demirkırat

— Ulan çulsuz, gözüne dursun gözüne be. Ayağını çarıktan, dabanını yarıktan Demirkırat Partisi kurtardı. Candarmanın elinden, tahsildarın dilinden bu milleti baban mı kurtardı ulan düdük? Senin gibi hamsi kafalıların aklı yetmez böylesi ince siyaset işlerine.

İşçiler iki takım olmuşlar, bir bölüğü Demirkırat'ı, bir bölüğü Temel'i tutuyordu. Hangisi iyi laf yetiştirirse, o yan basıyordu alkışı, narayı. Temel ilk kez Demirkırat'ın ağız kalabalığından çekinmişti. Sonra o da hızını buldu, gözlerini hafif şaşılaştırıp pazularını şişirdi

— Ula god kafa, seni tüşmanlarin elinden kim gulturdu? De pagayüm kim gulturdu? Ninen gultirmadi ha bu vatani. İsmet Başa olmasa şimdı buralarda gavurlar gezecekti.

Temel'in takımı bravoları yükseltti. Fakat Demirkırat hemen toparlanıp

— Bu melmeketi yalınız senin Paşan, tek başına kurtarmadı ya. Bizim dedelerimiz de düşmana karşı savaştı. Sonra senin Paşan olmasa bu gün buralarda gavurlar gezecekmiş falan. Sanki düşman gezmiyor mu? Ulan be hey hıyar ağası, gözün gör-

müyor ya burnuyun delikleri de mi görmüyor. Amerikan askerleri gavur değil de nedir? Yağmur ağabeyin anlattıklarını ne tez unuttun. Memleketimizin dört bir bucağı Amerikanyalı doluymuş.

Temel yutkundu. Yandaşları yeniklik kaderiyle biri birinin yüzüne bakıştılar. Temel sıkıştı, yerinden fırlayıp Demirkırat'ın üzerine atıldı. Güçlükle yerine oturttular. Az sonra birden yatıştı. Önemli bir yanlış düzeltircesine

— İsmet Başa için büyük adamdir dediler. Ben ne bilirim, pizum oretmen oyle belletti daa... Günahı boynuna.

Temel'le, Demirkırat'ın söz düellosu, Hacı Kalfanın hışımla içeri girmesiyle son buldu. Herkes yanında yöresinde duran bir aracın sapına yapıştı

— Ulan pezebenkler başıma abıkat kesildiniz. Ulan edepsizler, burası Mencilis mi be? Ankara polatikacı oldunuz. Kalkın işinizin başına.

Hacı Kalfanın kırbacı ortalığı darma dağan etti. İvediylen başkasının kazmasını küreğini kapanlar, işin bir ucundan tutunca ayıktılar. Araçlarını değişirken kaçamak, yine bir iki çeneleşiyorlardı.

O gün öğleyin başlayan tartışma, akşama kavgaya dönmüştü. Fakat konu çıkış noktasından epeyce uzaklaştığına, kavganın nedeni değişmişti. Yağmur'u tutan işçilerle, Hacı Kalfa'nın adamı olan işçiler kapışmışlardı. Hacı Kalfa'nın adamları, epey hırpalandıkları halde işi idareye yansıtmamışlardı. Çünkü sonucun kendileri için kötü olacağını iyi biliyorlardı... İşçilerin çoğu Yoğmur gilden yanaydı.

İşçilerin çoğunun Yağmur'u bunca sevmelerine rağmen, içlerini bir kara kurt kemiriyordu. İşte o eksiği de olmasa, ona ermiş biri gözüyle bakacaklar-

dı. Çok sevip saydıkları birine olan, bu içten bu güzel, duygularını gölgeleyen neydi? Zaman zaman kendi kendilerinden bile gizlercesine içlerinden geçirdikleri soru, askıda el değmeden duruyordu. Yağmur'un yüzüne gelip soramıyorlar, peşinden de konuşmayı kendilerine yediremiyorlardı. Fakat işçilerin bunca titizlikle sakındıkları konuya, Kalfalar, bir kısım Patrona yakın işçiler, çekinmeden giriyorlardı. Evet ona hiç dilleri dolaşmadan «Sosyalist, Kominist» diyorlardı. İşte işçilerin içini kemiren kurt buydu. İşçilerin Yağmur'a yakıştıramadıkları suçlama buydu. Ne demekti o öyle? Yağmur gibi ağzı kuranlı, göksü imanlı bir müslüman çocuğuna denecek söz müydü mu? Böyle halim salim, böyle müslüman, böyle insan oğlu insana nasıl yakıştırılırdı bu?

Yağmur'un hakkındaki kötü propagandalar işçiyi bir ara şüpheye düşürdü. Denenlere az buçuk kulak kabarttılar. Yüreklerine düşen ikirciklik duruşlarında, yürüyüşlerinde, içtikleri su tenekesini yerine koyuşlarında, söyledikleri türkünün avazında belli oluyordu.

Beyinlerindeki kuşkunun baskısına dayanamayan bir kısım işçiler, çaktırmadan Yağmur'u sınava çekiyorlardı. İslamın şartını, imanın şartını, eski yazı okumasını, sorup soruşturuyorlardı. Sofraya oturup kalkarken, işe sabahleyin başlarken besmele çekip çekmediğine dikkat ediyorlardı. Yapılan tüm bu sınavları Yağmur farkında olmadan başarıyordu. Eski yazıyı gözü kapalı okuyor, besmelesiz eline çekiç almıyordu. Dolayısıyla hakkında denenler, onun zaten belli olan düşmanlarından başka kimseyi derinliğine etkilemiyordu. Böylece Yağmur'un işçi arasında var olan değeri, azalmıyordu.

Havalar artık iyiden iyiye soğumaya başlamıştı. Orada burada açık saçık yerlerde yatan işçiler, inşaatın kuytu yerlerine sokuluyorlardı. Bir kısım blok yapıların, toprak düzeyinden altta kalan beton çatısı atılmıştı. Bu yer altı odacıklarının, kapı penceresi olmasa bile dışarıdan iyiydi. İşçiler elleriyle düzledikleri duvar diplerine, kötü mitillerini rast gele tıkıştırıyorlardı. Yataklarının yanı başına inşaat artığı kuru odun yığınlar vardı. Bununla hem ısınıyor hem de yemeklerini pişiriyorlardı. Kışın kuru odun bulmak güçtü. Biri birine asker usulü yapışmış yatakların baş altı, yanı, yöresi değnek, çubuk yüklüydü. Dışarıda ayak altında olan ağaç parçaları içeride değerliydi.

Kimi gözü açık işçiler, üç beş kişilik küçük bir oda ele geçirmişlerdi. Bu kümeleşmelerde hemşehrilik en önemli etkendi. Ayrıca eli hünerli bileğine güçlü olanlar hemen hemen her gurupta yer bulabi-

liyordu. Her bakımdan güçsüzler, en kötü durumda olanlardı.

Konyalı Zobu Osman, baş ucuna gazeteden kestiği bir yarı çıplak artist resmini özenerek yapıştırmıştı. Kaba sıvası bile yapılmamış duvarlar fır dolayın allı güllü böyle resimleryile bezenmişti. Yalnız abdestli namazlı ve yaşlı olan işçilerin baş uçları resimsizdi. İspartalı Sofu Celâl resimli yerde namaz kılınmaz diye her gün söylenerek, elinde yassı bir tahta parçasıyla namaz kılacak yer arar olmuştu.

Kayserili Cülden Zekeriye, işten çıkar çıkmaz duvar resimlerini tek tek sıradan izlemeden elini yüzünü bile yıkamazdı. Bu işin tiryakisi olmuştu. O gün yine aynı işi yaparken Konyalı Zobu Osman'ın baş ucundaki resme kanı kaynadı. Kendini tutamıyarak eğilip resmi şarpadan öptü. Bunu gören Zobu Osman yattığı yerden fırladı

— Ne o lan, bizim namısımız ayak altında mı, diye Zekeriye'ye saldırdı.

Namusa sarkıntılığın verdiği suçluluk kompleksiyle onun eli ayağı dolaştı. Bundan yararlanan Zobu eline geçirdiği onluk İngiliz kadağını cüldene rast gele saplamağa başladı. Zekeriye dana gibi bağırarak kanlar içinde kendini dışarı attı. Çevreden yetişen işçiler Zobu'nun koluna bir odun parçasıyla vura vura zor ayırdılar. Sonradan meselenin nedenini öğrenen işçiler Zobu'ya hak verdiler.

«Namısın büyüğü küçüğü olmaz» dediler.

Bu olaydan sonra artık kimse kimsenin resmine yan bakamıyordu. Baksalar da kaçamak bakıyorlardı. Unutup yanılıp başkasının resmine sulanan Dürzü Arif, geçmişi hatırlayınca

— Amma da avratmış haa.. Vay yavrı vay, hürü melekmisin ne, derken sözü çevirdi. Allah neler yaratıyor yavı. Varsın anam bacım olsun, Allah sabına bağışlasın. Gözel avratmış neme ilazım, dedi.

İç Anadolu'yu coğrafya kitaplarından bilenler, çoğunlukla bilirler. Bunların yanılgıları, yalan dünyayı tepsi gibi dümdüz bilenlerce büyüktür. İç Anadolu deyince çoğunun aklına göz alabildiğince uçsuz bucaksız düzlükler, bir kökten kırk başak veren tarlalar gelir. Ayrıca şırıl şırıl dereler, cıvıl cıvıl kuşlar edebiyatı tüm yanlışıyla sürer gider. Bunla yazarları, coğrafya yazarlarının kurbanlarıdırlar.

Oysa gerçekte bir devenin sırtı ne kadar düzse, İç Anadolu da o kadar düzdür. Ankara'dan çıkıp Kırşehir'e varıncaya dek, yedi kat yerler, dokuz dolamaç olurlar. İşte bu dokuz dolamaçtan biri de, Kazım Usta'nın köyünün tepesine bir kör düğüm atar. Bu güne dek hiç kimsenin çözemediği düğümün, ucu Baranı dağının elindedir. İpin yağlı ilmiğiyse, eteğindeki insanların boynundadır..

Baranı dağı deyip geçmeyin. Baranı dağı deyince, durup düşünmek gerek. Ona uzaktan bakanlar pek bir şeye benzetemezler. Fakat Çağlağan'dan bakınca iş değişir. Kuşkale'den, Körbağ'dan ve Elibebekli'den bakınca insanın aklı dolaşır. En güzel Elibebekli'den görünür zalım. Gel gör ki Elibebekli'ye çıkmak her yiğidin harcı değildir. Oraya ancak, ekmeği köyün sığırının kuyruğuna takılmış sığırtmaçlar, kışın tek keçisine yidirecek saçkı samanı olmayan gurbetçi karıları çıkabilir... Çağşır biçerler, taa en tepede. Çağşır dediğinde bir çeşit ottur işte. Kışın kurusuna davarlar salta dururlar.

Eli bebekli üstüne, çağşır biçen kadınların dilinde bir efsane dolaşır. Oraya her çıkışlarında biri birlerine yeniden anlatırlar

— «Guşkale'de zalım bir Bey otururmuş. Beyin

varlığı, şanı, şöhreti, varmış. Ünlese ünü Bağdat'a yetermiş.

Bir gün altında atı yanında tazısı, çevresinde askerleriyle gezerken, Yılanlı Kalenin yamaçta bir köylüye rastlamış. Bu köylü Zaloğlu Rüstem kadar güçlü, Köroğlu gibi yürekli, Yusuf Peygamberimizce güzelmiş. Beyin atı tepesine dikildiği halde, dönüp bakmadan, kan ter içinde coşkun bir derenin üstüne, tek başına köprü kuruyormuş. Bey kızgınca sormuş:

— Eyy delikanlı, sen ne yapıyorsun böyle burada, in misin cin misin sen necisin demiş.

Delikanlı yavaşça doğrulmuş, omuzundaki hezeni yere bırakmadan, alnındaki teri silerek cevap vermiş :

— Ne inim, ne de cinim, seni beni yaradanın kuluyum, demiş. Bey

— Senin sanatın nedir işin nedir?

Delikanlı

— Benim işim uzunları kısaltmak, kısaları da uzatmaktır diye karşılık vermiş.

Bunu işiten Bey hemen adamlarına emir vermiş:

— Yakalayın şunu, bu adam benim düşmanımdır demiş.

Beyin askerleriyle o yiğit yedi gün cenk etmişler. En sonunda bir tuzakla, yiğit adamı yakalamışlar. Gözlerine mil çekip zindana atmışlar.

Yiğidin köyüne Bey asker salmış yediden yetmişe kılıç çalınmış. Köyde tek canlı koymamışlar. Bir tek o yiğidin karısı küçük çocuğunun elinden tuttuğuylan Baranı'ya doğru kaçmış. Beyin adamları peşine düşmüş. Gelin bir elinde bebeği, bir eliyle taş yuvarlıyarak Beyin askerlerine işte şu Elibebekli'nin uçurumda kırk gün karşı koymuş. En sonunda gücü

tükenmiş. Dört bir yanı sarılmış. Tam o sıra Tanrı'ya şöyle yakarmış

— Tanrım beni bunların eline düşürme, ya taş eyle ya kuş demiş. Tanrı dileğini kabul etmiş. Önce taş eyle dediği için de taş etmiş. Evet işte Elibebekli'nin sırtlarında çaşır çeken kadınların her gün biri birlerine anlattıkları efsanesi budur. Kızıl-yar köyünün çoluğu çocuğu bilir bu efsaneyi. «Uzunları kısaltıp, kısaları uzatmak» sanatının ne demek olduğunu her yabancıya sorarlar. Sorularının cevabını gecikişi onlara erişilmez bir bilgiç doygunluğu verir. Sonunda yine kendileri söyleyler

— Şindicik bunu bilmiyecek ne varmış sanki? Manangöz -marangoz- dimiktir. Belleki uzun ağaçları kesip kısa ağaçlara ekliyorsun, biçiminde bir felsefe de yürütürler. Bey ters anlamış. Varlıklıdan alıp yoksula eklemek biçiminde anlamış. Onun için kıymış yiğide...

Beyin askerleriyle günlerce boğuşan o Yiğidin, bu sözü Kızılyarlılar gibi anladığı pek düşünülemez. Kuşkale Beyi de bu sözü Kızılyarlılar gibi anlamamıştı. Yiğidin ağaç yerine kendisi gibi varlıklıları, Beyleri kısaltıp, köylüler gibi yoksullara uzatacağını, hemen anlamıştı. Bu nedenle köyün kökünü kurutmuştu...

Boranı, ilkbaharda bin bir koyaklı Torosları, kırk kuzulu Erciyes'i aratmaz. Üstünde yılkı atlar dolaşmaz, azgın camızlar seyip gezer. Besili geyikleri, kara gözlü karacaları yoktur. İri tavşanları, boynu kalın boz kurtları vardır, kara taşların ardında. El değmemiş pınar suyu gibi duru parlak göklerinde, ağır kanatlı akrtallar, can alıcı kuzgunlar uçuşur. Al kınalı güzel kekliklerin, özgürlüğünü yitirdiğinde kendini boğan çil kekliklerin, oklanarak ürkek kalkışlarına,

yürek dayanmaz. Korku ve sevinç insanın boğazına bir su değirmeni tıkacı olur tıkanır, Baranı'da...

Kızılyar'ın, Baranı'nın poyraza bakan döşüne, yorgun bir yaslanışı vardır. Eli kolu bir yanda, bacakları ayakları bir yanda, sere serpe dostça bir uzanıştır bu. Baranı baba hiç yerinmez, yoruldum demez, eli Kızılyar'ın saçlarını okşarken, yüzünde mutluluğun en derin izleri belirir. İki sütlü meme gibi dolgun duran, Tavşan Tepe ve Gül Höyüğü, köyün açık ağzına üstten aşağı uzatıp uzatıp çeker.

Bağdat deresine yukarı serpilmiş üzüm bağlarının, bire yedi verdiği yıllar vardı. Malatya zerdelisi, gürpdüşen armudu, gülgülü üzümünün, kokusu ilk gelenleri deli bal yemiş gibi tutardı. Koyun pınarının ayağında günnasirler, orman olurdu. Günnasirin kokusuna kırk köyün arısı üğmeşir, orda oğul verir, düğün ederlerdi.

Eeeh, şimdi o günler yoktu. İyilikler, bolluklar, toprağın cömertliği tüm geride kalmıştı. Bağlar bin bir çiçeğe durmuyor, ağaçlar yemişini vermiyordu. Bakımlıbağların çoğu boz, sürülen tarlaların yarısı anız yatıyordu. Eskiden bir gül koparmağa kıyılmayan bağların içinde, başı boş hayvanlar dolaşıyordu. Demek insan eli değmeyen toprak insandan uzaklaşıyordu. Toprağın da duygusu düşüncesi, acısı sevinci vardı. Nasırlı bir el sırtını okşarken tevir türlü gül veren, bal veren toprak, gayrı pıtırak çakır dikeni veriyordu. Eskiden kendine uzanan eli okşayan toprak şimdi ısırıyordu.

Koyun pınarının altında günnasir açmıyordu. Tepesinde arılar oğul vermiyordu. Bakımsızlıktan yalnız bağlar boz kalmamıştı, üstüne düşen bir gül yaprağıyla ürperen karpuz çatlatan pınarlar da, soğul-

muştu. Başı güllü ayağı göllü pınarlar, artık karma karışık hayvan izleri içinde birikmiş iki avuç çamurlu su birikintisiydiler.

Olmaz olası şu Alaman, işi etmişti tüm bunları. Bağı bahçeyi boz, çiçeği burnunda gelinleri, kocalı dul bırakmıştı. Yalnız Alamana gidenlerin değil köyde kalanların da tarım düzeni bozulmuştu. «Bağ bağın tarla tarlanın bekçisidir» diye bir söz vardır. İki bakımlı bağın ortasında bir bakımsızı bulundu mu tamamdı. Boz bağa biriken mallar kaplumbağalar bakımlıların da hesabını görüyordu.

Alamancıların yaşamına kazancına bakan köylülerde, bir gevşeme bir soğukluk başlamıştı. Eskisi gibi işe sıkı sarılmıyorlar, elleri kolları sapır sapır dökülüyordu. Neredeydi o üstüne güneş çavdırmayan köylü. Neredeydi o gecesi gündüzü belirsiz köylü. Bağ bahçe boz yatarken, onlar uyuşuk uyuşuk duvar diplerinde esniyorlardı. Ağzı açılan

— «Tavşanın kaçışına bakınca etinden vaz geçiyoruz.» Yıllarca hayvanca çalıştık. Nemiz var ortada. Aha halımız aha dirliğimiz. Şunu anladık ki, kıçımızı yırtsak biz köylülerin yine eli hamur karnı açtır. Bizler mal çobanıydık, çocuklarımız davar çobanı oldular. Bizler çarık giyerdik, onlar kara lastik giyorlar. Tümü bu kadar işte...

Bir de, daha düne gatlak bizim gibi sürünen Almancılara bakın. Herifler bir yılın içinde aldı yürüdüler. Biz kara kağnının tekerini arabalı yapamadık. Onlar yalbır yalbır taksi ile cırıt atıyorlar. Yanlarında dodağı boyalı süpürge saçlı sarı Alaman gızları, ağızlarında götlü cuvara, başlarında tengirşekli şapka... Bırak düşmanı, dostu çatlatıyor herifin uşağı. Şin-

dicik bi de böyle deniyeciik. Bundansonra çalışanın ta da bilmem neyini, diye kestirip atıyorlardı.»

Bu yol düşünce biçimi köyün tepesine güzün Baranı'dan ağan kör duman ağırlığıyla çökmüştü. Düne kadar Kaman pazarına sepet sepet dostan, üzüm taşıyan köylü, bu gün alıcı durumundaydı. Alamancı aileler bir alışta elli yüz liralık meyve sebzeyi birden kaldırıyorlardı. Diğer köylüler onlara ayak uyduramıyorlardı. Eskiden köyden pazara öteberi taşırken kullandıkları heybe, torbaları, şimdi işlerine yaramıyordu. Alım güçleri bir filenin, bir bohçanın dibini doldurmağa yetmiyordu.

Ne olursa olsun köylü topraktan uzak durmağa kararlıydı.

«Topraktan uzak duran adam olur. İyi günüm yoktu ki kötü beni korkutsun. Peygamberimizin elbet bir bildiği vardı ki, ziraatla değil ticaretle uğraştı.» gibi sözler, kara bir yılan gibi içlerine çöreklenmişti.

Bağa bahçeye düşman gözüyle bakıyorlardı. Bizi aç koycn, bu hallara düşüren aha bunlardır diyorlardı. Bir yolunu bulup kapağı dışarı atmağa can atıyorlardı. Köyde hatırı sayılır, önünden geçilmez aslan yapılı adamlar, şehirde bir banka kapıcılığı, bir okul hademeliği için memurdan mepustan dayı arıyordu. Alamanı, Avusturya'sı, Afrika'sı artık her müslümana nasip olur bir nimet olmaktan çıkmıştı. Oralar güzel güzel düş olarak gecelerini süslüyordu.

Köydeki ikilik artık çuvala sığmaz çuvaldız olmuştu. Alamancılar ve Köylüler diye iki mahalle türemişti. Bu ayırım eskiden, soya sülaleye dosta düşmana karşı vardı. Alamancıların her bir şeyi, köylülerinkinden seçilmişti. Onların evlerinin üstü kırmızı kiremitli, köylülerinki kara topraklıydı. Alamancıların

avlusu çimentoyla örülmüşken, yerlilerin evi bile kerpiçtendi. Kırmızı kiremitli çatıların üstünde geyik boynuzu gibi dallı bıdaklı çalışmayan televizyon antenleri vardı. Köylülerin çok azının damında, iki sırığın ucuna gerilmiş çamaşır ipini andıran radyo anteni göze çarpıyordu. Alamancıların evlerinden yankılanan sitero pikap sesleri, köylülerin cızırtılı radyo seslerini bastırıyordu.

Sokaklarda oynayan çocuklar da iki türlü olmuştu. Bir kısmı Doyuç marka temiz urbalı, papyon kıravatlı, bir kısmı çul çaput içinde yalın ayaklıydılar. İyi giyimli çocukların beslenmeden olacak renkleri de açılmıştı. Köylü çocukları, onların yanında kap kara kalıyorlardı. Hele Alamancı uşağının oyuncakları... Bırak küçüğü büyükleri bile imrendiriyordu. Bu yüzden her gün bir iki çocuğun başı gözü kırılıyordu. Pilli uçağa elini süren köylü çocuğu sopayı yiyordu. Köylü çocuklar Alamancılardan bir oyuncak koparabilmek için çeliğin çomağın yedi türlüsünü yapıyorlardı.

Alamancılar, bir sürü yoksulun arasında sıkılmağa başlamışlardı. Köydeki mahalle ayrılığı bile yetmiyordu. Bunlardan şehre kaçanlar oldu. Altındağ'la Kızılay'ın, Zeytin Burnu'yla Beyoğlu'nun zıtlığı köye yansımıştı... Almanya'dan getirdikleri parayı şehre taşıyorlardı.

Bu durum köyde çözümü güç sosyal bir problem yaratmıştı. Alamancıların yaşamına ayak uyduramayan köylü içten içe onlara özlü bir kin duymaya başladı. İlk kez bunu açıktan açığa ortaya vuramadılar. Bir kısmı eskinin verdiği ezilmişlik kompleksiyle boyun büküp onlara yanaşmağı denediler. Karşı tarafın eknomik üstünlüğü, zaten var olan kölelik duygularını kamçıladı.

Babalarda beliren aşağılık duygusu, oğullara da yansıdı. Alamancı çocuklarının oyuncaklarına ellerini sürebilmek için kişiliklerinden boyuna bağışta bulunuyorlardı. Böylece giderek köylü babalar oğullarının gözünden düşüyordu. Güç ve kuvvet bakımından Tanrı'ya denk tuttukları babalarını güçsüz görmek çocuklarını çok üzüyordu. Dile getiremedikleri bir yara, içlerinde sessiz sessiz kanıyordu.

Kocası Alamanda olan kadınlar birden bire hanım olmuşlardı. Ellerini ılıktan soğuğa vurmuyorlardı. Hiç gereği yokken sırf gösteriş için hizmetçi tutanlar vardı. Huyları suları değişmişti. Yürümele oturmaları, kalkmaları, konuşmaları «yah, nayn» karışımlı, tüm değişmişti.

Deli Meryem'in hiç saklısı gizlisi yoktu. Alnına kurşun sıksalar bildiğini söylerdi. Çarığı büyüğün oğlu, Gevşek Muslunun karısı, Süslü Zariyeylen dün bir çekiş tuturmuşlardı. Derken iş büyüdü. Alamancı karıları bir yana, köylü karıları bir yan oldular. Bir birlerine söylemedik söz, kakmadık kakıç bırakmadılar. Deli Meyrem takımı hep bir ağızdan seslerinin çıktığı kadar

— Daha düne gatlak acınızdan ağzınız kokuyordu uyuz köpekler. Alaman gavurunun yalı sizi kuduırttu. O Alamanın babasının ağzına sıçalım ki, sizi böyle şımarttı. Emme bayram ekmeğiylen köpek tavlanmaz. O da gelir geçer, biz o zaman gorürük sizleri.

Süsülü Zariye takımı

— Viriihh... Oküzümün annı sakar da, lakabını ele takar. Asıl acından sıçmayı unutan sizlersiniz. Yidiğimiz elimizde yimediğimiz belimizde. Şu halınıza bakın hele, halınıza. Gören Çadırlı Kürdün Ahrazı di-

lenmiye gelmiş sanar. Dodağınızın topuğunuzun yarığı ananızın şeyine dönmüş.

Zariye birden hızla elini koynuna soktu. Pırıl pırıl, rugan bir cüzdan çıkardı. Karşı tarafa doğru havada sallayarak

— Deşiriciler, deşiricileeer... Bakın bakın da görün işte. Aha bu goynumda köpek kafası gibi yatan paradır işte para para.

Deli Meyrem'in sıkıştığını gören bir köylü kadın atıldı

— Gız anam bacım senin bizimle alıp veremediğin nedir? Suçumuz yok günafımız yok. Ne laf sokuşturup yatıyon öğle Madem laf istedin, biz de derik. Senin ağzın sıçıp dururken bizimki kirada değil ya. Bana bak bana bak hele, kulağını dört açta dinle. Gızım, senin koynun da köpek gafası gibi para yatar, bizim goynumuzda herifimiz yatar. Sizin gibi gırnav olup direklere sarılmak, herifimize sarılırık. Canınız için her gün çimerik!...

Kendi yandaşlarına şöyle bir cakayla dönerek iki kolunu açıp

— Aha böyle sarılırık biz herifimize, dedi.

Köylü takımı attığı golün sevinciyle kikir kikir güldüler. Elleriyle arkasına vurarak, arkadaşlarını kutladılar.

— Herkes sizin gibi şey delisi mi gahpeler. Ondan sonacıma acınızdan adım atacak halınız yok. Çatal deynek olmuş sinekli heriflerinizin herifliğinden nolacak. Bizim canımız herif isterse, bir mektipte herifimizi koynumuza getiririk.

Deli Meyrem

— Oşt oooşt bire meret. Hemen bi mektipte Sümüklü Musluyu boruya getirirmiş. Vay vay azıcık ya-

vaş gelsin. O şindicik Alaman gızlarıynan fingirdeşiyo. Oh ediyo, senin de burda canına değsin. Herifleriniz orada her gün faş faş «Faşing» yapıyormuş. Kokusu tüm bir ümüdünyayı tutuyo. Siz daha duymadınız mı? Ayıların burunu koku almazmış...

Deli Meyrem takımından, genç fingirdek biri isterik bir çığlık attı

— Bizim herifler erkeklik edemezlermiş. Bu akşam bize geliver de hayırıma bizim herif seni bir şey etsin. Gör bakalım herif mi değil mi?

Çekiş gittikçe büyüyordu. Kazım Ustanın hasta karısı Şendal bacı, kızı Zebik'le bağdan geliyordu. Zebiğin sırtına küçük bir çubuk şeleği vermiş, kendisi de peşinden koltuk değneğine bine bine geliyordu. Alamancıların Zariye'nin kapının önündeki kalabalık, ilgisini çekti. Zebik daha önce yaklaşıp yüksekce bir taşa sırtındaki şeleği dayadı. Arkadan anası gelip yanına sekilendi. Şendal soluğunu toplayana dek kalabalığa bakmadı bile.

Deli Meyrem'in söylediği sözler yenir yutulur gibi değildi. Avazının çıktığı kadar bağırıyordu. Meşin Memişin köpeği Tomas küllüğün başına çıkmış uluyarak ona eşlik ediyordu. Bu Tomas'ın huyuydu. İster insan ister hayvan sesi olsun yüksek bir ses duydu mu ulumağa başlardı. Bu yüzden köyün imamı onu vurmağa kalktı. Ne zaman minareye çıksa Tomas da onunla başlar onunla bitirirdi. Bir gün öfkeyle evden tek kırmayı aldığı gibi peşine düştü. Kovalaya kovalaya Harman yerinin altında sıkıştırdı. Fakat attığı saçmalar Tomas'ın yerine Kapıksızın Mevlidin iki yaşındaki danasını buldu. Ondan sonra da Tomas'ın ardına düşmedi. Yaptığı kaza Tomas'ın değerini arttırdı. «Kurşun değmediğine göre vardır bunda bir

hikmet. Kerametin kimde olduğu belli olmaz» diye Tomas'ın yakasını bıraktılar.

Tomas yine küllüğün başına çıkmış Deli Meyrem'e eşlik ediyordu. Bir iki kez kendi takımından kovalıyanlar oldu. Fakat o yine ulumasına devam etti. Deli Meyrem coşmuştu. Bir yandan da Tomas'ın ulumasını bastırıp konuşmasını duyurmak için bas bas bağırıyordu:

— Tüm Alamancılar gavurdur gavuur. Hepiciği donuz eti yiyollar. Hepiciği gavur garılarıynan düşüp kalkıyollar. Şimden kelli o heriflerinen yatan avratlar üçten dokuza boş sayılır. Onnarın horantası yarım bılaşık gavur sayılır. Eyy gonşular duyduk duymadık demeyin, bundan böyle gavırlar ölürse ölülerine gitmiyeciik, ölürsek ölümüze gelmesinler.

Şendal'la kızı Zebik denenleri üzüntüyle suskun izliyorlardı. Deli Meyrem'in şu son sözü olmasa, ağızlarını bile açmıyacaklardı. «Onların karıları şimden kelli boş sayılır» deyince Şendal dayanamadı

— Hey gurban olduğum Meyrem bacım, niye herkesi bi galbırdan eliyon? Biz şindi hep gavır mı olduk?

Şendal bunları güçlükle söyledi. Sarı benzi, içine çökmüş gözleri, fersiz elleriyle insanın içine acı salan bir hali vardı.

Deli Meyrem sesin geldiği yöne hışımla başını çevirdi

— Ne diyon gız çorlu? Sen de mi laf saabı oldun? Amanın bacım bana ne den, bu da başıma Alamancı kesildi. Şu halına dirliğine, şu vaziyetine bir bak hele. Boynu kalın Kazım iyi ki seni böyle iki büklüm etti de gitti. Yoksam sana eriş yetiş olmayacakmış. «İnsanın alacası içinde, hayvanın alacası

dışında olurmuş.» Demek senin alacan da içinde he?..

Sağdan soldan sese biriken erkeklerden çok, akşamın karanlığı savaşa son verdi.

Şendal kızı Zebik'le ağlayarak eve döndüler. Deli Meyrem'in sözlerini bahane edip iyice bir ağladılar. Gerçekte Kazım'dan bir haber uçar çıkmayışına, ölen oğullarına, kötü bahtlarına ağlıyorlardı...

Kazım Ustadan gelecek bir haberi karısından kızından çok alacaklılar bekliyordu. Alacaklılar tüm pusuya yatmış ilk paranın geleceği yola aç gözlerini dikmişlerdi. Gelecek para üstüne alacaklılar arasında bir anlaşmazlık çıkmıştı. Kuruşuna kadar hesap edip, bölüşüp pay ediyorlar, toplayıp çıkarıyorlar, düşler kuruyorlardı. Hele Canbaz Nuru hiç yenilmiyordu. Gelip geçerken iki de bir Kazım Ustanın avlu duvarının önünde durup

— Gülem Ebeee, bizim Kazım çavuştan ne haber? Nektiplerinde bize selam sabah yok mu? Vark gondermiye başlamıştır inşallah. Var «mark» değeri yükseliyormuş. Gıllının Abidin vark alıp satarak zengin oldu. Dürzünün talihi varmış, dün aldığı varkların gıymatı bu gün gavağın ucuna çıkmış.

Çolak Fahri bile, son günlerde Kazım'ın evin çevresinde dolanır olmuştu

— Şendal Bacı, şindicik biliyon mu, Peflivan Emmime ilk hayırlı cuvabı ben getirmiştim. Bir de baktım Guldurun Ümmet, Kamanda elinde Alaman kağıdıylan dolanıyor. Ordan kağıdı gaptığımınan köye seğirttim. Şindicik biliyon mu, ben köye keseden geldiğime Guldurun oğlu beni dutamadı. Onun altında at ben yayayım haa. Ekmek guran çarpsın, dutamadı. Arkamdan Ümmet demiş ki:

«Ulan pardon nolacaksa şu Fahri'ye. Herifin oğlunda amma da cüher varmış haa. Ben atlı o yaya gine de peşinden yetişemedim. Kamandan köye benden tez geldi. Ben ömrümde onun kadar ayağına şefik «çevir» insan görmedim. Gahpenin oğlu ganatlanıp uçtu. Atı seğirttim seğirttim de, bi mümkünü yok yetişemedim diyesiymiş.»

Çolak bunları söyleyip arkasından safca gülüyordu. Amacı, hani bize birşeyler yok mu biçiminde özetlenebilirdi.

Kazım Ustadan bir haber yoktu. Bu durum köylüyü pirelendirmeğe başlamıştı. Öyle ya aradan bunca zaman geçtiği halde ne bir haber ne para vardı. İşin içinde bir iş olmalıydı. Hesapta alacaklıların yanılmaları söz konusu olamazdı. Akşam sabah, işleri güçleri ay gün hesabı yapmaktı. En paylı parmak sayımlarına göre, şimdiye para da mektup da olsa gelirdi. Derken çok geçmeden, dedi kodular uç vermeğe başladı.

— Bu adam parayı orada ilkiyor, mahsus yollamıyor. Şimdi para yollasa alacaklısı çok. İyisi mi hiç yollamayım diyor. Boynu kalın Kazım'ı böyle ahmak belleme. Onun da alacası içinendir. Kimi de

— Yafı herifin başına bir iş gelmiş olmasın, diyorlardı.

Bunların içinde en kötü yargıyı, Canbaz Nuru yapıyordu

— Hey, yavrum heyyy... İnsan gısmı çiğ süt emmiştir. Nerden alıp nereye vuracağı hiç belli olmaz. Kazım Çavuş varkları şindicik sarı Alaman gızlarının göbeğinde yiyosa ya ne demeli? Diyarı gurbet bazı insanı tutar. Irakı içmiş gibi tutar, zerhoş eder.

Bir tek Çolak Fahri Kazım Ustaya olan güvenini yitirmemişti

— Peflifan Emmime garamet etmiye nasıl da diliniz varıyo. İnsanın arkasından atmak erkekliğe yakışır mı? Şindicik herkes bişi söylüyo. Nolacak köyün ağzı torba değil ki çekip büzesin. Peflifan Emmim yarın bi çuval paraynan gelsin de görün. O zaman tümünüz utanın emi?

Köylünün Kazım'a olan güvenleri henüz iyice tükenmemişti. Bu nedenle torbadaki yüzlerini tüm ortaya çıkartmamışlardı. Bir süre daha beklemeyi uygun bulmuşlardı. Dağın ardındaki umut hesabı, bir umutları daha vardı. Asıl kızılca kıyamet o dağın ardını gördükten sonra kopacaktı.

Kazım'ın horantasının içi kan ağlıyordu. Gece düşlerinde, gündüz hayallerinde Kazım vardı. İki çizim mektup, hele hele bir para kağıdı evi sevince boğmağa yetecekti...

O gece bir başka geceydi. Kötü evin Isli cereklerini, sıvasız duvarlarını, ocağın tütün karası şişkin karnını bir yas bürümüştü. Çoluk çocuk yorgun bedenlerini akşam sofrasından öteye taşıyamadılar. Oldukları yere ters düşüp uyudular. Onların ağırlığı büyüklere de çöktü. Gülem Ebe yatsı namazını oturduğu yerden göz ucuyla kıldı. Ocağın başından kalkmayan mitilinde kıvrılmış iki çocuğun arasına sokulup kaldı.

Köpekler yeni uykuya varıyordu. İlk horozlar ötmemişti. Güneş ana, dünyanın öte yüzündeki yavrularının, tam tepesindeydi. Şendal'ın sesine, Gülem Ebe kan uykusundan sıçrayıp uyandı. Besmeleyle sağına soluna bakındı

— Neo gız, ne oldu sana, hayırdır inşallah ?

Şendal heyecandan körüklenen kuru döşünü kötü gömleğinin iki yakasını kavuşturarak örttü. Fersiz elleri gaz lambasının çarkını güç buldu. Kaynanasına doğru iyice sokuldu. Söylüyeceği gizi kendinden bile esirgeyen bir sesle

— Ana gozümüz aydın. Ana. Gulturduk ana. Dediğimi duydun mu, çok şükür gulturduk Ana. Gayrı ak güne çıktın belle...

Şendal'ın sarı benzinde akan alları göründü. Yüzü ışıdı. Soluğunu yeniledi. İrileşen yorgun gözlerini kaynanasına diktikçe dikti. Ona bakarken bile kendi iç dünyasına dalıp gittiği belliydi. Gülem Ebe şaşkınlığından az buçuk sıyrılarak

— Gız gurbanın oluyum Gelin, ne oldu? Kazımım mı geldi yoksa? De galan ne oldu ?

Şendal hiç bir şey işitmemiş gibi, titrek sesiyle vızır vızır

— Eh çok şükür Allahıma demek bu günü de varmış. O, heç bi kulunu bunda koymaz zaten... Anam düşünü gördüm anam. Ama bu dar vakıtte desemmi ki acep? Sabah niyetine söylesem nasıl olur? İçimde de dutamıyom, nideyim bilmem ki?

Gülem Ebe Gelinin düşüne Kazım gelmiş gibi sevindi. Yerinden titreyerek doğruldu. Düşü dinlemeğe sabırsızlandı. Sabaha daha çok vardı. Duvarda Musafı istedi. Besmeleyle üç kez öpüp başına götürdü. Bu sıra büyük kız Zebik uyandı. Diğer ufaklar başlarını kaldırdılar. Taa uzaklardan gelen bir köpek uluması onları ürpertti. Kuranı yeniden yerine asıp düşü sabaha bırakırken

— Şendal yavrum, acep sabah niyetine anlatsan bir şey olur mu? diye o da sabırsızlandığını ortaya koydu.

Şendal zaten böyle bir teklif bekliyordu:

— He ana sabah niyetine diyelim. Kırklar, yediler, evliyalar, enbiyalar, sabiler, sübyanlar yüzü suyu hürmetine diyelim.

Herkes kulak kesilmiş onu dinliyordu. Biri birlerine daha sokuldular. Lambayı az daha yukarı verdiler. Şendal neşeyle kederin iç içe geçtiği bir yüzle:

— Gündüz gözü niyetine söylüyom yarabbim. Sana sığınıyom allahım. Dağda esen yeliyin, düz de giden seliyin bereketini ve guvvatını ver. Düşümü hayırlara yor. Ağız benim ağzım değil, Fadime anamızın ağzı. Niyet benim değil, Hazreti Efendimizin niyeti. Haydı destur ya pir:

Ortalık bi duman bi duman ki göz gözü görmüyo. Ben tek başıma bu dumanın içinde ve de Baranının başındayım. Keçilere çağrış biçiyom. Şöyle belimi az buçuk doğrulttum. Bi de ne görüyüm, atlıyı attan indirir, üç tane azgın canavar. Canavar ki ne canavarlar. Canbazın boz eşekten iriler. Ağızları bi garış açılmış üstüme üstüme atılıyorlar. Elimdeki orağı ırasgele çalıyom. Orağın sivri ucu birinin ciğerine saplandı.

Dinliyenlerin ağzından bilinç dışı bir «hıh» sesi çıktı. Vurr biraz daha hızlı vur dercesine ellerini boşlukta savurdular. Şendal, onları ne duyor, ne de görüyordu. Sanki gördüğü düşü yeniden yaşıyordu.

Kan gören canavarlar eyice gudurdular. Kendi yoldaşlarının üstüne atılıp orağın açtığı yarayı parçalamağa durdular. Ben kendimi azıcık aşağıya attım. Onca çabalayıp onca uğraşmama göre oradan bir türlü uzaklaşamıyordum. Ayaklarım aşağı doğru bile beni taşımıyordu. Kan ter içinde kalmıştım. Olduğum yerden beş adım öte gidemiyordum. Neyse

güç belâ azıcık aşağı sıyrıldım. Oh çok şükür kurtuldum demeğe fırsat kalmadan bi de karşıma, bi evren yılanı dikilmez mi? Yılan ki aha bu hezen gibi. Dilini çatal çatal uzatmış, ağzından ataşlar saçarak bana bakıyordu. Ben geri kaçmağa debelenirken canavarlardan biri eteğime yapışıp çekiştirmeğe durdu.

Zebik «Vay anaam» diye bağırdı. Onu diğer çocukların sızlanışı izledi. Korkunun yeli Gülem Ninenin yüzünü de yaladı:

— Gız çoluk çocuğu deli edeceksin. Diyeceğini tez de hele.

Gülem Nine okuma yazma bilmezdi. Fakat Kuranı rastgele açmış, bildiği duaları yarım yamalak fısıldıyordu. Evin tüm horantası Kuranın kara kabının içine girecekmiş gibi sokulmuşlardı. Şendal kireç rengi bir yüzle derin derin soludu. Sonra ellerini kollarını yana düşürdü. Bir rahatlık yeli bedenini sardı. Yüzü ışıdı, kurumuş dudakları yumşadı. Yeniden soluklandı:

— Anam ben o sıra bir bunaldım bir bunaldım ki deme gitsin. Allahım ya beni taş et, ya kuş deyi yalvardım. Hacet gapısı açıkmış, birdenbire mor ganatlı bir kuş oluverdim. Pıradan uçup yeşil bir dala kondum.

Dinleyenlerin yüzüne güneş çavdı. Kenetli düşleri çözülüp solukları boşandı. Düğümlenmiş yumrukları gevşedi. Ellerinl kurandan çektiler. Gülmeğe hasret ağızları analarına özlemle uzandı. Anaları doyumsuz bir umutla

— Birden bire dört bir yanımdaki boz duman Baranı'ya yukarı sıyrıldı. Ortalığa, ak güneş çavdı. Yedi irenkli ebem kuşağı boynuma poşu olup dolandı. Tam bu sırada ağacın alt başında bir çıtırdı duy-

dum. Dönüp bakınca ne görüyüm... Ak süt sakallı bir dede, sırtında ak ipekten bir çuval, çuval ağzına kadar ak ekmek dolu. Nur yüzlü dede gülerek bana seslendi

— İn minik kuşum daldan aşağı. Benden sana zarar gelmez, en, en korkma.

Ben hemen atladım aşağıya. O torbasından kocaman bir ak somun çıkardı. Bana uzatıp:

— Al kızım, al şu somunu. Evine götür ve yedi dilim eyle Her horantaya besmeleyle birer dilim yedir. Kazım için de bir dilim ayır sakala. Gelince kendisine verin, o da nasibini yesin. Kazım için heç kuşümlenmeyin. Tez günde muradınıza kavuşacaksınız, dedi.

Biraz önce ağlayanlar şimdi kikir kikir gülüyorlardı. Korkuları boz duman olup Hızırın yeliyle Baranıya doğru savrulmuştu. Gülem Ebe tek sağlam dişini buruşuk dudaklarının arasından göstere göstere, gelinine yol gösteriyordu. Çocuklar sabırsızlandılar:

— Ana de hele gız de. Hızır dedemiz başka ne dedi. Somun şaar ekma gibi gocaman mıydı? Bize de ver dedi mi gız? Diye ha bire analarını sıkıştırıyorlardı.

Şendal nefesini topladı, biraz düşündü ve düşünü şöyle bitirdi:

— Eli tüy gibi yenlikti. Üç kez sırtımı sıvazladı. Ben eski halıma döndüm. Hızır dedenin eline gapanıyım derken gozden gayıp oldu, mübarek...

Hiç kimse düşün bitmesini istemiyordu. Farkında olmadan çocuklar ağızlarını şapırdattılar. Gülem Ebe suskunluğu kırdı. Hızır kapıya dayanmışcasına heyecanlıydı:

— Aman uşahlar bu duyduğunuz düşü heç bir kimseye anatmayın. Heç kimse heç bi kimse bilmesin. Düşün tılısımı bozulur sona. Tılısımı bozuldu mu da, dutmaz. Allahım hayırlara yorsun inşallah. Bereketli düşler olur inşallah. Böyle gozel düş gormek, her gula nasip olmaz. Maşşallah maşşallah, göz değmesin inşallah. Bek gozel bi düşümüş, bek gozel. Ağzına bereket.

Çocuklara döndü:

— Uşah zabahınan hemen kopeğe bi ekmek dorayın. Kapıya geleni boş çevirmeyin. Hızır mubarek daha çok dilenci kılığında gelir. Eyi dikkat edin. Gozünüzü dört açın. Biliyosunuz bundan önce üç kez goz gore gore Hızır aleyhisselamı kaçırdık. Tümünde de sizin ahmaklığınızdan oldu menesberler. Ekmek yemeğe gelince bek yeğinsiniz. Başka şeye gelince yok. Hızır ben hızırım demez ki. Şöyle o dealden gelir geçer...

Eh çok şükür, arabımız uyanıyo galan inşallah. Böyle düş gorene de gırk bir kelle maşşallah.

Köye bir yabancı gelmişti. Alamandan Kazım Ustanın yanından geldiğini duymayan kalmadı. Birden Kazım Ustanın kapısının önü düğün evine döndü. Duyan duymayana, gören görmeyene bu haberi ulaştırdı. Küçük çocuğunu kucağına alan, büyüğünün elinden tutan gelinler, ip kirmenini beline dar sokan nineler, kötü sekinin altını üstünü doldurdular. Sahibinin önü sıra koşmağa alışık finolar, Kazım Ustanın kuyu suyuyla yeşerttiği dikmelelerin içinde kıyasıya boğuşmaya durdular.

Bu durumdan bir şey anlamayan tek canlı, eski Yemen Gazilerinden Martin Ismayil değildi. Kazımın köpeği Alaç'ta bir şey anlamamıştı. Kalabalık onu ürkütmüştü. Tek tek geldikten sonra Köroğlu olsa eve yaklaştırmazdı. Bir cephe gibi koruduğu küllüğün başını terk etmişti. Savunma çizgisinden sökülüp atılmış düşman askeri gibi huzursuzdu. Havlıyor,

kesik kesik uluyor, evin önündeki kalabalığın sesini duyurmak istiyordu.

Gelen yabancının adı Yağmurdu. Ala gözlerini perdeliyen uzun kıvrıp kipriklerinin ucunda bir kaç gecenin uykusuzluğunu taşıyordu. Kurumuş güllerin örttüğü pencerenin önüne döşek sermişlerdi. Döşeğin üstüne rahatça bağdaş kurmuş, dirseğini ocağın isli çıkıntısına sakınmadan dayamıştı. Gülem ninenin ağıdı dinmeden ahret soruları başlamıştı. Yağmur soru yağmuruna tutulmuştu. Herkes aklına geleni soruyordu. Hiç bir şey bulamıyan:

— Nerelisin hemişerim, diyordu.

Yağmur bir süre hiç konuşmadan yere baktı, onları dinledi. Sonra ardı arkası gelmiyen bu soruların çoğuna cevap olarak, küçük bir gülücük verdi. Çok sıkışınca analarının eteğinin altından başını uzatmış bakan göbellerin ağzına birer şeker tıkıştırdı. Onların çıplak karınlarına aşağı kulaçlanan salyalarına karışan tadı seyretti. Bilya gibi oynak kara gözleriyle, kendisinin şeker dolu ceplerini uzaktan uzağa nasıl yağma ettiklerini izledi. Ve gelirken neden daha çok şeker getirmeyişine üzüldü. Köyün dedikoducularının, usta yorumcularının soluğunu kesmek için Yağmur meseleyi baştan kesme gereğini duydu:

— Ben Alamanyadan gelip memleketime geçiyorum. Kazım Ustanın evine bir mektup üç beş hediye, çolçocuğuna iyecek bir şeyler vermek için uğradım. Bir yüksek hatır, bir gönül birliğine sebep uğradım. Kazım Ustayı herkes gibi ben de çok sever sayarım. Usta bu kez para pul yollamadı. Fakat en kısa zamanda hepsini yollayacak. İşi çok iyi. Kendisini Alman potranlarımıza pek sevdirdi. Bir gün Her Hans dedi ki:

— Kazım Ustayı bize Allah gönderdi. Onu doğu-

ran anaya bravo nolacaksa. Türk Hükümeti böyle bir işçi yetiştirdiği için ne kadar öğünse azdır. Türk soyunun kahramanlığını Kazım Ustanın mala, kürek tutuşunda görüyoruz.

Yağmur'u dinleyenlerin birden birç yüzleri buruştu. O «Usta bu kez para yollamadı» cümlesini bitirir bitirmez, sözün gerisini kimse dinlememişti. Üzerine dikilmiş bakışlar sertleşti. Para getirmedikten sonra daha taa oradan kalkıp buraya, ne halt atmeğe geldin dercesine homurtular yükseldi. Belki bir Alaman cuvarası çıkarıp uzatır umutları onların açık protestosunu gemliyordu. Bu umutları da boşa çıkmıştı. Çünkü Konuk birinci sigarasını döş cebinden çektiğiylen ateşledi. Bildikleri köylü cuvarasıydı bu. Önlerine uzanınca nazlana nazlana ellerinin ucuyla birer odun marka çektiler.

Canbaz Nuru'nun ölüsü yok yası vardı. Yağmur'un dizinin dibine boşuna bağdaş kurmuştu. Sarı tabakasından doladığı göbekli sigaralar öfkesini kesmedi. Elleri titredikçe kıl şalvarın kucağı tütün döküntüsüyle doluyordu. Kalın boynunu kırıştırarak böğründe oturan Peşkeş Mahmud'a döndü

— Ula Peşkeş sen bişi anladın mı bu heriften? Töbeler töbesi bu Alamancı malamancı değil. Gılığına baksana gılığına, aynı bizim gılık. Kelle, kulak, traş, mıraş tıpkı Türk... Alamancının foteri olur, teyibi olur, hani bunun foteri moteri?

Canbaz, Peşkeş'in kulağına biraz daha yaklaştı

— Şunun yüzüne bak yüzüne, hiç Alamancı yüzü var mı? Herifin kokusunu çek, çek çek kokusunu. Hı, hiç Alamancı kokusu var mı şunda? Herif bal gibi köylü kokuyo işçi kokuyo. Bi de kalkmış bize Alamancıyım deyi yutturuyor. Biz de o göz var mı

heç? Evel Allah Alamancının kokusunu üç günlük yoldan anarık.

Peşkeş'in gözleri büyüdü :

— Deme la Nuru dayı... Şindi demek bu adam Alamancı değil mi?

Peşkeş şöyle bir eğilip Yağmur'u yeniden süzdü. Çaktırmadan iki burnunu çekti. Sonra Canbaz'a döndü

— Nebiyim Nuru dayı, ben kokusundan pek bir şey anlayamadım. Yüzü gözü de iyi gözel. İnsan halıdır gurbet kokutur insanı. Dur bakıyım, burnuma kavun gibi bir şey çavdı. Yok canım o başka koku. Herifin günahını alıyok. Bak bak, duydun mu Dayı. Duydun mu ne dedi? Bizim Alaman Süllü'nün konuşmasının aynısını ağzından kaçırdı. Herif Alamanca konuştu yafı. «Şöm şöm» -şön- didi. Biraz önce de «Vark vark» didi. Şindicik senin anıyacağın, şöm Alamanca da iyi dimektir. Vark ta Alaman lirasıdır. Daha ne disin bire dayı. Gine de günafı üstünde dursun, kovusunu yapmıyalım.

Canbaz Peşkeş'in sırtındaki kanbura vurarak

— Ulan ahmak senin aklın başından sırtına inmiş zaten. Boşuna lafı dolaştırdın durdun. Ben sana diyom Çanakkale buvazı, sen diyon yandı Ebemin ağzı. Ulan sen hiç iresim makinasız Alamancı gördün mü, fotersiz, tepsisiz -Teyipsiz- Alamancı gördün mü? Eğer gördüysen, bil ki o halis muhlis Alamancı değildir. Şindicik belle ki, Hacca gidip Mekke'yi, Cidde'yi gören var, bir de Halep'ten Şam'dan gerisin geriye dönen var... Şindi bu sözümden bir formül, cuvabı anıyabildin mi?

Kazım Ustanın horantası bir bayram sevinci içindeydi Kazım gelmişçesine başları dik yüzleri güleçti. Epeydir yelden başka kimsenln açmadığı kapıları,

köyün ileri gelenlerince açılmıştı. İçilmeyen duru suları içilmiş, boş kalan ocak başları şenlenmişti. Tüm bunlar, ikinci sınıf vatandaş olarak, süreli horlanmış insanlar için çok şeydi...

Kazım'ın Anası Gülem Ebenin, burnunun suyu gözünün suyuna karışmıştı. Yağmur'u eğe büke hem öpüyor, hem de tek dişini diline taka taka söyleniyordu

— Gel gurbanım gel hele. Gel de şu Kazımımı gören gözlerini bir öpüyüm. Ohh... oh, aynı Kazım'ımın kokusu var sende. Ah kokusuna ...una kurban olduğum yavrum ah. Gitme dedim de gittin gavır illerine. İh ih ihi ihi iiii...

Gülem Ebenin ağıdına pek kulak asan olmadı. Oysa o Kazım'ın kokusunu Yağmur'un ceketinde öylesine içten aradı ki. Pörsük ciğerlerini patlatacakmış gibi şişirdi. İskelet parmaklarını Yağmur'un yakasına taktı ayırmadı. Bu koklayışta, bu sarılışta, ne Canbaz'ın sahteliği, ne de Peşkeş'in saflığı vardı. Analığın, bütün temizliğiyle özlemi vardı...

Yalnız Gülem Ebe değil tüm ev horantası Yağmur'u kucaklıyordu. Tek Zebik uzaktan ve ürkek bakıyordu. O da diğerlerinin yaptığını ölesiye içinden geçiriyordu. Fakat yeni yetişmişliğinin karmaşık duyguları ayağına köstek olup eğliyordu. Dahası bilmediği bir nedenle dağanık saçlarını ince uzun kaşlarının üstünden alıp kulaklarının arkasına sıkıştırdı. Anadan sürmeli kara gözlerini elinin tersiyle bir iki kez sildi. Sonra bir kolunu evin ortasındaki direğe dolayıp başını yasladı. Gözleri Yağmur'a asılıp kaldı. Derken yalın ve kirli ayakları düşünü bozdu. Hemen oturup onları fistanının içine sakladı. Bu kez Yağmur'u göremedi. Yeniden dikilip yalın ayaklarını açıkta bıraktı.

Yağmur köy Konağında başını yastığa korken ilk horozlar ötüyordu. Ardı arkası gelmeyen Alamanya soruları onu epey yormuştu. Doğru olmayan şeyleri doğruymuş gibi anlatmak ona taş yerde, temel kazmaktan daha güç geldi. Kendi kendine

— Demek dünyanın en zor işi «Politikacı olmakmış». Ben bir gün dayanamadım, yalanı doğru gibi söylemeğe. Onlar yıllarca iyi davranıyorlar doğrusu...

Tüm çabalarına rağmen, Yağmur epey açık verdiğini biliyordu. Özellikle Canbaz Nuru denen, kırmızı boyunlu, cin gözlü adamın kendinden kuşkulandığını sezmişti. Fakat fotoğraf konusunda onu da şaşırttım diye kendi kendine gülümsedi. Olacakları bildiğine, Kazım Ustaya başı madenci şapkalı, inşaatın en tepesinde bir fotoğraf çektirmişti. Bu resimde, yalnız Kazım Usta, iki iskele direği, geri yanda geniş bir gök yüzü vardı. Alamanya'daki yeryüzü değil ama, gökyüzü aynı Türkiyeninkisiydi.

Canbaz Nuru resimi ne kadar incelediyse de, bir açık bulamamıştı. Kızgınlığını yenemiyerek

— Ulan şu bizim Kazım yiyen de geçi gibi ağacın başında iresim çektirmiş. İnsan şöyle adamca gözel bir duvarın dibinde çektirir, diye söylendi.

İşin gerçeği Canbaz Nuru'nun kuşkuları yönündeydi. Yağmur Almanya'dan değil İstanbul'dan geliyordu. Kazım Ustayla yaptıkları meşveret gereğince, kendi memleketine geçerken buraya da uğramıştı. Kazım Ustanın çoluk çocuğuna biraz para bırakıp Zebiğin okul işine bakacaktı.

Zebik ilk okulu bitireli iki üç yıl oluyordu. Öğretmen okulu sınavlarına hemen hemen her yıl giriyordu. İlkini başarıyor, ikincisi olmuyordu. Oradan umudunu kestiğine, son kez Ankara Hemşire Okulu'na başvurmuştu. Oranın da ilk elemelerini kazan-

mıştı. İkinci sınavlar için yedekteydi. Okul yöneticileri

— Kızım sen memleketine git. Gerek duyulursa biz seni çağırırız, demişlerdi.

Aradan bunca zaman geçmesine rağmen Zebiği ne arayan ne de soran olmuştu. İşte bu bekleyiş süresinde Yağmur çıkıp geldi. Yağmur'un Ankara'da geniş bir çevresi vardı. Zebiğin durumunu daha köye gelmeden kurcalamıştı. Emmi dayı, eş dost kanalıyla işi sağlama almıştı. Şimdi yapılacak iş tez elden Zebiği götürüp okuluna yerleştirmekti.

Kızı köyden çıkarmak için köylüye ayrı bir dil dökülecek, Kazım Ustanın evine ayrı bir dert anlatılacaktı. Köylünün diyeceği belliydi

— «Elin çobanına kız mı teslim edilirmiş? Hırlı mı hırsız mı, ne idiği belirsiz bir adam. Dünyanın bin bir iki halı var. Alır kızı gider karabuludun altına.»

Tan-yeri atarken köylüler ayaklandı. Dört bir yandan deh, çüh, ohaa dehaa sesleri yükseldi. Yağmur yattığı yerden bir süre Konağın yüksek tavanındaki cerekleri seçmeğe uğraştı. Sonra kalkıp tahtabaşın önünde duran abdest ibriğini aldı. Ayak yoluna gitmek için uygun bir yer aradı. Konağın hemen ilerisindeki kavak söğüt ağaçlarının arasını gözüne kestirdi. Bir kötü zağar yolunu kesti. Onu atlatmak için uğraşırken, önünde iki öküzle oradan geçen bir köylü, önce öksürdü sonra selam verdi. Bu selam, karartının kimliğini tanımak içindi. Sesi tanıyamayan adam durdu geri dönüp bir süre baktı. Arkasından bir selam daha verdi...

Gülem Ebe Yağmur'un verdiği parayı hemen koynuna soktu. Kimseye göstermedi.

Yağmur işi uzatmadan ellerini öpüp

— Bu bir harçlık, daha çok gönderecek, dedi.

Zebiği köyden çıkarana dek akla karayı seçti. Kamanda üstünü başını düzdü. Doğuştan ayakkabı görmemiş ayakları naylonları yadırgadı. İkide bir köstekli at gibi yere takılıp takılıp palazlanıyordu. Kırmızı buluzu, eteği, kara uzun çorabı öyle uydu sırtına. Uzun belikleri olmasa köylü olduğunu kimse anlayamazdı. Bir de dudaklarını yalamasa...

Yağmur Zebiğin çekingenliğini, ürkekliğini sıyırmak için, ufak tefek sorular soruyor, yerli yersiz konuşmaya itiyordu onu

— Zebik yeni giysilerini beğendin mi bacım?

— Heee..

— Sana daha güzellerini alırdık ya, nasıl olsa yarın okuluna varınca bunları çıkarıp atacaksın. Orada yeni yeni giysilerin olacak. Şöyle kelebek gibi de bir şapkan!... Onları giyip köye geleceksin. Görenler şaşıracak. Seni tanıyamıyacaklar...

Zebik belli belirsiz gülümsdei. Yalama dudağı yarıldı ince bir kan çizgisi aşağı doğru allandı.

Otobüs akşam karanlığında Balgat'tan aşağı Ankara'ya sallandı. Ankara'nın ışıkları, gecenin kara yüzüne bir kürek kor serpmişti. Yanlarından geçen arabaların ışığı yolcuların yüzünü bir yakıp bir söndürüyordu.

Zebiğin içi Baranı dağı kadar büyümüştü. Korku, sevinç, köyü, ayağındaki naylon ayakkabı ve Ankara'nın ışıkları tümü biri birine karışmıştı. Kocaman, zeki kara gözlerini ilk kez yol boyu dizilmiş her telefon direğine asmış geçmişti. Sonra ondan usandı. Otobüslerine çarpacakmış gibi yakın geçen araçları saydı. Esnedi, yeniden naylonlarına ve Yağmur'a baktı... Gördüklerine bir ad koymak ona yıldızlar kadar uzaktı.

Yağmur Zebiğe okumadan okuldan söz etti. Bir ara daldırmış olacak ki, emekten, sermayeden, sosyalizmden dem vurmağa başladı. Sonra ayıktı. Kendi kendine güldü. Zebiğin kendisini dinleyip dinlemediğini anlamak istedi

— **Zebik, bak bacım ben ne** diyorum? Yani ben sana sabahtan beri konuşuyorum. Bu konuşmamdan bir şeyler anlıyor musun? Ben ne demek istiyorum **yani?**

Zebik önce uzun uzun naylon ayakkabısının ucuna baktı. Arkasından dili çözüldü

— Hee anadım. Hepicini anlıyamadım emme işte bi cüzlü anadım. Sen bek okunaklı konuşmuyon ki.

Yağmur sabırsızlandı. «Evet evet, bi cüzlü anladığını söyle bana. Haydi söyle söyle bakıyım.»

Zebik yutkundu, ellerini kucağındaki, bohçasının altına sakladı, yeniden çıkarttı

— Şindicik bizi böyle fakır fıkara bırakanlar, belleki bizim Canbaz Nuru gibi varlıklılarmış. Onlar bizim okuyup adam olmamızı istemezlermiş. Yüksek mekteplerde onların uşakları okurmuş. Ağam gili Alaman gapılarına düşürenler onlarmış.

Yağmur'un sevinçle gözleri parladı

— Aferin kız bacım, sen ne güzel anlamışsın öyle. Tamamı tamamına anlamışsın. Yalnız bir küçük eksiği var. Bizi böyle yoksul ve perişan bırakanlar tek sizin köydeki Canbaz Nuru gibileri değil. Aha şu gördüğün şehirlerde Canbaz gibilerin başları var. Asıl bu başlar yok olmadan yoksulluk açlık yok olmaz. Canbaz Nuru'lar bunların kuklası, oyuncağıdır...

Yağmur yine derine daldıracaktı, otobüs son durağında firenleyip sözü noktaladı.

Zebiğin okula yerleşmesi de köyden çıkışı kadar güç oldu. Okul yöneticileri durup durup iş çıkar-

dılar. Yok yılın yarısı yaklaşmış, şimden keri Allahın oğlu olsa alınmazmış. Yok kontanjanları dolmuş. Bir öğrenci daha almaları için yönetmeliği ayaklarının altına alıp çiğnemeleri gerekirmiş, v.b....

Sonuç olumlu oldu. Bir kodamanın yazdığı iki satırlık kart, her şeyi süt liman etmişti. Allahın oğlunu bile alamıyacaklarını söyleyen Müdüre hanım Kazım Ustanın kızını aldı... Kayıt kabul işleri tamamlandıktan sonra, Baş yardımcı bıyık altı bir gülüşle Yağmur'a

— Sıracettin Bey neniz olur, diye pişkince de sormuştu.

Yağmur Zebiği bir köşeye çekti. Eline üç beş, harçlık sıkıştırıp

— Haydi hoşça kal bacım. Göreyim seni bizi utandırma. Baban sana çok güveniyor. Derslerine iyi çalış. Ben senin okul birincisi olacağına inanıyorum, deyince Zebik gözlerinden yağmur yağmur döktü!...

Yağmur Zebiğin başını okşadı. İçi mutluluk doldu. «Dünyadaki bütün insanların elinden tutmak... Şu kara, şu ak, şu soylu, şu soysuz, demeden tüm insanların...» diye düşündü. Bu güzel duygu bedenini titretti...

Kazım Ustanın gözü yollarda kalmıştı. Uzaktan geçen her uzun boyluyu Yağmur'a benzetiyordu. Yanına yaklaşan herkesten onu soruyordu. Uyku tüneği yitirmiş ve pek bunalmıştı. Yağmur'un giderken bıraktığı kitabı, kuran gibi ezberlemişti. Anlayamadığı takıldığı yerleri, Urfalı Yıldız'a sordu. Urfalı hiç sıkılıp usanmadan saatlerce ona açıklamalar yaptı.

Kazım Ustanın anlaması gibi okuması da ağır oluyordu. Fakat anladığına, kavradığına kimse onun kadar sıkı sarılamazdı. Günün yorgunluğunu, her şeye olan hıncını, sanki kitaptan alıyordu. Akşamları iple çekişi artık hep bu yüzdendi. Koca bir ömürde yılların açığını kapatmak için acele ediyordu. El kadar kağıt bulsa, akşam okuruz diye bir yana sokuşturuyordu. Okudukça derin bir susuzluğun sonundaki kanmazlığı artıyordu. Eskiden bulduğu eski yazılı kağıtları üç kez öpüp yükseğe korken, şimdi aynısını yeni yazılı kağıtlar için de yapıyordu.

Akşamları iş bitince, ezelden olduğu gibi bir yana devrilip uyumuyordu. Öğrendiklerini başkalarına anlatmak, bildiklerini çevresine yayıp saçmak istiyordu. Kitaplardan bellediklerini, Yağmur'un anlattıklarıyla tıpa tıp uyar gördükçe gözleri büyüyordu. O eski konuşmaz Kazım Usta şimdi yoktu. İster dinlensin ister dinlenmesin boyuna yeni öğrendiklerini anlatıyordu. Ortalıkta yepyeni bir Kazım Usta vardı dense yeriydi...

Kazım Usta Urfalıya okutup dinlediği kitabın ortasına bir çöp koydu. İçindeki adsız sıkıntıyı yenemedi. Kalkıp duvarda ağaç bir kazıkta asılı duran ceketini dalına attı

— Haydı evlat, şöyle bir dolaşalım dedi.

Dışarıda inceden inceye bir yağmur çiseliyordu. Sokaklar tıklım tıklımdı. Kimse ıslandığının farkında değildi. Sirkeci Garı'nın karşısındaki amele pazarı her zamankinden daha kalabalıktı. Urfalı kısa kollu atletinin altından dışarı taşmış pazularını göstererek karşıdan gelen bir mini eteklinin üstüne üstüne yürüdü. Ustadan utandığına geri dönüp arkasından bakamadı.

İstanbul'un havası İçanadolu'ya benzemiyordu. Oraya yağan kar burada yağmur oluyordu. Doğu'da yaşam buz tutarken İstanbul yine kendi havasını sürdürüyordu. Sokaklar hiç boş kalmıyor, arabalar biri birini çiğniyor, kadınlar tevir türlü giyiniyordu. Anadolu'da, tandırın başında, holta donla bacakları titreyen kadınların, burada açık çıplak gezenlerden haberleri yoktu... Üşümüyordu bunlar...

Yoksulun düşmanı kış yaklaşmıştı. Açıktaki iş yerleri küme küme işçi çıkarıyordu. Ala yorganı sırtlayan memleketin yolunu tutuyordu. İlkbaharın kulağı gözükürken İstanbul'a sessizce dolan bu göçmen

kuşlar, şimdi yeniden eski çilelerine dönüyorlardı. Üç mevsim ürettikleri artı değeri altın uykularında yatan beylere, bırakıp gidiyorlardı. Gelirken sırtlarında getirdikleri yamalı yorgandan başka bir şey götürmüyorlardı. Yaptıkları en lüks apartmanların, tozunu kirini, diktikleri en güzel kunduraların en kötüsünü, kısaca ürettikleri tüm değerli şeylerin en değersizlerini alıp gidiyorlardı. Dahası, bir çokları gelirken getirdikleri sağlıklarını, onulmaz bir dertle tırampa ederek gidiyordu...

Gece yarısı yakındı. Kazım Ustanın elleri başının altında gözleri sıvasız duvarda sabahı bekliyordu. Soğuklar başlayınca, sığındıkları bodrum katın bu nemli odasını, kötü bir gaz lambası ısıtıyordu. Kazım Ustanın düşünceleri yine Yağmur'un gecikmesi üstüne yoğunlaşmıştı. Acepola işlerde umulmadık bir terslik mi vardı? Yoksa başına bir hal mı gelmişti? Körşeytan boyuna Ustaya fit veriyordu. Aynı yerde yatan diğer işçiler çoktan uyumuşlardı. Gece yarıya doğru hava daha soğuduğuna, biri uyandı. Sağa sola anlamsız gözlerle bakındı. Kazım Ustaya

— Emmi sen daha uyumadın mı? Zıkkım olsun belim üşümüş. Ulan şu Gayserili denen hergele ortalıkta çimento torbası da koymadı ki belimize sarsak, diye söylenerek dört büklüm yeniden yattı.

Dışarıdan bir ses duyuldu. Kulağı kirişte bekleyen Kazım Usta, oturumuna gelerek sese candan eğildi. İnşaatın gece bekçisi birisiyle konuşuyordu. Usta daha ilk cümlede Yağmur'un sesini seçti. Kalktığıylan dışarı fırladı. Ortalık karanlıktı. Çevrede her kalasın çıkıntısı, her yarım kalmış kalıp başı bir adam gibi dikiliyardu. Konuşma epey ileride yapıldığına, Kazım Usta bir an ne yöne seyirdeceğini şaşırdı. Yağmur onu daha önce gördü: «Ustam» diye ona doğ-

ru koşarcasına yürüdü. Kireç kuyusunun başında kucaklaştılar. Yağmur

— Vay benim koca Ustam vay... Hele ne haber? Ne var ne yok? Yahu billahi özledim sizleri, diye peş peşe konuşurken, Kazım Ustanın hiç sesi çıkmıyordu.

Yalnız Yağmur'u o koca kollarıyla sım sıkı sarmış bırakmıyordu. Yattıkları yere gelince uyuyanlar tüm ayaklandılar. Yağmur, bir bir onlarla da kucaklaştı. Laz Temel kendisini :

— Gah ula gah, bak Yamır geldi, diye dürten Gonyalı Zobu Osman'a bozuldu.

— Ula pokumun uşağı, celdiyse celdi. Haçan baa hacidan mi celdi, daaa... deyince.

Yağmur gülerek onu tutup iyice bir salladı. Gözünü bayat hamsi gibi azıcık aralayan Temel

— Uyy, çesilayım saa. Sen mi celdin daa. O çi sen celdinda niçin demeyusun baa, diye hem güldü hem güldürdü.

Yağmur'un bu sıcak havayı uzatması Kazım Ustaya zaman kazandırdı. Birden kendini toparlayamamıştı. Dışarıda kucaklaştıklarında Yağmur'un omuzuna gözlerinden kayan iki damla yaşı yenememişti. Yağmur yeniden Ustaya döndü

— Eee, Koca Ustam, başka ne var ne yok? Neden konuşmuyorsun yoksa bana söyleyecek bir çift sözün yok mu? diye ona yumuşakca takıldı.

Kazım Usta içindeki bin bir düğümü birden çözemedi. Her akşam yatarken başına doladığı yağlığın ağır ağır çözdü. Yukarıdan vuran lambanın ışığı, bıyıklarını bir daha kabarmış gösteriyordu. Hafif çıkık elmacık kemikleri önüne eğilmiş iri göz kapakları, uzamış sakalıyla Hazireti Ali tablosuna benziyordu. Neden sonra başını ağırca yukarı kaldırdı.

Gözlerinden Yağmur'a doğru sevgi dolu bir pırıltı çavdı

— O nasıl söz Yağmur'um. O nasıl söz... Birden bire tıkandım.

Yağmur Kazım Ustanın yatağa doğru yaklaştı. Ustanın içinden geçenleri biliyordu. Onu biraz olsun rahatlatmak için, üstü kapalı bir kaç söz etme gereğini duydu

— Eveet Koca Ustam evet. Sen sormadan ben söyliyeyim de için rahatlasın. Memleketten dönüşte sizin köye kadar gittim. Bilirsin senin hatırına yapmayacağım şey yoktur. Tüm horantan sağ ve salimler. Hiç bir yaramazlık yok. Tek düşündükleri sensin. Yolladığın emaneti anana verdim. Çok sevindi. Zebik okuluna yerleşti.

Yağmur diğer arkadaşlarına bir iki söz yetiştirdikten sonra yine Ustaya

— Ustam köylülerin seni çok seviyorlarmış. Büyük küçük herkesin selamı var. Ayrıca Çolak Fahri'nin, Canbaz Nuri'nin de selamları var deyince, Ustanın önce ışıyan yüzü yeniden donuklaştı. Cebinden tabakasını çıkardı. Orada bulunan herkese sırayla tabakasını uzatacakken Yağmur kolundan yakaladı

— Dur hele Ustam sen dur. Burada su atlamış Anadolu sigarası var.

Bafra sigarasını görenlerin gözleri parladı. Yağmur paketi ortaya koyarak

— Buyurun arkadaşlar, içebildiğiniz kadar için.

Hiç sigara içmeyen Temel bile, bafrayı görünce dayanamadı

— Ula uşak hele beri verin, bir tutin de biz ufleyek daa, dedi.

Konyalı Zobu Osman onu kıskandı:

— Ulan oğlum şo gözel cuvarayı mındar etme. Eşşan yimediği ot başını ağrıtırmış.

Dadaş Hasan da sigara içmezdi. Konyalının bu sözüne alındı.

— Ola kevgen ağazlı, sen cuvara içirsen de sankim bir halt mı edirsen? O pohları şimden keri namehremler bilem yiyir.

Dışarıda azgın bir yel başladı. Kapıya iğrelti dayanmış tahta parçalarını, gözükmez parmaklarının ucuyla itip düşürdü. Gaz lambası ipiledi. Urfalı Katip tahtanınbir ini üstüne düşerken yakaladı. Onları yeniden yerlerine dizdi

— Agam niden bu tahtaları bilmem ki, diye mırıldandı.

Kazım Ustayla Yağmur'dan başkası oldukları yerde büzülüp kalmışlardı. Bu baş başa kalıştan yararlanan Yağmur bütün meseleyi Ustaya genişçe anlattı. Kazım'ın sevincine diyecek yoktu. Utanmasa oğlu yerindeki Yağmur'un kalkıp elini öpecekti. İnsanların bu denli iyi olacaklarına Yağmur'u tanımadan inanmazdı. İçindeki insan sevgisi yeniden irileşmeğe başlamıştı. Şimdilik onu düşündüren tek konu, memlekete mektup yollama işiydi. Oysa Yağmur ona da bir çözüm bulmuştu: Yağmur'un Almanya'da bir arkadaşı vardı. Kırşehir'dekilere onun adresini vereceklerdi. Almanya'ya giden mektuplar dolaşıp İstanbul.'a gelecekti. Kazım Usta'nın memlekete yollayacağı mektuplar da, önce Almanya'ya gidecek, oradan zarf değiştirip Kırşehir'e postalanacaktı. Böylece yol biraz uzasa bile, iş sağlama bağlanacaktı.

Yağmur işçi arkadaşlarını alıp Hukuk Fakültesi Oğrenci Birliğine götürdü. Aşağı, yukarı bir sürü yerleri gezdiler. Yanlarına Yağmur'un kız ve erkek arkadaşları doluştular. Tüm işçilere, özellikle Kazım Ustaya çok yakınlık gösterdiler. Bunlar iyi yürekli ucuz giyimli, bilgili çocuklardı. Erkek öğrencilerin bıyıkları Kazım Ustanınkine benziyorlardı. İşçilere karşı özel bir ilgi duyuyorlardı.

Derslerinin dışında ek çalışmaları vardı. Kimi gazete katlıyor, kimi pul yapıştırıyor, kimisi de onları köylülere işçilere yolluyordu. Kazım Ustalardan başka işçiler de vardı orada. Polisten sopa yemiş bir öğrenciyi köşede belden yukarı soymuşlar, yarasını sarıyorlardı. Olay Kartal tarafında greve giden bir fabrikada olmuş. Patronun adamları ve polisce kuşatılıp döğülen bir işçi gurubuna, yardıma gitmişlermiş. Aynı yerde başka bir öğrenci tabancayla ağır yaralanmış. Yaralıyı polis alıp bilinmeyen bir yere

kaçırmış. Onu aramağa çıkacak ekip hazırlanıyordu.

Yağmur giller bir masanın çevresine toplanıp çay içerlerken içeri sırtında tulumuyla bir işçi girdi. Kalem fabrikasında işçinin durumu sıkışıkmış. Öğrenciden yardım istiyorlardı. Hemen yanıbaşlarındaki masada Bafra Gölünde, göl ağalarınca vurulan köylüler için bildiri basılıyordu. Bu sırada bir kız öğrenci Yağmur'a bir tel uzattı. Başına yular takılan bir öğretmen için, basının desteğinin sağlanması isteniyordu...

Kazım Ustanın dışında diğer işçi arkadaşları, olanlara pek akıl erdiremediler. Usta Yağmur'dan öğrendikleriyle gördükleri arasında bir bağ kurabiliyordu. Konyalı içinden geçenleri açığa vurdu

— Yamır gardaşım bunnar ne biçim talebe böyle yavı? Maşallah arı gibi çalışıyorlar. Hemide Kızıl ay hesabına. Yani demem o ki senin benim için gaçıp gopuyollar. Eh uşaklara allah goleylik versin doğrusu. Prafo be...

Şindicik belle ki ben bir yüksek mektep talebesi deyince başka adam sanardım. Canım işte şöyle kızlarınan gezen, tozan, bize yukarıdan bakan, yere düşen cuvarasını eğilip almıyan bir kısım efendiler. Uzun sözün gısası arkadaş, benim eski bildiklerim şimdi gördüklerime hiç benzemiyo.

Terzi cebindeki bozuklukları şangırdatarak

— Ulan her allahın Gonyalısı sen sanki önceden ne biliyordun ki?

Yağmur araya girdi

— Öyleyse arkadaşlar bize daha önce belletilenlerin tümünden kuşkulanmanın zamanı gelmiştir gayrı, diye sözü noktaladı.

Elleri gazete, bildiri katlamaktan kap kara olmuş kızlara bakan Kazım Usta dayanamayıp bir

ucundan, o da başladı. Gülerek hoş geldin dediler. Masanın kıyısında yarım somunla az peynir duruyordu. İçinden birhoş acıdı onlara. Kızlı erkekli biri birlerine tüm arkadaş, kardaş diye sesleniyorlardı...

Yağmur işçi arkadaşlarına, son kez öğrencilerin yattıkları yurdu gezdirdi. Kendi yatağının başında durdu. Ustaya bir şeyler söylemek istedi, söyleyemedi. Bu tutumundan kışın kalmak zorunda olduğu yer ortaya çıkıyordu. Yağmur arkadaşlarıyla göz göze gelmekten sakınarak konuşuyordu.

Usta meseleyi kavramıştı. Birden içinde korkunç bir yalnızlık duydu. Sanki köyünden ilk ayrıldığı günü yeniden yaşıyordu. Ortalık karaya kesti. Gözlerinde ve dudaklarında, şehir yerde babasını yitirmiş köylü çocuğunun perişanlığı titredi. Ustanın durgunlaştığını gören Yağmur

— Ne o Koca Ustam, bir şeye mi üzüldün?

Usta elini ak düşmüş sakalında düşünceli dolaştırdı

— Yok yeğen, yok bişim.

— Sen yok desen de var. İçinden geçenlere yabancı değilim artık. Ama üzülme, elbet bir oluruna bakarız.

Kazım Usta Yağmur'un yatağının yanında yarısı dağanık bir ranzaya ilişti. Diğer işçiler yatak başlarındaki resimli kitap ve dergilerin üstüne kapanmıştılar. Biri birlerini cimdikleye dürtükleye onlar bakıyorlardı. Usta Yağmur'a yaklaştı

— Beri gel yeğen, şöyle az beri gel. Seni öz oğlumdan ileri sevdiğimi herkes bilir. Senden ayrılmak bana güç gelmez desem buna kimse inanmaz. Fakat senin okuyup adam olman için elimden gelse aha bu kuru canımı veririm. Şimdi sen bana hiç bi sey söyleme. Yalnız okuman için değil, bana

öğrettiğin davaya hizmet için de senin burada kalman gereklidir. Sen bize bakma, biz zaten kağnı dayağıyız. Kağnı giderken yerde sürünür, durduğu zaman tepemizde okun yükünü taşırız... Yani yaşamın bizi korkutacağı hiç bir yeni yoktur. Kışın bizim çilemizi sen çekme. Senin sağlam kalman gereklidir.

Yağmur uzun bir süre yere bakıp sustu. Sonra Ustanın sarıp verdiği sigarayı aldı

— Ustam yalnız senin için bile olsa, inşaatta kalırım. Sizlerden ayrılmak benim için güçlüklerin en büyüğüdür. Fakat sizin de belirttiğiniz gibi, buna zorunluyum. Öğrenci örgütündeki görevime yakın olmam gerekiyor. Dersleri ikinci üçüncü planda düşünüyorum. Yazın ucu göründümü yine toplanacağız...

Sizlerin arasında olmak beni rahatlatıyor. Bu görevi isteyerek severek aldım. Birlikte inandığımız davaya hizmet, her ne kadar ilk amacımsa da, ikincisi de benim için onun kadar önemli. Sizin yanınızda ben kendi evimi, yoksulluğumu, kaderimi yaşıyorum. Bunun beni nasıl rahatlattığını anlatmak güç. Çilesiz, rahat yaşamlı insanlar arasında olmak bir devrimciyi kuru toprak gibi sıkar. Hele tabanı köye dayalı olanları, işçi çocuğu olanları, sağken mezara koyar.

Ordan yüznumarada çamaşır yıkamış bir öğrenci su damlatarak geçti. Ayağından terlik, kuru betona iki parmak ucu resmi yapıştırarak uzadı. Başka birisi sökük dikmek için iğne diye bağırıp duruyordu.

Aradan şöyle böyle bir ay geçmişti. Yağmur'un yalvarmalarına rağmen Kazım Usta ve arkadaşları okula pek sık gitmek istemiyorlardı

— Yağmur'u avara etmiyelim ki dersine çalışsın, öteki işlerini rahat yürütsün, diyorlardı.

Kazım Usta gillerin inşaattaki düzenleri fena sayılmazdı. Cennet Mekan Yapı Şirketi'nin bodrum katı, kapısız penceresiz de olsa onları yağmurdan yaştan koruyordu. Tek zorları çevreden doluşan yersiz yurtsuz işçilerin gelip yerlerini daraltmasıydı.

Şirket sorumluları orada kışın kalabilme işini bir senetle sağlama almışlardı. İnşaatta kışın barınan işçi yazın da orada çalışmak zorundaydı. Yoksa daha iki duvarı bile bitmemiş yapılar yersiz kalanlarla dolacaktı. Öyle herkes geceleyemiyordu orada.

İnşaata yeni gelen yersizler olmuştu. Bunlardan biri bekçi Pavzat Feyzullah'ın hemşehrisi Arif'ti. Lakabına «dürzü» diyorlardı. Kayserili Zekeriye'nin köy-

lüsüymüş. Eski işçiler onlardan hoşlanmadılar.

Gurbete çıkanların tümünün yapısına, içinde yaşattığı özleme, elindeki hünerine göre birer takma adı olur. Dahası bir süre sonra asıl adları unutulur. Örneğin; Urfalı Yıldız'a, Katip adını takmışlardı. Katip yerde bulduğu her kağıt parçasını okumadan edemezdi.

Köşker Osman, arkadaşlarının yırtık ayakkabılarını onarırdı. Terzi Yusuf ise iğneyi ipliği elinden hiç düşürmezdi. Düğmesi düşen cebi sökülen onu bulurdu.

Kazım Usta Yağmur'dan uzak düşeli, sevgisini Katibe vermişti. Yağmur'dan kalan kitapları ona okutuyor, iç sıkıntılarını onunla paylaşıyordu. Onu, okurken güçlendirmek için

— Katip evlat maşallah ne de gözel, ne de hızlı okuyon. Benim gözlerim karıncalanıyor. Okuduğumden pek bi lezzet anlıyamıyom. Sen okudukça ağzından dökülen bal benim kulağımı silme dolduruyo.

Katip o akşam yatarken pek düşünceliydi. Memleketten gelen mektubu özenle kısa kollu atletinin arasına sardı ve baş ucuna yerleştirdi. Bitpazarı işi çadır pantolonunu yorganının altına serdi. Başını talaş dolu, çimento torbası yüzlü, yastığına koydu. Gece yarıyı geçende kuruntuları göz kapaklarının arasında az buçuk sıyrıldı...

Katip'in düşünde, memleketinde bir düğün oluyordu. Gırnatanın çaldığı yanık hava içini doldurmuştu. Birden üzerindeki çimento torbasını, eski paltoyu silkip attı. Oturmuna gelip uyku sersemliği ile çevreyi süzdü. Kendi kendine anlamsız bir gülüşle aynı havayı mırıldanmağa başladı. Peşinden

— He agam heee... Gözün çıka felek.

Herkes horul horul uykudaydı. Köşker Osman, sese başını kaldırdı. Anlıyamadı geri yattı. Yeniden doğruldu. Üstündeki askeri parka altındaki kıl şalvarla Köşker yarı sivil yarı askerdi. Parkasının yakalarını yukarı yukarı sündürerek

— Ne o la, nolu yavı? Katip norüyon lan? Hayırdır inşallah yavrum. Gecenin bu vakti saatinde türkü mü çağrıyon ne? Di geber yat lan. Gan uykudan uyandım bak. Milletin ödünü mü yaracaksın?

Katip Köşker'in dediklerini duymuyordu bile. Bir süre daha aynı havayı mırıldandı. Bu kez diğer uyuyanlar da yavaş yavaş başlarını doğrulttular, Katip sustu. Gözü iyice içine alınmış gaz lambasında:

— He Köşker gurban, düşümde ne gördüm biliisin? Dügünüm oluyordu. Ben de halayın başına geçmişim. Paryı kazanmışam ki damlar almii. Boz davula beş yerine onluk atıyorum.

Lüzümsuz Bekir en son uyananlardandı

— Ne düğünü yavı? Hıı kimin düğünü oluyo? Şindicik düğüne mi gidiyok yavı?

Olayı anladıktan sonra işi şakaya bağladı

— Ulan Gayserili galk şu galdırobumdan ver lacivertlerimi. Düğüne ben de gideceğim.

Bu kez herkes gözlerini Lüzümsuza çevirdi. Gayserili Zekeriye

— Ni o ağa, ni o? Niriye gidiyok, niriye yavı? Düğüne mi didiniz? Yavaş olun millet, elbisem ütüden çıksın da ben de geliyim.

Kazım Usta konuşmaları başından beri sessiz izliyordu. Mendille sarılı başını enzübesmeleylen kaldırdı

— Eee, uşaklar uzun ettiniz artık. Biliyosunuz Katip memleketinde sözlüdür. Çocuk bir düş görmüş ve de iki türkü mırıldanmış diye, tümünüz kulak ke-

sildiniz. Di yatın bakıyım. Yatın ki yarın sabah erken kalkacaksınız. Lüzümsuz

— Kazım Emmin, haklı valla. Yavı ne dır dır edip duruyosunuz. Şindicik birezden horozlar ötecek. Ah ulan keşke hiç horoz ötmese. Tüm böyle karanlık olsa da biz de böyle gözel gözel uyusak.

Katip denenleri duymamış gibi davrandı. Başının altından kalınca bir kitap çıkardı. Lambayı azıcık yukarı verip okumağa başladı. Gayserili

— Böyle yakmağa hiç gaz mı dayanır? Dinime çeşmenin suyu olsa dayanmaz.

Kazım Usta sertçe yekindi

— Gayserili Gayserili, elleme uşak okusun. Yine aç gözlüğün tutmasın. Keşke sen de okusan da çifte lamba yaksak. Gayrı müzümsüzlüğü bırak ve yat. Gaz parası benden. Gayserili yumuşadı

— Yok yavı Dayı, öyle yinmiş içilmiş benim gözüme bit kadar görünmez. Emme okuyup ta Mısır mollası mı olacak sanki? Ni olacak yani?

Dürzü Arif tatlı sert bir ses tonuyla, Kayseriliyi destekledi

— Dinime imanıma Gayserili haklı bu işte. Bilakis ben kendi şahsıma ait hiç mektep yüzü gormedim. Nerem eksik elden? Gecede allahın yevmiye günü temiz elli kağıdım var. Yattığım yerden gazanıyom. Mahbuslar - millet vekili- gibi yaşıyom, mencilis gibi de yiyom. Şimdiki zamanda, okuyanların halını da gorüyok işte. Bizim köyün öğretmeni zavallı okuya okuya gözünden oldu. Gine de bakkal borcuna sebep bizim evden yana geçemez.

Dürzü Arif işi uzatacağa benziyordu. Kazım Usta lahevle çekti. Katip elindeki kitabı sertce kapatarak doğruldu

— Boşuna uğraşma Kazım Emmi. Bunlara söz

anlatamazsın. Yüzünde söven bir gülüşle başını ilk kez Dürzü Arif'e çevirdi

— Şu adamın zaten adı üstünde «Dürzüdür». Gecede bir kız bozan para babalarına, gecekondulardan yetim kızlar buluyor. Karşılığında bol bahşiş alıyor tabii. Sonra Gayseriliye dönerek

— Bu da apartmanlardan dilendiği eskileri, Mahmut Paşa'da yeni diye yemin ederek satıyor...

Daha Katip sözünü bitirmeden, Dürzü Arif'le, Kayserili yerlerinden fırlayıp kalktılar. Ayakta ikisi bir ağızdan konuşuyorlardı

— Ulan şu sizin içinizde tenasül edip yatıyorsak, o bizim insaniyetliğimizden. Ni lan, daha düne kadar acınızdan soluğunuz kokuyordu. Hemşeri belleyip size borç para virdik. Bitiniz kannandı değil mi? İstesek sizi aha bu zabahtan tezi yok attırırız, buradan. Gayserili daha çok bağırarak Dürzüyü susturdu

— Virin virin lan haydı paramızı virin de gidek. Yidiğiniz bokun borcunu virin.

Katip kalktığıylan onların üzerine çullandı. Ortalık karma karışık oldu. Don gömlek kavga bir süre sürdü. Diğer işçiler, özellikle de Kazım Ustanın ağır basmasıyla kavga yatıştı. Bu arada Köşker'in zaten eski olan gömleği iyice yırtıldı. Köşker öfkeyle

— Din ulan din ödeyin bakıyım şunu.

Köşker özellikle Kayserilinin üstüne üstüne varıyordu. Çünkü onda eskilelerin çok olduğunu biliyordu. Kavgada, üstüne Köşker'in elinin takılıp yırttığını diyor da başka bir şey demiyordu.

Lüzümsuz bağdaş kurmuş, don gömlek önüne bakıp otururken, usulca Katibe döndü

— Lan Katip bu da düğünün güleşi miydi ne?...

Kazım Usta olanlara tabandan kızmıştı. Öfkeden

elindeki sigarayı saramıyordu. Tütünü tüm tabakanın dışına döküyordu. Soluğu kabarmış, gözleri çakmak çakmak, Dürzüyle Kayseriliye döndü

— Haydın ulan siktir olun şurdan bakıyım. Çabuk, defolun gözüm görmesin, yoksa alacağım ayağımın altına. Ne bu yahu? Kırdığınız kırkı geçti gayrı. Aramızda sizlerin yeri yok şimden keri. Paranızı yarın gelin ben ödeyeceğim.

Oradiklere diş geçiremiyeceklerini anlıyan Dürzüyle, Gayserili son bir göz dağıyla

— Eh ulan sizinle görüşeceğiz, diye öfkeyle karanlığa daldılar.

Terzi Yusuf son derece sessiz, uslu biriydi. Hani halk arasında «tepesine vur, ekmeğini al» dedikleri tipten. Bir elinde iğne iplik bulunursa ötekinde kuşkusuz bozukluk para dolaşırdı. Onda parayla oynamak, bozuk para saymak tikti. Bir kaç lirasını boyuna o cebinden bu cebine, göç ettirirdi. Aralarından iki kişinin birden ayrılması onu etkilemişti

— Kazım Emmi onları kızdırdık. İyi mi ettik kötü mü ettik acepola? Ya peki yarından tezi yok başımıza biter de, verin şu borçlarınızı derlerse noreciik? Ya gider de Pavzata, patrona şikayet ederlerse ne yapacağız?

Katip oradan patladı

— Nerden inceyse oradan kırılsın be Terzi. Ustamın dediği gibi bu adamlardan insana kötülükten başka bir şey gelmez. Geçen gün Murat'ın anlattıklarını duymadın mı? Bunlar geldikleri yerde de bir sürü kepazelikler çıkartmışlar. Otel Yapı, işçilerinin gırevinde patronun bir numaralı ispiyonlarıymış bunlar. Bu kez de aramıza niçin sokulduğunu bilmiyoruz...

Lüzümsuz Bekir'in motorlu araçlara aşırı bir

düşkünlüğü vardı. Sokaktan geçen arabaların markasını sesinden tanırdı. Yolda gezerken duran taksilere hiç olmazsa şöyle bir elini sürerdi. Kendinde bir iç güdü biçimine bürünmüş bu tutkusunu doyurmak için düdük kolleksiyonculuğu ederdi. Cepleri çeşit çeşit düdüklerle dolup taşardı. Bu yüzden ona arkadaşları bazan Lüzümsuz yerine Düdüklü diye de çağırırlardı.

En son eline bir eski bisiklet düdüğü geçirmişti. Sırf o düdüğünü işe yarar bir anda öttürmüş olmak için sabahları geceden kalkar olmuştu. Hacı Kalfa'nın bir tek işaretiyle basardı düdüğün gözüne. Şimdi inşaatın paydos olmasına düdüklerini bol bol çalamadığı için üzgündü. İşte yine Lüzümsuz'a gün doğmuştu. Düdüğünü köküne kadar öttürecek bir ortam bulmuştu. Biip bip, biip diye düdüğünü doyası bir öttürdü. Arkasından

— Haydın, haydın uşak kalkın bakıyım. İş başı iş başı... Herkes elbisesini giysin, dedi.

Köşker ona bozuldu:

— Ulan Müzümsüz, gine Müzümsüzlüğün tuttu hee. Ne elbisesi giyinecekmişiz lan. Adamınan dalga mı geçiyon yoksa. Sanki soyunduk ta mı giyineceğiz.

Lüzümsuz umursamaz

— Ne gızıyon gardaşım öyle. Gızmana darılmana, heçte bir hacet yok. İşte Terzimiz yanında yatıyo. O sana hemen bir elbise kesiverir. Kendin de Köşkersin, bir çift ıskarpin dikersin olur biter.

Şimdi kalkıp görecekleri işleri kuşkusuz inşaat işi değildi. Bu ölü mevsimi değerlendirmek, keseden yememek için herkes kendine bir iş uydurmak çabasındaydı. Orneğin Lüzümsuz çataliğne, Köşker lavabo fırçası satıyordu. Terzi, bir iş hanına bitişikteki

yüznumaranın bekçiliğini koparmak üzereydi. Bu iş hemşeri hatırına iki yüz lira rüşvetle elde edilme yolundaydı. Dadaş Hasanla, Laz Temel Halde hamallık yapıyorlardı. Sonra boşta kalan Durduya acıdıklarına bir ip alıp onu da aralarına kattılar. Gırnatacı Hökmü, Mihrali, Hikmet, kazmalarına birer uzun tel dolayıp lağamcılığa çıktılar.

Kazım Ustayla, Katip bir iki alım satım işi denediler başaramadılar. Ellerindeki üç kuruşluk anaparalarını da nerdeyse yiyeceklerdi. Yine yıkık sökük duvar, yükseltilecek baca, onarım işine döndüler. Buldukça işe gidiyorlar, bulmadıkça işsizler kahvesinde tek çayla pinekliyorlardı. Ellerindeki avuçlarındakini, yiyip bitirmek korkusu yüreklerinde dağlarca büyüktü. «Hazırdan yemeğe dağ olsa dayanmaz» sözü içlerini sürekli kırbaçlıyordu. Akşamları barınaklarını, ekmek kavgalarının günlük öyküleri dolduruyordu.

Bir akşam barınaklarına Yağmur gelmişti. Yağmur'un yanlarına uğradığı akşam aralarında bir bayram havası esiyordu. O akşam Kazım Usta da sevinçliydi. Yağmur ona bir de mektup getirmişti. Pilav pişirdiler, çay demlediler. Varlarını yoklarını ortaya döktüler. Güle oynaya yemeğe oturdular. Tümü bir tencereye kaşık salladılar. Dadaş Hasan'ın demlediği çay, her zamanki gibi buram buramdı.

Terzi Yusuf işine başlamıştı. Ballandıra ballandıra, anlatıp duruyordu.

— Yamır gardaş allah seni inandırsın hayatta golaylık varmış. Akşama kadar elimi ılık sudan soğuk suya vurmuyom. Ayak ayak üstünde keyf çatıyom. Oturduğum yerde hem paramı kazanıyom, hemi de hayırımı hasanatımı işliyom.

Lüzümsuz avurtları pilav dolu zorla konuşdu

— Ula Terzi eyi anadık parayı kazanıyon kazanmasına emme, şu hayır hasanatını nasıl işliyon?

Terzi acelesiz cevap verdi

— Niye lan niye hayırım değilmiş yani? Sıkışmış bir yoksul adamı hiç on para almadan ferahlandırıyom. Varsın gözümün sadakası olsun diyom.

Terzi daha sözünü bitirmeden Temel makaraları koyverdi

— Ula Terzi sen desene geçmişiyin cani için milleti şey ettireyisun.

Sözler sertleşmeğe başlayınca Yağmur araya girdi

— Terzi günde ne kadarı doğrultuyorsun?

Terzi yüzünün buruşuğunu yumuşatarak

— Yamır Efendi, bir Tapucu var. Adam iri mi iri. Allahın yevmiye günü sen de beş, ben deyim altı vakıt çatlıyo. Emme dürzünün hiç eli cebine varmıyo. Hemide her seferinde aha böyle temsilde hata olmaz bizim Müzümsüzün başı gibi dolduruyo. O da parasını düzgün verse tam onaltı, onyedi gaymayı doğrulturum.

Lüzümsuz Terziye ters ters baktı

— Ulan ağzını topla. Beni temsil gösterecene aha şu Köşkeri göster. Onun başı daha böyük hiyerif.

Terzi onu hiç duymamış gibi

— Fakat, bir Şevik Bey var ki, adam halis muhlis adam. İçeri girmesiynen çıkması bir oluyo. Gine de yirmi beşi atıyo. Töbe üstünü olmıyo.

Lüzümsuz, sattığı çatal iğnelerl, fırdolayın şapkasına dizip öyle dolaşıyordu. İşinden pek hoşnut gözükmüyordu

— Bilader elde namıslısı var namıssızı var. Herifin züppesi, «ver ulan şordan bir çatal» demez mi,

gafamın tası atıyo. Birez **sermayem olsa**, ben bilIyom ne yapacağımı.

Kazım Usta yine düşünceliydi. Mektubu avucunun içinde tutup duruyordu. Fakat Yağmur'un aralarında bulunuşu, yasını boğuyordu. Çocukların anlattıklarına zorunlu olarak gülümsüyordu.

Çaydanlık kapağını tıkırdatmağa başlamıştı. Temel hem konuşuyor hem bardakları dağıtıyordu. Dadaş dayanamadı :

— Ola Temel beri ver şu paketi. **Çaya siz** elinizi vurmayın. Çayı gine ustası demlesin dedi. Sen şimdi onu, abdest suyu gibi edersin.

Temel onu duymamışcasına bildiğini okudu

— Ula uşak ha bu gün, bi hanımın yükünl taşımışım. Gaybana hanım değil bir allahın hurlslydl. Baa dediki, cel cel yukarl cel, üşüdün ısın birez dedi. Şimdı çıktım yukarı, ısındım. Sobaya dabanlarımı verende, hanım baa bakti, ben oa, o baa bakti ben oa...

Köşker ilgiyle

— Eee sonra noldu lan?

Temel çay bardaklarını yenilerken

— Nolacak aklımdan kötülük geçmedi. Kendl kendime dedim ki, Temel, ekmeğini yedun bacağına sarilma.

Lüzümsuz oynarken farkında olmadan düdüğünü öttürdü, tümü gülüştüler.

Kazım Ustanın mektubu Yağmur'un pilanladığı gibi Almanya'yı dolaşıp gelmişti. Mektupta Zebiğin iyi okuduğundan başka hoşa gider haber yoktu. Alacaklılar kapıyı sarmıştı. Canbaz Nuru ellerindeki tek keçiyi bile almış götürmüştü: Canbaz

— «Alamana gidenler para yağdırıyor. Senin boynu kalın oğlun norüyokine? goca garı», diye Gü-

lem Ebeyi sıkıştırıp duruyormuş.

Şendal hastalığı atlatsa da, pek tadı yokmuş. Kışın ortasında, yaz sıtması yokluyormuş.

Çocuklardan ikisi ilk okula, birisi çıraklığa gidiyormuş. Olen büyük oğlan Vedat'ın küçüğü Mahir'i, aynı kapıya çırak vermişler. Gülem Ebesi o kapıya ikinci kurban vermem diye biraz direndiyse de sonunda teslim olmuş. Çünkü, İreşit Ağadan korkusuna, çocuğu koca köyde kimse çırak tutmamış. Mahir akıllı çocuk, maşallah diye yazmışlar. Diyesiymiş ki

— «Agaam gavur ellerine düştü. Anam hasta, bacım okula gitti. Ne olursa olsun ben boş durmamalıyım. Hiç olmazsa boğazım eksilir sofradan.»

Ayrıca mektubun üç dört yerinde, Alamanlarla çekilmiş fotoğraf istiyorlardı. «Aman sakın iresim Türklerle çekilmesin ha» deyip bir daha demişlerdi.

Yağmur her zaman olduğu gibi Kazım Ustayı teselli etti. İyi günler ileride dedi. Gün doğmadan neler doğar dedi. Kötü günler iyi olur yalınız kötü yürekli kapitalistler iyi olmaz dedi.

Oradakiler, Kazım Ustaya ticaretin bereketinden, tatlı ve kolay kazancından dem vurdular. Ayak üstü şöyle bir şeyler alıp satmasını salık verdiler. Kendisine üç baş anapara bile vereceklerini söylediler. Fakat Usta kesin kes o işe yanaşmıyordu. Çok sıkışınca

— Siz kırk yıllık Yaniyi, Kâni yapacaksınız. Vaz geçin bu işten. Kabul olmayacak duvaya amin demeyin boşuna çocuklar, dedi.

Günler böyle alt alta üst üste geçiyordu. Umulmadık anda, beklenmedik bir olay oldu. Bu olay işçinin dünyasını alt üst etmişti. Kazım Usta yavrusu suya düşmüş yüzme bilmeyen ana gibi perişanladı. Tüm ekibin iş düzeni bozuldu...

Yağmur'un tutuklandığı haberini bir üniversiteli öğrenciden öğrendiler. Uzun bir süre yattığı cezaevini bile bulamadılar. Kime sorduysalar, aldıkları karşılık hep aynıydı

Görmedik, duymadık, bilmiyoruz.

En sonunda, durumu gazetelerden anladılar

Amerika'nın Altıncı Filo'su yine İstanbul'a gelmiş. Avratsızlıktan gözü dönmüş askerleri dışarı dökülmüş. Sokaklarda göz göre kadına kıza saldırmağa başlamışlar. Bu acı durumu gören Üniversiteli gençlerimiz de

— Analarımız bizi hangi gün için doğurdu, diye çullanmışlar gavurların üstüne.

Kavgada Yağmur da varmış. Araya bıçak tabanca girmiş. Amerikalılar silah çekmişler. Bir Amerikalı bıçaklanmış. Bizden iki öğrenci kurşunlanmış. Fakat Amerikalılar vurulanları biz değil kendi polisiniz vurdu diyorlarmış. Yağmur'un yanında iki de işçi arkadaşı varmış. Onlar da suçlu görülmüş.

Kazım Ustaların tayfası kalkıp Okula koştu. Yağmur'un yattığı cezaevinin adresini aldılar. Ustaların ziyaret hazırlıkları uzun sürmedi. Hemen aralarında para topladılar. Çay, şeker, bir kaç paket sigara aldılar. Cezaevinin kapısına vardıklarında, bir manga asger nöbet değiştiriyordu. Gardiyanın odasına doğru Kazım Usta önden yürüdü. Laz Temel bıçağını belinde unutmuş kıvranıp duruyordu...

Gardiyan

— Kimin köyünü soruyon sen, ey emmioğlu diye şöyle bir üstten elini salladı. Bunlar, siyasetli tutuklu. Siyasetli aniadın mı? Değil görüşmek bunlara uzaktan göz etmek bilem yasaktır. Var git ötesini sen düşün gayrı!...

Kazım Usta böylesi ağızları bilirdi. Alaman işi ona epey yollar öğretmişti. Gardiyanın ceplerini kendi cepleriymiş gibi karıştırmağa başladı. Arkasından Gardiyanın sesi yumuşadı

— Hemişerim, madem ki çok uzaktan gelmişsiniz, haydi size bir insaniyetlik edeyim. Tez tez hadi şöyle tezce bir iki konuşun.

Terzi, Köşker, Lüzümsuz, Dadaş, Katip, Temel, Hökmü, Mihrali, Hikmet tümü biri birini itip kakarak konuşma deliğinin ağzını tıkdılar. Kazım Usta iki demir parmaklığa iki kocaman elleriyle yapışmış eziyordu. Bıraksalar yedi kat duvarları delip içeri girecektl.

Yağmur karşı pencerenin camına yapışmış, ha-

yal maya göründü. Karşısını iyi göremediği ellerini gözlerinin çevresinde dolaştırışından belliydi. Sonra birden kollarını açıp

— Vay benim gerçek dostlarım vayyy!... Neredesiniz yahu gözlerim yolda kaldı. Hele ne haber, nasılsınız iyi misiniz? Dışarıda ne var ne yok?

Yağmur'un sesi çok az geliyordu. Arada iki kat cam ve uzun bir hol vardı. Kazım Ustanın sesi ortalığı inletti

— Yağmuur, bağır oğul bağır...

— Hiç üzülmeyin bizim için. Üzülecek bir durum yok. Ayrıca bu olayda suçumuz da yok. Amerikalıların suçluluğu ortada. Öyle sanıyoruz ki, tutukluluğumuz uzun sürmez. Yalnız Amerikalıların avukatları pek yaman biriymiş. Bize işlemediğimiz bir suçu ayak oyunlarıyla yamamak niyetinde. Mahkemenin dikkatini Amerikalıların yaptığı namussuzluktan uzaklaştırıp, bizim kominist liğimiz suçlaması üstünde yoğunlaştırmak istiyor. Temel daha fazla dayanamadı

— Ula Yamiir. Ula o deduğun harif abikat midur neyse kimdir o kim? Yani diyorum ki, o muslüman midur, Turk midur? Sen yaz onin aderesesini baa da, goyayım onin

Lüzümsuz, Dadaş'ın omuzuna basarak boynunu yukarı uzatmış

Yağmur efendiii yağmur efendiii haçlığa maçlığa ehtiyacın var mı? diye boyuna ünlüyordu.

Oradan Gardiyanın zoruyla ayrıldılar. Görünür görünmez demeden şapkalarını sallıyorlardı. Dadaş Gardiyana teşekkür etmedi

— Ola gardaş sen dünyada başka bir İş bulamadın mı? dedi ve yürüdü.

Tümü inşaata başları önde girdiler. Kazım Usta şapkasını iyice gözünün üstüne indirmişti. Uzamış

sakallı yüzü, geniş köşeli çenesi, bıyıklarının örttüğü ağzıyla öylece suskundu. Bir süre sonra

— Temel.

— Buyur Ustam.

— Al şu parayı, git şurdan bi şişe şarap getir.

Temel'in gözleri Kazım Ustadan hiç duymadığı bu sözle büyüdü

— Ne dedun ne dedun?

— Şarap dedim.

— Aniyamadum yanı, nideceksun oni?

— Temel sen de şimdi insanı ahret sorgusuna çekme.

— Tamam tamam anlaşıldi. Yalnız, ha bu hayır mübarek günde gunaha girma dedum.

— Ne hayır mübarek günü yahu?

— Eee, yarın çuma deyil mi?

Söze kulak kabartan Katip durumu kavradı. Temel'in elinden parayı çekip aldı. Kızgınca başını sallayarak yürüdü. Temel arkasında ona köpürdü

— Ula ha bu uşak da kendini bi bok sanar. Çok kötü sınırlanayurum oa. Amma da ükela haaa. Sanki ben şarap almasını bilmeyurum. Elimden parayi ha boyle köpek gibi kapayi.

Kazım Usta Katip'le ufak ufak demlenirken ötekiler onlara

— Eyvah dinden çıktılar. Cehendemin narında kim bilir nasıl yanacaklar diye acıyarak bakıyorlardı.

Lüzümsuz yüzünü ekşiterek

— İçki içene hizmet edenlerin bilem öte dünyada yeri yatağı yokmuş. Bu şarabın bir damlası insanın üstüne düşse, hemen orayı bıçakla oyup atmak gerekiyormuş. Dinimizce böyledir işte. Orayı

etiyle barabar oyup atacaksın. Mübarek dinimiz kıldan ince kılıçtan keskincedir.

Katip acele ile iki bardağı peş peşe yuvarladı. Dünyamızın dönüşüne tezce uymuş bir başla Lüzümsuz'a döndü

— Oohaa, oha mübarek oha. Ulan hey allahın kafasızı, hiç yeme içmeyle insan gavur müslüman olur mu? Miğdeye giren en temiz şey bile, yirmi dört saat sonra şey olarak çıkar.

Terzi bir köşeye bağdaş kurmuş her zamanki gibi paralarını sayıyordu. Katib'in sözü onu kendine getirdi

— Ya peki neyinen gavır müslüman olunurmuş Katip Efendi?

—Aha işte bu koca kafaylan, diye Katip Lüzümsuz'un kafasına dürttü.

Kazım Usta istemiye istemiye konuşmak zorunkaldı

— Katip, yok evlat yok sen yanlışsın. Boşuna kızma uşaklara. İşret, içki dinimizce haramdır. Haram olmasına haramdır ama tövbesi makbuldür. İçmesine içeceksin fakat haramdır diyerekten içeceksin. Yoksa bu zıkkıma helaldır diyerek içersen sümme haşaa mırtlak gavır olur çıkarsın.

Kazım Ustayı can kulağıyla dinleyenlerden Köşker yumuşadı

— He vallaha, dinime imanıma Ustam doğru söylüyo. Bu zıkkım usulü gaydasıylan içilirse günahı yokmuş. Bunu bizim köylü Can Hafız'dan da duymuştum. Kitapta yerini bulmuş...

Köşker bir yandan böyle konuşurken, bir yandan da gözlerini ortadaki şişeye çivilemişti. Yavaş yavaş sofraya doğru süründü

— Kazım Ustam senin dediğln gaydaynan azı-

cıkta bana dök hele. Bu zıkkım hemide haram nolacaksa. Hemi de haram hemi de haram...

Peşinden Terzi, derken Lüzümsuz tümü biri birine uydular. Lüzümsuz daha ilk yudumu içerken bastı narayı

— Ben şimdiden kelll ticaret adamıyım. Get yavı, neme gerek gün boyu kürek sallamak. Dinime ticarette hayat varmış. Filketenin kutusunu alıyom Iki buçuğa, tanesini veriyom on kuruşa. Kutuda temiz beş keağıdım var. Şimdi günler kısa, yarın yaz günlerinde yevmiye beş on kutu birden satarım. Var hesap et sen ötesini.

Gırnatayı ağzından çekti Dadaş Hökmü

— Eferim ola Müzümsüz, akıllı adamsın vesselam. Peygamber efendimiz ne demiş «Bereketin onda dokuzu ticarette, birisi tarımdadır» demiş.

Temel'in Dadaş'a bozulduğu burunun ucunun kızarmasından belliydl

— Ula Dadaş ha o cenen gopsin hemi. Ha bu sofranın başında Beygamber Efendimuzun adı ağıza alınırmiydu heç?

Katip Temel'i hiç duymadı bile. Dadaş'a

— Dadaş ben senin imanan ölim. He babom a şu yerden göke kadar haklısın. Yalınız bir eksiğin vardır Peygamberimiz o sözü boşuna dememiş, kendisi de ticaretci olduğuna öyle söylemiştir.

Köşker fırlayıp kalktı

— Töbe estafırla töbe yarabbim. Ulan gardaşım içecekseniz şu zıkkımı doğru dürüst için yavı. İnsanı günaha sokmayın. Gos goca bizim Peygamber Efendimizi az daha bakkala benzeteceksiniz yavı. Ulan siz insanı cinayet edersiniz. Töbe estafırla töbe töbe...

Katip Köşker'e ters ters baktı

— Fazla uzatma Köşker. Bu iş senin eski nalça toplamana benzemez. Senin aklın kısa olduğuna bu işe yetmiyor. He ula ne belledin ya... Hemide ticaret adamıydı, hemide mal alıp mal satardı. Bırak Peygamberimizi, Allahımız bile ticaretciydi.

Kazım Usta Katibe

— Eee, Katip sen de artık çok oluyorsun giblerden baktı. Bunun üstüne Katip kendini toparladı ve açıklama yapma gereğini duydu

— Yanlış anlaşılmasın Ustam. Bu benim görüşüm değil, Maxim Rodinson diye büyük bir yazar var. Onun görüşüdür. Adam dinler tarihi bilgini, bu konuda dünyada tek. O dlyor ki: «İslam dini bir ticaret dinidir. Orneğin, ticarette kullanılan bütün araçlar onun içinde vardır. Mizan terazisi, günah defteri, defteri kebir, belli bir ücretle geçilen sırat köprüsü, taksitle, bonoyla ödenen borçlar, alınıp satılan oruçlar v.b....

Katip daha uzatacaktı fakat Lüzümsuz sabırsızandı

— Yamır efendiii, Yamır efendi. Haçlığa maçlığa

— Ula Katip şindicik senin demene göre, ticaretcl takımı yarın ahrette bizden üstün mü muamelesyon görecek?

— He ya gurban, ne belledin ki? İşte sana bir ayet «Namuslu tacir, ruzi mahşerde tanrının gölgesinde yer alacaktır.» Bunu kitap yazıyor.

Bu konuşmaya içerleyen Terzi elindeki tüm bozuklukları döş cebine boşalttı. Katibe kızan bir sesle:

— Ula peki ya bizim gibi köyde çift sürüp, şehirde amelilik yapanlar ne olacak? Biz nerede yer alacağız?

Kazım Usta bıyık altı güldü

— Arasatta, orta yerde kalacağız yeğenim Terzi, ortada...

Kazım Usta konuyu değiştirdi

— Bırakın onu beşi şimdi. Bu dünyadaki işinizi bitirmiş gibi ahreti çözmeğe çalışıyorsunuz. Habip Beyin yolladığı haberden daha hiç birinizin haberi yok. Yarından tezi yok inşaatı terk etmemizi istiyor. Evet haydı şimdi bunu düşünün. Yarın nerede yatacaksınız?

Kazım Usta dalgın şarabını dipledi. Diğerleri habere donup kaldılar. Sanki sarhoşluklarına bir kova buzlu su serpilmişti. Gözleri açıldı, ayıkıverdiler. Temel boynunu daha kalınlaştırarak

— Gurban olayım Ustam saa, şaga yapaysun bize daa.

Ustanın yüzünde yumuşak tek çizgi aradılar. Fakat, çabaları boşunaydı. Çünkü olay gerçekti. Usta

— Baş Kalfa Hacı getirdi haberi. Burada yangın çıkarmamızdan korkuyorlarmış.

Lüzümsuz düdüklerini toplayıp torbasına doldurdu

— Elbette bizi siktir ederler burdan. Heriflerin bitmemiş işinin temelinde içki içtik. Betin bereketni kaçırdık.

Dadaş gırnatasını kılıfına soktu. Endişeliydi sesi:

— Ele bir halt ederlerse yandığumuzun iresmidir.

Katip

— Yangın mangın işi hikaye. Bu işin altında Gayseriliyle, Dürzü'nün parmakları var. Dahası, Hacı Kalfa Yağmur'dan için, patrona kovu götürmüş. Yağmur kominis oldu diyesiymiş. Sendikacılığı körüklüyor, arkadaşları ona uydu demiş.

Köşker umursamaz

— Sesinizi kesin, daha bize bir şey diyen olmadı. Kulağımızınan da duymadık.

Dışarıdan ayak sesleri duyuldu. Herkes kulak kesildi. Sonra telaşla toparlandılar. Lüzümsuz şarap şişesini koyacak yer bulamadı. Nerdeyse geleni elinde şarap şişesiyle karşılayacaktı. Köşker ayıktı. şişeyi onun elinden kaptığı gibi altına alıp oturdu.

Gelen gece bekçisi Tomarzalı Hüsnüydü. Hüsnü Patronun casuslarındandı. Yanında çıt olsa hemen patrona ulaştırırdı. Patron ona bu hizmetinin karşılığı ek bir ücret vermezdi. Yalnız gelip gittikçe

— Al Hüsnü şu pardüsümü sen tut derdi.

Patronun pardüsüsünü tutmak, iki sözle de olsun ona sözdaş olmak Hüsnü'ye yetip artıyordu bile. Kendini patronun kardeşi sanıyordu.

İçeridekilerin tümü ayağa fırladılar. Hüsnü'yü buyur etiler. Köşker'in kalktığıylan oturduğu bir oldu. Az daha şişeyi gösterecekti.

Hüsnü içeri şöyle bir başını uzattı. Girip girmemekte ikirciklendi. Elini beline götürüp getirdi. Burnunu buruşturarak havayı kokladı. Neden sonra yukarıdan aşağı buruk bir ağızla

— Ooo, bakıyom da neşeniz felkalade. Neyse bereketli olsun diyek, altına verileni aldı.

Köşker koyun cebinden çekiştirerek kulüp sigarasını çıkardı. Kendince yüksek bulduğu adamlara saklardı bunu. Bir de gösteriş olsun diye kızların kadınların yanında yakardı bir tane. Hüsnü'ye bir adım ileriden kulübü uzatarak

— Buyur baş efendi, yak bi tene.

Hüsnü kulübü görünce dayanamadı. Gözü başka yerde eli sigarayı buldu. Takım sandığının üstüne iyice yerleşti. Sigarasını yakmak için iki üç el birden uzandı. Hüsnü

— Bu zıkkım beni öksütürür ya, neyse hele bi dene yakak, diye nazlandı.

Kazım Ustayla Katip onun dilinin altındaki baklayı çıkaracağı anı bekliyorlardı. Katip dayanamadı. İçkinin verdiği ataklıkla sordu

— Hüsnü ağa, biz bugün bir şey duyduk. Duyduk amma inanmadık. Habip Bey, bizleri buradan çıkarıp atmak istermiş. Böyle bir durum yoktur inşallah. Belki senin haberin olur. Hani sen onun yakınısın da.

Hüsnü gözünü tavana dikerek bir iki kez kulüpten derin derin çekti. Büyük adamlara özgü bir ağırdan alışla içindeki dumanı yudum yudum dışarı bıraktı. İri burun delikleri tandır bacası gibi bitmez tükenmez bir duman saldı. Yüzüne çaresiz bir baba kederi yüklüyerek

— Vallaha ne yalan söyleyim, benim Habip Baayle gayeten iyi bir hususi samimiyetim var. Sağolsun var olsun beni az birez sever sayar. Eh ne de olsa ot kokün üstüne büyürmüş. Biliyosunuz onun ana başıyla, benim Köroğlunun baba başı az buçuk akraba sayılır. Ama ben, bir günden bir gün olsun karşısına çıkıp, şu şöyledir dimedim. Dimem efendim, tenezzüliyet meselesi.

Hüsnü'nün konudan uzaklaştığına bozulan Katip

— Jak Efendiyle de bir yakınlığınız var mı ola, Hüsnü ağa, dedi.

Hüsnü Katibin ne anlamda bu soruyu sorduğunu anladığı halde anlamamış gibi davrandı

— Bilirsiniz sizi severim. Çokta üzüntülüyüm. ama duyduğunuz haber tas tamam doğru. Biz bi emir kuluyuk. Bize ne buyurulursa onu tutarık. Bu işte Habip Baa'n heç bir gabiyeti yok. Şünküm Cak

Efendi öyle istemiş. Cak Efendi, aman Cak Efendi demişim, Bay Cak demiş ki:

— Ben bir asuvata adamıyım. Ne alıp ne satacağım, nirede oturup nirede yatacağım belli olmaz. Bakarısınız hemen yarın bi müşteri getirip bi göz dam satarım. Şindicik oraya ev almağa gelecek adamlar böyle sizin bildiğiniz düz adam değildir. Onlar sosetedir, ağadır, beydir paşadır. İstemezler orada hırpani kılıklı adam. O biçim insanlar işçi, aşçı takımını gördümü kaçarlar. Ve dahası ve dahası... malımın değeri düşer, demiş.

Şindicik uzun sözün kısası, benim hatıriyeme münasebetten Habip Baa sizi kolunuzdan tutup siktir etmedi. Dün gendisine didim ki, sen bilakis bana bırak bu işi didim. Ben onlara usulu dayırasında anatırım didim. O da asik olmasın beni kırmadı.

Hüsnü ilkbahar yapması «tezek» gibi bir donup bir çözülüyordu. Bir yandan mühüm adam pozuyla gözdağı verirken, bir yandan da ne olur ne olmaz diye alttan alıyordu. Öyle ya canı yanan işçinin ne yapacağı belli olmazdı. Son sözünü aşağı perdeden tekrarladı

— Arkadaşlar malüm ya biz de vazife adamıyık. Yarın sabah Habip Baa gelince, sizi burda gormüyecek. İşte bu gatlak...

Katip kendini güç tutuyordu. Köşker'in altından çekti şarap şişesini aldı. Bir dikişte sonunu buldu. Neye uğradığını şaşıran Köşker, dengesini yitirip Terziye çarptı. Katip yarım kalmış bir işi tamamlamanın verdiği rahatlıkla Hüsnü'ye döndü. Hüsnü endişeyle irileşen gözlerini ondan ayırmıyordu. Katip

— Bana bak ulan Patıronun uşağı. Boşuna hiç sallayıp sapıtma. Biz taşın nerden geldiğini biliyoruz. Git söyle, o akrabanmıdır ne allahın belası herl-

fe. Bizi buradan, allahın oğlu İsa var ya, işte o bile atamaz. Bizim bu kışta kıyamette gidecek hiç bir yerimiz yok. Ulan şu kapısız penceresiz boş yeri de mi layık görmüyorlar bize? Buraları biz yaptık biz, anlıyor musun biz... Gerçekte biz buraya bile kira ödüyoruz. Hani o işçinin ağzından alınan senetler? Hani o boş kağıtlara atılan imzalar? Gelecek yılın işçisini daha bu yıldan bağlıyan o imzaların ne anlama geldiğini biliyoruz biz. Bu yılın ücretiyle gelecek yıl çalışırım diye imza attık bizler. Evet işte o imzalarımız bu izbelerin kiralarıydı. Senin patronun ne sanıyor bizi...

Hüsnü yumuşadı

— Gardaşım Katip bana ne kızıyon öyle. Biz de emir guluyuk dedik ya. Bak melmekette ağzını açmış kazancımı bekleyen yedi sekiz dene ağız var. Etmeyin benim de çoluk çocuğum var!...

Lüzumsuz, Terzi, Köşker üçü birden Katip'e kızgın kızgın baktılar. Hüsnü'nün gönlünü almak için Köşker

— Aman Başefendi, şindicik sen onun kusuruna kalma. O zerhoş oldu ne dediğini bilmiyo. Halımızı dirliğimizi görüyon işte. Biz bu yağmurda çamurda nereye gidek? Gel etme getme bu işin bi kolayını bul. He mi daşşanı yidiğimin Başefendisi?

Lüzumsuz

— Sabah ezeninde burdan çıkar, yassı namazından sonra döneriz. O zaman Habip Baa bizi nereden görecek canım.

Terzi

— Böyle sakalımızı ağarmış görüpte, bizi değirmenci sanma, babanın Hüsnü dayısı. Biz her bi şeyin yolunu yordamını bilenlerdeniz. Söz gelimi cuvaran bizim üstümüze olsun. Haftada bi paket de

viliz çayı. Niolacak canım, allah bin bereket versin, şunun şurasında gazancımız yerinde sayılır. Hemi de ayak ayak üstünde gazanıyok. Daş atıpta kolumuz mu ağrıyo sanki. Benim Için dersen ırahatlığım baa de yok. Canım belle ki günde on gişi yüzmümereme sıçmadı. Beş on adam da gabız oldu. Ya da senin gözel hatiriyen için bir kaç adamı bedafıya şey ettirdim...

İstanbul şehrinin inşaatlarda yatanlardan, kuru yeri kucaklıyanlardan haberi bile yoktu. Kömürlüklerde, yarı yarıya su dolu bodrumlarda ömürlerini çürütenler, onun soylu torunları değildi nasıl olsa. Dışarı soğudukça apartmanların camları daha çok buğulanıyordu. Böylece dışarıyla içeri arasına doğal bir perde kendiliğinden geriliyordu. Belki de doğa içerinin kepazeliğini, dışarıdaki açlardan gizliyordu. Sıkışıklıktan biri birini çiğneyen taksilerin arasında, küçük gazeteci çocuklar dolaşıyordu. Soğuktan morarmış ellerini, arabların ekzoz borularından çıkan dumana tutuyorlardı. Taksilerin içinde sıcaktan gerinenler, bunlara kızıyorlardı.

Beyoğlu'na yukarı bir sokağa pazar kurulmuştu. Kışın ortasında üzüm karpuz satılıyordu. Yerler ıslak ve yer yer donmuştu. Tüm canlılar düşmemek için talimli yürüyordu.

Bir ilkokul çocuğu taşıyamıyacağı kadar ağır bir

sepetin altında eziliyordu. Ağzından burnundan duman fışkırıyordu. İnce titrek dizlerini, durup durup dinlendiriyordu. Önünden yürüyen boynu kalın besili adam, sık sık dönüp ona bakıyordu. Çocuğun düşmesini değil sepetteki meyvesini düşünüyordu...

Vapurlar üşümüyorlardı. Boğaz'ın soğuk sularını yara yara İstanbul'un iki yakasını bir araya getirmeğe çalışıyorlardı. Yeni Cami'nin önündeki beleşçi güvercinler, gelenin geçenin ayağına dolaşarak yem dileniyorlardı. Herkes kendi yaşamını sürdürüyor ve İstanbul'un bunun hiçbirisinden haberi yoktu.

Yağmur cezaevinden çıkar çıkmaz inşaata koştu. Fakat aradıklarını bulamadı. Arkadaşlarının yerinde yeller esiyordu. Bodurum kata indi, o deliğe başını uzattı, bu deliğe ünledi. Bir köşede yarısı yanmış ıslak üç beş kösengi ve Lüzümsuz'un kırık dükük parçalarından başka bir şey yoktu. İçi ürperdi birhoş. Olduğu yerde döneledi, üstüne çöken garipliği içeriye, peşinde iki yavrusuyla direnaj deliğinden giren kendi sildi...

Yağmur işin iç yüzünü anlamakta gecikmedi. Böylece birkaç gündür kendisini yoklamağa gelmeyişlerinin nedeni de aydınlanmış oluvordu. Hemen bekçi Hüsnü Efendinin yanına koştu. Hüsnü Yağmur'u karşısında öyle asker tıraşıylan görünce ilkin şaşırdı. Sonra

— Valla Yamır Efendi şindicik ben ne deyim. Niriye gittiklerini allah bilir. Emme Istanbılı dışarı çıkmadıklarına kefilim. Gine bir inşaat deliğine başlarını sokmuşlardır. Sen inşaatları bi dolaş. Ondan sonamacıma, Bitpazarı'nın arkasındaki Palabıyığın gayfiye bak. Başka nlriye gidecekler oralardadırlar canım.

Yağmur konuşurken Hüsnü'nün yüzüne hiç bakmadı. Gözü yerde düşünceliydi. Sonra ellerini asker

bozması gocuğunun cebine sokup bezgin adımlarla yürüdü...

Okul arkadaşları Yağmur'u sevgiyle karşıladılar. Özellikle tıraşıyla ilgilenenler çoktu. Öğrenci Birliğindeki çalışma arkadaşları başını okşayıp

— Maşallah maşallah asker olur inşallah deyip gülüşüyorlardı.

Birliğin çalışma odasına indiklerinde, bazı yeni haberlerle, bir de mektup verdiler Yağmura. Mektup Kazım Ustaya geliyordu. Alamanı malamanı dolaşıp gelmişti. Yağmur Kazım Usta gilleri tez günde bulamıyacağını bildiği için, mektubu açıp okumak gereğini duydu. İçinde adsız bir sıkıntı vardı. Bir köşeye çekilip zarfı açtı. Daha zarf açılırken bir reyhan kokusu çavdı. Özel bir hünerle katlanmış mektubun içinde gül kurusu reyhan dalı, küçük bir muska, saç teli vardı. Ayrıca yazı bulunmayan yerler, olduğu gibi parmak izine kesmişti. İki damla göz yaşı kurusu boya kalemle yazılmış yazıyı epeyce karıştırmıştı. Kazım Ustanın anası Gülem Ebenin ağzından yazılan mektup :

«Gözüm ışığı pek kıymetli oğlum Kazım,

Önce kara gözlerinden öper, beş vakit namazda hayırlı duvalar ederim. Cenabı allah, seni cemi cümlenin evladıynan Hızır Dedenin ganadının altında saklasın.

Oğlum sen gideli bizim ne gecemiz gece ne gündüzümüz gündüz. Evcek gara yastayık. Gittin gideli doğru dürüst bir haber alamadık. Eğer o Yamır efendi de gelmeseydi iyice ölmüştük. Allah razı olsun ondan. Bizi niye böyle bunda goydun hey gurban olduğum yavrum. Olur olmazın yanında pot düşürüp, okkamızı on paraya indirdin. Dahası herkes ağ ekmeği beğenmezken, sen bizi «nana muhtaç» et-

tin. İnsan coluk çocuğunu heç böyle yaman günde bırakır mı canım yavrum?

Gelin iyice fersizleşti. Nerde o eski çalıp çırpıp çalışan Şendal. Bir gün gündeliğe gitse üç gün hasta yatıyo. Allah kimseyi dert sahibi etmesin. İğne deliğinden giren dert, han kapısından çıkmıyo. Ben dersen, ha varlığım ha yokluğum. Şu darı dünyada başkaca bir geliratımız güvencemiz yok ki. El emeği omuz nuru. Bir dikili ağaç, bir çizim tarla olmazsa, nereden gelir, kim verir bir ekmeği oğul? Üstünden gelmeyince hazıra dağlar dayanmaz. Yolladığın o üç beşi çoktan yidik bitirdik...

Velimi de mektepten alıp, Mıstılı Kâya çırak verdik. Ben okuyacağım mokuyamacağım deyi birez direttiyse de gönlüne goymadık. Adam okuyupta nolacak, sanki Mısır Mollası mı olacak? Heç olmazsa boğazı üstümüzden gider dedik.

Mısdılı Kâdan allah razı olsun. İnsan evladıymış. Heç iki etmeden yolla gelsin çocuğu dedi. Yok çırak tutarım tutmam deyi tek laf etmedi. Biliyon Mahir de onun kapısında. Öteki uşaklar ekmek düşmanı. Elleri değenek dutmuyo daha.

Gelin bizi yıktı gelin. Elimizdeki avıcımızdakini ilaç parası ettik. Sen gettikten sonra, gafayı yeniden vurdu yere. Bir epeyim yattı. Eve yeygi olarak goyduğun buğdayı da satarak onu ölümden beri ettik. Az daha çoluk çoluk öksüz kalacaktı. Bu halından o da sıkılıyo. Çalışamadığına pek üzülüyo. Ötöğün hasta hasta taa Delik-taşa çıkmış. Duva etmiş «Ya al ya ver» deyi. Kendisine kızdım. İnsan öyle tatlı canından bezer mi, dedim. Kendini düşünmüyorsan şu geride kalacak öksüzleri düşün. Ya duvan kabul olduysa? Ya hacet kapısının açık zamanına rastla-

dıysan? İnşallah allah almaz da verir. Çoluk çocuğunun yüzüne bakar, diye iyice bir kızdım.

Cambaz başta, tüm alacaklılar eyice gemi azıya aldılar. Bizi gapıdan dışarı çıkartmaz ettiler. Eski hal hatır, eşlik dostluk bitti. Koca köyde, bizimle selamı sabahı kesmeyen kalmadı desem yeridir. Demek ki her şey varınanmış. Yokluk kapıya konancak mal değilmiş oğul!..

Oğlum senden için ortalıkta kötü kötü haberler dolaşmağa başladı. Allah göstermesin olur şey değil denenler. Kimi der «O parasını sarı Alaman gızlarıynan yirmiş». Kimi der «O Alamana malamana getmemiş». Nem ki, şaşdık kaldık. Allah sonumuzu hayır ede inşallah.

Şindicik demem odur ki, bu yaşlı anayın son nefeste gözünü açık götürme yavrum. Biz elin ağzına bakmıyok. Elin ağzı torba değil ki çekip büzersin. Eğer öyle bir kötülüğün varsa emdiğin ak südüm şimdiden kanınan katran olsun. Emme kim ne derse desin biz sana oruspularla para yime kötülüğünü, güman getiremiyok. Benim Kazimim öyle bir kötü iş etmez diyom.

Senin yanından gelen Yamır efendiden allah bin kez ırazı olsun. Halis muhlis insan evladıymış. Allah kum deyi avuçladığını altın etsin. Ömrü boyunca ah vah çekmesin. Elde eyiler bitmemiş daha. O yetişmese dediğim gibi biz tümden bitmiştik. İnsan içine çıkacak halimiz kalmamıştı...

Bize bi kuruş mesarif ettirmeden Zebiği okuluna yerleştirdi. Üstünü başını gördü. Eline üç beş harçlık verdi. Şu zamanda kim kime yapar, kim kimin elinden tutar? Zebik birinciye okuyormuş. Yanından gelenler oldu. Dediklerine bakılırsa Zebiği tüm öğretmenleri seviyorlarmış. Bir suretini yolla-

mış, görsen tanıyamazsın. Geberesice ne gatlakta gözelleşmiş. Eskiler «dokuzu don da birisi can» demişler, çok doğruymuş. Çocukcağız burada çulun çaputun içindeyken kimse yüzüne bakmazdı.

Oğlum mekdibimi bitiriken, sana son sözüm şudur. Di galan yavrum dostumuzu yerindirip düşmanımızı sevindirme. Tez elden, uçan kuşun kanadıynan bi para bi mektip yolla. Hele hele parayı ihmal etme.

Hanen tarafı ellerinden öperler. Mahir, Veli, Iramadan, Hüseyin, Niyazi, Vedat ve de güççük Veysel bi de Naciye ellerinden öperler. Ben beş vakit namazda hayırlı duvalar ederim. Ölmeden dünya gözüyle seni bana göstermesi için yaradana niyazdayım. Gözlerinden bir daha hasretle öper, acele cuvap beklerim... Haydı mektibim uğurlar olsun, Çukurova yolun olsun, seni Kazımıma vermiyenin iki gözü kör olsun.»

Gara günlü anan

GÜLEM

Yağmur mektubu yeniden yeniden okudu. Sonra katlayıp koynuna soktu. Birden bire durgunlaştı. Olduğu yerde umutsuzca gezindi. Arkadaşları ondaki değişikliğin nedenini ilkin kavrayamadılar.

Ankarada Devrimci gençler kurultayı vardı. İstanbul gençliği ona katılma hazırlıkları içindeydi. İstanbulu temsil edecekler arasına Yağmur da katılmıştı. Üstünden daha cezaevinin yorgunluğunu atmadan, yol hazırlıklarına başladı. Ankaradan aldıkları çağrıya uyarak en erken araç için otobüs garajına koştular.

Olaylar çok hızlı gelişiyordu. Başta yüksek öğrenim gençliği olmak üzere, tüm gençlik uykuyu tüneği yitirmişti. Yurdun dört bir yanı kaynıyordu. Gençlik boyuna koşturuyordu. Kimi Zap Suyunun üstüne köprü kurmağa gidiyor, kimi Bafa Gölünde, ağaların hışmına uğrayan köylülerin imdadına koşuyordu. Kimisi de, polis ve patron tarafından arkadan önden kuşatılan grevdeki işçilere ekmek su yetiştiriyordu... Çok kez bunu ölümleri pahasına sürdürüyorlardı.

Otobüs İzmiti yaladı geçti. Döşünü dağlara verince, dışarıdaki yağmur, kara çevirdi. Sapanca gölünün üstü sanki kelebek akınına uğramıştı. Yağmur, otobüsün buğulanan camlarını koluyla silerek başını cama dayadı... Önce kelebeklerce nazlı uçuşan kar taneleri, giderek kartallanmağa başladı. Yorgun döşeğini insan gözünün yetişemiyeceği kadar ötelere seren mavi göl, oldukça neşeliydi. Kar lapalarının kanat çırpışları, kartallanıp çırpınışları, onu hiç ırgalamıyordu. Peş peşe koşuşan kar tanelerini görünmez ateşli diliyle, önce eritip sonra yutuyordu.

Yağmur uzun bir süre bunu izledi. Sonra içini çekerek:

— Boşuna boşuna bu çaba. Zavallı kar, ahmak kar. Senin o tek tek, tane tane akılsız saldırıların, gölün suyunu derinleştirmekten öte işe yaramıyor. Başka türlü bir yol dene, daha başka bir yöntemle yağ. Öyle bir yağ ki, ağırlığıyın altında canavar göl ezilsin. Öyle bir yağ ki, kendi yükünle kendini yiyip bitirme. Gökten yere inerken tüy kardeşlerinle el ele ver, örgütlen, koca bir buz kalıbı ol. Öylece kapaklan gölün tepesine. Ya da önce yüce dağların en doruğunda kümelen, sonra ulu bir çığ olup kalk hö-

relen düşmanıyın üstüne. Uzun sözün kısası, tek tek gelme de ne edersen et...

Yağmur, gözlerini gölün maviliklerine hınçla gömdü. Bu kez ağzını ona çevirdi:

— Eee, koca göl, yiyici ve yutucu göl. Yüzündeki bu vahşi doymuşluğun iğrenç izleri uzun sürmeyeceğe benzer. Teke düşürerek bir bir emdiğin akılsız kar tanelerini, böyle sere serpe yattığın yerde daha çok sömüremiyeceksin. Çünkü bu kış pek zorlu geçeceğe benzer. Kara kışın o çelik soğuğu senin saltanatına son verecektir. Bir uçtan bir uca seni buza kesecek. Sonra lapa lapa kar yağacak üstüne. Şimdi bir fabrikatörün, sendikasız bir vardiye işçisini harcadığı kadar kolay harcadığın bu cılız kar taneleri, o zaman görülmedik bir ağırlıkla ezecek seni. Bu yükün altında soluk bile alamıyacaksın. Sırtında yalnız tonlarca kar yükü değil, aynı zamanda çağlarca birikmiş korkunç bir kini de birlikte taşıyacaksın. Ezilmişlerin öfkesi, kini pek yeğin olurmuş. Evet bay göl, bilmem böyle bir görünümü gözüyün önüne getirebiliyor musun?

Dahası var, her ne kadar kışın sonu baharsa da, baharın sonu da yazdır. Yazın o yakıcı tutuşturucu sıcağını düşün!.. Lime lime, buram buram, bunaltan eriten, kaynatıp gök yüzüne uçuran bir sarı sıcak... Gökler bir damla yağmur, dağlar bir yudum su vermeyecek sana. Böylece kanserli bir hasta gibi, günbe gün eriyeceksin. Önce balıkların ölecek ağzını açа açа. Sonra tabanların yarılacak çatlak çatlak. Dağların yüceliğinde, yönünü poyrazın serinliğine dönmüş bir küme kar, senin çanağıyın en çukurunda kalmış son bir avuç çamurlu suya gülerek bakacak...

Düzceden öte dağlar iyice başkaldırmıştı. Yağmur gömüldüğü düşten sıçrayark sıyrıldı. Ak karın üzerine akşam, kara abasını atıverdi. Dönemeçlerde otobüsün geceyi hançerleyen ışığı, yaladığı ulu çamları, Köroğlu heybetiyle büyütüyordu. Motor sesi olmasa at kişnemesi, Köroğlunun narası açık seçik duyulacak gibiydi, Çamlıbeli aşarken...

Alaşafak Ankara'da söktü. Işıklar soğuktan buz tutmuşcasına titriyordu. Otobüs alışık olduğu yerde durunca, kimsenin canı dışarı çıkmak istemedi. Fakat sürücü yardımcısının insafı yoktu:

— Eyy, haydin bakalım abiler. Haydin tez herkes eşyasının başına. Allah allah bu ne yahu kimsenin dışarı çıkmak istemiyo. Eyy uyuyanlar, Üsküdar'da sabah oldu. Allahıma beş dakka geç kalandan bir de otel parası alırım haaa.

Gençlik kurultayı yurt sorunlarını tartışıyordu. Bu gençler ne biçim gençlerdi böyle. Ağa sorunu, köy sorunu, göl sorunu, iş ve işçi sorunu konuşuyorlardı. Her türlü ağalığa baş kaldıran halkın dertlerine derman arıyorlardı. Ağaya, beye, patrona karşı ezilenlerin yanında olmağa karar veriyorlardı. Oysa bunlara okudukları okullarda böyle şeyler öğretilmemişti... İçlerinden birisi hınçla ayağa fırlıyor:

—«Arkadaşlar, köylei ağasını, göller ağasını, dağlar ağasını görüşürken, asıl ağalar ağasını unutmayalım. O ağalar ağası ki, şehirde oturur. İşte günümüzün gerçek ağaları onlardır bence. Şehir ormanı derin olduğuna onlar izlerini kolay gizliyorlardı. Gözden kaybolup gidiyorlar. Bu noktaya özellikle dikkatinizi çekerim,» diyordu.

Bunlar ne biçim gençtiler böyle... Öğretmenleri böyle şeyler öğretmemişti. Büyümüşte küçülmüştüler sanki. Ne kadından ne kızdan, ne sinemadan, ne de

danstan söz ediyordular. Oysa onlara özellikle böyle şeyler öğretilmişti... Nerden öğrenmişlerdi tüm bunları?

Yağmur ilk fırsatta Zebiğin okuluna gitti. Bin bir güçlükle görüşme olanağı buldu. Okul yöneticileri kendi açılarından haklıydı. Giriş kapısının önü, bahçe duvarlarının tepesine dek işsiz güçsüzlerle doluydu. Cinsel açlıklarını olmadık seslerle ortaya koyuyorlardı.

Zebik tanımasa, Yağmur tanıyamıyacaktı. Ak giysiler içinde birden boy atmıştı. Olduğundan yetişkin görünüyordu. Hani nerede o eski Zebik? Hani o, omuzu düşük, dudakları çatlak, eli nasırlı, benzi soluk kız... Başdan ayağa gövdesinde, sanki hızır eli dolaşmış. Bir başka surete bürünmüş. Kuruyken yeşermiş, ölüyken dirilmiş bir can...

Zebik, ilk kez ona sarılmak istedi. Sonra adsız bir nedenle Irkilip durdu. Yutkundu döndü, dolaştı kaldı...

Yağmur, olanca içtenliğiyle imdadına yetişti:

— Vayyy Zebik... Kız sen Zebik misin? Hay Allah gözlerime inanamıyorum.

Nasıl da büyümüşün böyle? Tanıyamtyacaktım seni. Amu suç bende değil. Kendi öz, anan baban olsa tanıyamaz bu durumdu. Devletin ekmeği yaramış, derken ucu sarkık bıyıklarını oynatarak güldü.

Zebiğin arkadaşları Yağmurun başına üğmeştiler. Her biri bir şeyler söylüyordu. Açık göz bir kız halkayı yararak ileri çıktı. Çekik gözlerini çalımla süzdü:

— Kız Zebik alacağın olsun senin. Böyle yakışıklı ağabeyin vardı da, niye bizden sakladın şimdiye dek? Şakasının sonunu yaşam dolu bir gülüşle bitirince, hem güldü hem güldürdü.

Yağmur buna aynı şakayla karşılık verdi:

— Dur kız, bu ne pişkinlik böyle?

Zebiğe döndü Yağmur:

— Zebik benden yana da alacağın olsun.

Demek sen bu güzel kıza, benden hiç söz etmedin? Eh gözden ırak olan gönülden de ırak olurmuş.

Zebik kızardı bozardı, söyleyecek söz bulamadı. Herkesin kendisine baktığını görünce kara gözlerinin üstüne uzun kirpikleriyle örttü...

Bir süre dereden tepeden konuştuktan sonra, Yağmur arkadaşlarından izin isteyip Zebiği görüşme salonunun bir köşesine çekti. Zebiğin ilk sorusu babası üstüne oldu. Kesik kesik birhoş ağlamsıl konuşuyordu. Yağmur Kazım Ustadan söz ederken, Zebiğin gözlerinden tekerlenen iri damlalar ak giysilerinde eridi...

Zebik babasının kara yaşamını sezmişçesine düşünceliydi. Bu durumu kuşkulandırdı. Acepola oynanan rolü anlamışmıydı? Ya gerçeği öğrendiyse? Yağmurun kendisini eski öykülerle avuttuğunu çaktıysa? Belki de şu anda karşısındakine usta bir yalancı olarak bakıyordu. Doğruyu sölemekten korkan, acınacak ölçüde zayıf iç yapılı, biri diye düşünüyordu. Bu kötü varsayım Yağmurun beynini şimşekledi. Korkulu gözlerle Zebiğe baktı. Onu konuşturmak için sorularını yoğunlaştırdı:

— Yolladığım kitapları okudun mu Zebik? O gözlerini yerden kaldırmadan konuştu:

— Evet çok beğendim.

— Hangilerini daha çok beğendin?

— Bitmeyen Kavga, İnce Mehmet, Tırpan ve Anayı.

Yağmurun yüzü ışıdı. Aferin be sana. Bak işte ben de senin bu okuyuşunu çok beğendim. Oku, çok çok oku bacım. Bizim kurtuluşumuz bilgiyle, bilgiyse okumakla olur. Cebinden kırmızı yüzlü bir kitap çıkardı:

— Al bakıyım şunu, şimdi sıra bunda, dedi. Bunu da okuyup bitirdin mi, eh yarım usta sayılırsın. Yani sağını solunu öğrenmiş olursun. Zebik bunu gözleriyle gülerek onayladı. Peşinden kendine güvenlice:

— Sağımı solumu çoktan öğrendim. Bu açık gerçeği anlamak, benim için hiçte güç olmadı. Büyük sınıflardaki devrimci ablalarla, Siyasal Bilgilerdeki konuşmaları hiç kaçırmıyoruz. Oradan çok yararlandım. Bir yığın yeni şeyler öğrendim.

Yağmur şaşkınlığını gizliyemedi:

— Şey, örneğin örneğin, ne öğrendin?

Zebik aynı soğukkanlılıkla:

— Orneğin bir köylü olduğumu öğrendim. Sınıfım ezilen sınıf.

Dedi ve durakladı. Yine gözleri buğlandı. Kendine olan güveni soldu. Soğukkanlılığı eriyecek gibi yumuşadı. Fakat Yağmurun kulak kesilişi onu toparladı:

— Babam, babamsa ekmeğini yaban ellerde arayan bir emekçi işçi...

Yağmurun ağzı açık kalmıştı. Karşısındakini bağrına basmamak için kendini güç tuttu. Epey kendisine gelemedi. Sevinci boğazında kördüğüm olmuştu.

— Kız bacım sen neler, neler biliyorsun? Sen bir başka olmuşun. Sen ne hoş, ne güzel olmuşun. Ben, sana artık Zebik arkadaş, diyebileceğim demektir. Her bir sorunumu tartışıp konuşabileceğim demektir. Senin kendi öz sorunun bile seninle konuşacağım demektir. Ahhh... ah bilir misin Zebik, bir kimseye kendi

öz sorununu anlatmak ne güçtür. Kendi yokluğunu, kendi ezilmişliğini kabul ettirmek nasıl aşılmaz bir dağdır. Dolayısıyla, yadırgama benim bu sevincimi ve şaşkınlığımı. Anlıyorsun beni değil mi...?

Yağmuru böylesine mutlu edecek başka bir şey düşünülemezdi. Kalkıp kalkıp oturuyor, elleri cebelerinde fırdönüyor, bulduğu her hağıt parçasını, al oku diye Zebiğe uzatıyordu.

Yağmur kısa bir süre duraksadıktan sonra yeniden eski öyküsüne döndü:

— Kazım Ustanın Almanyadaki işine diyecek yok. Ben akşamda sabahta yine oraya döneceğim. Seni babana böylece olduğun gibi anlatınca kim bilir nasıl sevinecektir. Ayrıca sen köyü hiç kayle çekme. Babayın yolladığı para şimdiye onların eline geçmiştir bile. Yine babayın sana yolladığı şu harçlığını da al. Unutmadan vereyim. Ben acele geldiğim için böyle az oldu. Yanında bozuk Türk parası yoktu. Sonra yine yollayacak diye kekeledi...

Elif Zebiğin en yakın arkadaşıydı. Keskinin bir dağ köyündendi. Çekik gözlü, elma yanaklı, iki kalın belikli, bir Türkmen güzeliydi. Benim diyen erkeği sallayıp sırtına alacak kadar güçlüydü. Gövdesi gibi, güçlü bir kişiliği vardı. Çevresine kendini kabul ettirmişti. Elifin el atmadığı iş okulda yarım kalırdı. Konuşkanlığı ataklığı öğretmenlerce de bilinirdi. Elifi herkes severdi. Okulunun her yönden lideriydi Elif.

Elif uzaktan bir süre baktı. Derken dayanamayıp arkadaşının yanına yaklaştı. Elleri arkasında uzun beliklerini sallaya sallaya yürüdü Yağmur gilin üstüne. Bu gelişte Yağmura meydan okuyuş, Zebiği koruyuş vardı. Uzaktan sesini yükseltti:

— Yeter kız artık. Daha konuşmamız bitmedi mi?

Sanki bana yurt sorunu mu çözüyorsunuz? Yeter, sözün sonunu getirin artık.

Zebik onu tanıdığına gülümsedi. Yağmur bozulur gibl oldu. Zebik işin farkına vardı:

— Gel gel de, yakından tanıştırayım sizi. Yağmur ağabey, senden benden çok önde bir devrimcidir. Öyle deyince Elif yumuşadı. Hızla gelip yağmurun elini sıktı. Yağmur rahatladı, çatık kaşları aralandı:

— Elif, Zebiğin senin gibi bir arkadaşı olduğuna ayrıca sevindim. İyi arkadaş kardeşten yeğdir. Özellikle bu arkadaş devrimci bir dostsa, iş daha başkalaşır.

Üçü oturup, bir süre konuştuktan sonra Yağmur Elifin yaman biri olduğunu anladı. Hemen kaynaşıverdiler. Elif kendine özgü takmazlığıyla Yağmuru süzerek:

— Evet Yağmur arkadaş, işte böyle... Bize mavimelek, yok akkelebek dediklerine bakma sen. Bizler buz gibl birer dadı, ya da hasta bakıcısıyız. Varlıkların öğrenim görmüş hizmetçileriyiz. İçimizde tek varlıklı, ya da yüksek memur çocuğu yoktur. Hemşireliğin kurucusu olarak bilinen Florance Nightingale de bir emekçinin yetim kızıymış. Bu göreve dünyada ilk zimi Üsküdar da başlandı. Biliyorsun, İngilizler bize karşı savaşırken, yine bizim yurdumuzda kendi askerlerinin tedavisi için bir hastane kurmuşlardı. İşte olmaz olası bizlm cinstaşımız Mrs. Nightingale, orada çalışmış. O gündür bu gündür, bu yoksul görevl, sürer gider. Duyduklarıyın gerisi palavradır, avutmacadır. Dediğim gibi şu gördüğün saçı uzunların yüzde

doksan dokuzu, sağlama köylüdürler, yoksul ailedendirler.

Yağmur bu ummadığı hoş ortamın sarhoşluğu içindeydi. Elifin kafası doğru yolsa saat gibi işliyordu. Artık onu bildiği gerçeklerden kimse saptıramazdı. İnandığı dala sım sıkı sarılmışı. Yağmur şaşkınlığını, sevincini daha çok gizleyemedi. Dahası bir ara önlemsizlik edip Elife adresini bile vermeye kalktı. Devrimci ilişkilerimizi sürdürelim diyecekti. Bağlarımızı şimden keri koparmayalım diyecekti. Uzun bir süre Elife dalgın bakan Yağmur, gülümsedi:

— Vay be, siz köylü değil misiniz yahu? Şu bildiğimiz köylü canım... Şehirlilerin mes boyunlu, kirli şemikli, yalama dudaklı dedikleri köylü!.

Elif, kalorifer dilimlerinin üstünde, ellerini yumuşakca gezdirdi. Başını yukarı dikip uzun beliklerini oynattı:

— Hee, di söyle daha ne söyleyeceksen. Ve de deki. Bu yurdun efendisi köylü. Aslan köylü, kaplan köylü de.» Çünkü söylevlerde kitaplarda bunlar da vardır. Arkamızdan pis köylü kirli köylü deseler bile, yüzümüze efendi köylü derler. Yoksa savaşta, işte en öne, aşta en sona düşüremezler. Kısacası biz nasıl köylü olduğumuzu biliyoruz artık...

Bu sırada zil çaldı. Öğrencilerin, bir anda ortalıktan yağmur sezmiş arı gibi silinmeleri, zilin yemek zili olduğunu belirtti. Salonun bir ucundan başı ak yıldızlı, göksü madalyalı kırk kırkbeşlik bir hanım göründü. Zebiğin toparlanmasına bakılırsa gelen ya öğretmen, ya da başhemşire olabilirdi. Adımları tok tok ses veriyordu. Elindeki cilalı çubuğu sallayarak, taa uzaktan bize doğrulttu:

— Hadi hadi bakiim yemeğe, dedi.

Zebik ne diyeceğini şaşırmıştı. Elif te bir an duraksadı. Yağmur:

— Hocahanım, kardeşimle biraz konuşuyorduk ta. O hiç yukarı bakmadan:

— Sizin gibi acı kardeşleri çok gördük, diye mırıldanarak dışarı yürüdü.

Tren Etimesgutu geçerken Ankara'nın taşını toprağını bir kez daha selamladı. Bir zamanlar, Kore'ye asker götüren trenler kadar uzun çaldı düdüğünü. Üçüncü mevki oturaklarının tahtaları üzerinde sallanan Yağmuru, bu düdük etkiledi. Yanındaki kucağı bebekli işçi kadının, gözü yaşlıydı. Almanyaya kağıdı çıkmış, Eskişehir'de oturan anasına çocuğunu bırakmaya gidiyormuş. Yaşlı bir adam ne olur ne olmaz diye eski heykesinin ağzını sıkı sıkı bağlıyordu. Yağmurun içine bir gariplik çöktü...

Tren yolunun kıyısında kadın ve çocuklar vardı. Başları yerde kıçları yukarı bir şeyler arıyorlardı. Sanki tren yolunda arpa biçiyorlardı. Çocuklar tren sesine toparlandılar. Anaları ilgisizdi. Trene dönük iri kalçaları, koca donlarının altında bile dişiliklerini belli ediyorlardı. Eski şapkalarına kustukları cinsel açlıklarını kadınların üstüne atıp geçenler vardı. Oysa kadınlar

kendilerini yalayıp geçen trene başlarını kaldırıp bakma gereğini duymadan, öyle uysal otluyorlardı...

Yağmur yüzme bilmeyen bir dağ çocuğu gibi düşünce denizine batıp çıkıyordu. İçinden geçenlerin iniş yokuşuna göre yüzü ışıyıp sönüyordu. Bu tatlı düşü tez bitirecek diye, arasıra hızlanan Postaya kızdı...

Ankara başka, İstanbul başka hava çalıyordu. Ankara'yı sıtma tutmuş, soğuktan dişleri biribirine vururken, İstanbul doğum sancısıyla, domur domur terliyordu. Her bir yanı vıcık vıcık ıslaktı. Görülmedik bi sıkıntının ateşiyle yanıyordu sanki.

Bunun adı kış olamazdı. «Büyük yerin camisi de meyhanesi de boş kalmazmış.» özdeyişi doğru olmalıydı. Kışın, bunca kolay geçmesini, ancak ve ancak nüfusu İstanbul kadar çok bir şehrin, yoksullarının duası sağlayabilirdi. Yakacağı olmayan gecekondulular, yarım inşaatlarda geceleyen gurbetçiler, donardı yoksa!...

II - YARI

Cennet Mekan yapı İnşaatından kapı dışarı edileli beri, Kazım Ustaların ne geceleri gece ne gündüzleri gündüzdü. Yatıp kalktıkları kuru yer, yiyip içtikleri boz ekmekti. Perişanlıkları dizboyunu aşmıştı. Tren istasyonları, kale kovukları, terminaller deyip dolaşıyorlardı. Yüzü yumuşak fırın vardiyacıları buldular mı, keyflerine diyecek olmuyordu. Fırınlar, kışı boğaz tokluğuna sıcakta geçirmek istiyen, emekçi takımıyla doluydu. Patron, kendilerinden güçlü eli boş birini bulurda, kendilerine yol verir diye, ödleri kopuyordu. Kazım Ustaların baş düşmanları şimdilik onlarıı.

Perişanlığın kıl kadarını ziyan etmedikleri bir anda, karşılarına Mülayim efendi çıktı. Mülayim Göztepe yöresinde yarım bir yapının bekçisiydi. Konyalı Zobu Osmanla, İşsizler kahvesinde tanışmışlar-

dı. İkisinin köylerinin arası bir saat bile çekmezmiş. Zobu'nun Mülayimle hemşehriliği, Kazım Ustaların imdadına yetişmişti. İşsizler kahvesinde çevresini saranlara, Mülayim efendi ilkin birer çay ısmarladı. Kahveciye bütün bir onluk uzatırken, rütbesinin yüksekliğini daha iyi anladı. Başları önde kendisini saygılı dinliyenlere :

— Şindicik beni iyi dinleyin uşak. Benim yapı öyle bildiğiniz yapılardan deal. Şünkü çok lökös bir yerdir. Halınıza acıdım ve de hemşehrimin gözel hatıriyesi için sizi aldım. Aldım dedimse şey ettim, insaniyetlik olsundeyi size bir oda vereceğim. Amma bir şartım var. Yapıya akşam saat on ikiden sonra gelip, sabah namazıylan da gideceksiniz. Pılınızı pırtınızı toplayıp kaybılacaksınız. Şünkü patron böyle şeye pek kızar. Yapıda gattiyen it kopuk takımı görmüyeceğim diye, gün geçmez sıkı tenbihat yapar. Malümya biz de bir emir kuluyuk. Geride çol çocuğumuz var!...

Mülayimin ne demek istediğini iyi bilen Kazım Ustanın tayfa tüm bir ağızdan :

— Sen hiç meraklanma Mülayim Efendi. Patronun urufu bile duymaz. Allah senden ırazı olsun, tuttuğunu kolay getirsin, dediler...

Kazım Ustalar, tam kadro denize yamaç bir odayı doldurdular. Yanlarında taşıdıkları naylonu hemen pencereye cektiler. Pencereyi tıkadın mı, kapı açık kalsa da zarar etmiyordu. Çünkü ceryanı keslyordu. Bu aklı da onlara Yağmur vermişti.

Lüzumsuz mitilinin üstüne kendinl kaldırıp atınca derin bir oh çekti :

— Hah şöyle yavı, yalan dünyada hayat varmış. Ula Zobu bilyon mu, bi kez noldu? Ben as-

kerliğimi Sarıgamışta ifal ederken, aha tıpkı böyle bir yerde yattıydık. Emme o vakit yazdı. Şindicik ben onbaşı olduğuma elbette yerin en gözelini seçeceğim. Bi de baktım Niğdeli Ziya oturmuş ağlıyo. Hemen yanına vardım. Neo lan, niye vızırdıyon dedim. Bana içeride yer galmadı dedi. Gel ula ser şu yanıma, korkma sana kimse bişi diyemez dedim. Yani demem şu ki, insanın şu yalan dünyada bi belli yeri olmalı. Adamı olmalı. Ula Zobu dinime imanıma o zaman da, aha böyle bi lökös yerde yattıydım.

Katip, Kazım ustanın yerini hazırlamağa yardım ediyordu. Temel onun yanıbaşına kıvrılmıştı bile. Lüzumsuza bozulmuş olacak ki yattığı yerden başını dikti

— Ula gapa şu çeneni daa. İnanin caninin sıkısı kendine yeter. Sen de tutmuşun eskerlik gonuşayusun. Eskerlikta sen onbaşi miydun?

Bu son söze Lüzumusuz görülmedik derecede kızdı. Temelin üstüne yürüyerek :

— Ya ben neydim askerlikte ulan, neyidim hıı? Temel yumuşadı :

— Supaydin daa, supay. Onbaşi de ne ki!...

Köşker başaltına koymak için el yordamıyla bir şeyler arıyordu. Terzi Yusufun ince sesi duyuldu

— Haydın size irenkli ürüyalar. Ben karyolmi hazırladım, diye eskl paltosunu başına çekti.

Canavar ağzı gibi karanlığa açılan pencereden soğukla birlikte tatlı bir müzik doldu. Zobu Osman yarı uykulu :

— Gecenin bu saatında elin uşağı ıradıyo çalıyo babam. Piline de acımıyo herifci oğlu gardaşım.

Sabaha karşı söylenerek ilk uyanan, Lüzumsuz oldu :

— Hava birez serinlemiş yavı. Burası denizden ülüzger alıyo. Belim açıkta kalmış.

Yeni konutlarındaki mutlulukları uzun sürmedi. Kısa bir süre sonra sabaha karşı alaca karanlıkta basıldılar. Patron durumdan işkillenmiş ve o sabah geceden kalkıp denetlemeğe gelmişti. Yapısının bir gözünü otel odası gibi dolu bulunca öfkeden kudurdu. Oradan hışımla bekçi Mülayimin kulübesine koştu. Mülayim Patronu karşısında görünce dili tutuldu. Bir süre öylece baka kaldı. Sonra eliyle ayağıyla yadırgı işaretler yaparak çırpındı.

Aşağıdan gelen gürültüye ilk kez Terzi uyandı. Zaten kulağı kirişte olduğuna hemen fırlayıp kalktı. Yatanların kimini eliyle, kimini ayağıyla uyandırdı. Bir anda ortalık arı kovanı gibi karıştı. Az sonra ortalıkta Kazım Ustadan başka kimse kalmamıştı. Herkes pılısını pırtısını toplayıp, kapıdan pencereden dışarı fırlamıştı. En arkada kalan Kazım Usta son basamağı inerken karşısında Patronla Mülayimi gördü. Patron, elfenerini Kazım Ustanın gözünün içine çaktı :

— Vahh vah vah... Bak hele sen, şu koskocaman adama bak, utanmıyor da. İt kopuk, çoluk çocuğun arasına karışıp gitmiş. Söyle ulan ne geziyordunuz mülkümde? Vay pezevenkler vayyy... Ne arıyordunuz hı?

Patron sesini gittikçe dikleştiriyordu. Yanında don gömlek titreyen Mülayime bağırdı :

— Tct lan şu iti. Tut diyorum daha ne duruyorsun. Yakalayıp polise teslim edelim. Kim bilir hırsız mıdır hayin midir ne boktur.

İlk kez kendine gelemeyen Mülayim Patronun ikinci bağırışında atıldı. Kazım Ustaya dokununca, eli yanmışcasına irkilip geri durdu. Kazım gözüne dikilen ışığı eliyle kırmağa çalışarak şaşkın yürüdü. Başı yerde hızlandı.

Mülayimin uzun donu gecenin çelik yelinde yelebiyordu. Arkasında patron, önünde boz ekmek vardı. O, Kazım Ustayı boz bir ekmek olarak görüyordu. Evet işte koca bir somun yürüyüp kendinden adım adım uzaklaşıyordu. Peşinde çocukları koşuyordu irili ufaklı. Yaşlı anasının titrek elleri tekerlenen ekmeğe bir türlü yetişemiyordu. Mülayimin dolaşıp kaldığını gören patron :

— Ne diyorum sana laaaannn...

Mülayim bunun üstüne can havliyle Kazım Ustanın koltuğunun altındaki dürülü yorgana arkadan yapıştı. Kazım Mülayimle birlikte yorganı bir süre sürüdü. Mülayimin yufka canı Kazımı durdurmağa yetmedi. Bu kez Kazım Patronun tabancasıyla burun buruna geldi. Çatallanan bir sesle :

— Kıpırdama lan vururum. Avradım boş olsun ki vururum. Kıpırdama dedim.

Kazım Usta hiç bir şey duymadan, karşısında hiç bir engel görmeden biteviye yürüyordu. Başı yerde, kolu yorganına sım sıkı dolalıydı. Yüzü görünmüyordu. Şapkasını iyice öne düşürmüştü...

Elini çabuk tutup kaçanlardan ortalıkta kimse yoktu. Bir süre kaçtıktan sonra Urfalının aklı başına geldi. Yorganını arkadaşlarına verip geri döndü. Köşeyi dolaşınca Kazım Ustanın arkadan önden sarılmış olduğu içi yanarak gördü. Bir an durup uzaktan olanlara akıl erdirmeğe çalıştı.

Mülayim bir aslan kesilmişti. Kazım Ustanın

çevresinde dört dönüyordu. Sağından solundan itip çekiyor, çenesinin bağı çözülmüş ha bire konuşuyordu :

— Vay namıssız herif vayy. Demek sen beni gafil avlamak istedin hı? Söyle lan tez sen nesin? İnmisin cin mi, hırlı mısın, hırsız mı? Sen beni bilyon mu lan. Bak bak ben kimim? İyi tanı iyi. Bana Gonyalı Mülayim deller sen heç duymadın mı lan? İyi, duymadın mı? Ben adamı çiğ çiğ yırım, vallaha...

Bu Mülayim biraz önceki Mülayim değildi. O birden yitip gitmiş, yerine yeni bir Mülayim gelmişti. Sanki Kazım Ustayı hiç ömründe görmemişti. Daha ilk akşam, biri birlerinin tabakasından cuvara saranlar onlar değildiler. Mülayim tüm anılarına yedi kat yabancı olup çıkmıştı. Karşısına Kazım Ustanın yerine öz kardeşi dikilse tanıyacak durumda değildi.

Katip köşenin karanlığında ikircikli dikliyordu. fırlayıp ortaya çıktı çıkacaktı. Sesinin çıktığınca ünledi ünleyecekti.

Patron Kazım Ustanın kararlı adımlarının önünden bir kenara sıyrıldı. Mülayimin eline tabancayı zorla sıkıştırdı. Tabanca Mülayimin elinde sopalanıp kaldı. Nasırlı parmağı zarif tabancanın tetiğine girmeyecek kadar iriydi. Yüreği bir insanı arkadan vuramıyacak kadar inceydi. Fakat patronun pamuk eli Mülayimin elindeki tabancanın tetiğine arkadan aktı ve uydu...

— Çek dedim lan çek. Korkma arkanda ben varım. Vur dedim lan vur...

Kazım Ustanın kulakları tutulmuş, beyni donmuştu. Alaşafağın üstüne üstüne habire yürüyordu. Gözleri irileşmiş, ağzı bir bıçak sırtı kadar in-

celmişti. Değil bir kurşun, bin kurşun yese bir damla kanı akmazdı.

Minarelerin ucu, apartumanların en üstkatları, şafağın aydınlığını tutmuş yere indirmiyorlardı. Kuru dallarda kargaların huzursuz cakırtıları üşümüştü. Kazım Usta yarı donmuş adımlarını tüm aynı aralıklarla atarak uzaklaşıyordu. Sol dönen sokağın çamurlu kavuşağına gelmişti. Dönemeci aşmasına ya dört ya da beş adım vardı. Karşısında bekliyen Katibi görmüyordu. Tam o anda arkadan «tak» diye korkak bir silâh sesi duyuldu. Sese kargalar uçuştu. Kazım ustanın kara lastiği çamurda ağırlaştı. Birhoş yerler sakızlanıp ayaklarına sarıldı. Minareler ve apartmanların ucundaki aydınlık yeniden göğe yukarı sündü. Ortalık kararadı. Denizden gelen ilk seher yeli buzlandı. Kazım Usta koltuğunun altındaki mitiline daha sıkı sarıldı. Olduğu yerde dimdik durdu. Geri dönüp bakmadı. Düşmemek için tutunacak bir dal aradı. Katibin omuzunu buldu elinin altında. Boş eliyle ona yaslandı. Sımsıkı dişlerinin arasından :

— Katip, evlat beni bir yere oturt dedi.

Katip olanca şaşkınlığıyla onu kucakladı. Elinde biriken sıcaklığı yüzüne kapıyarak :

— Seni vurmuşlar Ustam diye ünledi...

Hastanenin önü ana baba günüydü. İnleyenden sızlayandan can başkaydı. Sert kanepelerin üzerine otura otura dermanı kesilenler, kendini yere upuzun atmıştı. Bekleşenlerin içinde üstü başı düzgün yok gibiydi. Ara sıra ortalığı yara yara ya kırvatlı bir bay, yada süslü bir bayan geçiyordu. Gerisi alışık oldukları bekleyişin bezginliğiyle dalgalanıp duruyordu.

Duvarın dibine çömelmiş iki hasta dertleşiyordu. Soluk benizli, düşük omuzlu olanı :

— Hemişerim ne diyon sen? Aha bu gördüğün kapıcı tokturlara, güç mü yetiyo. Urbası düzgün birisi geldi mi geç içeri, bizim gibi kılıksız birini gördüler mi, dön geri diyollar. Allah kimseyi düşürmesin buralara. Ne demiş atalar «Dert virip hekime, dava verip hakime, Allah düşmanımızı bile düşürmesin» İşte bu gatlak...

Sonra kendini sabırla dinliyene sordu :

— Senin derdin neymiş gardaşım, senin çilen ne?

O derin bir ah çekti :

— Benimkini heç sorma daha iyi. Benim derdim bir bitmez hikâye. Şindicik sözün kısası, benimkisi zengin hastalığıymış. Melmeketteki toktur öyle dedi. Oysa bizim halımız belli. Gün bulup gün yiyok.

— Ne dedin ne? Seninki zengin hastalığı mıymış?

— He öyle dedi toktur. Çok bir mesarifli hastalıkmış.

— Peki sen toktura ne dedin?

— Heeç ben de ne deyim, tam adamına çatmış dedim. Bu kadarla kalsa iyi. Bir ireçete verdi ki, deme gitsin. İlki, sözü arkadaşının ağzından aldı :

— Senin ireçeten benim pehrizin yanında deve de kulak kalır. Toktur bana : «Vire birizula pirzola yiyip süt içeceksin. İş güç tutmayacak, gün aşırı inne vurulacaksın. Zabah gayfeltilerini balla yağla edeceksin. Ondan sonra da Gozanoğlu gibi sırt üstü, yatacaksın» dedi.

Yağmur Ankara'dan yeni dönmüştü. Ayağının tozu kurumadan Kazım Ustaları aramaya koyuldu. İlk işi okuluna uğramak oldu. Umduğu gibi, Katip okula not bırakmıştı. Yağmur eline aldığı o küçücük kağıt parçasını okuyunca perişanlandı. Katipleri bulup, hastanenin kapısına varana dek epey zaman geçti. Olanlar Yağmuru deliye döndürmüştü.

Katip, Lüzumsuz, Köşker, Temel, Terzi, Zobu ve Dadaş, Mihrali, Hikmet tümü Yağmurun peşine sıralanıp hastanenin kapısına dayanmışlardı. Görüş günü değil diye içeri almak istemediler. Yağmur diretti. Kapı görevlisine önce yumuşak konuştular, olmadı. Lüzumsuz bir paket sigara rüşvet teklif etti yine olmadı. Bunun üstüne Yağmur onu tuttuğu gibi yan odaya soktu. Dadaş ekledi :

— Ola ses etme. Eger şikayet mikayet edersin, dinime felegini şaşı ederem.

Tümü birden içeri daldılar. Karşılarına genç bir doktor çıktı. Ona babalarını görmek istediklerini söylediler. Doktor ne diyeceğini şaşırdı.

Amaliyat olalı üç dört gün olmuştu. Kan kayıbı çok olduğuna Usta daha kendine gelememişti. Yattığı oda sekiz kişilikti. Durumu iyi olan hastalar iyi olmayanlara yardım ediyordu. Kimi ağır hastaların başucunda bir yakını oturuyordu.

Yağmur içeri girince heyecanlandı. Odayı boydan boya bir çırpıda yalayan gözleri Ustayı bulamadı. O eski Kazım Ustayı arıyordu. Oysa şimdiki Usta epeyce değişmişti. Kapıya yakın bir yerde birini gösterdiler. Sapsarı benizli, uzamış tıraşlı, kır düşmüş kaba bıyıklı, kalın püsküllü kaşlı, gözleri kapalı biri... Evet aslan yapılı Kazım Usta buydu işte. Alamana diye yola çıkıp, buralara düşmüştü!..

Yağmurun içi cız etti. Taa can evinden bir şeyler koptu. Hemen çöküp onun ellerini avucuna aldı. Ustanın gözleri larpadan açıldı. Tutmasalar oturumuna gelecekti. Daha ona bakmadan kendisine dokunan elin sahibini tanıdı:

— Yağmır, Yağmır evlat sen misin? diye kekeledi. Gözleri doldu. İri damlalar yandan yastığına kayı kayı verdi. Yağmur başını öne eğip gözlerini gizledi. Konuşmadan bir süre öyle kaldılar...

Çevreden doğrulan hastalar:

— Kazım Usta maşallah böyle aslan gibi oğulların var da, daha ne istiyorsun Allah'tan? Küşümün kedrin niye bire gardaşım, diye onu teselli ettiler.

Az önce Yağmurları durdurmağa çalışan genç Doktor, yaklaştı. Gülen bir yüzle:

— Haydi geçmiş olsun arkadaş, babanız paçayı kurtardı. Geldiğinde durumu çok kötüydü. Doğrusu biz ondan umudu kesmiştik. Fakat güçlü bir yapısı varmış. Ölümü kapıdan kovdu. Çok geçmez iyice kendine gelir, dedi.

Kapının arkasına sıralanmış bekliyenlerden Temel doktor konuşurken sesli bir ağıt tutturdu. Ona bakıp Lüzumsuz da ağladı. Temel ağlarken iki gözü biri birine değecek kadar yaklaşmıştı. Karşıdan ona bakanın ağlıyası değil gülesi geliyordu.

Hastanenin çıkış kapısının önünde Lüzumsuzla, Zobu Osman yine biri birine girdiler. Lüzumsuz, «En temiz Türk kanı benim kanımdır» deyip tutturmuştu. Ona bozulan Zobu, «Ulan senin kanın da ne oluyo ki. Benim kanımın bir ucu Ulu Mevlanaya, bir ucu Hazireti Ali efendimize dayanır.» dedi.

Lüzumsuzun kendine güveni tamdı. Çünkü Kazım Ustaya kan vermek için koşuştuklarında, yalnız

onun kan gurubu tutmuştu. Böyle öğünmesinin nedeni buydu. Yağmur yetişip önlemese, kan temizliğinden yeniden kan dökülecekti.

Her şey olduğu yerde duruyordu. Hei bir kötülük yerinde sayordu. Yurdumuzda akı karayı seçemeyen insanların genel nüfusa oranı yüzde elli beşti. Bu alfabesiz insanlar korkunç bir cehalet karanlığının içinde fır dönüyorlardı. Köylerde kadınlarımızın yüzde seksen beşi okuma yazmadan habersizdi. Gandi'nin yarım yüz yıl önce söylediği şu sözden kimsenin haberi yok gibiydi, «Bir erkeği eğitmek bir kişiyi kurtarmaktır. Oysa bir kadını okutmak bir aileyi kurtarmaktır.»

Orta ve liseye gitme fırsatı bulan işçi-köylü çocuklarından ancak yüzde yirmisi yükseğine atlama olanağını buluyordu. Bunlardan Yüzde sıfır onda yedisi yüksek öğrenime başlayabiliyordu. Üstelik bu rakamın içinde köyün feodal kalıntılarının çocukları baştaydı.

Güney komşumuz Suriye de, her bin kişiden dokuzu yüksek öğrenim görüyordu. Bizde bu rakam binde ikiydi. Onüç bin büyük, beş bin küçük yerleşme alanımızda, daha ilk okul bile yoktu...

Eğitim alanında bu geriliğimize aldırılmıyordu. Öğretmenlere kendi bakanlığı hasımdı. Öğretmen korkunç bir yalnızlığın içine itilmişti. Topluca üstüne gaz dökülüp yakılmak istenen, başına yular takılan, şenlikle saçı bıyığı tıraş edilen, zindanlarda çürütülen öğretmen haberleri gazetelerin olağan haberleri arasındaydı. Dağa kaldırılan bayan öğretmenler, eğitimsizlik canavarının ağzında, herşeyini yitirip eriyorlardı. Evinde kitap bulunan öğretmene yapılan işlem bir esrar kaçakcısına yapılan işlem-

den daha kötüydü. Sürgün kovgun, açığa alınma, artık sözü edilmeyecek kadar alışılmış olaylardı. Aydınlara, sınıfının bilincine varmış işçilere yapılan işkence dille anlatılır gibi değildi...

Orta öğretimde ondokuz bin öğretmene gereksinim varken, onbir binden fazla öğretmen Almanya da işçi çöpçüydü.

Babasına, kendine oyuncak almadı diye kızan çocuk polise «Babam kitap okuyor» diye şikayet ediyordu. Kitapevleri, incik boncuk satmağa başlamıştı. Dünya kitap haftası yaparken, bizde kitaba olan düşmanlık serpilip büyüyordu.

Her bin çocuktan dört yüzü on yaşına gelmeden ölüyordu. Hastalandığı zaman aspirin bulamayanların yanında, köpeğinin göz ağrısını baytarda tedavi ettirenler vardı. Ahırda doğuran genç gelinlerin yanında, kedisine sezeriyanla doğum yaptıranlar vardı... Elli lira bulamadığı için doğumda ölen öğretmenler vardı...

Her şey olduğu yerde duruyordu. Her bir kötülük yerli yerindeydi. Toklar eskisinden daha tok, açlar eskisinden daha açtılar. Yalnız olduğu yerde durmayan, biteviye yürüyen bir şey vardı. Onu kimse durduramıyordu. Önüne geçen cüce engelleri silip süpürüyordu. Boyuna ileri ileri gidiyordu. Evet durup dinlenmeden işleyen makinanın adı ZAMAN dı. Zaman makinası emek sermaye çelişisiyle, tüm pislikleri yaka yaka, eze eze yürüyordu... Bu güzel bu sevgili makinayı ne kanlı pazarlar, ne öğretmen kıyımları, ne Vietnamlar, ne Amerikan lağım çukurları durdura biliyordu... Köhnemiş, emperyalizmin tutuculuk kaleleri, onun önünde güldür güldür uçuyordu...

Cennet Mekan Yapı İnşaatı yine eski düzenini almıştı. Kış gelende işe yaramayan işçileri, yaz gelende başına toplamıştı. Kış gelende yüzüne bakmadığı gurbetçilerin yaz gelende yalandan yüzüne gülüyordu. Şimdi aynı eller taş kavrıyor, aynı eller çekiç sallıyordu. Ve aynı ağızlar tepeden aşağı emir savuruyordu. Kısaca her şey olduğu yerde duruyordu!...

Kışın memleketine gidenlerden yaza çıkamayanlar vardı. Gurbetin kahrı, karakışın kahrıyla birleşince, çekemeyip çökenler vardı. «Eh bu kadar fire her yerde olurdu. Demir eskiyor da adam eskimez miydi?» Ayrıca kimse ölenin kalanın farkında değildi. Beş on işçi ölse kimin umurundaydı. Sürüsüne bereket, elini sallasan ellisine değerdi. Yeri boşalan işçinin yeri, hemen dakkasında doldurulu-yordu. İşçi kahvesine, amele pazarına başını uzatsan: «Aman ağabey beni götür» diyenden yakanı güç kurtarırdın...

Hacı kalfa eskisinden daha besiliydi. Ağa kıçı gibi kıçı yassılaşmıştı. Eski tanıdık işçilere yarı şaka kızıyordu :

— Ulan bokumun dölleri, koskoca kış sırt üstü yattınız. Şu halınıza bakın. Gine güçlü değilsiniz. Sapsarı kesilmişiniz. Yaa, iş insanın aynasıdır. Sildikce parlatır adamı. Bak hele şu kazma sallayışınıza bak. Şu kürek tutuşunuza bak. Ulan de birez yekinin be pezebenkler. Öldünüz mü, heç mi canınız cininiz kalmadı yavı? Sizi kısır avratlarınızın soluğu eritmiş soluğu, diye bıyık altı gülüyordu.

Hacı Kalfanın sözüne en çok Samsunlu Bilal alındı. Bilal yeni evliydi :

— Galfem iş bildiğin gibi devul. Bizi bu hala avratlarımızın soluğu getümedi. Gıdasızlık, hep gı-

dasızlıktan böyle Güdeğin tazısı gibi, kuruduk. Kış boyu çüürme -çevirme- kavurma yiseydik de, sen bizi görseydin biyol.

Dadaş başındaki takkeyi geri itti:

— He valla Bilal gardaş, dipten doruğa haklısan. Dediğin gibi yesen Güdeğin tazısı neki, yalavuz emmiş köpeh bayası gibi olurdun şimdi.

Tazıya benzemek neyse de köpek eniğine benzemek Bilalin hoşuna gitmedi.

— Ulan Dadaş sana kemik atan oldu mu şindicik? Dadaş şaşkınca diklendi:

— Ola gardaş seen ne dedükte öyle celallendin? Ola tandır ağaz seni arkaladıkta köti mi ettik?

Kazım Ustaların tayfa hemen hemen tamdı. Üstlerinden geçen çileli bir kış bedenlerini inceltmişti, fakat canlarını alamamıştı. Yalnız Kazım Ustanın ameliyattan sonra duruşu biraz eğrilmişti. Beslenme bozukluğundan kendini tam toplayamamıştı. Eğilip doğrulurken belini tez kaldıramıyordu.

Yağmur'la Katip, Ustanın çevresinden ayrılmıyorlardı. Onun işini de onlar yapıyordu. Harcını tuğlasını ayağına getiriyorlar, bir dediğini iki etmiyorlardı. Kazım Usta yerdeki birikete bakmadan, Katip hemen onu Ustanın döşünün dengine çıkarıp eline veriyordu. Patrondan ona söz gelmesin diye, ne yapacaklarını şaşırıyorlardı. Hele hele de Hacı Kalfanın hışmından ödleri kopuyordu. Çünkü Kalfanın sağı solu yoktu. Patron onu şımarttıkca şımartmıştı.

Kazım Usta kırk yaşından sonra yeni yeni şeyler öğrenyiordu: «İnsan belinin, eli kolu kadar oynak olması gerekmiş meğer. Malanın ayasından kayan harcı yakalamak için yalnız el ve kol kıvrak-

lığı yetmiyor. Belin, diğer organların kıvraklığına uyması zorunluymuş.» diyordu.

Ustanın iskele kıyıları, harç artığıyla doluyordu. Hacı Kalfa görse kıyameti koparırdı. Eskiden böyle mi olurdu? Yukarıdan kayan dökün tüleri havada tutardı. Kürek bozması malası kayıntının peşinde bir alıcı kuş olurdu. Kırlangıç sineği nasıl tutarsa, o da kalıntıyı öyle yaklardı. Eli koşarken beli odunlaşıp geriliveriyordu.

Hacı Kalfa birden ortaya fırladı. Arkasından Habip Beyin kantar şapkası göründü. Ortalığın telaşı arttı. Ustabaşlarının, ekip şeflerinin naraları göğe direklendi. Hacı Kalfa Kazım Ustanın kısıma doğru yürüyünce ona tuğla yetiştiren Dadaşîn içine bir ateş düştü. Sıvalı paçaları dolaştı. Elarabasından indirirken biriketin birini düşürüp kırdı. Avucunda tel kamçısı titireyen Hacı yarasına dokunmuşcasına sıçradı :

— Ulan sizde bir hal var. Şerefime bir hal var. İşe sıtkı candan sarılmıyosunuz ki. Yeni gelinin şey tuttuğu gibi iş tutuyosunuz. Bu.....mına.....mun malı böyle dutulmaz. Aha şöyle dutulur şöyle, diye bir biriketi kaptığıylan bağrına bastı.

Onun bağırtısını duyan işçi, telaşla dağıldı. Dadaşın Kazım Usta için korktuğu bela kendi başına gelmişti. Ustaya çatmayıp kendine çatışından hoşnuttu. Fakat Kalfa bu kez tez geçecek bir sağanağa benzemiyordu. Köpürdükçe köpürüyordu. Öfkeyle yere çaldığı biriket tuzbuz olmuştu :

— Ben sizin gursağınızdan geçerim anıyom. Hemi de bal gibi anıyom. Ne dürtü devre konforösler-den ders aldığınızı da biliyom. Amma ben adamın

azına.....çarım. Ekmek yidiği çanağa...çan pezebenkler sizi.

Kazım Usta daha fazla dayanamadı :

— Kalfa kendine gel Kalfa. Ağzından çıkanı kulağın duysun.

Hacının kan beynine sıçradı. Koşup Kazım'ın çenesinin altına girdi. Aşağıda çalışan motorların gürültüsünü bastıran bir sesle :

— Ulan kart herif şindi senin.....haa. Ulan pezebenk herif bunnara zefiri veren sensin zaten. Kürek sapı yutmuş gibi aşşa eğilmiyon bu yıl. Amma ben adamı dört büküm ederim. Siz de bi dert var bu yıl, bi dert, anladın mı?

Hacı Kalfa patronlarına yaranmak için böyle şeyleri her gün yapardı. Fakat bu kez tabandan kızmıştı. Çünkü kendine karşılık verilmişti. Oysa o tel kamşısını ras-gele çaldığı halde kimsenin aklından karşılık vermek geçmezdi. İşçinin en büyük protestosu önünden kaçmak olurdu.

Dadaş kendini sıka sıka patladı. Avuçları suya kesti. Kendine yapılanı hoşgörüyordu. Ustasına, babaca sevdiği ustasına yapılana kızıyordu. İçerliyordu. Karşıdan Yağmurun dur, sus anlamında işaretlerini görmese şimdiye çoktan küreğin sapına yapışmıştı.

Aşağıdan Bay Jak'ın arabası görününce, Habib Beyle, Hacı yel talaz olup ortadan silindiler. Bakalım bunu Kazım Ustanın yanına bırakacaklar mıydı?

Bay Jak peş peşe iki taksiyle geldi. Taksilerden kadın kız döküldü dışarı. Bunların, kimi yeni alıcı kimi Bay Jak'ın karısı kızıymış. İnşaata dikkat çekildi. Herkes ona göre davranacaktı. Aşağılara parça, artık atılmıyacaktı. Türkü söylenmeyecekti. Ge-

lenlere baş kaldırılıp bakılmayacaktı...

Köşker Zobu'yu dürttü :

— Vay anaaam, gıza bak lan.

— Sayı mı lan, hani niyanda?

— Öyle bakma lan, öyle bakma. Hacı görürse gözünü oyar dinime. Bakma lan.

Zobu derin derin içini çekti :

— Vay gavırın gızı vay, aynen hürü melek!... Lan Köşker, aha bununan bir gece yatan, dinime gıyamete kadar ölmez. Ah ulun aahhh!...

Köşkerin korkudan ödü kopacaktı.

— Sus lan sus, aha geldiler lan, aha geldiler.

Gezenlerin çevresinde koruyucular fır dönüyorlardı. Sanki askeri denetleme veriliyordu. Onların geçtiği yerde herkes hazırola geçiyordu.

Günler tekerlenip gidiyordu. Köyde azalan tarlalar, Cennet Mekan'da yapı olarak artıyordu. Üst üste her gün yeni yeni kibritler diziliyordu. En üs kata kurulan vinçler, boyunlarını bulutlara doğru uzatmış, gök yüzüne merdiven dayıyorlardı. Beton kalıpların en doruğunda canbazlık eden işçiler vardı. Azrayille çelik çomak oynayan doğulu, batılı işçiler. Yerden minik minik görünüyorlardı. Hele başları hiç belli olmuyordu. Sanki başsız çatal ağaçlar geziniyordu, göğün yüzünde. Orada yaşamak görevlerini yerine getiriyordular. Evet kendilerine tanrı tarafından verilen buyruğu tutuyorlardı. Bu görev canlı kalmak -yaşamak- üstüneydi. Kimi yedi kat yerin altında, kimi yedi kat yerin üstünde, tüm buna çalışıyorlardı.

Karınca kadar çalışkan, arı kadar hünerli bu insanların, tek bir noksanları vardı. Yaptıkları her şeyi düşünmeden yaparlardı. Düşünmeyi bilmezlerdi. Çünkü taa baştan düşünmeğe alıştırılmamışlardı...

Ya da bireysel olarak tek tek içlerinden düşünürlerdi. Topluca düşünmeyi, sesli açıktan düşünmeyi bilmezdi.

«Halk istediğini yapabilse bile, uyandırılmadan ne istediğini bilemez» sözü tam bunlara göre söylenmişti. Boyuna yapıyor, boyuna üretiyorlardı. Hele tüketim üstüne hiç bir diyecekleri yoktu. Gereksinimlerini bilmezlerdi. İstemek, almak üstüne ön bir algıları yoktu. Bildikleri tüm masallar, öyküler, vermekle başlardı. Onun için patronun kendilerine bin bir nazla verdiği, emeklerinin binde birini bir bağış olarak kabul ederlerdi. Ona minnet duyarlardı.

Ellerine geçen el kadar yamaya koskoca yırtığı büzerek uydururlardı. Yırtığa göre yama bulmayı bilmezlerdi. Her yırtığa göre bir yama olacağını akıl edemezlerdi. Patronun verdiğine uygun bütçe yapma ustasıydılar. Benzetmek gerekirse, ölen öküzün başına bıçağı getirmek yerine, koca öküzü bıçağın yanına sürürlerdi...

Daha akşam olmamıştı. Güneş kara bulutlarla cebelleşip duruyordu. Kül rengi bir gök yüzü, İstanbul'un tepesine çadırlanmıştı. Bulduğu tek yırtıktan altın saçlarını yeryüzüne serpmek isterken sık boğaz ediliyordu. Ötede mavi deniz, yeşil toprak, asık suratlı bulutlara içerliyordu. Derken kuzeyden bir yel kabardı. Arkasından incecik bir yağmur çisemeğe durdu.

İşçiler ellerindeki kazmayı küreği oldukları yere savurup kaçıştılar. Daha duvarların dibine varmadan yağmur dindi. Öyle bir yaz yağmuruydu işte, geldi geçti. İşçiler yağmurun tez kesilişine kızdılar. Söylenerek deliklerinden çıktılar. Gereçlerinin ıslak saplarına gönülsüz gönülsüz yapıştılar.

Lüzumsuz Bekir, çuval ibiği yapıp başına ge-

çirdiği çimento torbasını başından fırlatıp attı. Küreğin sapını eğilmeden ayağıyla almaya çalışırken :

— Ulan imansız yamır, de biraz yağ işte yavı. Sankim işçiler oğlunu öldürdü. Ellerini göğe dikti. Hey gurban olduğum allah, yoksa deryanda suyun mu tükeniyo? Yoksam ki, sen de mi Bay Jak'tan yanasın? Töbe töbe estafırla...

Koltuğunun altından şapkasını çıkaran Köşker, Lüzumsuza gözlerini belirtti :

— Ulan nüzümsüz, kendi işini bitirdin de şindicik sıra allahın işine karışmağa mı geldi? Ne karışıyon onun işine lan. İster su serptirir, ister yel estirir, keyfi misin?

Katibin olan olaylara zaten canı sıkkındı. Köşkerin konuşmasını duyunca kulak kabarttı :

— He babam Terzi he. İmansız, sen de allahın avukatı kesildin sanki. Bekirin sözüne eğer bir yanıt gerekiyorsa allah kendi verir. Sana ne oluyor yani?

Hacı kalfanın sıtma görmemiş sesi duyuldu

— Ulan pezebenkler namıssızım tümünüz gavır parasıynan on para etmezsiniz. Ulan iki damla yamırı görünce ortalıktan sinek gibi silindiniz. Başıma hanım evladı kesildiniz. Ulan gımıldayın ulan. Duz musunuz eriyecek yavı?

Hacı özellikle Dadaşın başına dikilmiş bağırıyordu. Ağzını ona çevirmişti. Dadaş ya sabır çekerek kalktı yürüdü. Hacının adamları sinsi sinsi gülerek, onu kışkırtıyorlardı. Coşturuyorlardı. Dadaşı bıraktı Kazım Ustaya döndü :

— Yaa kart horoz işte böyleee... İki damla yamır için işi boşluyorsunuz. Bi de doğruluk taslarsınız. Kendi işin olsa, köyde çift sürsen, çamırdan çarığın aha böyle sepet gibi olmadan, çifti bırakır

mıydın? Hı, nikahına trzına bırakır mıydın? Çalışmadan yimek yook. Bu iş ince iştir senin pelivanlığına benzemez. Haydı yekin bakalım haydı.

Hacı iyice azmıştı. Asıl amacı Yağmuru mindere çekmekti. Yağmur bunu bildiğine hiç oralı olmuyordu. Taşın büyük yerden geldiğinin farkındaydı. Fakat üzerine aldığı ağır sorumluluk daha tamamlanmamıştı. İşçiye sendikal bilinç istenildiği gibi işlenememişti. Onun arkasından gelecek olan sınıfsal bilinç, yok denecek kadar azdı. Meselesi burada, yalnız karnını doyurmak değildi. İnsan olmanın, ezilen sınıftan gelen bir aydın olmanın, ağır sorumlulukları vardı üzerinde. Ezilen sınıflara, dışardan taşınacak bilinçte tuzu olsun istiyordu. Dünyayı kurtaracak devin uyanması, uyandırılması, şerefinden pay istiyordu.

Dadaş Hasan yere eğik başını birden dikti. Alnında birikmiş terle karışık çamurlu yağmur damlalarını elinin tersiyle sildi. Gözleri biraz küçüldü. Kızdı mı, böyle olurdu :

— Hacı Galfem az birez edepli konuşsan olmaz mı ki? Kocaman yaşlı başlı Ustaya öyle acı şor ediirsen.

Kalfa Dadaşı dinleyim derken bir ıslak beş-on parçasına basıp kaydı. Dengesi bozuldu kıçüstü oturdu. Elinden eksik etmediği dışı plastik kaplı demir çubuğu büküldü. Kalfanın gözlerine korkunç bir ateş düştü. Gözünü kapatan mantar şapkasını düzeltmeğe canı yetmedi :

— Ulan bayırın kürdü, şindicik edebinden aşşa başlarım haa... Hastir şurdan ulan dürzü pezebenk sende. Bana lögat ımı belleteciğin şindicik.

Dadaş çoluk çocuk sahibi, yaşı otuz beşi doğrultmuş onurlu bir işçiydi. Kimsenin onuruyla oyna-

maz, onuruyla da oynatmaz-dı. Hacının son sözleri onun sağlıklı kırmızı yüzünü aka kesmişti. Soluğu sıklandı. Kalın boynunda iri damarlar oklavalandı. Pos bıyıklarının arasında sıkılmış dişleri göründü. Yüzü kendiliğinden bir iki kez seyridi. Kısık gözlerini Kalfaya dikti. Hacı onun bu bakışına iyice dellendi. Kalktığıylan demir çubuğu, Dadaşın başı deyip doladı.

Dadaşın kocaman elleri nasılsa bir küreğin sapına yapıştı. Az sonra yerde, çamur kan ve Hacı Kalfa vardı. Yağmur olay yerine yetiştiğinde iş işten geçmişti. Donuk bir çift göz göğe yukarı çakılıp kalmıştı. Hey gidi Hacı Kalfa, sen böyle mi olacaktın? Her gün sile sile cilaladığın kamçıyı, çamura mı bulayacaktın? Övünçle taşıdığın mantar şapkanı, ayaklar altına mı savuracaktın?...

Evet, Hacı kalfa artık kimseye dürzü pezebenk diyemiyecekti. Bay Jak'ı görünce cilalı tel kamçısını önüne gelene sallıyamıyacaktı. Ağzı açılınca

«Hemide Habip Baan sağ koluyum. Nolacaksa, hemi sağ hemi de sol koluyum, ulan pezebenkler çatlayın. Bana diyoki, Hacı Efendi diyo: sen olmasan ben de olmam. Evel allah sonra sana güveniyom. Şu koca şantiyenin sahabı ben değil sensin diyo. Beni senden ölüm ayırsın, yoksa bi mimkini yok seni goyurmamam. Ne istersen yap, ireyinde hürsün. Gorkma arkanda ben varım. Astığın astık kestiğin kestiktir» diyo, diye öğünemiyecekti.

Hacı Kalfanın ölümü sanıldığından çok yankılandı. Ortalık toza dumana boğuldu. Oysa bu şantiye de şimdiye değin işçi mi ölmemişti, sanki. Daha iki gün önce Adıyamanlı Cabbar, besinci kattan düşüp pestili çıkmıştı. Ölüyü işçiye göstermediler. İşi aksatır diye namazsız kaldırdılar. Karslı Demir-

can'ı elektrik çarpalı bir ay olmamıştı. Kokmayı bahane edip ölüyü evine yollamadılar. Oysa bütün işçi ve ailesi memleketine gönderilmesinden yanaydı. Yapı takımlarını almağa gelen babasına, Demircanın içeride kalan parasını tam ödemedikleri üstüne söylentiler çıkmıştı. Yaşlı babanın yüzüne bakan olmadı. Neyse, daha niceleri iş kazası denen patronun fazla kazanç hırsına, kurban olup gitmişti.

Hacı kalfanın ölümü bir başka türlü ölümdü. Eskilere benzemiyen işler geldi, işçilerin başına. Habip Beyinden, Bay Jak'ına kadar, koca koca patronlar kan ağladılar. Yapılan tüm işlerin başına bir özel sözcüğü eklendi. Özel soruşturma ekipleri, özel kovuşturma uzmanları oluşturuldu. Amerika'dan özel polis çağırıldığı söylendi. Bu polisler kendi paralarıyla gelmiş gitmişler. Bizim hükümetten on para almamışlar. Çok gözü tok adamlarmış... Bizim poliste izinler kaldırıldı. Askerlere hazırol emri verildi...

Cenaze töreni Cennet Mekan Yapı Şirketinin ününe yaraşır biçimde yapıldı. Çifte imamlar tutuldu. Hoş sesli mevlüdanlar, bülbül avazlı hafızlar, bulundu. Bunlar iç parçalayan acı tablolar çizdiler. Bazı gazeteciler, cenazeyi filime aldılar. Bir haftalık kazancı bir günde vurdular. Hacının kanlı gömleğini bir koca baş sayfaya ancak sığdırdılar. Çocuklarını karısını, Bay Jakla boyun boyuna sarılmış ağlarken gösterdiler. Habip Beyin bağrını yumruklayışını çerçeveli renkli olarak bastılar. «İşçisi için ağlayan patron tablosu» bir çok iş yerlerinin girişine asıldı.

İşçilerden de döğüne döğüne ağlıyanlar vardı. Oysa gerçekte Hacıyı bitleri kadar sevmezlerdi. Çoğu ölünün tabutunu koymuşlar, Bay Jak'ın çevresi-

ne halkalanmışlardı. Ağladıklarını ona göstermek için çırpınıyorlardı. Bu içtenlikten uzak tutumları, yarına olan korkularının büyüklüğünü ortaya koyuyordu. Bu işçiler gerçekte, kendilerinden bile utanıyorlardı. Kendi kendilerinin bile gözünden düştükleri, eğik başlarıyla yerde sürünen gözlerinden belliydi. Bunların çoğu sendikasız işçilerdi. İş güvenliği patronun iki dudağının arasında olan işçilerdi...

Kazım Usta başına bağladığı mendil yetmiyormuş gibi iki eliyle de sıkıyordu. Cenazeye Yağmur, Katip, Usta ve diğer sendikal işçilerden çoğu katılmamışlardı. Altıncı kattaki barınaklarına tünemiş kara kara düşünüyorlardı. Çevre korkunç bir sessizliğe gömülmüştü. Katip bir kalasın üstüne şekillenmiş eski bir dergiye göz ucuyla bakıyordu. Yağmur sırtını sıvasız pencereye yorgunca yaslamıştı. Dizine dayalı dirseği, yüzünü avuçlayan eline destek oluyordu. Yapının bu katından karma karışık sokaklarıyla açık seçik görünen gecekondulara, yönsüz bakıyordu...

Hiç birinin ağzını bıçak açmıyordu. Bir birleriyle konuşmaktan korkar bir durumları vardı. Usta sırtını duvara verip derin bir of çekti. Tabakasına sarıldı. Yedek sigara sarıp ağzından dumanın götünü kesmedi. Yağmurun gözleri inşaatın dibine atmacalandı. Bir süre öyle kaldı. Sonra bir çocuğu uyandırmaktan korkan incelikle, geri geri çekildi. Ne oluyor gibisinden Katip pirelendi.

Oraların tenhalığından yararlanan iki üç yaşlı kadın, kirli torbalarına yonga, çör çöp dolduruyorlardı. Bir alıp bir çevrelerine korkan gözlerle bakıyorlardı. Bunu gören Katip'te usulca pencerenin ucundan uzaklaştı. Birden Hacı çarptı aklına. O olsa buralardan kuş uçurtmazdı. Şimdi şu yoksulla-

rın torbalarını başlarına geçirirdi, diye düşündü.

Bir kırlangıç yanlışlıkla onların odaya girdi. İki dolanıp açık bölmeden çavdı gitti. Güneş, uzaklarda karışık pamuk yığınlarının arasına düşüp, kendi kendine sönen bir yangın çıkartmıştı. Gökler, taşımaktan yorulduğu olanca sıkıcılığını yere dökmüştü. Sıcağın boğuculuğu elle tutulacak kadar yoğundu. Bu yine yağmur sıcağıydı.

Lüzumsuzla Terzi kucaklarında akşam azığıyla soluk soluğa merdivenleri tırmanıyorlardı. Dadaş üstüne olan üzüntülerini unutmuş gibiydiler. Ya da Kalfanın ölümüne duydukları yönsüz sevinç Dadaşın yasını boğmuştu. Lüzumsuz Terziye söyleniyordu :

— Ulan Terzi senin aldığın zeytun bu gatlak olur işte. Herif seni kazıklamış. Şunlara bak şunlara, dinime tümü çürük. Terzi herzanmanki yavaşlığıyla ona :

— Hastir ordan lan. Sen ne anlarsın zeytundan. Bu zeytun buruşuk zeytun, buruşuk zeytun demek en birinci zeytun demektir.

— Bak hele sen, şu kafasıza bak. Ulan bu zeytunun yüzü ebeyin yüzüne dönmüş. O zaman senin eben bacından daha mı iyi yani?

Terzi tabandan kızdı. Onun böyle kızdığı görülmemişti :

— Ulan Müzümsüz anayı bacıyı katma, karnını deşrim sonra haaa...

Kazım Ustanın dudakları derinden derine, yorgun, uzak bir sesle kıpırdadı :

— Yazık, çok yazık oldu goca Dadaşa. Mert uşaktı, yiğit uşaktı. Ondan güven alan Yağmurun incelmiş dudakları kaba bıyıklarının altından belli belirsiz oynadı :

— Dadaş yalnız kendine değil tümümüze yazık eti. Çok sayılı olan kurşunumuzun birini de o attı. Bir öfkeye, boşa attı. Yanlışa ateş etti. Onun ve tüm Dadaşların gerçek düşmanları Hacı Kalfalar değil ki. Hacı Kalfa bir zavallıydı. Kendi öz kardeşini bile patrona yaranmak için sakat eden bir zavallı. Geçen yıl kardeşinin beline attığı tekme onu şimdi değnekle gezdiriyor.

Kazım Usta Yağmuru hiç duymamışcasına

— Dadaş yiğit uşaktı. Dadaş gibisi az bulunur. Dar gününde arkadaşını yalnız koymazdı. Bin kez yazık oldu uşağa. Çoluk çocuğu yetim kaldı sayılır...

Yağmur dinlenilmediğini anlayınca daha kararlı bir sesle :

— Ustam bir Hacı Kalfa gider bin Hacı Kalfa gelir. Belki de daha kötüsü gelir. Kötülüğün kökünü kurutmaya bakmak gerek. Çıbanın başını koparmak yetmez, özünü yakmak gerektir. Bay Jak, Habip Beyler var olduğu sürece, Hacı Kalfaların kökü kesilmez. Dadaş bizim sendika kalemizde önemli bir gedik açtı. Kendisini yararsız hale soktu.

Aşağıdan gelen ayak seslerine kulakasmadan, Usta alışılmadık biçimde parladı :

— Yağmur oğul ben ne biliyorsam senden belledim. Demem o ki, bildiklerim seninse şu eller de benim kendi malımdır. Bu öz eller beni hiç aldatmaz. Bu güne dek bana hiç yalan söylemediler.

Nasırlı ellerinin, köryılan başı gibi biçimsiz küt parmaklarını gererek :

— İşte bunlar diyorlar ki, Dadaş ne yaptıysa iyi yaptı. Dadaşın elleri de benim elerime benzer. O eller aldatamaz onu. Yalan bilmez o eller. Kısaca Dadaş suçlanamaz.

Hacı Kalfa tüm Şantiye işçilerinin tiksindiği bir maşaydı. Sırtına, kıçına kamçı çalmadığı işçi kalmamıştı. Babası yerindeki işçileri milletin önünde irezil etmekten zevk duyardı. Herkesin kin duyduğu birisine yapılan bu iş, anladığım davaya zarar etmese gerektir. Dadaş benim senin onun, tüm işçinin birikmiş kinini kustu. Ortada kalınız Hacı Kalfa ve Dadaş yoktu. Ezilen horlanan işçiler vardı. Onların karşısında Bay Jak'ı, Habip Beyi, Hacı Kalfasıyla bir zulüm çarkı vardı. Dadaş bu kötü çarkın bir dişini kırdı... Kendine en yakın olan uçla kontak yaptı. Şimden keri işçi maşanın arkasında duran gerçek eli görecektir. Ötesine aklım yetmez benim... Ayrıca işçi bundan sonra bize ve sendikaya daha çok güvenecektir. Dadaşın kendini yakmasından öte kaybımız yoktu bence. Yazık oldu Dadaşa...

Yağmur ağzı açık, Ustayı dinliyordu. İçi kaynadı ona.

Köşkerle, Lüzumsuz ve Terzi kucaklarındaki azıkları bir köşeye koymayı akıl edemeden öylece kalmışlardı. Üzgün gözlerle konuşmayı izliyorlardı. Yeniden Dadaşı hatırladılar. Yasları büyüdü. Lüzumsuz suskunluğu bozdu :

— Kazım Emmi, şu gördüğün Köşker var ya, gelirken helvanın yarısını yidi. Yalanım varsa aha ekmek çarpsın. Köşker :

— Ulan imansız ne zaman yidim lan?

— Abooo yimedin mi lan? Aha şöyle tepiştirmedin mi?

— Ulan birtek tadına baktım ya...

O akşam İstanbul kırk kat karanlıktı. Sokakların allı morlu reklâm ışıkları sönüktü. Vapurlar, trenler, canavar ağızlı radyolar sesini yitirmişti. İnsanlar kurt görmüş çoban gibi sesini yutmuştu. Yada

Cennet Mekan Yapı Şirketindeki işçiye öyle geliyordu... Herkes ilk akşamdan inine çekildi. Konuşulmadı, iki kuru etmek gevelenmedi. Ellerini başının altına alan, gözünü karanlığa verip sırtüstü öylece uzandı...

Güneş, dünyamızın öte yüzündeydi. Katip yatmağa geldi. Hiç böyle geç kaldığı olmazdı. Gaz lambası kısılmış, herkes çoktan başını yere koymuştu.

İçeri sessizce girdi. Zobu Osmanın yanında dürülü duran yorganını açtı. Yatağın üstüne giyisisiyle olduğu gibi uzandı. İki elini başının altına yastık yaptı. Canavar ağzını geceye açmış olan yarım duvarın boşluğundan esen ılık yele yüzünü çevirdi. Bir süre öylece kıpırdamadan kaldı. İçindeki sıkıntı kabına sığmıyordu. Hiç bir düşle, kara yaşının üstünü örtemedi. Yerinden doğruldu. Eli başaltına kaydı. İlk kez aradığı eline gelmedi. Kibritin tıkırtısı işini kolaylaştırdı. Sigara paketini buldu. Kipriti tam çakacakken vazgeçti. Emekliyerek gaz lambasına uzandı. İki üç poflayınca cuvaranın ucun közlendi. Yerine dönerken Yağmurun sesini aldı :

— Ne o Katip uyuyamadın mı daha?

Katip Yağmurun uyanıklığına sevindi. Ouyanmasa zaten uyandıracaktı. İçindeki sıkıntıyı dağıtacak paylaşacak birini arıyordu. Özellikle duyduklarını Kazım Usta yada Yağmura anlatmadan uyuyamayacağı belliydi. Hoş ortalıkta sere serpe uyuyan kimdi ki? Ağır iş görmeden ötürü yüreklerine çöken bir ağırlıktı. Ondan öte herkes yarı uyanık sayılırdı. Katip sese toparlandı :

— Uyku tutmadı ağabey.

— İçtin mi?

— İçmez de ne haltedersin bu günde. Pek iç-

tim de sayılmaz, ayak üstü iki tek attım. İçmesem yine uykum yoktu. Tüm uyuyanlar düşman görünüyor gözüme. He imanım, bu dünyaya uyumaya mı geldik biz? Ulan imansızlar yarın kara toprağın altında uyuyun uyuduğunuz kadar...

Yağmur sesini kısması için Katibe kaşlarını çattı :

— Katip hiç böyle yapmazdın sen. Nedir bu halin?

— Ağabey neden mi soruyorsun sen. Ohoo nedeni çoook!...

— Üzüntün üzüntümüzdür. Dadaşa üzülmeyen kaldı mı ki? Fakat ona olan sevgimizi böyle biçimlendermeğe hakkımız yoktur.

Katip sigarasının sonunu yere bastırıp fırladı. Yağmurun yatağının ucuna ilişti. Başını onun başına yaklaştırdı. Ağzı şarap kokuyordu :

— Haberler kötü Ağabey. Tümümüzü işten atıyorlar. Yalnız bizi atsalar bir şey değil tüm sendikalı işçiyi atıyorlar. Yağmur oturumuna geldi. Katibin döşcebinden bir bafra alıp yaktı :

— Şöyle daha yaklaşta, diğerlerini uyandırmayalım. Kimden duydun bunu?

— Kaynaklar sağlam. Adamların kararları kesinmiş. Canım öyle uzun boylu ıspata ne gerek var. Zaten böyle bir fırsat beklemiyorlar mıydı?

Boyabatlı Irıza kafayı çekmiş benden bin beterdi. Turanın oraya girdi. Bizi orada görünce şaha kalktı bir şişe daha dikti. O ara ağzından kaçırdı. Sonra işi çevirmek istediyse de tutmadı.

Dahası var, hani şu Kayserili pezevenk Zekeriya ile, Dürzü Arif vardı ya?

— Hı

— Habib Bey onları geceden yola çıkartmış. Ulan koşun memleketinize, her kaç tane amele bulursanız tutun kulağından getirin. Eski sendikalı köpeklerin tümünü temizliyeceğim demiş.

Sendikalı işçileri yok edeceklermiş sözü, Yağmuru perişanlattı. Çünkü onun taa baştan beri gece gündüz sayıkladığı tüm bu sendika konusuydu. Sendikasız işçinin silahsız askere benzediği, bilinen bir gerçekti. Bu yüzden Patronun adamları tarafından kaç kez döğülüp sövülmüştü. Ölümle korkutulmuştu. Parayla satın alınmak istenmişti...

Yağmur ilkin patronun sevgisini kazanmıştı. Bir yerine beş çalışmış göze girmişti. Kozasını örüp işçi arasında bir sevgi gölü yarattı. Sonra onların öncü yeteneklileri bulup çıkarttı. Konferanslara, seminerlere, mitinklere götürerek, kitaplar okuyarak uyandırdı. Başta Kazım Usta olmak üzere, ne dediğini, nereye gideceğini bilen işçiler yetişmişti. Çekirdeğin sağlamlaştığını gören Yağmur, bir gün onlara

— Arkadaşlar doğum saatı geldi çattı. Yarın nur topu gibi bir oğlan doğuracağız. Sendikamızın kurulduğunu resmen açıklayacağız. Patronun öfkesi korkunç olacak. O kuru gürültüdür, yılmayacağız. Bizi sımsıkı omuz omuza görünce gevşeyecektir. İlk yirimi dört saatı atlatmaya bakacağız. Ondan ferisi kolaydır. Çünkü bu doğumda bize ebelik yapacak olan kardeş sendikalarımız imdada yetişeceklerdir. Şimdi onlar ellerinde ilaçlarla alarmda, bizi bekliyorlar, deyince onu dinleyenler nasıl heycanla ürpermişlerdi.

Yağmur o günü ansıdı. Habip Beyin, Bay Jak'ın öfkeden titreyişlerini görür gibi oldu. Dört yüz im-

zayı birden karşılarında görünce, kalpten gideceklerdi. Hele arkasından gelen kardeş sendikaların desteği ellerini kollarını iyice yana düşürmüştü. Habip Bey, morarmış bir yüzle Yağmurla Kazım Ustanın üstlerine atılarak :

— Vay kancıklar vay. Bizi içten vurdunuz. Yaktınız bizi ulan, diye kudurmuştu!...

Kulakları çınlasın, Dadaş aklını Gecekondulara takmıştı. Hoş onu da Yağmurdan duymuştu ya. İki sözünün birisini Gecekondulara getirirdi. Bu düşün etkisiyle bir ara memleketten evini getirmeyi bile kurmuştu :

— Ola gardaş dört bir yanımız gecekondu yüklü. Burada çalışan işçilerin çoğu buralarda oturur. Hemi de kirayılan otururlar. Neden şu yaptığımız güzel yerlerde oturmasınlar? Neden kocalarının yaptığı yere karıları sahip çıkmasınlar? Neden bizler kendi pişirdiğimiz aşı kendimiz içemiyelim, der dururdu.

Dadaşın bu görüşü işçinin pek hoşuna giderdi. Kendi aralarında düşsel paylar yaparlardı. En kötü konutu Temele ayırırlardı. Temel buna kızar :

— Ula bana ao Teniz manzarali yeri vermeyin, tümünüzü havaya uçururum. Temelinize bir çuval tinamid koyarum, diye öfkelenirdi.

Yağmurun daldığını gören Katip, Bekir'e elini uzattı

— Şu uşağın horlaması da insanı deli eder diye başını salladı. Bekir uykulu :

— Neo la, neo la, noröyonuz la diye, ellerini havada yönsüz dolaştırdı. Kuyruğundan tavana asılmış bir kedi kadar çaresizdi. Derken bu gürültüye

tüm yatanlar uyandı. Terzi Yusuf gözlerini oğuşturarak :

— Ulan müzümsüz gine ne düş görüyon? De yat geber ulan. Sen hiç sessiz uyuyamanmı yavı?

Köşker başını yorganın altından çıkartmadan

— Gine bu gomforosu kim çekiyo lan.

En sonunda Kazım Usta doğruldu yerinden. Önce başındaki yağlığı düzeltti. Derken eli tabakaya yetti. Omuzuna ceketini alıp yorganın üstüne bağdaş kurdu.

Yağmur konuyu olanca açıklığıyla ortaya koyunca, tümünün uykulu yüzleri endişeyle gerildi. Lüzumsuz bile şakayı bıraktı. Terzinin eli cebinden uzaklaştı. Ölümüne sevdiği bozuk para sesinden vazgeçti.

Şehir umutsuz bir hastanın huysuzluğuyla kıpırdadı. Güneşin doğacağı yönde kalem minareler göğe yukarı kavaklandılar. Yatağında hasta, beşiğinde bebeklerden bile korkmadan bir vapur uludu. Doğulu ağızla bir türkü duyuldu. Belli ki diğer barınaklar da, uykuya yüzvermemişlerdi. Söylüyenin sesi güzeldi

Gideceğim gurbeteldir
Ya gelinir ya gelinmez

Tüm başlar Yağmurla Kazım Ustanın çevresinè eğilmişti. Gece yarıdan beri habire konuşuyorlardı. Kazım Usta yağlığını sıyırırken :

— Uşak benim aklımın erdiğince, işimiz epeyce dolaşık. Yapılacak ilk iş kaleyi içinden güçlendirmektir. İşçinin arasına yayılıp durumu bir bir anlatmalı. Yalnız anlatmak yetmez tutulacak yol gösterilmeli. Patronların oyunu onların anlıyacağı bir

dille ortaya konmalıdır. İşçi sırt sırta verirse bir halt yapamazlar. Emme, işçide birlik olmazsa, çorap gibi bir uçtan sökerler.

Patronların hesabı artık besbelli bir şey. Gelecek yeni işçiyle bizi kapıştırıp seyredecekler. En kötüsü sendikalı işçiyle sendikasızın arasını açacaklar. Bizi iki cephe arasında bırakacaklar. Arkasından polisin desteğini de alarak, sendikalı işçiyi perişan edeceklerdir.

Yağmur onu onayladı. Diğer işçiler de olumlu baş salladılar.

Kazım Usta Yağmura :

— O dediğin yolu tutmanın zamanı yaklaşıyor gibi Yeğen. Yağmur :

— Yok Ustam daha zamanı var.

Terzi Yusuf, kendinden umulmadık bir çabuklukla :

— Bizler meseleyi işçiye anlatırken, yalnız sendikalı işçiyi çıkartacaklarmış demiyelim. Tüm işçiyi çıkartacaklarımış diyelim. Böylece varsın patronun adamları, yok öyle değil böyle, desin dursunlar. Lüzumsuz Bekir Terzinin sırtına bir şaplak attı :

— Eferim ulan Terzi, tazı olalı bir av tuttun. Bu kıraç karpuzu gibi yan başın, baş değil mübarek dikiş makinası. Tıkır tıkır çalışıyo. Buna tümcek ister istemez gülüştüler. Kazım Usta bile bıyık aldı ışıdı. Sonra konuyu toparladı :

— Uşak bu iş sıkı durmak ister. Diğer bölümlerde çalışan arkadaşlardan sözü geçen arkadaşları toplamalı. Yapılacak işin başı ve bitimi konusunda onların da fikri alınmalıdır. Nerede yürüyüp nerede durulacağı konusunda görüş birliğine varılmalı. Yağmur yapıtına bakan bir ressam içtenliğiy-

le Ustayı izliyordu. Lüzumsuz kendini tutamadı

— Girav mı yapacağık Emmi? Yağmur ona döndü :

— Hakkımızı savunacağız Bekir. Haksızlığa karşı koyacağız. Yalnız Ustamın yerden göğe dek doğdu sözlerine ekliyeceğim bir iki küçük nokta var. İşçiyi bizimle birliğe çağırmak üstüne :

Bizim Dadaşı önceden kimse tanımazdı. Fakat Hacı Kalfayı öldüren Dadaşı artık herkes tanıyor. İşçinin Hacı Kalfaya olan kini Dadaş üstüne bir sevgi yığını oluşturudu. İşte bu duygusal sempatiden yararlanacağız. Köşker sonucu bekliyemeden sabırsızca :

— Eee, sonra nolacak?

— Ben de onu diyeceğim gardaş. Gecikmeden Dadaşın memleketindeki çoluk çocuğu için bir yardım kampanyası açacağız. Beş kuruş on kuruş demeden, kim ne verirse onu toplayacağız. Kuşkusuz bu işi elaltından yürüteceğiz.

Bu durum bize iki yarar sağlıyacaktır. Birincisi, haydı gününde kaç kişi bizimledir. İkincisi, «Herkes katkısı olduğu şeyi korur» kuralına dayalı olacaktır. Demem şu ki, Dadaşı beş kuruşuyla koruyanlar, onun hasmını da kendilerine hasım bileceklerdir.

Oradakiler biribirine bakıp gülümsediler. Kazım Usta dalgın :

— İlk iş duran tekeri döndürmektir. Teker döndükten sonra direksiyon kolay çevrilir. Ondan ötesini olayların gelişisi belirliyecektir. Yamırın dedikleri aklıma yattı. Para toplama işi...

Katlp işçinin verdiği duygusallıkla

— Bu yapıları yaptığımız gibi yıkalım. Biz yapmasını da yıkmasını da biliriz.

Terzi :

— He vallaha önce Şantiye Şefinin barakasından başlıyalım. Dinime kirpit gibi yanar, tüm yağlı çam. Kazım Usta kızgınca

— Uşak boş yere yanlış konuşuk etmeyin. Bizim işimiz yıkmak değil yapmaktır. Emeği hor kullanan, ona acımayan patron takımıdır, biz değiliz.

Katip alındı :

— Ustam bu imanına yandığım, bizim işimiz tüm ele mi yapmaktır?

Yağmura o sabah acele bir tel geldi. Telin anlamını derinliğine anlamak güçtü. Kısaca şöyleydi: «Velisi bulunduğunuz Zebik Baran, disiplin kurulu kararıyla okuldan uzaklaştırılmıştır. Gelin ve alın.» Tel bir kaç adres değiştirmişti. İmza bir dostunuz diyordu.

Kanbur kanbur üstüne gelmişti. İşler iyice kördüğüm olacak yönde gelişiyordu. Ne burası bırakılır, ne de orası ihmal edilir gibiydi. Patronların yeni işçi bulmak üzere Anadoluya yolladığı kişilerin dönmesi zaman alırdı. Ayrıca orada Yağmurun yerini doldduracak işçiler de vardı artık. Dolaysıyla Ankara'ya tezelden ulaşmalıydı. Bu hesapla Yağmur garajlara koştu :

Ankara'ya gece indi. Başı alt üsttü. Yol boyu gözünü kırpmamıştı. Kazım Ustaya hiç bir şey açmamıştı. Ustanın yolu boyuna yokuşa vuruyorda.

Nasıl, aklına Ustanın köyüne gidişi takıldı. Şendal bacı ne demişti :

— Yamır efendi, gurban olduğum gardaşım. Yırtık böyük yama küçük. Az yetmiyo çok artmıyo. Yıl yılın ağzından kötü geliyo. Ana gızından baba oğlundan uğrun atıyo bulduğu tek taneyi ağzına. İnsannarda mehremet, acıma, yoksulu gözetme diye bişey galmadı. Aha, halımız dirliğimiz gözüyün önünde. Arife tarif ne gerek. Ötesini sen düşün işte... Var böyle böyle de ona...

Vallaha çoluk çocuk çok özledi. Galenin yanında bir tomafil dursa, hemen ağamız ağamız geliyo deyi çır çır çığrışıyorlar. Bi bayram, bi seyran olsa, birhoş boyunlarını büküyorlar. Bir sureti tavsılı bilem yok ki, az buçuk hasretlik gidersek. Ara sıra gösterip, bi cüzlü uşağın önünden beri gelirdik demişti.

Düşünceler beyninde keklik olmuş sekiyordu. Yada bir değirmen çarkı beyninde fırıl fırıl dönüyordu. Daha bir hafta önce, şantiyenin orta yerinde akşam üstü oturuyorlardı. Kazım Usta, yorgun olduğu yere çökmüş, yarım sol dirseğini de bir kalasa dayamıştı. Dadaş elindeki mastarı yere atıp onun yanı başına bağdaş kurmuştu. «Baba ver hele tabakayı bir zehir dolayak, diye onun tabakasına sunuyordu. İş bitimi zamanı sık söylenen oynak bir hava bile ona dokunmuştu. Oysa türküyü sesi pekte güzel olmayan Dalkıran Musa, söylüyordu. Kazım Ustada, iri gövdesinden umulmadık ince bir duygu vardı.

Hışır hışır çimento kurusu elleri, sigara kağıdını yırtınca kızmıştı :

— Ele köle olan eller, kendimize bir sigara bi-

le sarmıyor, dedi.

Arkasından kendinden umulmadık güzel bir sesle :

«Zalım felek sana nettim neyledim
Attın gurbetele parelerimi
....» Diye bir türkü mırıldanmıştı. Bizim kendisini dinlediğimizi sezince hırpadan kesmişti. Demek iyice dalmışmış. Peşinden derince içini çekerek :

— Ah Yeğen ah... Bir ufak kara oğlan var, Mahir. Bilmem görmüş müydün? İşte o düştü aklıma. Hey gidi sümüklü Mahir hey! Ulan gül ireyhan oldun burnuma kerata.

Yağmur Hemşire okulunun beklemesinde gezinirken operlör :

«Zebik Baran, Zebik Baran ziyaretçiniz var» diye bağırıyordu. Çok geçmeden iki genç kız Yağmurun beklediği yere doğru uçuştular. Zebik Yağmurun boynuna sarıldı ve ağladı. Yanlarına eli arkasında dimdik duran Keskinli Elif'ti. Eski yiğitliğinden, eski yürekliliğinden hiç bir şey yitirmemişti. Yalnız yüzü biraz solmuş, iri kara gözlerinin çevresi haklalanmıştı. Boynu elle sündürülmüşcesine uzamıştı. Uzun saçlarını arkaya savurarak, ellerini arkasından çözüp tatlı bir gülüşle Yağmurun elini sıktı. Yağmur onun elini sıkarken yoğun bir ateşle elinin dağlandığını duydu. Bu güne dek hiç duymadığı tatlı bir titremeyle yüreği titredi. İçinden geçenleri Emine'nin anladığını sanarak utanıp yere baktı...

Durum aydınlanmıştı. Telde denenler doğruydu. Zebik okuldan süresiz uzaklaştırılmıştı. Yağmur orada Elif'in de okuldan atıldığını öğrendi. Üzüntüsü bin kez büyüdü. Üzerine anlamsız bir suskunluk

çöktü. Ne Zebiğe ağlama bacım, ne de Elife geçmiş olsun diyebildi. Oysa ağzındanbir kaç söz çıkmalıydı...

Yine Elif yetişti imdada. O eski, umursamazlığıyla :

— Yağmur arkadaş kendim için değil ama Zebik için çok üzüldüm. Daha yeniydi, pişmemişti. Bu düzenin ayak oyununa tez kurban oldu. Gerçekte üzülecek bir şey yok, ama ailelerimiz pek cahil. Onlara bunu anlatmak olanak dışı. Yoksa olanlar çok doğal...

Elif gözleri havada soluğunu yeniledi

— Ailelerimizi suçlamak da güç. Çünkü gelecek için tek güvenilir yatırımları bizleriz. Bütün umutlarını körü körüne bize bağladılar. Bizi olduğumuzdan değerli görüyorlar. Köye de öyle tanıttılar. Bizim üstümüze yaptıkları yatırımlarla köydeki itibarları arttı. Eskiden varlıklarla aynı kahvede bile oturamazken, şimdi onlardan borç para istiyecek yürekliliğe geldiler. «Yarın kızımız hökümat kapısında amir mamir olacak. Ay otuz maaş düz. Beş beş paralar alacak. Borcumuzu fazlasıylan öderiz o zaman. Hemide istediğiniz hastaneye bedava yatarsınız,» gibi sözler, karşılıksız çekleriydi. Kısaca, bizleri verimli bir işe yatırılmış hisse senedi gibi harcadılar. Tüm bunlar yoksulluğun yarattığı kara cahilliğin, dar ininde yolunu şaşırmışlıktan öte bir şey değillerki...

Yağmur gözlerini Emine'nin üstüne değdirmekten korkarak, nefesi kesik dinliyordu. Onun davanın özüne inişindeki ustalığına içi gidiyordu. Elden utanmasa tutup bağrına basacaktı. Olanca gücüyle sıkacaktı onu. Sonra dönüp :

«Elif seni tanımak, ne güzel ve ne kötü şeymiş meğer. En iyisi seni ya hiç görmemek, yada gördükten sonra hiç ayrılmamakmış. Ben bunun hangisini yapacağımı bilemiyorum. Bana yardım et Elif...» diyebilmeyi nasıl da istedi.

Bu arada çevrelerini öğrenciler doldurdular. Nöbetçi öğretmen kabarık saçını yoklaya yoklaya, onlara doğru yürüdü. Yağmur kendini toparlayıp :

Elif siz Zebikle beni burada bekleyin. Benim okul yöneticileriyle biraz görüşeceklerim var, deyip yürüyecekken Elif bezgince gülümsedi :

— Kanımca hiç gitmeseniz daha iyl olur.

— Neden?

— Çünkü hiç bir yararı olmaz. Üstelik okul müdürümüz sizinle karşılaşmaktan hoşnut olmayacaktır. Belki de canınızı sıkacaktır. Çünkü kendisi, günümüzde yaşayan bir ortaçağlıdır.

Geçen yıl ders ortasında rapor alarak Hacca gitti. Hacca gitmesine bir dediğimiz yok, fakat bunu sırf gösteriş ve rütbe için yaptı. Derslerimiz uzun süre boş geçti. Göz göre göre yüzlerce öğrencinin hakkını yedi.

Geçen yıl okulun alım satım işinde yolsuzluk olduğu söylentileri göklere çıktı. Öğrencilerine saldırdığını gazeteler yazdı. Bizi okuldan atarak, Hacca giderek günahlarından arınacağını sanıyor. Günahlarından arınıp arınmadığını bilmeyiz ama, dile düşen kötü adını, Bakanlığında temize çıkardığını biliyoruz. Soruşturmasına gelen denetçiler, dürüst, milliyetçi ve başarılı bir yöneticidir diye rapor verdiler. Evet yanına gitmeseniz daha iyi olur kanısındayım...

Yağmur düşünceli duraksadı. İyice dolmuştu.

Böyle bir müdürle bu can sıkıntısıyla görüşmenin bir yarar sağlamıyacağını anladı. Çevrelerine yığılan kalabalıktan sıkılmağa başlamıştı. Elif canı yanmışlığın verdiği cesaretle herkesin önünde böyle konuşuyordu. Yağmur bunu doğru bulmadı. Boyun bağını gevşeterek, bıyıklarıyla oynadı:

— Haydın şöyle yürüyelim. Birazdan ben okula döneceğim. Bebiğin velisi olarak okul yönetimine uğramam zorunludur.

O sırada, bayan nöbetçi öğretmen yetişti. Kalabalığı güç yardığına sinirleri bozuktu. Oksijen kovasına tumdurulmuş sarı saçları, terden yapış yapış olmuştu. Yağmura kızgın ve çapkın bir bakışla:

— Ayol kızlara meydan nutuğu mu çekiyorsunuz siz? Burası okul anladınız mı. Haydın yallah dağılın bakıyım. Beni zor kullanmağa mecbur etmeyin aaa!...

Sözler kimseyi etkilemedi. Öğrenciler dalgasına gülüştüler. Yağmur bu anlamsız saldırının nedenini kavrayamadı. Elif patladı:

— Sayın öğretmenim bizi gerçekten çok mu düşünüyorsunuz? Anlamadığınız, yada anlayamıyacağınız bir nedenle kaldırıp sokağa fırlattığınız bizlerin koruyucu meleği olmağa hakkınız yok artık. Öğretmen köpürdü:

— Ayy, bozuk ideolojili şey nolacak!...

İş büyümeden Yağmur, Elifle Zebiği oradan uzaklaştırdı.

Ankara'nın tepesine insan eriten bir sıcak çökmüştü. Yolda yürüyenler ikide bir soğuk İçeceklere saldırıyorlardı. Köylü ve işçiler, «buzlu suuu» diye kırmızı testilerle musluk suyu satan çocuklardan ka-

bala içiyorlardı. «Doyana kadar yirmibeşe» pazarlık ediyorlardı.

Yağmur Elifle Zebiği alıp doğru Türkiye Öğretmenler Sendikası Genel Merkezine gitti. Öğretmenler onları güler yüzle karşıladılar. Tek tek ilgilendiler. Kısa adıyla «T.Ö.S.» o sıra öğretmenler boykotunu yeni atlatmıştı. Boykota katıldı, önderlik etti diye açığa alınan, sürülen, döğülen öğretmenlerin çoğu oradaydılar. Yönetim kurulu yoğun bir çalışma içindeydi. Maaşı kesilmiş öğretmenin çoluk çocuğuna ekmek parası, halkının derdine yanmaktan öte suçu olmayan öğretmenin davasına, avukat yetiştiriyordu.

Boykot nedeniyle öğretmenin ötesinde yeni bir sorun çıkmıştı ortaya. Öğrenci sorunu... Öğretmenlerinin bu haklı direnişini destekleyen öğrenciler vardı. İşçiler vardı köylüler vardı. Daha başka çeşitli meslek örgütleri vardı. Kendi öğretmenine düşman kesiler Millî Eğitim Bakanlığı, acımasız bu yavrulara dil kıyordu. Özellikle yoksul, savunmasız, dayanaksız yatılı okul öğrencilerini kolundan tutup tutup sokağa atıyordu. Bu kıyım ilk okuldan üniversiteye kadar düzenli bir şerit çiziyordu. İşte Elif ve Zebik te bu düşünce kurbanlarındandılar.

Olay şöyle: Kız Öğretmen Okulu, Öğretmen Boykotunu destekleme kararı alır. Millî Eğitim Müdürlüğü küplere biner. Öğrencilere değil Boykotu destekletmek, onlarla Boykotu kırmak ister. Boykotla boşalan sınıfları öğretmen okulu son sınıf öğrencileriyle doldurun diye bir emir çıkarır. Öğrenci birliği başkanı Sevim Aydağ okul yöneticilerinden gelen bu haksız emre başkaldırır. Arkadaşlarını yemekhanede toplar :

— «Arkadaşlar, Türkiye Öğretmenleri yurt çapında haksızlığa karşı haklı bir direnişe geçmişlerdir. Uygulamakta olan, çağ dışı, eğitim düzenini kökünden değiştirmek isterler. Okulları adam harcama makinası olmaktan çıkarmak isterler. İşçi, köylü çocuklarına eşit eğitim olanakları uygulansın derler. Anayasamızın 50. maddesi çalıştırılsın derler. Kısacası bizlere daha mutlu bir yarın hazırlamak için didinirler...

Oysa tüm bunlara karşın, başımızdakiler bize kendi bindiğimiz dalı kendimize kestirmek isterler. Yarının öğretmeni olacak bizlere, kendi ağabeylerimizi arkadan kurşunlatmak isterler. Bizler Boykota giren öğretmenlerin boşluğunu dolduracakmışız. Bu oyuna gelmiyelim arkadaşlar. Hazır Mustafa Kemalin orduları harekete geçmişken, biz de katılalım arkadaşlar,» diye güzel bir ders verir.

Kız İlköğretmen okuluna, kardeş bir okul olan Hemşire okulu, onların direnişlerini var gücüyle destekler. Elif öğrenciyi coşturur: «Mustafa Kemalin askerlerine katılalım arkadaşlar. Yaralarını çevrelerimizle saralım. Dökülen kanlarına damarlarımızı ekliyerek kan verelim,» der. Ondan ayrılmayan Zebik'te bir şeyler demiş işte. Sonuç belli...

TÖS. avukatları Elifle Bebiğin davasını üslendiler. Yürütmeyi durdurmak için Danıştaya dava açtılar.

İşin bu yanı sağlama alınmıştı. Fakat okullarından hemen ayrılmaları gereken iki kızcağız ne olacaktı. Nereye gideceklerdi. Ne yiyip ne içeceklerdi. Köye dönmek, evet yalnız demesi kolay bir sözdü. Oysa onlar için bu durumla köye dönmek, ölmek gibi bir şeydi...

Yağmur TÖS avukatlarından öğrendiği kural üzere, kızları yeniden okula gönderdi. Yönetmelik gereği, emrin alındısından sonra, daha bir hafta okulda kalma süresi varmış. Bu sürenin üç günü duruyormuş. Üç koca gün devlet babanın ekmeğini ylyip suyunu içebileceklerdi. Ondan sonrası için koskoca bir soru işareti vardı!...

Yağmurun gelişi Elifle Zebiğin yüreklerine su serpmişti. Akşam ondan ayrılınca yüreklerine bir yalnızlık çöktü. Yağmursuz kendilerinin ne ölçüde güvencesiz olduklarını duydular. Sonra baş başa verip konuşarak, geceyi bir solukta bitirdiler.

Elif elleri ince çenesinin altında yüzükoyun Zebiğe fısıldadı

— Zebiik keşke ağabeyin gibi bir ağabey de benim olsaydı.

Sonra dediğine pişman olmuş bir tutumla

— Yok kız pardon, ağabeyim olmasın canım diye, Zebiği anlamlıca süzerek güldü. Ne somurttun kız seni neşelendirmek için söyledim. Ağabeyini yimedik ya.

Zebik bir süre ona ne diyeceğini bilmez bakıp kaldı. Sonra oturumuna gelip :

— Keşke benim de, benim de olsaydı, diye kekeledi. Elif ona daha yaklaştı. Ellerini sıkıca tuttu

— Ne demek istiyorsun diye, kuşkulu gözlerinin içine baktı. Kardeşim, yoksa benden sakladığın bir şey mi var?

— Yook, diye, omuz silkti.

Elif Zebiği kolundan tutup kaldırdı :

— Haydi sınıfa inelim, orada daha rahat konuşuruz.

Kimseyi uyandırmadan sınıfa inip boş bir sıra-

ya oturdular. Koca sınıf sinil sinil ısısızdı. Işığı yakmadılar. Dışarıdan vuran ışıkla yetindiler. Kara tahtanın dibindeki sıraya biribirine bitişik gibi yakın oturdular. Uzunca bir suskunluktan sonra Elif fısıldadı :

— Zebik Yağmurun elleri işçi eli, fakat konuşması düzenli eğitim görmüş birinin konuşması TÖS de hemen hemen tüm öğretmenler onu tanıyordu. Üstelik Almanya da çalışmasından hiç söz açan olmadı. Doğrusunu istersen ben Yağmurun durumunu pek anlıyamadım. Sözlerimi yanlış anlamıyorsun değil mi canım?

Zebik daha sarardı, sesi titredi. Pencereden vuran ışık göz pınarlarından kayan yaşta yansıdı. Bu kez Zebik ne demek istiyorsun derce ona döndü. Elif Zebiğin üzüntüsünü dindirmek için yine işi şakaya döktü :

— Ne o kız ağabeyini yine benden kıskanıyor musun? Şaka yaptım şaka haydı üzülme. Sanki beni bu gün mü tanıyorsun canım. Söz olsun diye konuşuyorum işte. Amaan neyse, bırakalım şimdi onları da yarınımızı düşünelim.

Ortalık iyice ağarmıştı. Pencereden bakınca uykulu gözlerle işe giden işçiler, gazete demetlerini düzenliyen çocuklar görünüyordu. Bekçiler çöpçülere takılıyorlardı :

— Bizim gündoğdu sizin gün battı sayılır. Siz akşam üstü eve dönerken de biz geliyorduk. Eeeh in bin dünyası, kimi iner kimi binermiş. Yada biri inmeyince öteki binemezmiş...

Elif pencerenin önünden Zebiğe doğru yürüdü. Kara, sürmeli gözlerini Zebiğe dikti

— Bak bacım beni dinliyor musun? Senin sır-

rın pektir, benden bile gizlediklerin var. Bu belki de senin en iyi yanındır. Fakat ben her şeyimi sana demeden duramıyorum. Olsa olsa sana aşırı güvencimden, sevgimden olacak. Ondan da ileri fikir arkadaşıyız şimden keri seninle.

Buradan ayrılınca ben eve dönmeyeceğim Zebik. Köye bu koşullarla dönmeğe yüzüm yok. Babam beni öldürür. Hele böylesi sol bir suçlamayla atıldığımı öğrenirse. O sağı solu bilmez, düpedüz kominist der bana. Böyle öğretilmiş ona. Dahası ben okula girerken attığı kefil imzasının ona yüklediği onbin liradan da habersiz. Şimdi onu da öğrenecek. Beni kanımla canımla satsa o parayı etmem. Bizim köyde şehir görmüş bir kıza o başlığı kimse vermez. Hoş şehir görmesem de vermezlerdi. Çünkü babam yoksuldur. Yoksulun emeği gibi namusu da ucuzdur. Dünya güzeli olsa yoksulun kızını varlıklı almaz. Köyün varlıklıları yoksulun kapısına düğür gitmeyi ar namus meselesi ederler. Tüm dengi dengine olur bu işler.Bunları sana boşuna anlatıyorum. Sen de en az benim kadar bilirsin. Öyle değil mi kardeş?

Elif derin derin içini çekti. Sonra kara tahtanın başına yürüdü. Bir tebeşir parçası alıp farkında olmadan «BOZUK DÜZEN» yazdı.

Yağmur Eliflerden ayrılınca doğru Orta Doğu Üniversitesine koştu. Arkadaşları onu bekliyorlarmış. Ellerindeki notları, programları ortaya serdiler. Meydan savaşı yöneten kurmay titizliğiyle işe koyuldular.

İlkin Cennet Mekan Yapı Şirketindeki, son durum gözden geçirildi. Bafa Gölünde balık avlarken ağaların kurşun yağmuruna tuttuğu köylüler konu-

su üstünde duruldu. Greve giden kömür ve temizlik işçilerini haklı davalarında desteklemek konusunda karar alındı. Kayseri'de yakılmak, Yozgat'ta boğulmak istenen öğretmenler için bildiriler hazırlanmasına karar verildi. Gübrenin kilosunu hükümetten elli kuruşa alıp, köylüye yüzelli kuruştan satanlara hesap sorulsun denildi. Üniversiteye giremeyipte arada kalan öğrencilerin hakkı aranacaktı. Demokratik haklar kötülüğe karşı sonuna dek kullanılacaktı.

Son günlerde olaylar üst üste biniyor, beklenmedik gelişmeler oluyordu. Köylüler köyde, işçiler şehirde, ağalarına patronlarına baş kaldırıyordu. Harvurup savrulan haklarını istiyorlardı.

Gençler, ivedilikle görülecek işlerin başında, Yağmurun getirdiği sorunu gördüler. Olayları yerinde izlemek üzere bir gurup gönüllünün Yağmur'la İstanbul'a yola çıkması kararlaştırıldı. Geriye Elifle Zebiğin sorunu kalıyordu. Onlara da TÖS kanalıyla, bir kız öğrenci yurdunda geçici olarak kalmaları olanağı sağlandı. Bir yandan uygun bir iş aranırken bir yandan da Danıştayın vereceği karar beklenecekti. Şimdilik memleketlerine hiç bir şey duyurulmayacaktı. Oysa Yağmur onların köylerine dönmelerini çok istedi. Zebiğe son bir kez eski dediklerini yeniledi :

— Bacım senin için yapılacak en akıllıca iş köyüne dönmektir. Onlara atılıp kovulacağını söylüyecek değilsin. İzinli geldim, hava değişimi için geldim dersin. Sonun da elbette okuluna döneceksin. Yargıçlarımız haklının yanındadır. Onun dürüstlüğüne güven. Şehir yerde perişen olursun. Buraların güçlüğü hiç bir güçlüğe benzemez, dediyse de dinlete-

medi. O köylünün, henüz kendisinin başına geleni doğru yargılamıyacağı kanısındaydı...

Yağmur tez günde yine Ankara'ya döneceğini yeniledi. Elif Zebiğe Yağmuru sevdiğini söylemişti. «Ağabeyini seviyorum Zebik» derken çok utanmıştı. Oysa Elif sıkılgan birisi değildi. O sözünü hatırladı. Yüzü kıpkırmızı kesildi. Yağmur ayrılacağım deyince yüreğinin bilinmez köşesine adsız bir sancı çakıldı. Onun üzüntüsünü gören Yağmur, ak dişlerini kaba bıyıklarının altından göstererek güldü. İkisinin elini sıkarak oradan çabukca uzaklaştı.

Zebik ağlayarak Elif'e sarıldı. Sonra birden başını kaldırdı :

— Elif kardeş, sana bir gerçeği söyleyeceğim. Senin de bildiğini sandığım gerçeği. Elif hiç söyleme ben her şeyi biliyorum dercesine umursamazdı. Fakat Zebik duramadı. Meseleyi başından sonuna dek anlattı :

— Evet bacım işte böyle!... Yağmur benim öz kardeşim değil. Fakat keşke olsaydı. Ayrıca okul başka türlü beni kabul etmiyorlardı. Kayıt işlerimde senet işlerimde, bir çok formal güçlükler doğuyordu. Yalnız bu nedenle böyle davrandık.

Elif'in gözleri gençlik parkının mavi suyuna dalıp kalmıştı. Yüzünde sevinç yada yasla ilgili bir çizgi okumak olanağı yoktu. Öylece donmuştu. Zebik göğüs geçirerek devam etti :

— Sana ansıyormusun, keşke benim de böyle bir ağabeyim olsa diye ağzımdan bir şey kaçırmıştım. İşte o zaman gerçeği söylemiştim. Elif duyor musun beni? Yağmur Ağabey bana bacı dedi ben ona gardaş. Biz kardeşiz artık...

Elif kendini toparladı. Sevinçle gözleri ışıdı. Zebiğin ellerini sımsıkı tuttu :

— Ben çok kötü oldum Zebik, çok kötü. Kendimi güçsüz buluyorum. Hani taştan sağlam, demirden dayanıklı olacaktık? O kutsal «devrimci» sözcüğünü yakıştıramıyorum kendime. Zebik anlamlı gülümsedi :

— Anladığım kadarıyla devrimci sevmez diye bir kural yoktur. Devrimci de bir insandır ve yumruk kadar yürek taşır. Üstelik duygusu ve yüreği olur olmaz yüreklerden incedir. Kendini yok yere suçlamana gerek yok. Devrimcinin aşkı çıkar karşılığı değildir. Özden ve yalındır...

— Zebik o söylediklerini, birlikte okuduk. Demem o değildi. Benim zayıflığımı onarmağa çalışsan bile, sözlerinle yüreklendim. Kendime geldim, sağol...

— III —

İstanbul'da dallar ak çiçeğe durmuş, deniz mavinin en koyusuna boyanmıştı. İnsanların davranışları canlı, yürüyüşleri hızlanmıştı. Sıcaklar görülmedik bir ağırlıkla abanmıştı kumsallara, sokaklara. Kaymak caddelerin allı yeşilli giyinmiş kızları, bakımlı saçlarına ilk baharın bir parçasını takmışlardı. Son model arabaların besili sürücüleri, Boğaz'da atlarını şaha kaldırıyorlardı. Benzin yakmıyordu bunlar. Pembe eşarplarını yelde uçuşturan güzellerin, Paris parfümlerini koklayarak uçuyorlardı sanki...

Anadolu'dan iş aramağa gelmiş köylüler yine bezgin dolaşıyorlardı. Sırtlarında yorganları, ellerinde takım torbalarıyla yorgundular. Bozgun görmüş turna katarı gibi yönsüzdüler. Yeni otobüsten inmiş bir gurup, nasılsa Bağdat caddesine düşmüştü. Urbalarıyla, yürüyüşleriyle sanki başka bir dünyadan

konuk gelmişlerdi. İşte çok uğraştıkları halde yolun karşısına geçmeyi başaramadılar. İçlerinden cesur biri balıklama daldı caddeye. Diğerleri peşinden akıştı. Davranışlarında bir uysallık, yüzlerinde insan onurunu koruma çabasından doğan, iç güdüsel bir gülüş var. Bu cana yakın gülücük dudaklarının ucundan düştü düşecek. Ayaklarının yırtık lastiğine basarca yakın bir taksi, bir kamyon bile bu gülüşü eritemiyor. Taksilerden birinden öfkeli bir ses:

— Ooohaaa... ayı oğlu ayı. Ormanını kim yaktı ulann. Dağa dağa, mağarana, ne işin var şehirde be.

İşçiler, onlara da aynı gülüşle yanıt veriyorlar. Beşinci katın balkonundan kendilerine el sallayan bir süs köpeğine imrenerek bakıyorlar. Yanlarından geçen temiz giyisililerin üstünü kirletmemek için, iyice kıyıdan köşeden yürüyorlardı...

Boğazda Amerikan savaş gemileri dolaşıyordu. Kimileri Dolmabahçe önüne demir atmışlardı. Uçak gemileri, dev bir timsahı andırıyordu. Çevresinede hücumbotları dört dönerek devriye geziyorlardı. Ölüm saçmağa hazır silahlarını İstanbul'un bağrına çevirmişlerdi. Dünyayı bir anda mezarlık yapacak güçte atom bombalarını atmağa hazır uçaklar vardı sırtında. O sırt ki, Kara denizde bir köye ekim dikim alanı, olacak kadar genişti.

Kadın gereksinimlerini gidermek için sarı sarı Coniler çıkıyordu dev gemiden. Çık ha çık bitmek bilmiyordu. Dağılıyorlardı İstanbul'un umur görmüş sokaklarına. Arkalarında kara bir leke bırakarak geziyorlardı. Kurtuluş savaşının temizliyebileceği bir leke...

Kendi halinde bizim küçük, uslu gemilerimiz

vardı İstanbul'un iki yakasında örgü ören. Onların yanında çelimsiz ve zayıftılar. Savaş gemilerine yaklaştırılmadıkları için ortalarını değiştiriyorlardı. Yollarını uzatarak, işinin başına yetişecek işçiler için koşturuyordu.

Kıyıdan halk onları seyrediyordu. Bizim sırtı yorganlı dizi yamalı, eli kazma küreklerini yanıbaşlarına uzatmış, gördüklerine bir anlam vermeğe çalışıyorlardı. İçlerinden en gözü açığı, önceden şehir görmüşü, parmağını dikti :

— Ahey babom babom, kırk bir kere masallah. Aha uşak şu gördüğünüz en gocamanı işte Şanlı Yavuz'dur. Onun yanındaki de Hamidiye zırhlısı. Dedem ırahmetli askerliğini onda yapmış. Çanakkale de düşmana göz açtırmamış.

Tümünün kirli ve yırtık giyisilerinin içindeki temiz yürekleri kıvançla kabardı. Onlara yakın bir bankta bir genç oturuyordu. Konuşmaya kulak kabarttı. İçini çekti. Bu herşeyini yitirmiş, iyi yürekli insanların dünyasını yıkmamak için kendini güç tuttu. Gözleri dolu dolu onlara baktı kaldı... İşçilerimiz, Kötüyü, küçüğü kendi halkına yakıştıramıyorlardı. Amerikan gemilerini kendi gemileri sanıp uzaktan uzağa onları okşuyorlardı. Onların çocuk yürekleri gerçeği kavramayacak kadar boş bırakılmıştı. Dünyamızdan uzak çağımızdan apayrı bir beyin taşıyorlar gibiydiler. Yaşlı bir çocuktular sanki. Bu ancak özel bir çabayla, kasıtlı bir engelle sağlanabilirdi...

Cennet Mekan Yapı Alanı yönetim bürosunun önü, tıklım tıklımdı. Sendikalı işçilerin işten atılacağı üstüne çıkan haber doğrulanmıştı. Fakat işçinin

baş kaldıracağını anlayan patronlar, taktiği değiştirmişlerdi. İlk ağızda Kazım Usta ve Yağmur gurubunu temizleme yolunu seçmişlerdi. Bu yolla amaca daha güvenli gideceklerini sanıyorlardı. İşçiyi bir ayak oyunuyla uyutup, sonra tek tek hesaplarını göreceklerdi. Habip Bey bilgi ve adam kandırma sanatına çok güvendiği avukatı Adil Allahverdi'yi oraya damlatmıştı. Avukat kanunun bütün gizli geçitlerini gerçekten iyi biliyordu. Adı ipten adam indiren avukat olarak çıkmıştı. Zaman zaman kendisi de öğünürdü :

— Ben istersem takır takır adam vuran bir caniyi bile, bir gün yatırmadan kurtarırım. Yargıçla, kedinin sıçanla oynadığı gibi oynarım, derdi.

Avukat, Yapı şefliğinin penceresine taktırdığı mikrofonda konuşmak üzere yüksekce bir masanın üstüne çıktı. Dört yanında fedayiler fır dönüyoryordu. O ceketini çıkarmış, kollarını sıvamıştı. Ak gömleğinin üstüne iri göbeğinden sarkan uzun yeşil bir kravat takmıştı. Yüzü çocuklarca masumdu. Sağ yanağındaki şarkçıbanı izi, insana ayrıca güven veriyordu. Daha adımını masanın önündeki sandalyeye atarken «Ya allah ya bismillah» dedi. Bunu özellikle yüksek sesle ve mikrofona yakın söyledi. Arkasından yumdu gözünü açtı ağzını :

— Şerefli Türk ulusunun namuslu ve de müslüman evlatları.

Bir sustu, çevreyi alıcı gözle süzdü :

— Sizin gibi temiz yürekli, demir bilekli müslüman kardeşlerime hitabetmenin mutluluğu içindeyim. Önce bana bu fırsatı bağışlayan ulu mevlaya, sonra siz dindaşlarıma arzı şükran ederim. Var olun sağolun.

— Eeeyyy... benim çalışkan, fedakar, kanaatkar, cefakar kardeşlerim.

Dinleyen işçilerden biri kıvançla yanındaki arkadaşını dürttü :

— Pardon ve de prafo herife. Görüyon mu şu adamdaki alçak gönüllülüğü sen? Böyük kişi de gönül kibir olmaz vesselam canım. Koskocaman abukat herif bize arkadaşım, kardeşim diye konuşuyor. Ne diyem başka, allah elmini artırsın, mertebesini yüceltsin. Nezakiyeti zaten yüksek...

Diğeri arkadaşının dediklerinden duygulandı

— Ne duruyok lan, haydı şaplaklıyalım.

Avukat Adil Bey başını yukarı dikmiş, ellerini kollarını açıp saçarak nutuğunu sürdürüyordu

— Sevgili hemşehrilerim, sizi bağrıma basarken bir ağabeyiniz olarak derim ki :

Dinleyenlerden hayranlıktan yassılmış biri yanındakine :

— Dimedim mi la, bak görüyon mu herif ne didi?

— Ne ididi la?

— Ne diyecek duymadın mı la? Hemişerim didi hemişerim. Ben sana abıkat bey bizim oralı dimemiş miydim?

— Hee sayı dimiştin yavı. Kimlerden imiş acebola?

— Kimlerden olacak canım, şu bizim Hacı Osman Efendinin torunuymuş. Hey gidi Hacı Osman, mübarek kuru gönleri yürütürdü. Ermişti canım. Iramazanın onbeşini köyde onbeşini Mekke de tutardı. Kapısına zencirlerle bağlı gelenler, elini kolunu sallaya sallaya giderdi. Tanrının elmi —ilmi— satılmaz derdi. Yazdığı muskalara gattiyen bi kuruş almazdı.

Yalınız minderinin altına hediyesini sokardın. Şünküm sen kendi ırazınla o parayı koymazsan muska tutmuzdı.

Şindicik senin ağnıyacağın o mübarek ana basından bize hısım akraba düşer. Benim analığımın babasının, görümcesinin çobanının torunun torunu, bizim Hacı Osman Efendinin çobanın gızıynan evlenmiş.

— Hıı tamam tamam ağnadım. Niye tanışlık virmiyon lan? Sana arka gale olur.

— Yok adam ben öyle şiyi sevmem. Tenezüliyet edipte olur olmaz yere kendimi güççük düşürmem.

Avukat bir bardak su dikip yutkundu

— Derim ki, ulu mevlam ölen kardeşimize gani gani rahmet, sizlere de uzun ömürler ihsan etsin. Hacı Kalfa hepimizin kalbini fetetmiş, dini bütün, bir vatan evladıydı. Ona uzanan menfur eller kırılmalıdır. Ona uzanan eller tümümüze uzanmış sayılır. Evet kırılmalı, yok edilmeli o kızıl eller, diye heyecanlandı.

Seyrek bir kaç el şakladı. Bu söz üzerine herkes biribirine bakınmaya başladı. Hoşlarına gitmemişti bu söz. Çünkü Hacı Kalfaya yürekten yanan pek yoktu. Avukat işçinin yüzünde esen bu ters yeli hemen sezdi. Yelkeni ona göre açıp konuyu değiştirdi.

— Yani demem odur ki bu şantiye tümünüze bunca zamandır ekmek vermiştir, aş vermiştir. Dinimizce ekmek yidiğin kapıya yan bakmak günahların en büyüğüdür. Sevgili kardeşlerim üzülerek bildireyim ki bazı çarpık fikirliler ekmek verenin bacağına sarıldı. Amma bunda sizin suçunuz yoktur. Bir

çuval cevizin elbette üç beş çürüğü çıkacaktır. Bu bozuk fikirliler, bu kızıl ajanlar seçilip atılmalıdır. Yoksa bütün çuvalı çürütebilirler. Bu konuda ayet bile var evet sevgili dindaşlarım ayet...

İşçinin yüzü ekşimeye başlamıştı. Anlayıp anlamadığı bir sürü söz yuvarlanıyordu. Çıkartma, ayıklama temizleme sözcükleri onların hoşlanmadığı şeylerdi. Çünkü deneyle o sözlerin kendilerine hayır getirmediğini öğrenmişlerdi. Kazım Ustanın bir köşeye büzülmüş bedeni gevşemeye gerilmeğe durdu. Tayfasının yüzü ışıdıkça ışıyordu.

Avukat Adil Allahverdi bir patronların gözüne bir işçinin yüzüne bakıyordu. Kırmızı yüzü yedi rengi ayrı ayrı alıyordu. Boyun damarlarını daha şişirdi

— Kulağımıza geldiğine göre, içinizdeki o çürük cevizler harekete geçmişlerdir. Sizi çürütmek için çevrelerine salya saçıyorlar. Sizleri grev uçurumuna itmek için çırpınıyorlar. Boykot boyunduruğunun altına koşmak isterlermiş. Sizleri sendikacılığın çıkmaz batağına atmak isterlermiş. Bu ne demektir, sevgili kardeşlerim bu ne? Bu masum sözün arkasında yatan kızıl yılanı biliyor musunuz? Sevgili işçi hemşehrilerim, müsade buyurun sizlere arzedeyim. Müsade buyurun size bu yalanın, fitne evini ocağını dağıtayım. O korkunç oyunun kızıl peçesini şöyle bir el darbesiyle yırtıp atayım. Atayım da gözünüzle görün...

— Eyyy benim dini dağlardan yüce kardeşlerim. Milliyetçi ve mukaddesatçı hemşehrilerim. Sendika demek ne demektir biliyor musunuz? Sendika demek bir nevi sanduka demektir. O sanduka ki bir kızıl sandıktır. Girişi kolay çıkışı yoktur. İşte sizi onun içine sokmak isterler. Sizi ona sokup ağzını kilitleyip, anahtarını Moskova'ya yollayacaklar. Ondan

sonra çık çıkabilirsen. Gafil olmayın uyanın uyanın...

İkincisi, sendika, sosyalizmin yeni kominizmin ilk mektebidir. Bu sözleri ben demiyorum, okuduğum hatmettiğim koca koca kitaplar yazıyor. Bunları ben saç döküp dirsek çürüterek öğrendim. Kahrolası kominizm canavarı Türk aydınını uyuyor sanmasın. İmanımızla onun karşısındayız. Bu vatan boş değildir. Fatihler, Yavuzlar, Kanuniler var. Eğer fitneye kanmassanız, siz de varsınız tabii.

Öğle ezanı okunmağ başlamıştı. Avukat saygıyla işaret edip ezan için herkesi susturdu. Oysa işçilerden onu ramazan da rakı içerken görenler çoktu...

İyiyi kötüyü, sağı solu, avukat beyden iyi bilen işçiler vardı. Bunların sabrı taşıyordu. Tüm işçi olduğu yerde huzursuzca kıpırdandı. Hacı Kalfanın ölümüyle işçiyi el altından kominist likle suçlamanın ne anlamı vardı. Mesele yavaş yavaş aydınlanmağa başlamıştı. Avukat bey ağzındaki baklayı çıkartmıştı. Alevere dalavere edip temizliğe girişeceklerdi. İlk kabağı da Kazım Usta ve Yağmur gilerin başına patlatacaklardı. Zaten Yağmur gib işçi tarfından sevilen kişilere patronlar epeydir diş biliyorlardı. Fakat atmak için uygun bir bahane arıyorlardı. Bunların sendikalı oluşları patronları tepeden bir eyleme geçirtmiyordu. Hacı Kalfanın ölümüne dek onları belirgin biçimde rahatsız edecek bir olay da olmamıştı. Kazım Ustagillerin, Dadaşın arkadaş oluşu, patronların işini iyice kolaylaştırmıştı. Bir taşla iki kuş vurmanın hazırlığı içindeydiler. Şimdi olayı genişletip, Hacı Kalfanın ölümünde tüm sendikalı işçinin eli var biçimine sokmağa uğraşıyorlardı. Dadaş sendikalıydı.

Bay Jak oraya en sonra geldi. Kuyruklu taksiden önce göbeği sonra kendisi çıktı. Doğru yönetim odasına girdi. İçeriden sertce camı tıkılattı. Avukatın ko-

nuşmasını uzaktan izlemiş beğenmemişti. Bay Jak:

— Avukat sözünü kısa kesin, işçi de işinin başına dönsün tez.

Adil Bey hızla geriye döndü. Camın arkasında Bay Jakın sert yüzünü görünce sendelledi. Az kalsın masadan düşecekti. Sonra baş üstüne, peki efendim, anlamına en az on kez başını salladı. İşçiye dönünce eski yüzünü takındı:

— Efendim ben bir kanun adamıyım. Görevim vatandaşın zayi olmuş hakkını aramaktır. Otuz yıllık başarılı bir hukukçu olarak sizlere, yine sizin için şunu hatırlatmak isterim: Bu işe girerken birer belge imzaladınız. O belge de iki önemli madde vardı. Birincisi «Hiç bir sendikaya dühulü hacetim bahis mevzu, söz konusu değildir.» İkincisi abdestimi alıp namazımı kılarım» mealindeydi. Şimdi kardeşlerim hal böyle olunca ortaya hukuki bir sorun çıkıyor. Görüyorsunuz sizin yalnız dünyanızı değil ahiretinizi de düşünmüşüz. Sevgi karşılıklıdır. Artık biraz da sizler bizi düşününüz. Buna hakkımız yok mu, Allah için siz söyleyin? Şeytana uymayın. Eteğinizdeki taşı dökün, kanunlara saygılı olun. Fazla başınızı ağrıtmamak için, sözlerime son verirken hepinizi bağrıma basar, ayrı ayrı gözlerinizden öperim. Haydın hüdaya emanet olun...

Dedi demedi kalabalıktan bir ses gürledi. Urfalı Katibin sesiydi bu. Bir harç teskeresinin iki koluna yapışmış tir tir titriyordu:

— Yalan söylüyorsun, tüm söylediklerin yalandı, yalan. Sen parayla tutulmuş bir yalan makinasısın. Ne kanun adamı be, kanunsuzluklar adamısın. Arkadan kurulmuş, oyuncak bir bebek gibi işliyorsun.

Katip olduğu yerden kürsüye doğru yekindi. Önüne geçmek isteyen bir iki kişiyi savuşturdu. Kazım

Usta Katip deyince olduğu yerde mıhlandı. Kalabalık olumlu, ya da olumsuz yönde bir duyarlık göstermedi. Yalnız bir sürü şapkanın siperliği sese doğru döndü. Gövdeleri yine Avukatın kürsüsüne karşıydı.

Avukatın ince kaşlarını iki ucu yukarıda bir nokta da birleşti. Ağlamakla tiksinmek arası bir yüz çıktı ortaya. Hemen kürsü fedayilerinden beş altısı Katibe doğru yürüdüler. Elleri bellerindeydi. Bay Jak durumun ciddiliğini görüp koştu. Adamlarını kendi elleriyle durdurdu. Hesabına gelmedi bu iş... O alttan güreşi severdi.

Bay Jak'la Habip Beyin, hiç bir iş yapmayan paralı askerleri vardı. Bunlar işçi de değildiler. Avukat Adil Beyin çözemediği davaları, bunlar çözerlerdi.

O gün öğleden sonra Katip işe girmedi. Oysa Bay Jak:

— Ne var kuzim, bir şeye mi itiyacin var? Anlaşalım anlaşalım kuzim. Bak sen gençsin, baba iğitsin istersen çok çok paralar kazanirsin. Yeter ki efendima soliyim, yeter ki kafayı çalıştir. Anlıyorsin dilmi evladim? diye peşinden epey yürümüştü. Bu, onların en eski ayak oyunlarıydı. Fakat Katip dönüp yüzüne bile bakmadı.

İşçiler gönülsüz gitiler iş başına. Elleri kolları sapır sapır dökülüyordu. Keserler, çekiçler, kazmalar kürekler, malalar mastarlar eskisi gibi şimşeklenmediler. Motorlar bile suskun homurdadılar. İşçiler ikide bir saat soruyor, güneşe bakıyordular. Akşamı iple çektikleri belliydi. Baş başa verip günün konusunu konuşmağa can atıyorlardı. Ara sıra ayak üstü kaçamak fısırdaşmaları yetmiyordu.

Yağmurla Katip şantiyeye birlikte döndüler. Yağmurun geldiğini duyan, onların odaya üğmeşiyordu. Oturacak yer kalmamıştı. Gençler kapının önünde

ayaktaydılar. Yağmurla umutlarının yeşerdiği işçinin yüzünden belliydi. Kazım Ustayla ona sonsuz güvenleri vardı.

Lüzumsuzla Köşker, çay kaynattılar. Önce büyüklere verdiler. Bardak yetmediğine işi sıraya döktüler. Lüzumsuz, Terzi Yusufa, Laz Temele, Durduya, Gırnatacı Hökmeye, Zobu Osmana, çay yok dedi. Ev sahipleri çay içmez dedi. Buna başta Terzi bozuldu. Fakat kalabalıkta ses çıkmadı.

Yağmur biryandan arkadaşlarının hatırını soruyor bir yandan bağrayı çıkartmış orta da dolandırıyordu:

— Buyurun arkadaşlar buyurun. Bu sigarayı Boğazın öte yakasından aldım.

Diğer kısımlardan gelenlerden biri sabırsızlanıp hemen:

— Durum ne olacak, Yamır efendi diye konuyu açtı.

Yağmur bir düşündü ve

— Arkadaşlar, bildiğiniz gibi ben burada yoktum. Son gelişmeleri bilmiyorum. Bildiğim kadarıyla bile olaylar üzücü. İşçinin aleyhinde bir cadı kazanı kaynatılıyor. Önce siz arkadaşlarım ne düşünüyor, ne öneriyor onu bilmek isterim. Dahası benden büyükler var, onlar ne buyururlar. Onlar görmüştürler olayları daha iyi değerlendirirler dedi.

Kara yağız, tıknaz yapılı, biri bıyıklarını burarak parladı:

— Yamır efendi benim bildiğim bu adamların fikirleri devre. Önce sizleri işten atacaklar bu belli. Sonra sıra sendikalı işçilere yani bize gelecektir. Derken hoşlarına gitmiyen işçileri tek tek çorap söküğü gibi söküp atacaklardır. Başka birisi söz almadan:

— Başka iş yerlerinde çalışan arkadaşlar, bir sürü

haklar elde ettiler. Grev yaptılar, toplu sözleşme yaptılar. En düşük ücreti bizim iş yeri veriyor. Burada birlik yok birlik. Bizi dağınıklık yıkıyor. Şimdi işte birlik olmanın tam zamanıdır.

Diğerleri konuşanı, mırıltılarıyla onayladılar. Dip köşeden kaba boğuk bir ses:

— Nabalı boynuma biz de iş yok. Biz bi yol sırt sırta versek patron kılımıza bile dokunamaz. Emme velakin gevşeklik, korkaklık bizden geliyo. Hatta gancıklık içimizden çıkıyo.

Katip yine dayanamadı:

— He gardaş he, imanıma doğru söylüyorsun. Senin gözen Ölim, benim yüreğimi okudun. Ula korkumuz niye? Bizi şeyimizden tavana mı asacaklar. Yaşamıyoruz ki ölümden korkak. Yaşayanlar, patronlar bizden korksunlar. Koşu öküzü gibiyiz koşu öküzü «okşulup koşulup dizden düşünce kasaba götürüleceğimiz günü bekliyoruz.»

Lüzumsuz, birinin ayağına tökezleyip çayı döktü. Zaten çay vermediğine kızan Köşker:

— Höösst, höst bire meret. Ulan koskoca bacağı görmüyon mu?

Lüzumsuz düştüğüne değil bardağın çatladığına yandı. Daha yerden toparlanmadan bardağı alıp dibini inceledi:

— Yok bişi canım bardak benimkisi değilmiş. Köşkerin bardağıymış zarar etmez. Çatlağını dikiverir.

Oturanlar, bir an olanları unutup onlara güldüler. Köşker bardağın kendinin olduğunu duyunca yerinden fırladı. Bardağın dibini yokladı. Yüzünü ekşiterek:

— Ulan Müzümsüz sen bunu masus yaptın: Namıssızım ödetirim. Zaten cücük gibi, gün battıktan

sonra senin gözün görmez ki. Kör şeytan!.

Yağmur diz üstü oturumuna gelip, konuya ilgiyi yeniledi:

— Arkadaşlar sizin de belirtiğinizce iş önemli. Patron yarından tezi yok eyleme geçebilir. Şu anda onlar da toplanmış bu konuyu tartışıyorlardır. Buna kimsenin kuşkusu olmasın. Bence yapacağımız ilk iş çoktan beri konuştuğumuz gibi, içte birliği sağlamaktır. Aramızda sendikasız işçi arkadaşların da temsilcisi var. Ancak işi bir iki arkadaşın üstüne yıkmak doğru olmaz. Bütün bölümlere dağılıp meseleyi yeniden anlatmalıyız. Patronun aldatmacalarına, propagandalarına kanmamalıdırlar. Bunu oldukça sağlama almalıyız. Nedensiz işinden atılan tek arkadaşımız için bile, toptan ayağa kalkacağız. Hoş bu sözlerimle ben pek yeni bir şey söylemiş olmadım. Konuşan arkadaşlar meseleyi en güzel biçimde özetlediler.

Patron harekete geçene dek, bizden hiç bir ses çıkmamalıdır. İlk saldırı şansını bilerek ona vermeliyiz. Böylece haklılığımız artacaktır. Eylem biçimimiz bellidir. Yapılı yerleri işgal edeceğiz. Geçen gün boldizerle evleri başlarına yıkılan gecekondulu hemşehrilerimizi, bitmiş odalara yerleştireceğiz. Bu konuda görevli işçi arkadaşlar meseleyi görüşmüşler. Dahası evi yıkılan gecekonduların çoğu zaten aramızda çalışan arkadaşlardan. Bizler fazla bir şey yapmış olmayacağız. Bu güne dek ele yaptığımız evlerde, biraz da biz oturacağız. Çoluk çocuk, avrat ana, demeyip dolduracağız. İşçinin görevi kendi yuvasını, kendi küllüğünü savunmak olacaktır. Sonra onları burdan atmak kolay olmayacaktır.

Temel Bayram seviniyle sordu:

— Ha bu üst deniz manzarali odaya, bizim Köşkerin ninesini oturtalim daa.

Durdu, Hikmete:

— Hadi sor sor diye dürtükledi. Hikmet:

— Ao poh yiyenin enikleri, fedayileri ne edecegiz?

Katip ayağa kalktı:

— Onlar bize ne etmek isterse, biz onlara beş beterini edeceğiz.

Gecekondu işleriyle görevli ekipten, köşkerle Hikmet ayağa kalktılar. Hikmet ellerini açarak:

— Arkadaşlar, arkadaşlar Gecekondular hazır. Sabırsızlıkla bizim bir işaretimizi bekliyorlar. Evi yıkılan yıkılmayan bu işi benimsedi. Özellikle öğrenci arkadaşların inandırıcı konuşmaları çok yararlı oldu. Sağolsunlar bizimle birlikte gece gündüz demeden ev ev süründüler. Sokak sokak dolaştılar. Derslerini aksattılar. Uyku tüneklerini yitirdiler. Kolay değil, bu hazırlık çok zaman aldı:

Son yıkım işi halkı perişan etti. Burada elimizin altında pırıl pırıl konutlar boş dururken, halk yersizlikten sokaklarda kaldı. Bazan bir tek göz odaya dokuz canbirden sıkıştı. Geçenlerde Yağmur arkadaş kendi gözüyle gördü. Birisi eski bir taksi kaportasının içine, dört baş horatayla birden sıkışmıştı.

Değerli arkadaşlarımız Dadaş tüm bu günü özlerdi. «Evsizlere ev bulmak, hakca bir iştir» derdi. Bu işi becerebilirsek onun da gözü arkada kalmamış olacaktır, diye sözünü bitirdi.

Köşker Hikmetten fırsat bulup ağzını açamadı. Bir iki kez araya girmek istedi olmadı. O Hikmet kadar iyimser değildi:

— Yafu uşak hepisi iyi hoş amma, aması, var işte. Ötöğün, Kuru çeşmenin önünde patronun adamları yolumuzu kestiler. Konducular yetişmese az kalsın bizi öldüreceklerdi. Herifler asker gibisilahlı ba-

bam. Höt desen bellerine davranıyorlar. Yani demem şu ki, bu işi çok bir gizli tutmalı. Eğer bu işin vaktı saatını öğrenirlerse, dinime bozguna uğrarız. Kondulular iyi hoşta, az birez korkaklar hiyerif. Erkekleri karılarından dabansız. Geçen gün bizim imdada da karılar yetişti. Sonra anlatmalarımız da, karılar he gurban olur, erkeklerse, bilmekki nasıl olur diyorlar...

Son sözüm şu ki, hazır evleri yıkılmışken elimizi çabuk tutak. Yoksa bunların öfkesi hindi gibi çabuk geçer. Alafları sönmeden ne edeceksek edek...

Orada bulunan Gecekondu temsilcilerinden biri Köşkerin sözlerinden alındı. Oturduğu yerden yekindi:

— Köşker arkadaş biraz haksızlık ediyor gibime gelir. Kondulular korkak değildir. Ne var ki, kolları omuzdan kesik. Eli iş tutanları üç gün içeri alınsa, dördüncü gün horantası açtır. Geride hiç bir güvenceleri yoktur. Köyden buraya kaçarken dönüş köprülerini yıkarak geldik...

Arkadaşlar, şimdi konducuların ağzıyla konuşuyorum. «Anca birlik kanca birlik» dediler.

Konuşmacının bu sözü «pıravo pardon, yaşa, varollarla» alkışlandı...

Kazım Usta baş köşede taşlaşmış oturuyordu. Şapkası gözünün üstüne düşmüş, boyuna sigara doluyordu. Eskisinden kırk kat düşünceliydi. Gözü sigarasında kaba bıyıkları oynadı: Herkes kulak kesildi. Belli ki onun diyeceklerini bekliyorlardı:

— Uşak çok eyi konuşuk etiniz. Buna derecesiz sevindim. Tanrı yardımcımız ola. Şurada olanlarınızın el birliği, söz birliği, içinde oluşu bir başarıdır. Yalnız eylem de gözden uzak tutulmaması gereken bir nokta var:

— Bizler, burayı içli dışlı doldurunca, patron tek başına gelmiyecektir. Önde polisler, peşinde adam-

larıyla gelecektir. Ayrıcapazarlıkla gırev kıran, «Tek Göz» vurguncu çetesinin adamlarına dikat etmek gerekir. Daha önemlisi, polise karşı, işçinin tutumu ne olacaktır. Onu sağlama almalısınız. Yoksam ki polis haydin düşün önüme deyince, düşer gidersek, yaptığımız iş hiç bir şeye benzemez.

Yağmur Kazım Ustanın gözüne anlamlı baktı. O işçiye dönerek:

— İşin kanun yanını Yağmur iyi bilir. Anlatsın, dedi.

Yağmur Ustanın verdiği fırsata sevindi:

— Evet arkadaşlar Ustam konumuzun ikinci önem noktasına parmak bastı. Polis kanun görevlisidir. Kanunsuz işe engel olup, yasal olanlarını korur. Biz Yasa dışı bir iş yapmıyoruz. Anayasanın bize tanıdığı bir hakkı kullanıyoruz. Dolayısıyla polisin görevi bizi korumak olmalıdır.

Yasaları göz göre göre çiğneyen patrondur. Sendikalı işçiyi işten atan o. En düşük ücretle kaçak işti çalıştıran o. Çocuk çalıştıran o. Dahası işçiye milyonlarca lira borçlu olan, işçiyi dolandıran yine o. Bu durumda polisle bizim bir alıp vereceğim yoktur. Varsa patronun vardır.

Bize bunca haksızlık eden patronu, biz protesto ediyoruz. Haksız işlemini durdurur, haklarımızı verirse, diyeceğimiz kalmaz. Patron şimdi kalkıp derseki:

— Gelin, seçin temsilcilerinizi anlaşalım, ne ala ne hoş.

Yok ille de odunumun parası diye diretirse. Sizi atıp yerinize Andoludan gelen işçileri alacağım derse. O zaman günah bizden gider...

O gece sabaha dek kimse gözünü kırpmadı. İki yan da tetikteydi. Mesele bütün gece işçi arasında

konuşuldu. Patrona yakınlığıyla bilinen küçük bir azınlık dışında herkes aynı görüşteydi.

Patron ispiyonları kanalıyla, işçinin fikrini anında öğrenmişti. Büyük bir kudurganlıkla geceden harekete geçti.

Akşemleyin bir ara fırsat bulunca Kazım Usta Yağmura kızı Zebiği sormuştu. Yağmur Zebiğin iyi olduğunu, derslerine çalıştığını söyledi. Söylediği yalanı Kazım Ustanın sezdiğini sanarak kızarıp yere baktı. Usta boş yapının penceresinden geceye bakarak:

— Almanya da çalışan babasından bir şey istemedi mi?

Ustanın sesi ağırlaştı. Çenesinin köşeli kasları yanlardan kasıldı:

— İnsanın kendi yavrusuna yalan söylemesi ne güçmüş... İnsanın öz evini dolandırması çok çok zormuş. Nasıl Zebik epey büyümüş mü?

Yağmur ürkekce:

— Görsen tanıyamazsın. Maşallah boy bos, fidan gibi olmuş.

Yağmur, Ustaya yaklaşarak konuyu değiştirdi:

— Dokuz çarşamba bir araya geldi. Şu, Amerikan meselesi. Bu gün savaş gemilerinden binlerce denizci iniyor. Filo Komutanı Mr. Foster, açıkça duyurdu. Gazeteler çarşaf çarşaf yazdılar:

— «Askerlerim uzun süredir deniz üstündedir. Kadınsızlıktan moralleri bozuldu. İstanbul, personelimi ferahlatacak en güzel yerdir.» diyor adam.

Gençlik dün ünüversite bahçesinde and içtiler:

— «Anamızı bacımızı Amerikalıya karşı koruyacağımıza, namusumuz ve tüm inançlarımız üstüne, and içeriz» dediler.

Kazım usta kendi kişisel sorununu unutuvermişti. Gözleri bir avuç ataşla yanıp söndü:

— Yahu peki biz ne güne duruyoruz? Niye desteklemiyoruz onları? Gençlik, ah gençlik, canım kurban olsun gençliğe. Bu güne dek bu ömrü boşa geçirtene, beni cahil bırakana, bin kez lanet olsun. Ben neden iyiyi kötüyü daha erken seçemedim, diyerek yumruklarını sıktı.

Yağmur Ustanın duygularını anlıyordu. Onu yanıtladı:

— Bu olay böyle birden patlamasaydı ben de sizin gibi düşünüyordum. Fakat artık çok geç. Biz buradan bir çıkarsak bir daha geri sokmazlar. Dışta kalan işçi gücünü yitirir. Dağanık kalır, dağanıklık böylesi anlarda yıkımdır. Topluluğu ne pahasına olursa olsun korumak gerekir. Önümüzdeki iş gençliğin işinden daha güç. Bunu başarabilirsek, onları zaten desteklemiş sayılırız. Ayrıca Koca Ustam, zaten sizlerin bilinçli işçilerin el atmadığı hiç bir davayı gençlik çözemez.

Birden soğuk bir haber ortalığı yalayıp geçti:

«Polis dört bir yanı kuşatmış. Kondular yöresi tıkalıymış.»

Kazım usta başındaki yağlığı çözdü. Sırtına eski urbalarının tümünü giydi. Yağmurun kulağına eğilip fısıldadı:

— O dediğin işi bitirdiler mi?

Yağmur tamam anlamında başını eğdi. Ve:

— Biliyorsun kalabalıktan açıklayamazdım, patronun adamları vardı. Biz oradan ayrılmadan gecekonduların yarısı Cennet Mekana taşınmıştı bile....

Usta aferin diye, yağmurun sırtını tıpıkladı.

Herkes kendince bir savunma hazırlığı içindeydi.

Bir torbanın içine ince kum, acı biber, tuz doldurarak kendince bir bomba icat eden Lüzumsuz:

— Neo Kazim Emmi, bakıyom da cenk durumu alıyon. Hıı ağnadım ağnadım, polisin değneği acıtmasın deyi sırtını kalınlaştırıyorsun. Kendi sözüne kendisi gevrek gevrek güldü.

Kazım ustayı da bıyık altı güldürdü. Köşker söze kulak kabartıp, hemen eski ceketini aramağa koyuldu. Bir yandan:

— Sahi yahu şu Kazım Ustam amma da akıllı yavı, diye söyleniyordu.

Sırtını düdük gibi şişirdikten sonra gelip Temelin önüne durdu:

— Ula Temel hele bi vur bakıyım ağrıtıyor mu? Temel:

— Git ula, ha, çeketinin bitleri elimi pis edecek da, diye onu itti.

İnşaatın deliklerine sinmiş işçi soluk bile almıyordu. Bu bir fırtına öncesinin korkunç suskunluğunu andırıyordu. Kovuğunda böyü böcek, beşiğinde kırklı bebek bile susmuştu. Her şey kopacak kasırganın anını bekliyordu. Bakalım bu sel neyi silip süpürecekti. Nice yeni yetme fidanları kıracaktı? Binlerce nasırlı elin kanter ile yuğurduğu hamuru, çatır çatır nasıl yakacaktı? El kadar bez bulamayıp açık çıplak gezen çoluk çocuğun örtüsünü nereye alıp savuracaktı!..

Hüseyin en üst kataki deliğin önünde, elinde kürek beklerken usandı. Sırtını duvara verip oturdu. Çadır iş pantolonunun yaması gözünde irileşti. Yama böyürken Maraşta, bir köy oldu. Maraştan kalkan üstü açık kamyon doğru Hüseyin gilin köye vardı. Hüseyin evlerinin önündeki küllüğün başına gelince daha kamyon eğlenmeden atladı indi. Arkasından içji

şeker, kına, dolu bavulunu verdiler. Anası babası, kardeşleri, konu komşu tüm dışarı dökülmüşlerdi. Aralarında sözlüsü Tekgül de vardı.

Üzerinde yeni kestirilmiş lacivert bir giysisi, boynu kıravatlıydı. Kendi kendine güldü. Yok canım kıravat olmaz, ayıp olur. Bak gördüğün oğluna, dört gün şehire gitmeyinen efendi olmuş derler. Çıkar at şu kıravatı canım, diye şöyle elini sallayınca Malatyalı Celal'a çarptı. Celal korkuyla sıçradı:

— Ne o gardaş, düş mü görüyon ne, deyince kendine geldi.

Bitişik yapılara darmadağan serpiştirilen gecekondulunun sesleri duyuldu. Polis, hükümet adamları merhamete gelir, onlara acır da, bize de bir şey yapmaz diye çoluk çocuğu çok getirmişlerdi. Ses çocukların sesiydi. Anaları daha fazla ağızlarını kapatamamıştı. Belki de acıkmışlardı.

Kadınların bazıları hamarat davrandı. Hazırlıklı gelmişlerdi. Pencerelerinde perde bile çekmişlerdi. Kendilerine iyi sahip olursanız, bu ev sizin olacak dendiğine işe sıkı sarılmışlardı. Pırıl pırıl lüks odalara bayılmışlardı. Yine karnı burnunda olan Kara Güllü, aşağıda olanları hiçe sayarak, komşusu Feride Bacıya söz yetiştiriyordu:

— Aman bacım, Allah bu kadarını verdi ya ötesini de verir inşallah. Birez pencereleri böyük, perde bulmak zor ama, varsın olsun. O yüz mümerenin oturağını değiştirmek goley dedi bizim herif. Bir solukluk işmiş.

Feride bacı endişell:

— Ne biyim, allah vere de eskisi gibi başımıza yıkmasalar. Sözüm şu ki, elimizden almasalar. Güllü kararlıca:

— Yook bu son. İşte burası son duraktır. Beni bur-

dan ancak ölüm ayırır. Ötesi gibi yıkarlarsa varsın yıksınlar üstüme. Altındagalır ölürüm de gine çıkmam. Hemi de bize ne dediler, buranın sahabı daha parasını hökümete ödemedi demediler mi? Parayı hökümetten alaraktan yaptırasıymış. Şindicik varsın hökümet baba parasını az az bizden alsın. Çalışır öderik, borcumuzu inkar mı ediyok.

Sesini kısarak Feridеye yaklaştı:

— Bunları bize ağnatanlar, öyle yerini yurdunu bilen kişilerdi. Hiç korkman bişi edemezler dediler. Siz yeter ki birlik olun dediler. E, canım tüm bunları niye bana saydırıp döktürüyorsun yeniden, aynısını sana da demediler mi?

— Nebiyim acık gorkuyom da. Emme dediğin gibi başka çaremiz galmadı zaten. Bundan ötesi dediğin gibi, ya ölüm ya kalım!..

Gece yavaş yavaş ağırlığını sıyırdı. İşçilerin kovuklarında dünya daha tez ışıdı. Üs katan bakınca aşağıdakilerin karartıları seçiliyordu. Güneş yine doğudan doğuyordu. Yeryüzünde olup biten kepazeliklere umursamaz ve tepeden bakıyordu. Binbir kötülüğü haksızlığı göre göre kaşarlanmış arsız yüzünü, ince iki bulut yaşmağıyla örtüp yeniden açtı.

Polisin çoğu açıkta sıralanmıştı. Gerekli savaş düzeni içindeydiler. Ufak tefek eksiklerini gidermeğe uğraşıyorlardı. Tapıların ta öbür başında, bazıları bir kısım aletler kuruyordu. Uzaktan oturup kalktıkca tabancaları parlıyordu. Kalkanları yanda dayalıydı.

Ana Yapının önünde, üstü canavar düdüklü, yeni bir polis arabası zınk diye durdu. İçinden iriyarı, başı tengerşek şapkalı, sivli giyimli biri taştı. Yamacındaki tüm polis dizisi hazırola geçti. Sonra diziden üç dört tanesi fırlayıp onun önünde eleri yapışık bir şey-

ler konuştular. Onun parmağının doğrultusunda koşar adım uzaklaştılar.

Derken uzun, pırıl pırıl, çayır yeşili bir taksi göründü. Yapı artıklarının üzerinden topallayarak polis şefinin olduğu yere yanaştı. Durmasıyla dört kapısından dışarı adam saçılması bir oldu. İnenler kara gocukluydular. Şapkaları burunlarının üstünde duruyordu. Mafia çetesinin adamlarına benziyorlardı. Elleri ceplerinde, koltukları şişikti. Yeşil taksinin tozu dağılmadan, arkasından bir mersedes daha geldi. İçinden önce Avukat Adil Allahverdi, peşinden Habip Bey ve Bay Jak çıktı. Yeşil taksiden inen kara gocuklular şişman şişman koşuştular. Habip Beyin önünde hazırola geçtiler. Bir şeyler konuştular sonra Habip Beyin parmağının yönünde onlar da kaçışıp kayıboldular.

Polis şefi, Habip ve Bay Jak'a yaklaştı. Önünü kavuşturup selam verdi. Hareketleri yumuşadı, ses tonu inceldi. Sanki az önce polislerine emir veren o değildi. Habip Bey acısını ondan alıyormuşcasına çıkıştı:

— Hani yahu, daha bu baldırı-çıplak hergeleler buradan sökülüp atılmadılar mı? Fazilettin Bey bana böyle konuşmamıştı.

Bay Jak yumuşaktı. Habip Beyi yatıştırdı. Bir eliyle polis şefinin, bir eliyle Habip Beyin kolundan tutarak meydandaki yönetim bürosuna soktu. Ellerini endişeyle uğuşturarak:

— Kuzim iş çok karişik. Bu Gecekondi mecekondiciler nereden çikti? ötekiler mühim deyil. Fakat gecekondiciler feleket feleket, boyyük felekettir işte. Buna bakın memur bey, bu iş komanis işidir. Haber verin vilayete, hokümete, deyin ke İstanbul hapi yutti, Ankara imdada yetişsin. Haman haman haman...

Yoların kıyısından, inşatın ötelerinden durumu izleyen halk kalabalığı büyüyordu. Bir kısım polisler onları dağıtmağa yeltendi, fakat başaramadılar. Polisin eliyle iteledikleri iki adım yürüyüp duruyordu.

Habip Beylerin üçlü ayak üstü toplantısından sonra, gerekli yerlerle derhal, bağ kuruldu. Telsizler, telemler, telefon zincirleri harekete geçirildi... Bu sırada, üstü çift operlörlü, bir polis cibi Yönetim bürosunun önüne çekildi. Adil Bey cibin içine girip mikrofonu eline aldı. Cip ortaya doğru yürüdü. Bay Jak boyuna arkadan aynı sözünü yeniliyordu:

— Kuzim konducilere dokin, konduculeri kondiceleri hallet. Onlar boyük dert, onlar feleket onlar feleket...

Adil Beyin işi bu kez eskisinden güçtü yine bir gözü ileride, bir gözü gerideydi. Karşısında devlenen koca yapılardan, sanki içinde tek adam yokmuş gibi ses çıkmıyordu. Yalnız Gecekondululular mahallelerinin havasını sürdürüyorlardı. Bağıran çağıran kadınlar, ağlayan çocuklardan can başkaydı. Dışarıdaki polis, tabanca tüfek onları hiç ilgilendirmiyordu. Ellerinde bir ekmek parçası kemirerek, bellerine dek sarkık, pencereden dışarıyı zevkle izleyen çocuklar görünüyordu. Biri birlerine polislerin kalkanlarını, tabancalarını, gösterip eğleniyordular. Adil Allahverdi ilk kez ne yapacağını bilmez durumda sıkıntıyla of çekti:

— Sevgili, şerefli, milli namuslu, müslüman ve Türk kanıyla damarları kaynıyan kardeşlerim. Size yeniden hitapetmenin mutluluğu içindeyim, pardon biraz da kederi içindeyim. Şimdi beni iyi dinleyin. sesime kulak verin. Benim sizi ne kadar sevdiğimi bilirsiniz. Bunu hiç kimse inkar edemez. Eğer inkar eden varsa buyursun insin aşağı yüzleşelim.

Adil Beyin sesi titriyordu. Soluğunu ilkip ilkip

birden boşaltıyordu. Mikrofon önünde körük işletilircesine hışırdıyordu. Diyeceğini unutup sık sık elindeki kağıda bakıyordu:

— Arada ne var canım. Ölmüş yok olmuş yok. Niye böyle yapıyorsunuz? Bu ettiğiniz müslümanlığa, Türklüğe sığar mı? Türk geleneğine göreneğine uyar mı? Bizim adetlerimiz de böyle oyun bozanlık var mı? Ayrıca ortada olan iş erkekliğe de yakışmaz. Yakışır diyen varsa buyursun insin aşağı hesaplaşalım. İşten atılıyor atılacak tümü beş on kişi idi. Onlar da bildiğiniz gibi devre fikirli kötü kişilerdi. Bazan bir sürüyü bir kötü toklu bozar. Biz istedik ki bu kötü, muzur kişiler sizi zehirlemesin .Sizlerin şerefli adlarınızı koruyalım istedik. Haşa huzurdan biz aranızdan kominis kokanları temizlemek istedik. Bize yardımcı olmanız gerekir.

Ortalıkta dolaşan toplu işçi çıkarılacak sözleri yalan. Tüm komünis uydurması. Uymayın şeytana, gelin inin aşağı. Besmeleylen gidin işinizin başına.

Ellerini yapılara doğru açarak :

— Bakın bakın şu gelin gibi süzülen yarım kalmış duvarlara. Bakın şu mastarlanmamış sıvalara. Sanki boyunlarını bükmüş sizleri bekliyorlar. Etmeyin, yapmayın böyle yarım yapıldak koymayın bizi. O gözel ellerinizle okşayın, tatlı tanık türkülerinizle aydınlatın yüzümüzü, diye yalvarıyorlar...

Bunların dinleyen işçilerden birisi duygulandı, gözleri yaşardı. Laz Temel ona bakıp :

— Oa bu uşak niçin ağlayi daa? İşçi burnunu çekti

— Ne gözel konuştu adam, yahu gardaşım ağlamaz da ne halt edersin. Herifi görmüyormusun, tüm bizim için ağnatıyo. Neme gerek allah razı olsun, iyi konuşuyo.

Temel'in tepesi attı

— Yok pi da herifa şıplak çalalım. İyi konuşuk etmiş. Ula o godi nineyin..... Uy sıkayım ha bu limon gafayı.

Terzi ellerini yokladı. Yaslandığı pencerenin ardından ellerini Bekire uzatıp güldü

— Hı, la Bekir güzel ellere bak gurban. Bak ta gözün el görsün.

— Lüzumsuz da ellerine baktı

— Benim ellerim kışın ak süt kesilir. Mübarek bi pambık demeti olur. Sen bakma yazın böyle kösengileştiğine. Benim ellerimin mayası temiz lan.

Bekir birden ellerini bıraktı köşkere döndü

— İyoo Köşker, bi takka bi takka lan. Gel lan işte, bişi diyeceğim, diye çabaladı. Köşker çeneni kes anlamında elini salladı. Bu kez Bekir kalkıp onun yanına kaydı

— Köşkeer bak hele sana çok möhüm bişi anlatacaam. Köşker dinlemese de o yine anlatmağa başladı

— Ötöğün bizim Zobuylan, Terzi kalkıp aşşağı mahalleye gitmişler. He işte şo bizim mektebe canım. Orda nolmuş biyiyon mu ?

Köşker canlandı

— Nolmuş laaa?

— Zobu aşka gelmiş, dışarı gezmeğe çıkan bir avradın bacağını sıvazlamış. Hani şöyle elinin yatımına gaypıtmış. Bi de elinin nasırı avradın çorabını yırtmaz mı?

— Nası yırtmış la?

— Canım iyice yırtmamış, kaçırtmış mı ney etmiş işte.

— Eee scna nolmuş?

— Aman gardaşım sorma, avrat ayağından ba-

bıcı çıkarttığıylan Zobunun başına yüklemiş.

Makaralı bıraktılar, ikisi katıla katıla gülerken, Hikmet karşıdan kaşlarını çattı. Köşker peki peki anlamında elini ağzına kapatıp Lüzumsuzun kulağına

— Beri gel beri. Biliyon mu geçen, o yanıyı şöyle bi dolaşayım dedim. Bi de baktım kapının önünde bi kavga bi döğüş. Avratlar birlik olmuş bir adama veriyollar köteği. Aman gardaşım o ne tutkunluk. Biri birlerini nasıl tutuyorlar. Birisine biçift söz deme, hemen tümü birden başına çullanıyorlar. Çok tutkunlar çok canım. Ah keşke onlardaki tutkunluğun yarısı da bizde olsa.

Lüzumsuz nerdee... gibisinden elini salladı.

Bunların hikayesi daha uzayacağa benziyordu. Arka odadan Ustanın sesi duyulunca hemen fırlayıp yerlerine gittiler.

Avukatın sesi gittikçe gürleşiyordu. Kendine güvenir bir havaya bürünmüştü:

— Eteğinizdeki taşı dökün. Her koyun kendi bacağından asılır. Elin uşağı adama akıl verir de yara vermez. Son pişmanlık para etmez. Evinizde ocağınızda, memleketinizde sizleri bekliyenleri düşünün.

Bu sözlerin çoğu Gecekondulularaydı. Onlardan bu söze gülenler oldu

— Sanki döneceğimiz evimiz ocağımız varmış gibi konuşuyo adam, dediler.

Avukat su içti, ağzını ak bir yağlıkla sildi

— Buyurun inin, inin aşağı kardeş kardeş konuşup anlaşalım. Size şeref sözü veriyorum. İşinizi ben halledeceğim. Sizi namusumla temin ederim ki, ben yapacağım ben ben. Bu ağabeyinize güvenin, inanın...

Sizlere kanunlarımızın zecri hükümlerinden söz etmedim. Sevgili Gecekondulu ana ve bacılarım. Bir başkasının malını zorla almak ne demektir biliyor musunuz? Bu düpedüz gasptır, kasttır, işgaldir. Dahası gomünistliktir. Bunun da cezası yedi yıldan başlar. Eğer şerefli Türk polisi sizleri kolunuzdan tutupta pencereden aşağı atmıyorsa, bilin ki biz istemiyoruz. Yoksa şimdiye işiniz tamamdı.

Bu devre komünist fikirleri size verenleri biliyoruz. Sizleri nasıl kandırıp buraya getirdiklerini de biliyoruz. Bu binaları kocalarınız yapmış, falan filan. E, canım tabi yapacak, yani yaptıysa nolmuş? Herkes kendi yaptığında kendi oturur, kendi yetiştirdiğini kendi yerse, bunun sonu neye varır? Bunun sonu neye varır biliyor musunuz? Söyleyim siz cahilsiniz bilmessiniz, ben söyleyim, komünisliğe... O zaman, o zaman haşa haşa herkes kendi yetiştirdiği kızını mı alsın?

Kazım Usta çenesinin altındaki değneği alarak geri döndü. Yağmur dalgın yere bakıyordu. Katip bitişip odadan ayaklarını sürüyerek göründü. Kazım Usta

— Uşak biz bu partiyi kaybettik. Namussuz herif çok yağlı ballı konuştu. Sendikasız işçi buna kanar. Daha şimdiden bazı kusurlarımız göründü. Yağmur'a döndü: Tez arkadan diğer kısımlara haber ulaştırın. Bu sözlere kanıp kimse dışarı çıkmasın densin. Bir işçi temsilci gurubu imzayla işi sağlama alana kadar kimse yerinden oynamasın. Yoksa her şey eskisinden bin beter olacakmış densin.

Yağmur Ustanın sözlerini kaçırmadan ilgiyle izledi. Fakat kalkacağı yerde ellerinin üstüne yere iyice çömeldi

— Ustam sözleriniz doğru, fakat biz onların

tümünü epeydir deyip döktük. Her kesimdeki sözü geçen arkadaşlar onu yaptılar. Bunun bile, bu havada etkili olacağını sanmıyorum. Buyurduğunuz gibi sendikasız işçi çoğunlukta. Onlar bize yalnız küçük çıkar ve kişisel sevgi bağlarıyla yakınlar. Oysa bu iş daha güçlü bir örgüt bağı istiyormuş. Bizim en büyük yanılgılarımızdan birisi bence yalnız kendi gücümüzü hesaplayışımız oldu. Karşı gücü, onun oyunlarını iyi düşünemedik. Patronun tüm karşı koymasına rağmen biz sendikalaşmayı sağlamalıydık. Neyse şimdi onun öz eleştirisini yapacak durumumuz yok. Yine de dediğiniz yolla işçiyi biraz oyalayalım. Bir de «şimdiden bazı kusurlarımız göründü» dediniz. Haklısınız, yalnız işin içine girmeseydik bu kusurları nasıl öğrenecektik ki ?

Bu konuşma çok kısa bir an içinde geçerken bir kısım sendikasız işçilerin çözüldüğü haberi gelmişti bile. Üçüncü kısımın sendikasız işçilerinden bir bölük dışarı dökülmüştü. Ortalıkta gereksiz tartışmalar itişip kakışmalar oluyordu. Ne yazık ki bu durum işçilerin kendi arasında oluyordu. Çıkalım çıkmıyalım gürültüleri gittikçe büyüyordu. Aşağıdan beşinci kata başını dikmiş el ederek çoğunu çağıranlar vardı.

Yağmurla Ustanın korktukları başlarına gelmişti. Sendikasız işçi bir uçtan çözülüp dağılmağa yüztutmuştu. Bu durum diğer işçinin de moralini bozacaktı. Gecekondulular sorunu iyice dolaşmıştı. Kazım Usta Yağmur'a umulmadık biçimde sertleşti

— Uyuşukluğun sırası değil dedim. Tez bir temsilci gurup seçilip patronlarla konuşmağa yollansın. İkincisi, dediğim gibi diğer kısımlara adam salınıp, direnişimizi desteklemek için gelenler var densin. Gençler geliyor, başka iş yerlerinden işçiler geliyor densin. Aman gevşemeyen patron sıkıştı densin. Pat-

ron dileklerimizi yerine getirmeye yanaşıyor, bize gizliden adam gönderdi densin. Densin oğlu densin işte. Burada yalan da yanlışta mübahtır. Yoksa ilk ağızda yenilgi bizi perişan eder. Ne edip edip ilk elde işçinin ağzı başarı tadı almalıdır.

Ustanın sertçe söylediği bu sözler orada bulunanların üzerindeki uyuşukluğu attı. İşçinin gözleri parladı. Tüm bir ağızdan Ustam doğru söylüyor diye gürlediler. Kaplan ortaya atıldı, Hikmet, Durdu, Hökmü, Temel, Zobu kendilerinden umulmadık bir ataklıkla ileri fırladılar

— Arkadaşlar patronla konuşmağa gitmeğe biz adayız dediler. Uygun bulursanız tabi.

Kazım Usta, onlara durun anlamında işaret etti. Yağmur'a boruyu gösterdi. Yağmur kalktı, fakat üstündeki ağırlığı atamamıştı. Köşede dayalı duran megafon gibi dürülmüş boruya uzandı. Borunun ucunu pencereden dışarı verdi

— Dikkat, eğer patron gerçekten bizimle anlaşmak istiyorsa, bu sese kulak versin. Yolladığı anlaşma şartlarını öyle el altından yollamasın. Açıkca mertce duyursun. Hayır, biz yalnız sendikalı işçi için hak istemiyoruz, sendikalaşamamış arkadaşlarımız için de aynı hakları istiyoruz. Ayrıca biz rüşvet kabul edip arkadaşlarını satanlardan da değiliz. Bu da böylece biline...

Eğer gerçekten bizimle görüşüp konuşmak istiyorsanız, buradan şimdi açıkca duyuracağımız koşullara sizde açıkca cevap verirsiniz. Olanları, olacakları herkes kulağıyla duyar. Hemen peşinden temsilcilerimizi yollarız. İşte işçilerin dilekleri

1 — Yarından tezi yok tüm işçinin günlüğüne üç er lira zam istiyoruz.

2 — Keyfi tek işçi sokağa atılmayacak.

3 — İnşaatta yatma yasağı kaldırılacak.

4 — İşçinin sendikalaşmasına engel olunmayacak.

5 — Derhal polis kordonu kaldırılacak.

6 — Belediyece gecekonduları yıkılan vatandaşlara ilişilmeyecek. Kendilerine uygun bir barınak bulana dek, bu konutlardan yararlanacaklar. Çoğunun kocalarının kurduğu bu konutlardan!...

7 — Bu dileklerimizin uygunluğunu temsilci arkadaşlarımızla görüşüp onaylayacaksanız, biz görüşmeğe hazırız .Yoksa olacaklardan sorumlu değiliz.

İşçi Direniş Komitesi

Kazım Usta sırtına vurarak onu onayladı, alkışladı...

Aşağı yeniden karıştı. Habip Bey, Bay Jak, adamları, polis ilgilileri, yönetim barakasına doluştular. Habip Beyin öfkeden elindeki pipoyu içmeyip yediği görülüyordu. Yağmurun sözlerini dinlerken, yüzü, göz bebeklerine dek kızardı. Döneledi durdu. Taksiyi, cibi, önüne gelen her şeyi yumrukladı tepeledi.

Bay Jak'ın taktiği gereği durum görüşüldü. Şimdilik görüşmeyi kabul edeceklerdi. Bay Jak, sonunu biz özel görüşürüz burada her şeyi konuşamam gibisinden Habip Beye göz kırptı. Polis şeflerinden birisi buna biraz alındı.

Yağmur'un sözü üzerine işçi yatıştı. Sendikasız işçilerden beş onu dışında kimse yerini boşaltmadı. O kaynaşmada polisin ve Patronun adamlarının yardımıyla karşıya geçenlerin arasında Pala İhsan da vardı. Oysa önceden patrona karşı en çok atıp tutanların başındaydı. Pencerelerden aşağı onlara sövgü yağıyordu

— Ulan kansızlar... Ulan patronun köpekleri... İşçiyi sattınız, bari ananızı bacınızı satmayın, gibi...

Kazım Usta gülümsedi. Yağmur'un kulağına eğilerek

— Siz okumuşların şerrinden allah biz işçileri, köylüleri korusun derdim eskiden. Şimdi fikrimi değiştirdim. Yalnız bizi değil, patronları daha çok korusun, diyerek Yağmur'u babaca okşadı.

Yağmur hoşnut bir yüzle «Biz okumuşların eti ne ki budu: ne olsun? Siz işçilerden korusun...»

Biraz önce Avukat Allahverdi'nin konuşmasına ağlayan sendikasız işçi, bu kez de Yağmur'un sözlerine duygulanmıştı. «Pardon şu bizim Yamıra yavı, emme de konuştu herifin oğlu,» diyordu.

Karşıdan çocuk gülüşmeleri geldi. Terziyle Bekir biri birlerine bakıp sevindiler. Süreli suskunluktan kasılan yürekleri gevşedi rahatladı...

Ankara'dan gelecek öğrenci gurubu gecikmişti. Bu nedenle Amerikan savaş gemilerine karşı yapılacak miting, bir gün ertelenmişti. Üniversite gençliği başta olmak üzere tüm İstanbul gençliği harıl harıl bunun hazırlığı içindeydi. Afişler yazılıyor, Conilerin namusumuza göz dikişi bildirilerle elden ele uçuşturuluyordu.

Ankara gençlerinin arasında Elif ve Zebik de vardı. Elif, artık başta yürüyordu. Elif eski Elif değildi. Düzenden aldığı ağır yarayla, coşmuştu. Yönünü iyice ileriye çevirmiş, geriye dönüp bakmıyordu bile. Güzel yüzünün gülmeyen çizgileri, iri gözlerinin donukluğu, onu bir bakıma Jandark'laştırmıştı. Elde bayrak yürürken çevresindekilere güven veriyordu. Elif için, başının dışındaki güzellik, içine vurmuş demek dehe yerinde bir tanım olurdu. Köyden getirdiği yeteneklerini bilgiyle süsleyince, birden gençliğin öncüleri arasına sıçramıştı. Faşizmin, kötülüğün üstüne yürürken hiç arkasına bakmıyordu. Saçları

omuzlarını döverek, tüm evrene gülerek yürüyordu...

Yağmur, onları Ankara'da bir kız öğrenci yurduna yerleştirip döneli çok olmamıştı. Okuldan uzaklaşmanın verdiği boşluğu, sıkıntıyı kitapla doldurmuşlardı. Üstelik burada okuduklarını tartışacak olgun bir çevre bulmuşlardı. «Açlıkla yokluğun en haklı sonucu olan devrimci fikirler» Elifle Zebikte en uygun ortamı bulmuştu. Birden boy atıp serpilmişti.

İstanbul'a geliş haberi Elif kadar kimseyi sevindirmemişti. İstanbul'dan yana içi kanat açmış uçuyordu. Bunun başlıca nedeni Emperyalizmin evrensel candarmasına karşı savaşmaktı. Evet içindeki yenilmez koşunun temel nedeni buydu. Boyuna onu düşünüyordu, onu sayıklıyordu. Günlerdir onu konuşuyor onu tartışıyordu. Fakat tüm bunlardan öte, adsız bir sevinç daha vardı içinde. Tatlı bir ürpertiyle tüm benliğini saran bu duygunun nedeni neydi?..

Elif gerçekte bu tatlı bunalımın nedenini biliyordu. Adı konmasa bile o tatlı düşü günün 24 saatinde yaşıyordu. Bu sevinç, bu özlem, pırıl pırıl bir aydınlık yumağıydı. Boğazında düğümlenişi bile hoştu... Çam oluklardan akan buzlu su, emekçinin sofrasında peynir ekmek gibi, bir şeydi bu... Bu Yağmur'un gittiği yol, yöndü...

Elif, Yağmur'u ilk gördüğü günü, yeniden yeniden yaşıyordu. Bu pilağı çaldıkca sesi açılıyordu. Usanmadan bıkmadan çalıyordu. Yağmur'un yolladığı iki mektupla bir kartı bin yapraklı bir roman gibi bitmesiz okumuştu. Okudukça yeni anlamlar buluyordu. Orada yazılı olanları değil de gönlündekileri okuyordu

«Elif seni seviyorum. Seni ne kadar sevdiğimi anlatmak için çok düşündüm. Anlatacak uygun bir sözcük bulamadım. Sonunda şu cümleyi beğendim.

Duygularımı içinde toplayan en yakın anlamı onda buldum: SENİ DAVAM KADAR SEVİYORUM.»

Oysa Yağmur'un mektuplarında buna benzer tek sözcük yoktu. Tüm iş ve görev üstüneydi. Elif bunları gündüzün okuyup göremiyordu. Geceleri başını yastığa koyup gözlerini yumduğu zaman okuyabiliyordu. Düşüncelerinden sıyrılıp gerçeğe dönünce çoğu kez, kendi kendinden utanıyor, yüreği hızlı hızlı çarpıyordu. Bu kendi özünü yargılamaya başlıyordu:

«Kasap post derdinde koyun can derdinde.» Yurdum kan ağlarken ben neler düşünüyorum. «Önce devrim sonra aşk» parolasını unutuyorum. Yağmur'u belki hiç göremiyeceğim. O Almanya'da bir işçi, bense yarını karanlık bir köylü kızı...»

Elif'i böylesine etkileyen, düşlere salan tatlı koşunun bir nedeni de buydu. Yağmur'a giden yolların İstanbul'dan geçişiydi. Az da olsa ona doğru yaklaşmasıydı. Ankara'dan İstanbul'a doğru yola çıkan trenin Boğaz'dan atlayıp hiç durmadan gitmesini istiyordu. Almanya'ya dek her yeri delip geçmesini düşlüyordu. Yağmur'un çalıştığı iş yerinin yakınında son düdüğünü çalıp durmasını istiyordu...

Üniversitenin öğrenci birliği odasına bitişik, büyük salon, tıklım tıklımdı. Her köşede bir küme öğrenci, harıl harıl o konuyu tartışıyordu. Cenilere karşı yürütülecek eylemin, bir gün ertelenmesinden doğacak olumsuz yanlar sayılıp dökülüyordu. Ankara'dan gelen arkadaşlarının gecikmesi bu durumu yaratmıştı. Fakat Ankara gençliğinin gecikişi bir yönden yararlı olmuştu. Daha önceden bildikleri «Cennet Mekan Yapı»daki olayları destekleme olanağı doğmuştu. Çünkü İstanbul gençliği, «Cennet Mekan» işini Amerikan meselesinden sonra olur diye tasarlamışlardı. Oysa evdeki hesap çarşıya uymadı. Olay-

ların gelişimi yeni bir durum yaratmıştı. Fakat böylesi daha iyiydi. «Cennet Mekan» yapı işçileri için Ankara gençliğinin desteği de sağlanmış oluyordu.

Malatyalı Celal'ın konuşmasında sık sık Yağmur sözü geçiyordu. İlk kez Elifle Zebik bu isim anıldıkca küçük bir iç çekişten öte bir yakınlık göstermediler. Fakat öğrenci önderleri konuştukca iş değişmeğe başladı. Elif'in yüzü allandı, sarardı, aklandı... Sonra içine düşen ataşın etkisi ellerine vurdu. Celal kaba koç bıyıklarını bura bura konuşuyordu

— Değerli arkadaşlarım, Yağmur arkadaşımızın yürekliliğini, bilincini, yiğitliğini tümünüz bilirsiniz. Şu anda aramızda bulunamayışının nedenini de biliyorsunuz. Değerli işçi dostlarımızla birlikte polis - patron işbirliğinin çemberi içinde bir bakıma tutsaktır. Bulundukları yapıya çevrilmiş namluları yiğitce göğüs germektedirler. Uzun ve yorucu çalışmalar yaptılar. iyi bir sonucun ilk adımını atmış bulunyorlar. Onlarla ilişkimiz vardır. Kurduğumuz bağ kopmadan çalışıyor. Yarın onların desteğine koşacağız. Patron zulmüne karşı direnen işçi kardeşlerimizi yalnız bırakmayacağız. Gecekondulu işçi babalarımızın, bacılarımızın açtığı çığır çok ilginçtir...

Amerikan emperyalizmine karşı direnişimizi bir gün daha ertelemek zorunda kaldık. Çünkü onların gideceği yok. Oysa işçi dostların bir soluk bile bekleyecek durumları kalmadı. Olaylar değişik yönde gelişti. Durumu bilgilerinize sunarım.

Dinleyenlerden anlamlı bir uğultu yükseldi. Koca kalabalık tek bir türkünün ilk satırıyla ırgalandı:

«Tanklarıyla toplarıyla gelseler bile
Bağımsız olacak güzel Türkiye
Yıldırım bora sükun bulacak
Bize Amerika selam duracak...»

Elifle Zebik o gece gözlerini kırpmadılar. Yağmur üstüne anlatılanları kendi kendilerine yenilediler. Ölçtüler biçtiler, öz Yağmurlarıyla anlatılan Yağmur arasında benzerlikleri denkleştirdiler. Her yanı tıpa tıp tutuyordu. Yalnız tek eksiği eğitim durumuydu. Bu anlatılan Yağmur Hukuk sonda bir Yağmur'du. Oysa onların Yağmur'u Almanya'da bir yapı işçisiydi. Anlatılan Yağmur bir kahramandı, oysa onların Yağmur'u böyle değildi. Elifle Zebik gecelerin kaç saat sürdüğünü biri birlerine yeniden yeniden sordular. Şehir yerde horozon olmayışına, güneş ananın hızlı dönmeyişine kızdılar. Minarede hocaya, şafaklarda geceye, kızdılar. Ağustosta işçinin ekin tarlasında tepesine demir atan güneşe kızdılar. Hani neredeydi nerede kalmıştı... Niye ağır çeviriyordu çarkını...

Yağmur yerinden ağırca doğruldu. Gidip duvardaki asılı ceketini aldı. Hikmetgile haydi yürüyün anlamında başını salladı. Üç kişi kalkıp yürüdüler. Gözü delikte aşağıyı gözleyenlerden biri bir paket ikinci uzattı

— Alın şunu ilazım olur dedi.

Kaplan sigarayı alıp arka cebine soktu. Sigarayı sokarken tornavida göründü. Havanın sıcak olmasına rağmen Yağmur gocuğunu aldı. Merdivenlerden inerken ceplerini yokladı. Bekir güle güle diye el salladı...

Habip Bey yarı kudurmuş Barakanın ortasında dolaşıyordu. Gidip gelirken duvar burnuna çarpmayınca geri dönmüyordu. Yağmurlar içeri girince hırpadan durdu. Gövdesini döndürmeden boynunu dönderdi. Dudaklarının ucundan ve gözlerinden taşan korkunç bir kinle

— Ulllaaann it... Sen haaa, bana kafa tutuyorsun haaa... Vayyy beee, vayyy canınaaa... Sen ha bana ha. Benim kapımda bana kafa tutuyorsun öylemi? Ulan adamın kafasını bit ezer gibi ezerim ben. Bana bak bana bak ulan, sen beni tanıyor musun? Ulan it sen kim oluyorsun da benim kapımda bana kafa tutuyorsun? Hı söyle lan söyle bakayım, hı söyle?..

Fedayiler patronun gözünün içine bakıyordu. Sahibinin elindeki ekmek kırıntısına bakan köpek kadar çevik duruyordular. Habip Bey öfkeden zombur zombur titriyordu. Durup durup konuşuyordu

— Vay hayin vay, ben senin ne Moskof olduğunu daha baştan anlamıştım. Fakat ne gafillik edipte baştan başını ezmedim halen ona yanarım. Vay be vay vay...

Yağmur ve arkadaşları taşlar kadar suskun bir köşede dizili duruyorlardı. Bay Jak yuvasından oynamış iki bilye gözle söze karıştı

— Kuzim Habip Bey, sakin olin sakin olin. Bu kezlik Yamur efendiyi bana bağışlayınız. Olur niye olmasın bir çocüklük etmişleridir canim. Verelim hesaplarini gitsinler yule yule küvlerine. Baksinler kiflerine. Verelim fazla fazla, verelim verelim... Bu meseleyi da kapatalim burada.

Jak dışarı çıkacakken ivedi geri döndü

— Haydi bana eyvallah kuzim. Siz aranizda anlaşin anlaşin. Anlaşmak iyi şeydir. Yuktur bir fayda kavgada. Ben Beyoğlinda Yazihanedayim. Vardir az bir işlerim orada. Habip Bey kuzim beklerim sizi urada. Hadi ayvallah, ayvallah...

Biraz önce mikrofon başrnda sevgi saçan Adil Allahverdi Bey, şimdi bir başkaydı. İşte köşeye oturmuş piposunu tüttürüyordu. Ayak ayak üstüne at-

mış, yüz çizgileri sertleşmiş, bir başka adamdı o. Ne öte ne de beri tek söz etmeden öylece iki kat suratla oturuyordu. Az önce o gülen yüzün yerinde şimdi yeller ediyordu. Habip Bey Avukata dönerek olanca öfkesiyle püskürdü

— Söyle bakayım bana avukat, cinayete ortaklığın birinci elden cezası nedir? Yağmur'un önünde diklenerek, Dadaş senin neyindi hı, söyle bakiyim? Nendi Dadaş senin? Ben söyleyim hemşerindi deyil mi? Evet hemşerindi. Hacıyı kim öldürdü, senin hemşerin. Evet senin arkadaşın ve hemşerin. Tabi bu işi senin övüdünle yaptı. Bunda hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Habip Bey ellerini şöyle çevrede dolaştırdı

— Görüyorsun bunda yalan yoktur. Bir sürü tanıdığımız var. Böyle değil mi Ahmet, diye parmağını bir fedayinin önünde durdurdu. Fedayi, «evet efendim» diye askerce yerinde hopladı.

Yağmur olacakları daha önceden kestirdiğine, kendini hiç bozmadan elleri arkasında konuşmayı ilgisiz dinliyordu. Habip Bey Yağmur'un önüne döndü

— Ulan Komonis, o yalanları nereden uydurdun, hı nereden uyudurdun? Ulan köpek kunnadığı nereden? Demek sendikasız işçiyi satmazsın sen ha? Ama ben senin .....nı satarım şimdi. O baldırıçıplak Kondulularıyın da bacaklarını kırar büker şeyine sokarım. Kurban olduğun lüks dairelere doldurduğun o pisliği gine sana temizleteceğim. Hem de elinle, dilinle yalayarak, anladın mı ulan Kominis soyu...

Avukat Adil Allahverdi yarasına dokunmuşcasına hopladı

— Habip Beyin gözünün içine baktı. Siz ne yapıyorsunuz Habip Beyciğim. Burada bu kalabalığın içinde öhö öhö... Canım yani sizin yaptığınız düpe

düz şey canım. Kulağına saygıyla eğildi. Suç işliyorsunuz suç. Hiç olmazsa şu Polis Şefini gönder. Polis kısmının yanında böyle konuşulur mu canım. Planımız böyle miydi?

Habip Bey öfkesini piposuyla örtmeğe çalışarak:

— Şefim biz anlaşacağız. Dolayısıyla biraz özel konuşmamız gerekiyor.

Şef kızdığını belli etmemeğe bakarak

— Dışarıda güneşin altında polisin anası ağlıyor. Lütfen elinizi biraz çabuk tutun. Ayrıca askerin de yığıldığını unutmayın. Sertce dışarı yürüdü.

Habip Beyin yasal açıklarını hünerle örten Avukat Yağmur'a yaklaştı

— Sen akıllı çocuksun. Bana bak evladım gel anlaşalım. Bay Jak ta aynı şeyi istedi. Kendi kulağınla duydun işte... Buradan hemen pılınızı pırtınızı toplayıp gidin. Hem ben sizin yerinizde olsam arkama bakmadan giderim. Çünkü bu işin sonu senin için hiç te hayırlı olmayacaktır. Başınıza neler geleceğini bilmem düşünebiliyor musun? Karşında kimin olduğunu, kiminle güreştiğini biliyor musun? Bilirsiniz sizi severim. Bunları da zaten onun için söylüyorum.

Fedilerden biri ceketinin ucunu geri iterek tabancasını okşadı. Avukat en yumuşak olmağa uğraşırken bile sesinde bir tehdit vardı. Eski Allohverdi yoktu artık. Döner koltuğunda kır kır kıvranan Habip Bey hırsını bir kez daha püskürttü

— Ulan ben biliyorum size yapacağımı. Elini bıyıksız dudağında dolaştırarak

— Eğer ben de bunu senin yanına korsam şunlar anayın .....mında bitsin lan. Eh işte... Yarından tezi yok tümünüzü siktir edeceğim. Tümünüzü, burada yalınız sen ve senin gibi bir kaç moskof kala-

cak. Evet sizler kalacaksınız, hem de benim konuğum olarak. Çocuk yüzlü, gövdesine göre başı küçücük, boş giriy gözlü sarı adamına bıyık altı gülerek: İşte davetiyeni bu verecek.

Dışarıdan sesler geldi. Fedilerden birisi kapıya yürüdü. Avukat yeniden Patronuna yaklaştı

— Gine yanlış konuştun. Pilanımız altüst oluyor. Bu durumda inşaattaki işçiyi nasıl indireceğiz aşağı. Ya o kondulular ne olacak. Bu sırada telefonun zili çaldı. Bay Jak arıyordu

— Evet işte gerekeni yapın canım. Hı tamam anlaştık diye işçiye el altından bir haber uçurun. Onlar yerinden bir oynasın gerisi kolay kuzim. İşi uzatmayin uzatmayin...

Yağmur ve arkadaşlarını arka oraya geçirdiler. Fedailer tabancalarını çekip işçilerin göğüslerine dayadılar. Yağmur dönen dolabı kavramıştı. Yönünü Habip Beye dönerek

— Ateşle oynuyorsunuz patron. İşçinin bu yalanınıza kanacağını sanmayın. Hakkımızı vermekten öte kurtuluş yolunuz yoktur. Bizim canımız emeğimiz kadar ucuz değildir, anlıyor musun ?

Arkasından inen tabanca kabzası dünyasına kara bir perde çekti. Bunu gören Kaplan, Hökmü, Hikmet atıldılar. Odanın içinde kanlı bir boğuşma başlamıştı. Tam bu sıra Avukat Allahverdi, işçilere, anlaşmaya varıldığını, arada hiç bir pürüzün kalmadığını söylüyordu.

İçeriden iki üç el silah sesi geldi. Ortalıktaki gürültü bunu örtmedi. Polisler koşuştular. Barakaların arka penceresinden bir kara gocuklu atlayıp kaçtı. Avukatın sesi mikrofonda hırpadan dondu. Dudakları titredi istemiyerek fısıltılı bir sesle şunu ağzından döktü

— Eyvah mahvolduk. Herşey altüst oldu... dedi.

Silah sesleri tetikte bekliyen işçiyi bir an durakssattı. Gecekonduların yönsüz gürültüsü de durdu. İlk kez ne ileri ne de geri çıt çıkmadı. Bunca insanın ağzını görünmez bir el kapadı sanki. Havanın sıcağı yoğunlaştı. Güneş batıya dönük yüzünü geri çevirdi. Olanlara bakmak için altın kancalarından birini uzayın görünmez bir kayasına bağladı. Yaslı bakışı servilerin gölgelerince uzadı gitti. Bulutsuz gökyüzünde göz yaşlarını insancıklarının şakaklarında domur domur ter olarak boşalttı. «Eskiden gerçekleri söylemeyenlerin cezalandırıldığı bir dünyam vardı. Oysa şimdi tam tersi oluyor» diye düşündü. Peşinden aldı demirini yürüdü. Giderayak: «Amaan ben de neye üzülüyorum. Sanki böyle kepazelikleri yeni görüyormuşum gibi duygusallaştım. Yürü yürü bire avanak», diye kendi kendini tersledi...

Kurşun sesleri, Kazım Ustayı ciğerinden vurmuşcasına sıçrattı. Çömeldiği yerden ayağa kalkarken tabakası yere düştü. Eğilip almadı. Gözü bir belirsiz yerde asıldı kaldı. Katip ve diğerleri başına üğmeştiler. Ustanın birden buzu çözüldü

— İş işten geçti uşaklar. Haydın iş başına diye görledi.

Bunun üstüne Katiple Temel hızlandılar. Bir yel bir talaz olup, iskelelerin arasında yittiler. Kaplanın hemşehrileri, Hikmet'in arkadaşları, küçük kardeşi bir başka türlü oldular.

Terzi onların önünde birden bitti

— Gelin arkadaşlar, yürüyün arkadaşlar patronları arayanlar peşimden gelsin dedi ve tüydü. Doğru yattıkları yere çıktı. Yatağının altından yağlı bir naylan bidonu kaptığıylan izüstü aşağıya seğirtti. Arka-

sına beş on işçi kuyruklanmış topuğuna basarak, hani nirde deyi onu izliyorlardı.

Yağmur içeriden eli yüzü kan içinde çıktı. Kolunun tersiyle alnını silerken polisin arasından sıyrıldı. Tabanda kümeleşen işçinin de yardımıyla canını Kazım Ustaların yapıya attı. Peşinden koşuşan polisler işçilerin engelinde durdular. Fakat Kaplanın vurulup öldürüldüğü üstüne söylentiler gittikçe yoğunlaşıyordu...

Hava olduğundan tez kararmıştı. Bir kısım polisler ivedilikle dev projektörleri kuruyorlardı. Dev gözlerini yer yer işçilerin sökülüp atılamadığı yapılara açmışlardı bile. Sokak lambaları onların yanında kör kandile döndüler.

Orta yerde her şey var fakat patronlar yoktular. İşçi bunun bunalımı içinde kıvranıyordu. Terzi Kaplanın hemşehrilerine verdiği sözün peşinde koşuyordu. Ortalık anababa günüydü. Kaçışmalar koşuşmalar oluyordu. Hikmet'le Hökmü'nün ağır yaralı oldukları duyuldu. Büronun arka yanından acı sesiyle bir can kurtaran uzaklaşıyordu. Aracın arkasından kan süzülüyordu toprağa dediler.

«— Hah şöyleee. İşte şindicik tamam. Beş takkaya varmaz patronlar ayağınıza gelir. Ne biz tüm onları arıyok hiyerif. Birez de onlar bizi arasın», derken Terzinin yüzü oldukca aydınlık ve rahattı.

Terzinin buluşu sökmüştü. Yönetim barakalarının çam yağlı boya kısımları, benzini görünce parladı. İtfaiye arabaları geliyim, yanaşıyım, diyene dek, yalımlar göğü sarmıştı çoktan. Dört bir yanı kucaklıyan yalımların ışığı, dev gözlerini de bastırmıştı. Barakanın çivileri yer yer bayram fişeği gibi fırlayıp uçuyordu. Seyirciler uzaklara kaçışmışlardı.

Polisin sıkı sıkı sarıldığı Terzi hiç oralı değildi.

Aksine çok mutlu görünüyordu. İte kaka onu da bir cipe tıktılar. O sıra kalabalık bir ucundan yarıldı. Habip Beyin yeşil taksi seçildi. Peşinden başkaları sökün etti. İşte yine eski telaşıyla o... Terzinin dediği doğru çıktı. Tekmil baş patronlar oradaydılar. Habip Bey indiğiylen yangına seğirtti. Sonra polislerin üstüne yürüdü. Onları bıraktı adamların yakasına yapıştı. Arkasından söndürücülere köpürdü.

Görünürlerde tek işçi yoktu. Herkes yine eski deliğine girmişti. Son savunma mevzilerinde, son hesaplarını kuruyorlardı. Projektörlerden sakındıkları büzülmüş gözlerini yere dikmiş öyle duruyorlardı.

Anayapının dibinden bir gürültü duyuldu. Kısa bir kovalamacadan sonra beş on kişi bir karartının üstüne devrildi. Yakaladıkları işçiyi önce bir havkaladılar. Sonra karga tulumba edip Habip Beyin önüne yığdılar. Habip Beyin duruşu korkunçtu. Göbeğinin ve ensesinin iri gölgesi, karşı duvara düşüyordu. O önüne serilenden habersiz bağırıyordu

— Yakın, yıkın, yok edin... Bu inşaatı gözden çıktım diyorum size. Verin kuyruğuna ateşi. Bu soysuzları tilki gibi çıkarın inden. Çıkarın, yakın kuyruklarını da dökülsünler aşağı!...

Önündeki karartının kıpırtısı ilgisini çekti. Durumu kavrayıp toparlandı. İşçinin üstüne çıkıp, cakır cakır çiğnemeye başladı. Bu işteki tehlikeyi ve ortağının önlemsizliğini sezen Bay Jak yine ortadan toz oldu. Baştan beri ona kızıp duruyordu zaten. «Maşa varken elini yakma kuzim» deyip duruyordu.

Yağlı bir namludan ağır bir kurşun aktı. Gecenin tüm gürültüsünü boğan bu kurşun, bir ayağı işçinin başında olan Habip Beyin yüreğiyle namlu arasında bir doğru çiziyordu. Habip Bey önce ayaklarının al-

tında ezdiğinin üstüne bir ana yakınlığıyla diz çöktü. Sonra tepeüstü çakılıp kaldı.

İlk kez neye uğradığını şaşıranlar sonra tüm binaları bir yaylım ateşine tuttular. Kurşunlar kaba sıvası yapılmamış duvarlara çarptıkça ateş çıkrıyordu. Gece vakti yapılara dalmayı göze alamayan polis, böyle uzaktan gazel okumayı yeğliyordu. Polisin de geride çoluk çocuğu vardı...

Yaz sağanağı gibi yağan kurşunun hızı bir ara kesildi. Ortalık az önce olan olayın yasını ansıdı. Ölüm sessizliği çöktü her yere yeniden. Sanki koca şehir, dilini yuttu. Ağzı ateş saçan kısa namlulu tabancalar, uzun namlulu mavzerler, boyunlarını kanatlarının altına çaldılar. İşçide yine çıt yoktu.

Tepelerinden geçen vakitsiz bir uçağın gürültüsü Sofucuklu Süleyman'ı yüreklendirdi. Yanında, düşünen Hayri'nin sopasına dokundu. Hayri dalgın sıçradı. Süleyman ona eğildi

— Beri gel hele,

— Ne var ?

— Az beri gel beri.

Hayri Süleyman'la aynı köydendi. Onunla çocukluk arkadaşıydılar. Nazlanmadan yanına kaydı:

— Ötöğün, köyde İbiklinin Iramadanın karısının başına geleni, duydun mu?

— Yook nolmuş da?

— Nası duyman yahu bizim Veysel mektip almış, önüne gelene okuyordu ya.

— Vallaha duymadım yafı.

— Dinle öyleyse. Hani Iramadan Alamana ilk gidenlerdendi? Geçen sene epey bir zaman mektibi kesilmiş. Sonra öldü diye bir haber çıkmış. Hani biz de duymuştuk ya canım?

— He he di anlat, sen anlat.

— O yalanmış, haber uydurmaymış. Bu haberi de kim uydurmuş biliyon mu?

— Kiim?

— Kim olacak Dallının Sümüklü İrbeem. Bak sen şu nammıssız herifin etiğine şindicik. Aklına gelen şeytanlık cinlerin aklına gelmez. Biliyosun köyde erkek kalmadı. Kimi Alamanda kimi de bizim gibi gurbette. Geriye kalan bir iki miras yidi sümsük, seyip geziyo şimdicik.

Hayri sabırsızlandı

— Eee, hele uzatma. Tez de şu diyeceğini canım.

— Köye gelip giden mekdipler onun elinden geçiyormuş. İlçeye indikçe, hediye mediye koparmağa, hemen mekdipleri kapıyormuş. Iramadanın karısının mekdiplerini de bu dürzü okurmuş. Netsin kadıncağızın okumuşluğu yok, yazmışlığı yok.

Bir zaman sonra Sümüklü karıya göz koymuş. Karı dediysem iki çocuklu gelin. Bilirsin yafıf şu Tahtabaşın gözel kızı hani? On yedi on sekizinde ya var ya yok. Neyse uzatmayım, senin Sümüklü başlamış mekdipleri devre devre okumaya. En son mekdipte de, kocasının ağzından esmiş yağmış. Nebiliyim canım işte, bir sürü düzme. Güya kocası, «sen orada başıyın çaresine bak, ben burada sarı bir Alaman kızıyla yaşıyom. Var git babayın evine, seni artık istemiyom» diyesiymiş.

Kadın değil mi az bir aklı eksik olur. Kanmış bu kınalı sözlere. Tası tarağı toplayıp babasının evine gitmiş. Öyle hemencecik, teslim de olmamış canım. Mektip yazmış aynı yok, tel çekmiş aynı yok. Bir ay beş ay, yıl geçmiş gine bir ses yok. Sonunda babaevinde beklerken iki cocuklan horlanmış, yüksünülmüş. Derken düşmüş Sümüklünün ağına. Tutmuş ev-

lenmiş, bir de çocukları olmuş...

— Deme lan ?

— Vallaha billaha. Iramadan zavallısı orada küşümlenmiş. Kötü haber tez duyulur. Kulağına ters türs laflar gelmeğe başlamış. «Hele mekdiplerime cuvap gelmeyişinde bir dert varıdı» deyip düşmüş yollara. Durumu öğrenince beyninden vurulmuşa dönmüş. Takke düşmüş, kel görünmüş. Namısını temizlemek için takmış tabancayı beline. Sümüklü tehlikeyi sezince kayıplara kaynamış. Gece gündüz demeden onu aramış bulamamış. Bir gece gine köyün dışında yattığı pusudan dönümüş. Sümüklüyü bulamadım bari ilkin gidip şu karım olacak orospuyu temizleyim, diye koymuş aklına. Ahırın kapısından çıkarken başına bir şey dokunmuş. Bir de de görsün karısı zavallı gizlice eski yuvasına gelip kendini asmış oraya...

Hayri içini çekti

— Git canım Alamanı batsın. İyi ki benim kağıt çıkmadı.

Dip köşede, ivedi Yağmur'un yarasını saran Kazım Usta Alaman sözüne irkildi. Hayri gibi o da diliyle dişinin arasından kinlice

— Alamanı batsın, diye mırıldandı.

Köy hızlı bir filim şeridi olup tekerlendi gözünün önünden. Son yolladığı para anasının eline geçmemişti. Epeydir mektup da alamıyordu. Çoluk çocuk ne haldaydı acepola? Kendisi için artık yolun sonu görünür gibiydi. Zebiği düşünmüyordu. Nasıl olsa devlet baba elinden tutmuştu onun. Aç açık kalmazdı gayrı. Yağmur'un yarasından kaynayan kan Kazım Ustayı daldığı düşten tez sıyırdı. İvedi bir gömlek parçası daha istedi.

O gece dünyanın en uzun gecesiydi. Sanki gü-

neş dağların ardında bir çalıya takılıp kalmıştı. Ya da yolunu şaşırıp başka gezegenlere uçup gitmişti. Taş, tuğla, tahta kırıntıları arasında, doğal silahlarıyla nöbet tutan işçiler şafağı özlemişlerdi. Oysa şafak onlara belki ölüm getirecekti. Belki şafağın ilk altın ışıklarıyla birlikte üzerlerine kurşun yağacaktı. Olsun her ne kötülüğüyle gelirse gelsin ama ışık, aydınlık gelsindi. Göz bebeklerini süreli bıçaklayan polis projektörlerinin kör edici ışığı ancak güneş ana yenerdi. O boğardı zulmün karanlığını...

Hikmetle Kaplandan ayrıntılı bir haber alamamışlardı. Polisin Hökmüyle kimi öğrenciye gözaltında ağır işkence yaptığını öğrendiler. Hökmünün yarası azmış. Polis onları bilinmez bir yere götürmüş.

Sabaha karşı iki işçi daha patron yanına kaçmıştı. Patronun adamlarından, ajan oldukları tez anlaşıldı. Pabucu pahalı görünce tüymüşlerdi. Köşker bunlardan birini tanıyordu. Lüzumsuza yaklaştı

— Kaçanlardan birini tanıyon değil mi?

— Hıı, tanıyom.

Köşker pekiştirmek istedi

— Şu Kayserilinin hemşerisi İşlek Turan canım. Dürzü Arifle birlik olup Bey irahmetlisine avrat bulurdu. İkide bir zırf bize gösteriş olsun diye Patronun arabasına biner, bağıra bağıra

«— Patronum elimde bi kız var kİ değme gitsin. Ben deyim huri melek, sen de dünya güzeli. Gavırın kızını allah boş gününde yaratmış. Bi içim su. El değmemiş köy yosması. Dinime Harem iskelesinden Sirkeci'ye ayak basmadan papırda yakaladım,» diye konuşurdu. Oysa Patron onun bulduğu kıza tenezülliyet mi ederdi, Dürzü Arif'in buldukları dururken.

Lüzumsuz ters ters baktı ona

— Dabi ederdi ne sanıyon lan. Hortluyasıcanın uçkuru pek gevişekti. Eşşek bile olsa tenezüliyet ederdi. Bir de tutmuşun pezevenke irahmetli diyon.

— Canım dil alışkanlığı işte.

— Olsun deme hacet kapısı açık olur allah duanı kabul ediverir sonra.

Köşker öfkeli

— Uzun sözün kısası, şindicik bu İşlek pezebenkini vurmak farz mı sünnet mi?

— Ne sünneti lan tam beş vakit namaz gibi borç borç.

Ortalık ivmesiz ışıyordu. Güneş yukarıdan aşağı altın fırçasını önce minarelerin ucunda gezdirdi. Sonra önüne gelen her şeyi gümüşe kesti. Cennet Mekan Yapı Şirketinde aydınlık, en üst kattaki işçilerden başladı. İşçiyi kucaklayan güneş, yerdeki polislere epey elini sürmedi. Derken zorunlu olarak onlarda ışıdı...

Ağıran güneşle birlikte, poliste beklenen kıpırtı başladı. Elleri de kalkanları bellerinde tabancaları biri birine çarpıyordu. Dört bir yana yeni bir takım araçlar yerleştiriyorlardı. Besili boyunları az içine çekik kinli gözleri işçilerin sığınaklarındaydı.

Askerler daha uzaklarda, karşı yapıların çatılarına makinalılarını yerleştiriyorlardı. Erler ölüm saçan namluların yönünü gönülsüz çeviriyorlardı işçiden yana.

İşçi direniş komitesi durumu görüşmüştü. Bu elverişsiz koşullar altında bir çatışmayı göze almak akılsızlık olur sonucuna varmıştı. «Dengesiz bir kavgayı kabul etmek, yenilgiyi peşinen kabul etmek olur. İşçiler sınırlı güçlerini en ince hesaplar sonucu ortaya koymalıdır. Yüzde doksan kesin başarı beklemediği bir uğraşıdan mutlaka kaçınmalıdır», diyor-

lardı. Üstelik karşılarında gerçek düşmanları yoktu. Asker, işçinin ya akrabası ya da köylüsüydü. İşin en önemli yanı boz urbayı soyunduğu an kendisi de emekçiydi. Patronun bilerek hazırladığı bu tuzağa düşülmemeliydi...

Kazım Ustalara geceden beri bekledikleri haberlerden biri yetişmişti. Özlemle bekledikleri gençlik imdada gelemiyordu. Yolları olmadık engellerle kesilmişti. Her şeye rağmen çenberi yarıp gelenler vardı. Fakat özlenen güçte değildi bunlar.

Beklenen gerçek dostlardan, umuttan hiç bir ses yoktu. Bu umut işçiydi. Gençlerden gelebilenler, asker ve polisin gerisinde halkalanan halkın arasına dağıldılar. Elifle Zebikte bunların arasındaydı. Akşamdan beri gözlerine uyku girmemişti. Duyduklarının düş mü gerçek mi olduğunu göreceklerdi. Yağmur'un şu karşıki karmakarışık yapıların içinde olabileceğine bir türlü inanamıyorlardı. Elif olduğu yeri yararak öne geçti. Zebik onu izledi. Erkek öğrenci arkadaşları onları yalnız bırakmamak için iki yanlarını hemen doldurdular. Elif'in gözü önündeki yanık yüzlü Mehmetçiğe takıldı. Kucağında makinalı öyle kıpırtısız duruyordu. İçinde Yağmur olan yapıya, arkadaşlarına ve Yanık yüzlü Mehmetçiğe baktı. İçi cız etti. Mehmetçik gözlerini kaçırdı. Elindeki silahın ağzını daha yukarı kaldırdı. Namlu iyice göğü gösteriyordu. Göz göze geldiklerinde irkildi. Bana öyle bakma dercesine, elini tetikten çekti...

Orta yerdeki operlör boyuna konuşuyordu. Teslim olmalarını, yapıları boşaltmalarını, aralarındaki anarşistleri, kominstleri teslim etmelerini, yineliyordu... Özellikle Kazım Ustayla, Yağmur'u teslim etmeleri üzerinde duruyorlardı. Dillerinin döndüğü kadar

onları kötüleyerek işçinin gözünden düşürmeğe uğraşıyorlardı.

Zebiğin sarardığını gören Elif koluna yapıştı. Bir yandan konuşuyordu

— Seni anlıyorum fakat sıkı durmaktan öte bir seçeneğimiz yok kardeşim.

Zebik tüm kuşkularının doğru olduğunu Elif'e de onaylatmak istedi

— Babam ve Yağmur ağabeyin durumları kötü değil mi? Babam da burada değil mi? Ohh!... Elif öylesine mutlu ve mutsuzum ki anlatamam!... Öldürecekler mi onları? Söyle Elilif!...

Elif yere baktı

Senin gibi bir devrimcinin düşüneceği en son şey ölümdür. Dur bakalım hele...

Halkın çevrede halkalanmasını beğenmeyen polis şefleri, halkı dağıtmak için emir verdiler. Polis kendi deyip kendi duyuyordu. Biri birine kenetlenmiş öfkeli kalabalığı yerinden bir adım öte attıramadılar. Cop mop sökmedi. Sanki kaya parçasına vuruyorlardı. Coplara kendi esnekliğiyle geri sıçrıyordu. Şeflerinin görmediği yerde polisler de gevşemişti. Kaldıramıyacakları taşın ağırlığı önünde bezgindiler. İçlerinde seyrek bile olsa copu hızlı kaldırıp yavaş indirenler vardı. Kendine bakan gözlerden tanıdık birisine rastlayıverecekmiş gibiydiler. Öyle ürkek ve yılgındılar. Belkide geride çocuklarını, köydeki ana babalarını düşünüyorlardı...

Verilen mühlet doluyordu. Fakat iki yanda da çıt yoktu. Bir sürü göz Anayapının deliklerine dikilmiş kalmıştı. Bu kadar çok insanı kimse böylesine uzunca susturamazdı. Soluk almayı bile unutmuşlardı sanki. Dakikalar ilerledikce büyüyen suskunluktan korkuyorlardı. Kendilerine acı veren bu ortam-

dan hızla uzaklaşmak istiyenler vardı. Bir türlü bırakıp gidemiyorlardı. Suskunluk doruğuna erişmişti. Halk «Yeteer artık ne olacaksa olsun» diye bağırdı bağıracaktı, bir uçtan bir uğultu koptu. Bu ulu gök gürültüsü, insan harmanını ürpertti. Tepelerinde esmeğe duran boranın şaşırttığı canlar, ilkin kulak kesilip dinlediler. Sonra ikircikli biri birine baktılar. Göğe baktılar yere baktılar. Gök duru, yer kuruydu. Derken donuk yüzler koca bir aydınlıkla büyüdü. Kinle acıyla, korkuyla gerilen kaslar gevşedi. Gülmesini unutmuş ağızlar yayıldı. Sönmüş ciğerler soluğunu körükledi. Görünmez bir yaba bu sonsuz baş harmanını bir bu yana bir o yana deviriyordu. Başta «Konfor Yapı İşçileri» daha başka sendikaların öncüleri geliyordu... Bu uğultu onların uğultusuydu. Bu umut aydınlığı onların aydınlığıydı. Dağı taşı tutmuş geliyorlardı. Darda kalan arkadaşlarının imdadına yetişiyorlardı. Boz bulanık bir sel olmuş engelleri yıka yıka geliyordular. Çanakkale'de Emperyalistlerin başına yağan Mehmet çevuşun güllesine denk gürlüyorlardı...

Yağmur tüm perişanlığıyla Ustanın elini iyice sıktı. Kesik kesik soluyordu

— Öğrenci gelemedi. Gençlik yetişemedi.

Onu anlıyan Kazım Usta başını okşadı

— Üzülme yavrum, bunda üzülecek ne var? Gençlik elinden geleni yaptı. Bak şu yediğimiz kuru ekmek, içtiğimiz duru suyu onlar getirdi. Ondan öte ellerinden bir şey gelmez ki zaten. Gençliğin görevi de bu değil mi? İşçinin erzakını, azığını taşısın, karnının ve kafasının açlığını gidersin yeter... Öyle değil mi Yağmurum?

Canavar ağızlı operlörler orta yerde sıkıştıkca

sıkışmıştı. Biraz önce dediklerini şimdi daha acele yineliyorlardı

— Dikkat dikkat... Dikkat dikkat, aranızdaki komünistleri teslim edin. Verilen zaman daralıyor. Dikkat dikkat... Yağmur zaten ağır yaralı. Teslim etmezseniz ölebilir!...

Elif, kudretten sürmeli iri gözlerini ayırmış Zebiğe bakıyordu. Zebik benzeri bir şaşkınlıkla ona döndü. Bir süre öylece dilsiz bakıştılar. Sanki biri birleriyle ağızları kilitli konuşuyorlardı. Elif gözlerinin çekik uçlarını daha büzerek

«— Zebik olanları görüyor, benim duyduklarımı sen de duyuyor musun?» dercesine zorlandı...

O, başını kekti. Yanlarındaki öğrenci arkadaşları, onlardaki bu halin nedenini kavrayamadılar. Elif, peşinde Zebik, kalabalığı yırtıp ileriye atıldılar...

Yağmur'un başındaki yaradan kaynayan kan, kirli sargıyı patlattı. Usta onu iyice bağrına bastı. Damarlarındaki kan azalıyordu. Benzi soldukca soluyor, götürüldüğü yerde, ince bir kan izi bırakıyordu. Yakınındaki işçiler başına üğmeştiler. Siverekli Osman, orta yere bir harç teknesi sürüdü. Yağmur'u kucaklayıp içine oturttular. Teskerenin bir ucunu Usta kimseye bırakmadı. Yağmur başını onun kolundan döşüne yukarı yasladı. Gözleri dalıp dalıp gidiyordu.

Usta kan ter içindeydi. Acısının yeğinliği Yağmur içindi. Kocaman nasırlı elleri, teskerenin kolunu sıkıyordu. Alnından burnunun ucuna doğru yürüyen ter, Yağmur'un yüzüne damladı. O, larpadan gözünü açtı. Ustanın yüzüne kuşkulu baktı. Damlanın ter olduğunu anlayınca, küçük bir gülüşle yüzü ışıdı. Son bir güçle başını kaydırıp teskerenin içinde oturumuna geldi

— Beni sakın aşağı indirmeyin. Polise ölümü

bile vermeyin. Ben iyiyim, diye düşük bıyıklarında iğrelti bir gülüşle çevresindekileri yüreklendirdi. Teskereyi yere bırakmalarını istedi.

Ustanın eli boşalır boşalmaz, umulmadık bir tezlikle, iki eliyle sarılıp onu öptü ve alnına götürdü. Ustanın eli kana kesti. Yağmur daha sıkı sarıldı

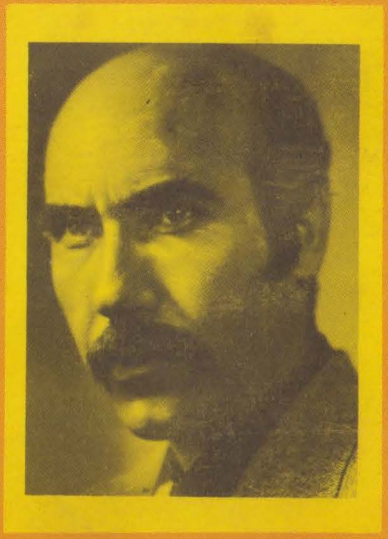
— Koca, koca Ustam... Memlekete mektup yazarken, bu kez adresini Alaman üstünden verme. Ayrıca köye benden, tüm köye selam yaz, Zebiğe de yaz, Elife de yaz... diye kekeledi... Usta kinlice

— Alamanı batsın, diye fısıldadı...

Karşı belleri saran uğultu yapıların içine de vurmuştu. Ses gümbür gümbür davullandı. Umutsuz işçiler canlandı. Kazım Usta olduğu yerden ağır ağır doğrularak, gözlerini duvar aralığından uzaklara çevirdi. Farkında olmadan Yağmur'u teskerenin üstünde ayaklandırdı. Bir eliyle onu tutup, bir eliyle karşı yamaçları gösterirken

— Geliyorlar geliyorlar, bizimkiler geliyorlar, diye omuzuna dayalı artık soluk almayan başı, boşuna silkiyordu... Yanıbaşındaki Zebikle Elif'i bile dalgın görmüyordu...

— SON —

Yazar Köylü ve Köy Enstitülüdür.

Bu yapıtında Türk işçisinin Almanya serüvenini dile getirdi.

«Almanya çok ocak söndürdü, çok bağları boz, tarlaları anız bıraktı.»

Yukarıdaki görüşü doğrultusunda bir serüven anlatır. Almanyanın yerinden oynattığı, kışın çiftçi, yazın duvarcı olan bir köylünün serüveni...

Ayrıca işçi - köylü, aydın üçlüsü arasındaki bağın kopmazlığını ve bunlardan hiçbirinin küçümsenemiyeceğini vurgulamaktadır.

Fiyatı 20 Lira

Kapak: Can Sümer